

EDF

GÜMÜŞHANE
ÜNİVERSİTESİ
Edebiyat Fakültesi

1. ULUSLARARASI

BİLİM, TARİH VE EDEBİYAT SEMPOZYUMU

“Bilim, Tarih ve Edebiyatın Kesişiminde Disiplinler Arası Yaklaşımlar”

29-30 HAZİRAN 2026

GÜMÜŞHANE

ÖZET BİLDİRİLER E-KİTABI

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Seda ÖZSOY SOMUNCUOĞLU

Doç. Dr. Zehra YAZBAHAR

Dr. Öğr. Üyesi Banu YILMAZ

Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur KÖR

ISBN:

978-605-4838-32-5

btes2026.gumushane.edu.tr

Gümüşhane Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Bağlarbaşı Mah. 29100
Gümüşhane / TÜRKİYE

EDF

GÜMÜŞHANE
UNIVERSITY
Faculty of Letters

1st INTERNATIONAL
**SCIENCE, HISTORY AND
LITERATURE SYMPOSIUM**

“Interdisciplinary Approaches at the Intersection of Science, History and Literature”

29–30 JUNE 2026

GÜMÜŞHANE

ABSTRACTS E-BOOK

EDITORS

Prof. Dr. Seda ÖZSOY SOMUNCUOĞLU

Assoc. Prof. Dr. Zehra YAZBAHAR

Asst. Prof. Dr. Banu YILMAZ

Asst. Prof. Dr. Ayşenur KÖR

ISBN:

978-605-4838-32-5

btes2026.gumushane.edu.tr

Gumushane University
Faculty of Letters

Bağlarbaşı Dist. 29100
Gümüşhane / TÜRKİYE

Copyright © Liberty

**1st INTERNATIONAL
SCIENCE, HISTORY AND LITERATURE SYMPOSIUM**
“Interdisciplinary Approaches at the Intersection of Science, History and Literature”

29-30 June 2026 / Gümüşhane, TÜRKİYE

EDITORS

Prof. Dr. Seda ÖZSOY SOMUNCUOĞLU

Assoc. Prof. Dr. Zehra YAZBAHAR

Asst. Prof. Dr. Banu YILMAZ

Asst. Prof. Dr. Ayşenur KÖR

Issued: 31.07.2026

Gümüşhane University
Gümüşhanevî Campus, Bağlarbaşı Neighborhood, 29100 Gümüşhane, Türkiye
<https://bdy.gumushane.edu.tr/>
+90 456 233 10 00 -01 -02 -03 -04

ALL RIGHTS RESERVED NO PART OF THIS BOOK MAY BE REPRODUCED IN ANY FORM, BY PHOTOCOPYING OR BY ANY ELECTRONIC OR MECHANICAL MEANS, INCLUDING INFORMATION STORAGE OR RETRIEVAL SYSTEMS, WITHOUT PERMISSION IN WRITING FROM BOTH THE COPYRIGHT OWNER AND THE PUBLISHER OF THIS BOOK.

© 2026

The digital PDF version of this title is available Open Access and distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0 license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits adaptation, alteration, reproduction and distribution for noncommercial use, without further permission provided the original work is attributed. The derivative works do not need to be licensed on the same terms.

ISBN: 978-605-4838-32-5

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

1st INTERNATIONAL SCIENCE, HISTORY AND LITERATURE SYMPOSIUM

DATE AND PLACE

29-30 June 2026 / Gümüşhane, TÜRKİYE

HONORARY CHAIR

Prof. Dr. Oktay YILDIZ, Rector of Gümüşhane University

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Seda ÖZSOY SOMUNCUOĞLU, Gümüşhane University
Assoc. Prof. Dr. Zehra YAZBAHAR, Gümüşhane University
Dr. Banu YILMAZ, Gümüşhane University
Assoc. Prof. Dr. Gülin YAZICI ÇELEBİ, Gümüşhane University
Assoc. Prof. Dr. M. Ahmet TÜZEN, Gümüşhane University
Dr. Mesut KÜRÜM, Gümüşhane University
Dr. Şükrü ÖZER, Gümüşhane University
Dr. Burak AYDIN, Gümüşhane University
Dr. Ayşenur KÖR, Gümüşhane University
Res. Asst. Dr. Ahmet URUK, Gümüşhane University
Res. Asst. Merve Nur KILIÇ, Gümüşhane University

PARTICIPANT COUNTRIES

Türkiye, Azerbaijan, Romania, Algeria, Japan, Sweden

SCIENTIFIC AND ADVISORY BOARD

- Prof. Dr. Nezahat ÖZCAN, Ankara Hacı Bayram Veli University
Prof. Dr. Dilek YALÇIN ÇELİK, Hacettepe University
Prof. Dr. Şerife ÇAĞIN, Ege University
Prof. Dr. Mevhibe COŞAR, Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Ülkü ELİUZ, Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Temel ÖZTÜRK, Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Savaşkan Cem BAHADIR, Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Bahadır GÜNEŞ, Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Nuray KARACA, Atatürk University
Prof. Dr. Mine KAYA KEHA, Atatürk University
Prof. Dr. Ayşe Gül ÇIVGIN, Bartın University
Prof. Dr. Nurullah ÇETİN, Ankara University
Prof. Dr. Ercan ALKAYA, Fırat University
Prof. Dr. Murat Mustafa ÖNTÜĞ, Uşak University
Prof. Dr. Mehmet Salih ERKEK, Uşak University
Prof. Dr. Bilal KIRIMLI, Trabzon University
Prof. Dr. Muzaffer BAŞKAYA, Trabzon University
Prof. Dr. Oğuzhan EKİNCİ, Erzurum Technical University
Prof. Dr. Cihangir KIZILÖZEN, Gümüşhane University
Prof. Dr. Fatih YALÇIN, Gümüşhane University
Prof. Dr. Cengiz GÖKŞEN, Gümüşhane University
Prof. Dr. Flera SEYFULİNA, Kazan Federal State University
Prof. Dr. Mukhabbat KURBANOVA, National University of Uzbekistan
Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV, Samarkand State University
Prof. Dr. Eşqane BABAYEVA, Azerbaijan National Academy of Sciences Nizami Ganjavi Institute of Literature
Prof. Dr. Alfiya YUSUPOVA, Kazan Federal University
Prof. Dr. Burul SAGINBAYEVA, Kyrgyzstan-Türkiye Manas University
Prof. Dr. Gulbanu KOSSIMOVA, Abay Kazakh National Pedagogical University
Prof. Dr. Abolghasem YAGHOOBİ, Bu-Ali Sina University
Prof. Dr. Musa MUSAI, Academic Board at Center of Academy Skopje
Prof. Dr. Quflili OSMANİ, State University of Tetova Macedonia
Prof. Dr. Szabolcs PASZTOR, Ludovika University of Public Service
Prof. Dr. Vedada BARAKOVIĆ, University of Tuzla
Prof. Dr. Sherubay KURMANBAIULY, Abai Kazakh National Pedagogical University
Assoc. Dr. Funda BULUT, Kastamonu University
Assoc. Dr. Sena KÜÇÜK, Selçuk University
Assoc. Dr. Tarık Tuna GÖZÜTOK, Karamanoğlu Mehmetbey University
Assoc. Dr. Mustafa BINGÖL, Erzurum Technical University
Assoc. Prof. Dr. Caner SOLAK, Erzurum Technical University
Assoc. Prof. Dr. Murat BAHADIR, Erzurum Technical University
Assoc. Prof. Dr. M. Yasin TAŞKESEN LİOĞLU, Atatürk University
Assoc. Prof. Dr. Selçuk ŞENTÜRK, Ordu University, Ordu
Assoc. Prof. Dr. Mariya ÇERTIKOVA, N. F. Katanov Khakass State University
Assoc. Prof. Dr. Maral TAGANOVA, Turkmenistan Academy of Sciences
Assoc. Prof. Dr. Taalay ŞARŞEMBİYEVA, Kyrgyz Republic National Academy of Sciences
Assoc. Prof. Dr. Tatjana VULIĆ, University of Novi Sad
Assoc. Prof. Dr. Emma PARKER, University of Leicester
Assoc. Prof. Dr. Pimalabhorn WONGCHINSRI, Silpakorn University
Assoc. Prof. Dr. Elshan BAGİRZADEH, Azerbaijan State University of Economics
Dr. Kambiz KARIMI, University of Gulian
Dr. Hadi JORATI, University of Massachusetts

EDF

**GÜMÜŞHANE
ÜNİVERSİTESİ**
Edebiyat Fakültesi

**1st INTERNATIONAL
SCIENCE, HISTORY AND LITERATURE SYMPOSIUM**

“Interdisciplinary Approaches at the Intersection of Science, History and Literature”

29-30 June 2026 / Gümüşhane, TÜRKİYE

BigBlueButton™

Join Meeting: <https://sanalsinif1.gumushane.edu.tr/rooms/dsy-jql-2rk-hfn/join>

PARTICIPANT COUNTRIES

Türkiye, Azerbaijan, Romania, Algeria, Japan, Sweden

Bilgilendirmeler

- Sempozyumumuzda yazım kurallarına uygun olarak gönderilen ve Bilim Kurulu tarafından kabul edilen bildiriler için çevrim içi (BigBlueButton video konferans sistemi üzerinden) sunum imkânı sağlanmıştır.
- Çevrim içi sunumlar, Gümüşhane Üniversitesi BigBlueButton sistemi üzerinden gerçekleştirilmiştir.
- Kabul edilen bildiri sahiplerine sunum yapacakları oturuma ait erişim bağlantısı (link) e-posta yoluyla gönderilmiştir. Ayrıca ilgili linkler, sempozyum programında da gösterilmiştir.
- Oturumlara katılmak için gönderilen bağlantıya tıklamak yeterlidir. Herhangi bir üyelik oluşturmanız veya hesap açmanız gerekmemektedir.
- BigBlueButton sistemi; masaüstü ve dizüstü bilgisayarlar ile tablet ve akıllı telefonlarda kullanılabilir. Daha sağlıklı bir bağlantı için güncel bir internet tarayıcısı (Google Chrome, Microsoft Edge veya Mozilla Firefox) kullanılması tavsiye edilmektedir.
- Her oturumdaki sunum sahiplerinin sunum saatinden en az 5 dakika önce ilgili çevrim içi oturuma bağlanmaları gerekmektedir.
- Kongre katılımcıları, kendilerine gönderilen bağlantılar aracılığıyla ilgili oturumları canlı olarak takip edebilmişlerdir.
- Oturum Başkanı (Moderatör); oturumun düzenli şekilde yürütülmesinden, sunumların zamanında gerçekleştirilmesinden ve soru-cevap bölümünün yönetilmesinden sorumludur.
- Katılım belgeleri, kongrenin tamamlanmasının ardından PDF formatında katılımcılara e-posta yoluyla gönderilecektir.

Information for Participants

- Oral presentation opportunities via the BigBlueButton video conferencing system were provided for papers that complied with the submission guidelines and were accepted by the Scientific Committee.
- All online presentations were conducted through Gümüşhane University's BigBlueButton platform.
- The access link for each presentation session was sent to the corresponding authors via e-mail. In addition, the relevant session links were included in the symposium programme.
- Participants were able to join their assigned sessions simply by clicking the access link. No registration or user account was required.
- The BigBlueButton platform is compatible with desktop and laptop computers, as well as tablets and smartphones. For the best user experience, participants were advised to use an up-to-date web browser such as Google Chrome, Microsoft Edge, or Mozilla Firefox.
- Presenters were required to join their designated online session at least five minutes before the scheduled presentation time.
- Symposium participants were able to attend and follow the sessions live via the access links provided.
- The Session Chair (Moderator) was responsible for the orderly conduct of the session, ensuring that presentations were delivered on time, and moderating the discussion and question-and-answer session.
- Certificates of Participation will be sent to all participants in PDF format via e-mail following the completion of the symposium.

CONGRESS PROGRAM

“Bilim, Tarih ve Edebiyatın Kesişiminde Disiplinler Arası Yaklaşımlar” (Interdisciplinary Approaches at the Intersection of Science, History, and Literature)	
29 Haziran / June 2026 Pazartesi / Monday	
10.00-10.30	Onursal Başkan Prof. Dr. Oktay Yıldız'ın Konuşması / Opening Speech (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)

I. OTURUM 1st SESSION 10.30-12.00 (Local Time in Türkiye)	Salon / Room	I. A (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)	I. B (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)
	Oturum Başkanı / Moderator	Prof. Dr. Seda Özsoy Somuncuoğlu	Dr. Banu Yılmaz
	10.30-10.45	Mehmet Fatih Elmas Erken Modern Dönemde Doğa Bilimlerinin Gelişimine Bağlı Olarak Ahlâki Söylemin Yeniden Tesisi Üzerine	Mehmet Yunus Aktürk Eski Mezopotamya'da Astronomi Bilgisinin Edebi Metinlere Yansımaları
	10.45-11.00	Esra Oğuzhan Matbaa Devrimi Bağlamında Bilginin Kamusal Alana Taşınması	Sungur Doğançay Babil'de Alman Arkeolojik Kazıları ve Eser Nakil Süreci
	11.00-11.15	Ali Han Babuçu Nietzsche ve Bilim	Elif Yavuz Çakmur & Semra Gül Roma'nın Doğu Sınırında Kültürel Belleğin Arkeolojik İzleri: Satala Antik Kenti
	11.15-11.30	Musa Duman Cusanus'un Düşüncesinde Akıl, Sonsuzluk ve Tanrı	Ali Öztürk Kalkolitik ve Tunç Çağı'nda Edremit Körfezi'nin Doğusu: Yerleşim Ağları, Bölgesel Organizasyon ve Kent Kuramları Açısından Değerlendirme
	11.30-11.45	Halime Mücella Demirhan Çavuşoğlu Matematik ve Okült Bilimler İlişkisi	Kubilay Saygılı & Sinan Sarıkan Klasik Dönem İslam Entelektüel Geleneginde Bilim ile İktidar İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme
	11.45-12.00	Soru-Cevap / Q&A Session	Soru-Cevap / Q&A Session

II. OTURUM 2nd SESSION 12.30-14.00 (Local Time in Türkiye)	Salon / Room	II. A (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)	II. B (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)
	Oturum Başkanı / Moderator	Doç. Dr. Zehra Yazbahar	Dr. Ayşenur Kör
	12.30-12.45	Uğur Daştan C. P. Snow'un “İki Kültür” Tezi Bağlamında Bilim ve Edebiyat İlişkisi	Fikret Süleymanoğlu Güneyli Şair Sehand'ın Birleşik Azerbaycan Fikrine Dair Görüşleri
	12.45-13.00	Mert Can Beken Poe'nun The Fall of the House of Usher Adlı Hikâyesinde İntra-aktif Bir Beden Olarak Malikâne	Kıfayat Mammadova Qulamrza Sabri Tabrizi'nin Perspektifinden Türk Ruhu ve Edebiyat
	13.00-13.15	Gökşen Yıldırım Cengiz Aytmatov'un Romanlarında Metamorfoz	Nadjiba Bouallegue Writing Biafra Through Starving Bodies: Kwashiorkor and the Politics of Hunger in Chimamanda Ngozi Adichie's Half of a Yellow Sun
	13.15-13.30	Veli Kılıçarslan Ütopya Arayışından Distopik Hayal Kırıklığına: Halit Fahri Ozansoy'un “Rüya”sı Üzerine Bir İnceleme	Leyla Hasanzada The Paradox of Heroism: Ethical and Psychological Transformation in Our Twisted Hero
	13.30-13.45	Hakan Soydaş Bir Kriz Dönemi Anlatısı Olarak Siyasi Rüya: Tahte'l Arz İttihad ve Terakki Mabedi	Saadat Mammadova The Poetic Transformation of Medieval Cosmology in Layla and Majnun by Nizami Ganjavi
	13.45-14.00	Soru-Cevap / Q&A Session	Soru-Cevap / Q&A Session

III. OTURUM 3rd SESSION 14.30-16.00 (Local Time in Türkiye)	Salon / Room	III. A (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)	III. B (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)
	Oturum Başkanı / Moderator	Dr. Mesut Kürüm	Doç. Dr. Gülin Yazıcı Çelebi
	14.30-14.45	Mesut Kürüm Dil Ekolojisinin Tersine İşletilmesi: Avesta Yazı Sistemi Üzerinden Bir Kuramsal Model Önerisi	Ayşenur Kör ChatGPT'nin İngilizce Dil Eğitiminde Kullanımına Yönelik Çalışmaların İncelenmesi: DergiPark Üzerine Bir Sistematiik Derleme
	14.45-15.00	Bilgit Sağlam Temas Kaynaklı Dilbilgiselleşme Örneği Olarak -DXr Bildirme Ekinin Horasan Türkçesindeki İşlevleri	Sinan Sarıkan Algoritmik Çağda Yazarın Ölümlü ve Yapay Zekâ Edebiyatı
	15.00-15.15	Alfira Makhmutova Kazakistan'daki Bir Üniversitede Cinsiyete Göre Kayıt Örüntüleri: STEM ve STEM Dışı Alanların 2020-2024 Analizi	Rıza Can Karlı & S. Ertan Tağman İletişimsel Eylem Kuramı Bağlamında Bilim Tarihi ve Bilim İletişiminin Eleştirel Analizi: Yaşamın Sömürgeleştirilmesi, Güç ve Kamusal Alan
	15.15-15.30	Zeynep Gençer Baloglu & İku Nagashima Dilbilimden Tarihe: Osmanlı'da Japonca Öğrenen Askerlerin İzini Sürmede Disiplinlerarası Bir Araştırma Deneyimi	Kardelen Yasemin Göçmen & S. Ertan Tağman Bilimsel Meraktan Bilimsel Okuryazarlığa: TÜBİTAK Meraklı Minik Dergisi Üzerine Bir İçerik Analizi
	15.30-15.45	Dilafruz Axmedova Xusan Bölge Tarihi Araştırmalarında Anlatısal Kaynaklar ve Belgelerin Karşılaştırmalı Analizi ve Komplementerlik (Birbirini Tamamlama) İlkesi	Iona Banaduc Modernization of Romanian Pedagogical Language in the Development of Pedagogy as a Scientific Discipline
	15.45-16.00	Soru-Cevap / Q&A Session	Soru-Cevap / Q&A Session

IV. OTURUM 4th SESSION 16.30-18.00 (Local Time in Türkiye)	Salon / Room	IV. A (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)	IV. B (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)
	Oturum Başkanı / Moderator	Dr. Şükrü Özer	Dr. Burak Aydın
	16.30-16.45	Fatma Yıldırmaş Kültürel Bellek ve Bölgesel Kimlik Bağlamında Gümüşhane Türkülerinde Gurbet Olgusu Üzerine Bir İnceleme	Nilgün Büyüker Güngör Tarih Araştırmaları Işığında Klasik Türk Şiiri Metinlerinde "Yarar Yoldaş": Dost mu Asker mi?
	16.45-17.00	Mahmut Delen Kesikbaş Destanı'nın Bilinmeyen Bir Nüshası Üzerine	Selen Akman Saba Melikesinden Güzellik Mülkümün Sultanlığına: Klasik Türk Şiirinde Belkis
	17.00-17.15	Mahmut Delen & Fatih Sobacı Meslek Folkloründe Ritüelistik Uygulamaların İşgören Davranışları Üzerindeki Etkisi: Divriği Hüma Hatun Sokağı Örneği	Havana Kaynak 18. Asır Celveti Süfi Şairlerinden Arif Divançesi'nin Tanıtımı
	17.15-17.30	Furkan Saraç Gümüşhane Halkevi Kütüphanesi ve Kitap Kültürü (1940-1951)	Khuraman Gadimova Divan Edebiyatında Edebi Eleştirinin Temel Kaynakları ve Şerh Geleneği
	17.30-17.45	Ayşe Ulu Şeyhülislam Yahyâ Divânı'nda Ayna Metaforunun Anlam Katmanları	Sibel Ay Geç Dönem Bir Osmanlı Aydınımın Kaleminden Fahreddin Râzî Monografisi
	17.45-18.00	Soru-Cevap / Q&A Session	Soru-Cevap / Q&A Session

V. OTURUM 5th SESSION 10.30-12.00 (Local Time in Türkiye)	Salon / Room	V. A (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)	V. B (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)
	Oturum Başkanı / Moderator	Prof. Dr. Seda Özsoy Somuncuoğlu	Doç. Dr. M. Ahmet Tüzen
	10.30-10.45	Esranur Güneş & Seda Özsoy Somuncuoğlu İmre Lakatos ve Bilim Tarihi Yazıcılığı: Rasyonel Yeniden İnşa Perspektifi	Fatih Uyar Bahtiyar Vahapzade Şiirine Postkolonyal Bir Yaklaşım
	10.45-11.00	Büşra Ayçin Koç & S. Ertan Tağman Bilimsel Prestijin Tophumsal Cinsiyeti: Nobel Ödüllerinin Matilda Etkisi Bağlamında Analizi	Filiz Çölmekçioğlu Makedon Şair Koço Ratsin'in Edebi Kişiliği ve Ak Şafaklar'da Tophumsal Gerçeklik
	11.00-11.15	Kubilay Saygılı Bilimsel Devrimin Olgusal Temelleri Üzerine Bir İnceleme	Günel İsgandarova Bağımsızlık Sonrası Azerbaycan Edebiyatında Dekadan Estetik ve Bireyin İç Dünyası
	11.15-11.30	Mihaila Ramona & Mateescu Mihaela Literature Across Borders: Carmen Sylva's Translations into Romance Languages and the Cultural Circulation of Royal Authorship	Mercan Sabir Sofiyeva Azerbaycan Ve İngiliz Edebiyatlarında Eşkiya İmgesi ve Milli Tarihsel Bellek
	11.30-11.45	Leyla Pirimova "Tac Mahal" Üçlemesinde Tarihsel Anlatı ile Kurgusal Gerçeklik Arasındaki İlişki	Murat Turan Balkan Kökenli Kurucu Kadrolar ve Modern Türkiye'nin İnşası
	11.45-12.00	Soru-Cevap / Q&A Session	Soru-Cevap / Q&A Session

VI. OTURUM 6th SESSION 12.30-14.00 (Local Time in Türkiye)	Salon / Room	VI. A (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)	VI. B (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)
	Oturum Başkanı / Moderator	Dr. Banu Yılmaz	Doç. Dr. Zehra Yazbahar
	12.30-12.45	Tuncer Çağrı Çakmur & Hüseyin İçoğlu Kahıttıdan Mirasa: Satala Kemerleri	İlhan Gök Taşra'nın Divan'la Komuşması: Trabzon Ahkâm Defterleri'nde Gümüşhane Şikâyetleri (1742-1800)
	12.45-13.00	Merve Karaçay Türkal 1680 Büyük Kuyruklu Yıldız'ın Doğu ve Batı Dünyasındaki Bilimsel ve Kehanet Odaklı Yansımaları	Ali Göktaş Kayseri Tayyare (TOMTAŞ) Fabrikasında Çalışan Yabancı Personel Üzerine Bazı Değerlendirmeler
	13.00-13.15	Banu Yılmaz II. Abdülhamid Dönemi Taşra Bürokrasisinde Azil, İstifa ve Koruma Mekanizmaları: Kaymakam Mustafa Efendi'nin Sicill-i Ahvâl Kayıtları Işığında Bir Analiz	Aysel Fedai Fahih Rıfı Atay'ın Eserlerinde İstanbul: Süreklilik, Değişim ve Tarihsel Bellek
	13.15-13.30	Can Eyüp Çekiç Seferberlik Estetiği: Harp Mecmuası ve Osmanlı Kültürel Hayatının Askerileşmesi	Hareth Adnan Abdalla Oweida Men in the Sun: Colonial Logic in the Modern Arab World's Border Practices
	13.30-13.45	Muhammed Emin İnalkaç Sovyet Siyasetçi ve Yazar Karl Radek'in Perspektifinden: Türk-Sovyet İlişkileri, "L' Abyssinie et Kayseri" Makalesi, Kayseri Sümer Bez Fabrikası ve İtalyan Yayıncılığı	Mevlüt Ellialtı Edebi Metinlerin Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Amacıyla Seviyelendirilmesinde Kullanılan Yöntem ve Teknikler
	13.45-14.00	Soru-Cevap / Q&A Session	Soru-Cevap / Q&A Session

VII OTURUM 7th SESSION 14.30-16.00 (Local Time in Türkiye)	Salon / Room	VII. A (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)	VII. B (Oturuma katılmak için tıklayınız/Click to join the session)
	Oturum Başkanı / Moderator	Dr. Ayşenur Kör	Dr. Mesut Kürüm
	14.30-14.45	Cristina Niculescu-Ciocan Language as a Tool of Scientific Persuasion: From Enlightenment Treatises to Contemporary Public Relations	Onur Çakır Osmanlı Devletinde Tavassutun Rolü: 17. Yüzyıl Ruûs Kayıtları Bağlamında Atama, Bürokrasi ve Himaye İlişkileri
	14.45-15.00	Tolkin Ahmedov The Problem Of Political And Military Leaders In Turkistan During The Russian Occupation	Onur Akan İbrahim Hakkı Paşa ve Hyde Clarke Metinleri Işığında Osmanlı Modernleşmesi ve Uluslararası Kamuoyu
	15.00-15.15	Nuri Kaya Türk Düşünce Tarihinde Gazâ ve Gazî: Battalname Örneği	Koray Gökdoğan İkinci Dünya Savaşı Döneminde Kayseri’de Maarif Faaliyetleri ve Cumhuriyet Eğitim İdeolojisinin Taşradaki Yansımaları
	15.15-15.30	M. Fatih Gökçek 18. Yüzyılda Gümmüşhane ve Çevresinde Yaşanan Yayla, Mera ve Su Anlaşmazlıkları	Emine Nur Doğan Osmanlı’da Müneccimbaşılık Kurumu
	15.30-15.45	Mehmet Mahşuk Uslu & Ramazan Ahmadov Halk Hekimliği Bağlamında Solhan’da Şifa Arayışları, Uygulamalar ve İnanışlar	Osman Eroğlu Kurmancanın Perdesinde, Hakikatin Çizgisinde: Atsız’ın Dalkavuklar Gecesi Romanı
	15.45-16.00	Soru-Cevap / Q&A Session	Soru-Cevap / Q&A Session

PHOTO GALLERY

The screenshot displays a BigBlueButton web conference interface. On the left, a sidebar contains a list of users (Zehra Yazbahar, Edebiyat Fakültesi Sempozyum..., Ahmet tuzen, Ahmet URUK, Ayşenur Kör, Banu YILMAZ, Burak AYDIN, Elif YAVUZ ÇAKMUR) and a chat window titled 'Herkese açık sohbet'. The chat window shows a message from 'Ayşenur Kör' at 10:13: 'Merhaba hocalarım'. The main meeting area on the right shows a 'Sempozyum Açılış Oturumu' (Symposium Opening Session) with a duration of 03:24. It features a grid of video feeds for participants: Zehra Yazbahar, Edebiyat Fa..., HANDAN ÇAM, Merve Nur..., and Mesut Kürüm. Below the video feeds is a 'Welcome To BigBlueButton' message and a list of features: CHAT, WEBCAMS, AUDIO, BREAKOUT ROOMS, POLLING, EMOJIS, SCREEN SHARING, and MULTI-USER WHITEBOARD. The bottom of the interface shows a toolbar with icons for chat, video, audio, and other functions.

The screenshot displays a BigBlueButton web conference interface. On the left, a sidebar contains a list of users (Zehra Yazbahar, Mehmet Fatih Elmas, Ahmet URUK, Ali Han Babuççu, Ayşe Deniz, Edebiyat Fakültesi Sempozy..., Gülin YAZICI ÇELEBİ, Musa Duman) and a chat window titled 'Herkese açık sohbet'. The chat window shows a message from 'Sungur DOĞANÇAY' at 02:13: 'Sungur DOĞANÇAY sunucu oldu'. The main meeting area on the right shows a 'Sempozyum I.A' (Symposium I.A) with a duration of 02:13. It features a grid of video feeds for participants: Ali Han Babuççu, Edebiyat Fa..., Mehmet Fatih Elmas, and Musa Duman. Below the video feeds is a 'Welcome To BigBlueButton' message and a list of features: CHAT, WEBCAMS, AUDIO, BREAKOUT ROOMS, POLLING, EMOJIS, SCREEN SHARING, and MULTI-USER WHITEBOARD. The bottom of the interface shows a toolbar with icons for chat, video, audio, and other functions.

İLETİLER

Herkese açık sohbet

NOTLAR

Paylaşılmış notlar

KULLANICILAR (12)

Zehra Yazbahar (Siz)

semra gül

Ali Öztürk

Dinleyici- Nisa ADEDE

Elif YAVUZ ÇAKMUR

Furkan SARAÇ

Gülşah BAŞTAN

Kublay Saygılı

Herkese açık sohbet

semra gül sunucu oldu

evet hocam

Herkese açık sohbet iletisi

Sempozyum I. B

04:18

Mehmet Yunus Aktürk

Ali Öztürk

Kublay S...

Mehmet...

Seda Özsoy

semra gül

Sungur D...

Welcome To BigBlueButton

BigBlueButton is an open source web conferencing system designed for online learning

CHAT: Send public and private messages.

WEBCAMS: Hold visual meetings.

AUDIO: Communicate using high quality audio.

BREAKOUT ROOMS: Form teams of users for group work.

POLLING: Poll your users anytime.

EMOJIS: Express yourself.

SCREEN SHARING: Share your screen.

MULTI-USER WHITEBOARD: Draw together.

For more information visit bigbluebutton.org

MEŞAJLAR

Genel Sohbet

NOTLAR

Paylaşılan Notlar

KULLANICILAR

Edebiyat Fakültesi Sem... (Sen)

Hakan SOYDAŞ

Ahmet tuzen

Ahmet URUK

Bilgi Sağlam

Edebiyat Fakültesi Sempozy...

GÖKŞEN YILDIRIM

Genel Sohbet

GÖKŞEN YILDIRIM sunucu oldu

mert can beken, mert can beken tarafından sunucu yapıldı

Veli KILIÇARSLAN, Veli KILIÇARSLAN tarafından sunucu yapıldı

Hakan SOYDAŞ, Hakan SOYDAŞ tarafından sunucu yapıldı

Genel Sohbet mesajı

Sempozyum II. A

01:16:15

Hakan SOYDAŞ

Gökşen Yıldırım

Hakan Soydaş

Ahmet Tuzen

Ahmet Uruk

Bilgi Sağlam

Edebiyat Fakültesi Sempozy...

Gökşen Yıldırım

Üçüncü Katman: Mahkeme-i Kübra ve Disiplin Ritüeli

Sahne ve Ritüel: Gözetim mekanizmasının kusursuz işleyişi. Mahkûma tanınan beş dakikalık süre ve kûbeye yöneliş.

Üretken İktidar (Foucault): İktidarı salt yok edici değil, dönemi yeniden inşa edici gücü. Rüya perdesi altında işleyen adalet mekanizması.

Nihai Karar: Beraat. Göğse asılan ve "Sonra anlatılır" yazılı levha. Sistemin kendi yanlışlara düzeltme ve birliği teslim alma ritüeli.

İniş Şeması

Özet: Yüzü derli, kentiği belirsiz mahkûm

The image is a screenshot of the WhatsApp application interface, specifically the 'Genel Sohbet' (Group Chat) screen. On the left, the 'Mesajlar' (Messages) sidebar is visible, showing a list of contacts and a search bar. The contacts listed are 'Paylaşılan Notlar', 'KULLANICILAR', 'Gökşen Yıldırım', 'Merve Nur Kılıç', 'Mesut KÜRÜM', 'Nesrin Toprak', 'nilgün büyükەر güngör', 'Seda Özsoy Somuncuoğlu', and 'Zeynep Gençer Baloğlu'. The main area of the screen displays the 'Genel Sohbet' chat. At the top, there is a header with a back arrow, the text 'Genel Sohbet', and a three-dot menu icon. Below the header, a message from 'nilgün büyükەر güngör' is shown, reading 'Merhaba Hocam,'. This is followed by two system messages: 'Bilgi Sağlam, Bilgi Sağlam tarafından sunucu yapıldı' and 'Zeynep Gençer Baloğlu, Zeynep Gençer Baloğlu tarafından sunucu yapıldı'. At the bottom, there is a text input field with the placeholder 'Genel Sohbet mesajı' and a blue send button with a white arrow icon.

The screenshot shows the 'MESAJLAR' (Messages) app interface. The left sidebar contains a list of contacts with their initials and unread message counts:

- Genel Sohbet
- NOTLAR
- Paylaşılan Notlar
- KULLANICI LAR
- Zehra Yazbahar (Sen) (1)
- Edebiyat Fakültesi Sempozyum (4) (Web Kamerası)
- ayayenur kör (1)
- Banu YILMAZ (4)
- Blüpra Açpın Koç (4) (Web Kamerası)
- Ertan Taşınan (1) (Web Kamerası)
- Ercan Güney (4) (Mobil)
- Gülün Yazıcı Çelebi (4) (Mobil)
- Kubilay Saygılı (1) (Web Kamerası)
- Mesut KÖRÖM (4)
- Ramona Mihaila (1)
- Şükri Özer (4) (Mobil)

The main area displays a conversation with 'Genel Sohbet' (General Chat). The header shows a back arrow, the contact name 'Genel Sohbet', and a status icon. The message list contains one message from 'Edebiyat Fakültesi Sempozyum sunucu oldu'.

MESAJLAR

Genel Sohbet

NOTLAR

Paylaşılan Notlar

KULLANICILAR

Ed Edebiyat (Sen)

Se Seda Ozsoy -> Web Kamerası

Ah Ahmet URUK Mobil

Fa Fatih UYAR-Karadeniz Teknik ... -> Web Kamerası

Gu Gunel Mobil -> Web Kamerası

Mu Murat Turan Mobil -> Web Kamerası

Genel Sohbet mesajı

Sempozyum V. B 24:34

Gunel Murat Turan

Fatih UYAR-Karadeniz Teknik ...

Gunel

Murat Turan

Seda Ozsoy

Welcome To BigBlueButton

BigBlueButton is an open source web conferencing system designed for online learning

CHAT Send public and private messages.

WEBCAMS Hold visual meetings.

AUDIO Communicate using high quality audio.

BREAKOUT ROOMS Form teams of users for group work.

POLLING Poll your users anytime.

EMOJIS Express yourself.

SCREEN SHARING Share your screen.

MULTI-USER WHITEBOARD Draw together.

For more information visit bigbluebutton.org ->

İLETİLER

Herkese açık sohbet

NOTLAR

Paylaşılmış notlar

KULLANICILAR (9)

Ze Zehra Yazbahar (Siz)

Ca Can Eyüp Çekiç -> Kamera

Ah Ahmet URUK

Ed Edebiyat Fakültesi Sempozy... -> Kamera

Me Mercan Sofiyeva Mobil -> Kamera

Me Merve KARAÇAY TÜRKAL -> Kamera

Mu Muhammed Emin İnalkaç -> Kamera

Şü Şükri ÖZER

Herkese açık sohbet

Mercan Sofiyeva sunucu oldu

Tuncer Çağrı Çakmur sunucu oldu

Can Eyüp Çekiç, Can Eyüp Çekiç tarafından sunucu yapıldı

Tuncer Çağrı Çakmur, Edebiyat Fakültesi Sempozyum tarafından sunucu yapıldı

Can Eyüp Çekiç, Edebiyat Fakültesi Sempozyum tarafından sunucu yapıldı

Herkese açık sohbet iletisi

Sempozyum VI. A 01:03:59

Can Eyüp Çekiç

Can Eyüp Çekiç

Edebiyat Fa...

Mercan Sofi...

Merve KARA...

Muhammed...

Can Eyüp Çekiç, Can Eyüp Çekiç tarafından sunucu yapıldı

Tuncer Çağrı Çakmur, Edebiyat Fakültesi Sempozyum tarafından sunucu yapıldı

Can Eyüp Çekiç, Edebiyat Fakültesi Sempozyum tarafından sunucu yapıldı

MESAJLAR

Genel Sohbet

NOTLAR

Paylaşılan Notlar

KULLANICILAR

Ed Edebiyat (Sen)

Cr Cristina Niculescu-Ciocan

Ah Ahmet URUK

Ar Arş. Gör. Nuri KAYA

Ay Ayşenur KÖR

Ed Edebiyat Fakültesi Sempozyum

Me Mehmet Fatih GÖKÇEK

Me MEHMET MAHŞUK USLU

Se Seda Özsoy Somuncuoğlu

SÖ Şükri Özer

Ta Talha Kul

Genel Sohbet

Ayşenur KÖR sunucu oldu

Cristina Niculescu-Ciocan, Ayşenur KÖR tarafından sunucu yapıldı

Genel Sohbet mesajı

Sempozyum VIIA

29:28

Arş. Gör. Nuri KAYA

Ayşenur KÖR

Mehmet Fatih GÖKÇEK

meeting with my brother

A NOVELLA

YI MUN-YOL

TRANSLATED BY

Shirley Chen, David

with Thomas Chung

Rather than depicting specific political events, the author aims to reveal the general mechanisms of authority and control. In the end, the rapid collapse of the system demonstrates the unstable nature of a regime built on fear.

Genel Sohbet mesajı

MESAJLAR

Genel Sohbet

NOTLAR

Paylaşılan Notlar

KULLANICILAR

Ze Zehra Yazbahir (Sen)

Me Mevlüt Elibaltı

Em Emine nur Doğan

GÜ Gülin Yazıcı Çelebi

Ko Koray Gökdoğan

Me Merve Nur Kılıç

Me Mesut KÖRÖM

On Onur AKAN

On ONUR ÇAKIR

Os Osman Eroğlu

Se Seda Özsoy Somuncuoğlu

Genel Sohbet

Mevlüt Elibaltı sunucu oldu

x sunucu oldu

Mevlüt Elibaltı sunucu oldu

Mevlüt Elibaltı sunucu oldu

Mevlüt Elibaltı (Mikrofon) sunucu oldu

Mevlüt Elibaltı sunucu oldu

Mevlüt Elibaltı sunucu oldu

Mevlüt Elibaltı sunucu oldu

Osman Eroğlu, Osman Eroğlu tarafından sunucu yapıldı

Mevlüt Elibaltı, Mevlüt Elibaltı tarafından sunucu yapıldı

Genel Sohbet mesajı

Sempozyum VII B

33:43

Onur AKAN

Koray Gökdoğan

Mesut KÖRÖM

Mevlüt Elibaltı

Onur AKAN

ONUR ÇAKIR

Osman Eroğlu

Welcome To BigBlueButton

BigBlueButton is an open source web conferencing system designed for online learning

CHAT

Send public and private messages.

WEBCAMS

Hold visual meetings.

AUDIO

Communicate using high quality audio.

BREAKOUT ROOMS

Form teams of users for group work.

POLLING

Poll your users anytime.

EMOJIS

Express yourself.

SCREEN SHARING

Share your screen.

MULTI-USER WHITEBOARD

Draw together.

For more information visit bigbluebutton.org

Genel Sohbet mesajı

CONTENTS

AUTHOR	TITLE	NO
Doç. Dr. Mehmet Fatih Elmas	Erken Modern Dönemde Doğa Bilimlerinin Gelişimine Bağlı Olarak Ahlâki Söylemin Yeniden Tesisi Üzerine	1-2
Dr. Öğretim Üyesi Esra Oğuzhan	Matbaa Devrimi Bağlamında Bilginin Kamusal Alana Taşınması	3-4
Dr. Öğretim Üyesi Ali Han Babuçu	Nietzsche ve Emil Du Bois-Reymond	5-6
Prof. Dr. Musa Duman	Cusanus'un Düşüncesinde Akıl, Sonsuzluk ve Tanrı	7-8
Dr. Öğretim Üyesi Halime Mücella Demirhan Çavuşoğlu	Matematik ve Okült Bilimler İlişkisi	9-10
Dr. Öğretim Üyesi Uğur Daştan	C.P. Snow'un "İki Kültür" Tezi Bağlamında Bilim ve Edebiyat İlişkisi	11-12
Öğr. Gör. Mert Can Beken	Poe'nun <i>The Fall Of The House Of Usher</i> Adlı Hikâyesinde İntra-Aktif Bir Beden Olarak Malikâne	13-14
Öğr. Gör. Dr. Gökşen Yıldırım	Cengiz Aytmatov'un Romanlarında Metamorfoz	15-16
Dr. Öğretim Üyesi Veli Kılıçarslan	Ütopya Arayışından Distopik Hayal Kırıklığına: Halit Fahri Ozansoy'un "Rüya"sı Üzerine Bir İnceleme	17-18
Dr. Öğretim Üyesi Hakan Soydaş	Bir Kriz Dönemi Anlatısı Olarak Siyasi Rüya: <i>Tahte'l Arz İttihad ve Terakki Mabedi</i>	19-20
Dr. Öğretim Üyesi Mesut Kürüm	Dil Ekolojisinin Tersine İşletilmesi: Avesta Yazı Sistemi Üzerinden Bir Kuramsal Model Önerisi	21-22
Dr. Öğretim Üyesi Bilgit Sağlam	Temas Kaynaklı Dilbilgiselleşme Örneği Olarak - Dxr Bildirme Ekinin Horasan Türkçesindeki İşlevleri	23-24
Doç. Dr. Zeynep Gençer Baloğlu Dr. İku Nagashima	Dilbilimden Tarihe: Osmanlı'da Japonca Öğrenen Askerlerin İzini Sürmede Disiplinlerarası Bir Araştırma Deneyimi	25-26
Dr. Öğretim Üyesi Fatma Yıldırımış	Kültürel Bellek ve Bölgesel Kimlik Bağlamında Gümüşhane Türkülerinde Gurbet Olgusu Üzerine Bir İnceleme	27-28
Dr. Öğretim Üyesi Mahmut Delen	Kesikbaş Destanı'nın Bilinmeyen Bir Nüshası Üzerine	29-30
Dr. Öğretim Üyesi Mahmut Delen Doç. Dr. Fatih Sobacı	Meslek Folkloründe Ritüelistik Uygulamaların İşgören Davranışları Üzerindeki Etkisi: Divriği Hüma Hatun Sokağı Örneği	31-32
Öğr. Gör. Furkan Saraç	Gümüşhane Halkevi Kütüphanesi ve Kitap Kültürü (1940-1951)	33-34
Öğr. Gör. Dr. Ayşe Ulu	Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı'nda Ayna Metaforunun Anlam Katmanları	35-36
Esranur Güneş Prof. Dr. Seda Özsoy Somuncuoğlu	Imre Lakatos ve Bilim Tarihi Yazıcılığı: Rasyonel Yeniden İnşa Perspektifi	37-38

Büşra Ayçin Koç Doç. Dr. S. Ertan Tağman	Bilimsel Prestijin Toplumsal Cinsiyeti: Nobel Ödüllerinin Matilda Etkisi Bağlamında Analizi	39-40
Kubilay Saygılı	Bilimsel Devrimin Olgusal Temelleri Üzerine Bir İnceleme	41-42
Leyla Pirimova	The Relationship Between Historical Narrative And Fictional Reality In The “Taj Mahal” Trlogy	43
Arş. Gör. Tuncer Çağrı Çakmur Hüseyin İçoğlu	Kalıntıdan Mirasa: Satala Kemerleri	44-45
Doç. Dr. Merve Karaçay Türkal	1680 Büyük Kuyruklu Yıldızı'nın Doğu ve Batı Dünyasındaki Bilimsel ve Kehanet Odaklı Yansımaları	46-47
Dr. Öğretim Üyesi Banu Yılmaz	II. Abdülhamid Dönemi Taşra Bürokrasisinde Azil, İstifa ve Koruma Mekanizmaları: Kaymakam Mustafa Efendi'nin Sicill-i Ahvâl Kayıtları Işığında Bir Analiz	48-49
Dr. Öğretim Üyesi Can Eyüp Çekiç	Seferberlik Estetiği: Harp Mecmuası ve Osmanlı Kültürel Hayatının Askerileşmesi	50-51
Muhammed Emin İnalkaç	Sovyet Siyasetçi ve Yazar Karl Radek'in Perspektifinden: Türk-Sovyet İlişkileri, “L'abyssinie Et Kayseri” Makalesi, Kayseri Sümer Bez Fabrikası ve İtalyan Yayılmacılığı	52-54
Dr. Cristina Niculescu-Ciocan	Language As A Tool Of Scientific Persuasion: From Enlightenment Treatises To Contemporary Public Relations	55
Arş. Gör. Nuri Kaya	Türk Düşünce Tarihinde Gazâ ve Gazi: Battalname Örneği	56-57
Doç. Dr. Mehmet Fatih Gökçek	18. Yüzyılda Gümüşhane ve Çevresinde Yaşanan Yayla, Mera ve Su Anlaşmazlıkları	58-59
Mehmet Mahşuk Uslu Prof. Dr. Ramazan Ahmadov	Halk Hekimliği Bağlamında Solhan'da Şifa Arayışları, Uygulamalar ve İnanışlar	60-62
Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Yunus Aktürk	Eski Mezopotamya'da Astronomi Bilgisinin Edebi Metinlere Yansımaları	63-64
Doç. Dr. Sungur Doğançay	Babil'de Alman Arkeolojik Kazıları ve Eser Nakil Süreci	65-66
Dr. Öğretim Üyesi Elif Yavuz Çakmur Dr. Semra Gül	Roma'nın Doğu Sınırında Kültürel Belleğin Arkeolojik İzleri: Satala Antik Kenti	67-68
Arş. Gör. Dr. Ali Öztürk	Kalkolitik ve Tunç Çağı'nda Edremit Körfezi'nin Doğusu: Yerleşim Ağları, Bölgesel Organizasyon ve Kent Kuramları Açısından Değerlendirme	69-70
Kubilay Saygılı Sinan Sarıkan	Klasik Dönem İslam Entelektüel Geleneğinde Bilim ile İktidar İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme	71-73
Dr. Fikret Süleymanoğlu	Güneyli Şair Sehend'in Birleşik Azerbaycan Fikrine Dair Görüşleri	74-76
Dr. Kifayat Mammadova	Qulamrza Sabri Tabrizi'nin Perspektifinden Türk Ruhı ve Edebiyat	77-78

Dr. Nadjiba Bouallegue	Açlıkla Yazılan Biafra: Chimamanda Ngozi Adichie'nin Half Of A Yellow Sun Romanında Kwashiorkor ve Açlık Politikası	79-80
Dr. Leyla Həsənzadə	The Paradox of Heroism: Ethical and Psychological Transformation in "Our Twisted Hero"	81
Dr. Saadat Mammadova	Nizâmî Gencevî'nin Leylâ ve Mecnûn Mesnevisinde Orta Çağ Kozmoloji Bilgisinin Şiirsel Dönüşümü	82-83
Dr. Öğretim Üyesi Ayşenur Kör	Chatgpt'nin İngilizce Dil Eğitiminde Kullanımına Yönelik Çalışmaların İncelenmesi: Dergipark Üzerine Bir Sistematiik Derleme	84-85
Sinan Sarıkan	Algoritmik Çağda Yazarın Ölümü ve Yapay Zekâ Edebiyatı	86-87
Rıza Can Karlı Doç. Dr. S. Ertan Tağman	İletişimsel Eylem Kuramı Bağlamında Bilim Tarihi ve Bilim İletişiminin Eleştirel Analizi: Yaşamın Sömürgeleştirilmesi, Güç ve Kamusal Alan	88-89
Kardelen Yasemin Göçmen Doç. Dr. S. Ertan Tağman	Bilimsel Meraktan Bilimsel Okuryazarlığa: Tübitak Meraklı Minik Dergisi Üzerine Bir İçerik Analizi	90-91
Öğr. Gör. Dr. Nilgün Büyüker Güngör	Tarih Araştırmaları Işığında Klasik Türk Şiiri Metinlerinde "Yarar Yoldaş": Dost Mu Asker Mi?	92-93
Selen Akman	Saba Melikesinden Güzellik Mülkünün Sultanlığına: Klasik Türk Şiirinde Belkıs	94-95
Öğr. Gör. Havana Kaynak	18. Asır Celvetî Süfi Şairlerinden Ârif Divançesi'nin Tanıtımı	96
Dr. Öğretim Üyesi Sibel Ay	Geç Dönem Bir Osmanlı Aydınının Kaleminden Fahreddin Râzî Monografisi	97-98
Dr. Öğretim Üyesi Fatih Uyar	Bahtiyar Vahapzade Şiirine Postkolonyal Bir Yaklaşım	99-100
Dr. Gunel İsgandarova	Bağımsızlık Sonrası Azerbaycan Edebiyatında Dekadan Estetik ve Bireyin İç Dünyası	101-102
Dr. Mercan Sabir Sofiyeva	Azerbaycan ve İngiliz Edebiyatlarında Eşkiya İmgesi ve Milli Tarihsel Bellek	103-104
Dr. Öğretim Üyesi Murat Turan	Balkan Kökenli Kurucu Kadrolar ve Modern Türkiye'nin İnşası	105-106
Doç. Dr. İlhan Gök	Taşranın Divan'la Konuşması: Trabzon Ahkâm Defterleri'nde Gümüşhane Şikâyetleri (1742-1800)	107-108
Dr. Öğretim Üyesi Aysel Fedai	Falih Rıfkı Atay'ın Eserlerinde İstanbul: Süreklilik, Değişim ve Tarihsel Bellek	109-110
Hareth Adnan Abdalla Oweida	Güneşteki Adamlar: Modern Arap Dünyasının Sınır Pratiklerinde Sömürgeci Mantık	111-112
Dr. Mevlüt Ellialtı	Edebî Metinlerin Türkçe'nin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Amacıyla Seviyelendirilmesinde Kullanılan Yöntem ve Teknikler	113-114

Onur Çakır	Osmanlı Devleti’nde Tavassutun Rolü: 17. Yüzyıl Ruûs Kayıtları Bağlamında Atama, Bürokrasi ve Himaye İlişkileri	115-116
Arş. Gör. Onur Akan	İbrahim Hakkı Paşa ve Hyde Clarke Metinleri Işığında Osmanlı Modernleşmesi ve Uluslararası Kamuoyu	117-118
Koray Gökduman	İkinci Dünya Savaşı Döneminde Kayseri’de Maarif Faaliyetleri ve Cumhuriyet Eğitim İdeolojisinin Taşradaki Yansımaları	119-120
Emine Nur Doğan	Osmanlı’da Müneccimbaşılık Kurumu	121-122
Öğr. Gör. Dr. Osman Eroğlu	Kurmacanın Perdesinde, Hakikatin Çizgisinde: Atsız’ın Dalkavuklar Gecesi Romanı	123-127

ERKEN MODERN DÖNEMDE DOĞA BİLİMLERİNİN GELİŞİMİNE BAĞLI OLARAK AHLÂKÎ SÖYLEMİN YENİDEN TESİSİ ÜZERİNE

Doç. Dr. Mehmet Fatih Elmas

(Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü)

Felsefe tarihinde “nasıl yaşamalıyız?” sorusunun genel olarak Tanrı ya da Doğa veya Metafizik ya da Fizik kavşağında daha ziyade dönemin doğa tasarımıyla ilgili olarak formüle edildiği söylenebilir. Aklın teorik faaliyetini aşırıyor görünse de insanın eylemsellik alanında nasıl davranması gerektiği konusunda kurulacak bir felsefî söylemin bilimlerle ya da mevcut doğa tasarımıyla uyum göstermesi beklenir. Bu bakımdan, filozofun işi fizik dünyaya gözünü kapatmayan, aksine bilimin vardığı son seviyeyi gözetten bir söylem geliştirmektir. Anlaşılmaktadır ki evren, toplum ve insan arasındaki bağıntısallık genel olarak bir en yüksek ilkedен hareketle ilk dönemlerde kozmolojik bir metafizik kapsamında, Orta Çağ’da teolojik bir metafizik çevreninde ve Yeni Çağ’da ise bilimde rasyonelliğin ve deneysel yöntemin artan hakimiyetiyle birlikte kutsallıktan arındırılmaya çalışılan doğa bilgisine bağlı olarak mekanik fizik ekseninde bütünlüklü olarak kuşatılmaya çalışılmıştır. Bir başka deyişle, Tanrı, doğa ve insan arasındaki irtibatın her defasında yeniden düzenlenmesi beraberinde metafizik-etik alanın söyleminin de yeniden kurgusunu gerektirmiştir. Örneğin Antik Çağ Yunan dünyasında genel olarak doğa zaman ve mekân ufkunda devinen ve yayılan maddi cisimlerden oluşan bir organizma olarak, dört bir yanına sirayet eden, cisimleri adeta bir zarf gibi saran akılla ya da ruhla birlikte düşünülmüştür. Burada bir causa sui olarak düşünülen doğa tasarımı uygun olarak da ahlâk ilkelerinin bize varlığın ötesinden değil, fakat bizatihi insan yaşamından geldiği düşünülmüştür. Ancak Orta Çağ Avrupa’sının ezici bir çoğunluğunda hâkim hale gelen dinsel optikle birlikte doğa tasarımı dönüşmüş ve doğa artık bir causa sui değil, fakat Tanrı’nın yaratımı olan bir organizma ve buna bağlı olarak insan yaşamı için bir arınma mekânı olarak kavranılmış ve gerekmedikçe de doğa üzerine araştırma yapılmaması salık verilmiştir. Bilim ve felsefenin daha ziyade teolojinin hizmetinde iş görmek durumunda olduğu bu dönemi takip eden süreçte ise bilim adamlarının ve filozofların doğa araştırmalarını önceleyen yeni dünyaya yeni bir zihniyetle bakmalarına vesile olan gelişmeler yaşanmış ve bu gelişmeler evrenin insana kendini sunuş tarzını değiştirmiştir. Evren artık sonsuz ve geometrik bir sahadır ki bu sonsuzluk aynı zamanda pek çok bakımdan bir tanrısızlığa da işaret eder. Doğa artık kendi kendisine devinen ve bütün olma-tarzlarını üreten bir birlik olarak tasarımlanır. Özellikle 16. yüzyıldan itibaren bilim alanındaki gelişmeler etik alana tahvil edilmiş ve ‘bilme’nin ‘olma’ya öncelikli hale geldiği bu dönemde ahlâk da genel olarak epistemolojik bir doğruluğun ifadesi ya da izdüşümü haline gelmiştir. Bu dönemden itibaren filozoflar mekanik fiziği izleyerek, şeylerin nedenlerinin bilgisinden hareketle bir İyi fikri şekillendirmiştir. Yeni Çağ’da ahlâk alanı insanın dışında aşkın bir ölçü veya metafizik bir konu değil, daha ziyade içkinlik düzleminde insanın sevinç ve keder duygulanımlarına dayalı şekillenen doğal bir alanın konusudur. Denebilir ki Yeni Çağ’a kadar en azından kişinin ruhsal dönüşüm geçirmesiyle metafizik alanda tecrübe edilen İyi, bundan böyle insana tabidir; İyi artık insanın kendi içindeki ahlâk yasasına bağlı olarak fiilî kılabilirdiği bir ilkedir. Bu bildiride teleolojik fiziğin mekanik fizikle aşılarak geçersiz kılınması sonucunda Yeni Çağ’a özgü kurulan yeni ahlâkî söylem üzerine fizik ve metafizik kavşağında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğa, Tanrı, Fizik, Metafizik, Ahlâk.

ON THE RE-ESTABLISHMENT OF MORAL DISCOURSE IN RELATION TO THE DEVELOPMENT OF NATURAL SCIENCES IN THE EARLY MODERN PERIOD

In the history of philosophy, it can be argued that the question of 'how should we live?' has generally been formulated at the intersection of God or Nature, or Metaphysics or Physics, depending primarily on the conception of nature in a given period. Although it may seem to exceed the theoretical activity of reason, a philosophical discourse regarding how a human being should act in the realm of agency is expected to demonstrate harmony with the sciences or with the prevailing design of nature. In this regard, the task of the philosopher is to develop a discourse that does not ignore the physical world but, on the contrary, takes into account the latest advancements reached by science. It is understood that the interconnectedness between the universe, society, and the human being has generally been approached as a holistic unity based on a supreme principle: within the scope of a cosmological metaphysics in early periods, within the framework of a theological metaphysics in the Middle Ages, and within the axis of mechanical physics in the Modern Age-linked to a knowledge of nature that sought to be secularized alongside the increasing dominance of rationality and experimental methods in science. In other words, the periodic reorganization of the connection between God, nature, and the human being has necessitated a reconstruction of the discourse within the metaphysical-ethical field. For instance, in Ancient Greek, nature was generally conceived as an organism consisting of material bodies moving and expanding within the horizon of time and space, accompanied by a mind or soul that permeates every part of it, enveloping bodies like a sheath. In accordance with this design of nature, which was considered a *causa sui*, it was believed that moral principles do not come to us from beyond existence, but from human life itself. However, with the religious lens that became dominant in the vast majority of Medieval Europe, the idea of nature transformed: nature was no longer grasped as a *causa sui*, but as an organism created by God and, accordingly, as a place of purification for human life, where research on nature was discouraged unless absolutely necessary. In the process following this period, in which science and philosophy had to operate primarily in the service of theology, developments occurred that enabled scientists and philosophers to look at the world with a new mindset that prioritized natural research, and these developments changed the way the universe presents itself to humanity. The universe is now an infinite and geometric field; this infinity also points to a form of godlessness in many respects. Nature is now designed as a unity that moves by itself and produces all its modes of being. Particularly from the 16th century onwards, developments in the field of science were transferred to the ethical realm, and in this period where 'knowing' became prior to 'being,' morality also became an expression or a projection of an epistemological truth. From this period on, following mechanical physics, philosophers shaped an idea of the 'Good' based on knowledge of the causes of things. In the Early Modern Period, the field of morality is not a transcendent measure outside the human being or a purely metaphysical subject; rather, it is a subject of a natural field shaped by human affects of joy and grief on the plane of immanence. It can be said that the 'Good', which until the Early Modern Period was experienced in the metaphysical realm -at least through the spiritual transformation of the individual- is henceforth dependent on the human being. The Good is now a principle that the human being can make effective based on the moral law within themselves. In this paper, the new moral discourse established uniquely for the Early Modern Period, as a result of teleological physics being surpassed and invalidated by mechanical physics, will be discussed at the intersection of physics and metaphysics.

Keywords: Nature, God, Physics, Metaphysics, Ethics.

MATBAA DEVRİMİ BAĞLAMINDA BİLGİNİN KAMUSAL ALANA TAŞINMASI

Dr. Öğretim Üyesi Esra Oğuzhan

(İstanbul Medipol Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü)

Bu çalışma, matbaanın tarihsel gelişim sürecini bilimsel bilginin kamusallaşması bağlamında ele alarak, modern bilgi üretim süreçlerinin oluşumundaki dönüştürücü etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. İnsanlık tarihindeki en önemli teknolojik kırılma noktalarından biri olarak kabul edilen matbaanın icadı, yalnızca teknik bir yenilik olarak değerlendirilmemekte; aynı zamanda bilginin dolaşımını, erişilebilirliğini ve toplumsal niteliğini köklü biçimde değiştiren epistemolojik bir dönüşüm olarak ele alınmaktadır. Özellikle Johannes Gutenberg tarafından 15. yüzyılda geliştirilen hareketli metal harf sistemi, bilginin sınırlı çevrelerin denetiminden çıkarak daha geniş toplumsal kesimlere ulaşmasını mümkün kılmıştır. Araştırmada, matbaanın Avrupa'daki bilimsel devrim sürecine etkisi tarihsel ve kuramsal bir çerçevede değerlendirilmektedir. Rönesans, Reform hareketleri ve Aydınlanma düşüncesinin yaygınlaşmasında matbaanın oynadığı rol incelenerek, bu teknolojinin bilimsel bilginin üretimi, çoğaltılması ve dolaşıma sokulmasındaki işlevi analiz edilmektedir. Matbaa sayesinde bilimsel metinlerin daha hızlı çoğaltılması, farklı coğrafyalarda dolaşıma girmesi ve eleştirel tartışma ortamlarının oluşması, bilginin kurumsal otoritelerin tekelinden çıkarak kamusal alana taşınmasını sağlamıştır. Bu süreç, bilimsel bilginin bireysel birikim olmaktan çıkarak kolektif bir üretim pratiğine dönüşmesinde belirleyici olmuştur. Çalışmada ayrıca matbaanın, erken dönem basın kültürünün oluşumuna etkisi üzerinden modern kamusal alanın inşasına katkısı tartışılmaktadır. Özellikle Jürgen Habermas'ın kamusal alan yaklaşımı ile Marshall McLuhan'ın iletişim teknolojileri üzerine geliştirdiği kuramsal çerçeveler ışığında, matbaanın yalnızca bilgi aktarımını hızlandıran bir araç değil, aynı zamanda düşünsel üretim biçimlerini yeniden yapılandıran bir medya devrimi olduğu ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda matbaa, modern bilimsel iletişimin temelini oluşturan eleştirel tartışma, doğrulama ve kamusal paylaşım süreçlerinin başlangıç noktası olarak değerlendirilmektedir. Araştırma, tarihsel doküman incelemesi ve literatür taraması yöntemiyle yürütülmektedir. Elde edilen bulgular, matbaanın bilimsel bilginin kamusallaşmasını sağlayarak modern bilim anlayışının kurumsallaşmasında merkezi bir rol oynadığını göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, matbaa devriminin yalnızca teknik bir yenilik değil, bilgi üretim rejimlerini dönüştüren tarihsel bir kırılma noktası olduğunu savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Matbaa Devrimi, Bilimsel Bilgi, Kamusal Alan, Bilgi Üretimi, Bilimsel Devrim.

THE TRANSFER OF KNOWLEDGE INTO THE PUBLIC SPHERE IN THE CONTEXT OF THE PRINTING REVOLUTION

This study aims to examine the transformative impact of the printing press on the formation of modern knowledge production processes by analysing its historical development within the context of the public dissemination of scientific knowledge. The invention of the printing press, regarded as one of the most significant technological turning points in human history, is not merely viewed as a technical innovation; it is also considered an epistemological transformation that fundamentally altered the circulation, accessibility and social nature of knowledge. In particular, the movable metal type system developed by Johannes Gutenberg in the 15th century enabled knowledge to escape the control of limited circles and reach broader sections of society. The study evaluates the impact of the printing press on the scientific revolution in Europe within a historical and theoretical framework. By examining the role played by the printing press in the spread of the Renaissance, the Reformation movements and Enlightenment thought, the

study analyses the function of this technology in the production, reproduction and circulation of scientific knowledge. Thanks to the printing press, the faster reproduction of scientific texts, their circulation across different regions, and the emergence of critical debate environments ensured that knowledge moved from the monopoly of institutional authorities into the public sphere. This process was decisive in transforming scientific knowledge from an individual accumulation into a collective production practice. The study also discusses the printing press's contribution to the construction of the modern public sphere through its impact on the formation of early press culture. Particularly in the light of Jürgen Habermas's approach to the public sphere and the theoretical frameworks developed by Marshall McLuhan regarding communication technologies, it is demonstrated that the printing press was not merely a tool for accelerating the transmission of information, but also a media revolution that restructured forms of intellectual production. In this context, the printing press is regarded as the starting point for the processes of critical debate, verification and public sharing that form the basis of modern scientific communication. The research is conducted using methods of historical document analysis and literature review. The findings demonstrate that the printing press played a central role in the institutionalisation of the modern understanding of science by facilitating the public dissemination of scientific knowledge. Consequently, the study argues that the printing press revolution was not merely a technical innovation, but a historical turning point that transformed regimes of knowledge production.

Keywords: Printing Press Revolution, Scientific Knowledge, Public Sphere, Knowledge Production, Scientific Revolution.

NIETZSCHE VE EMIL DU BOIS-REYMOND

Dr. Öğretim Üyesi Ali Han Babuççu

(Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü)

Nietzsche'nin bilimle ilişkisi genellikle tek taraflı olarak ele alınan bir husustur. Bu tek taraflılık, Nietzsche'nin yayımlanmış metinlerdeki, özellikle de Ahlâkın Soykütüğü'ndeki modern bilim eleştirilerine dayanır ve Nietzsche'yi bilime karşı son derece olumsuz bir görüşe sahip olan bir düşünür olarak sunar. Hiç şüphesiz Nietzsche'nin modern bilime karşı zaman zaman çok sert eleştiriler getirdiği doğrudur. Bununla birlikte onun doğa bilimleriyle salt bir düşmanlık ilişkisi kurduğu tezi doğru değildir. O, döneminin doğa bilimlerindeki bazı tartışmalarını yakından takip etmiştir. Bu tartışmalardan birisi de fizyolog Emil Du Bois-Reymond'ın 1872 tarihli *Über die Grenzen des Naturerkennens* (Doğa Bilgisinin Sınırları Üzerine) konuşması ile ateşlenen *Ignorabimus* tartışmasıdır. Bu ünlü tartışmada Du Bois-Reymond, bilimin sınırlılıklarına dikkat çekmeye çalışmış, son tahlilde bilimin bazı hususları asla tam olarak bilemeyeceğini savunmuştur. Bu sunumda Du Bois-Reymond'un adı geçen eserde, nedenselliği psikolojik bir gereksinim, fiziksel atomu yararlı bir kurgu olarak gören yaklaşımı ile bilimin maddi süreçlerden mantıksal olarak türetilmeyeceği yönündeki tezleri ele alınacak ve bunların Nietzsche'nin nedensellik eleştirisi, perspektivizmi ve özne kavramına yönelik gramer temelli eleştirileriyle aralarındaki benzerlikler ortaya konmaya çalışılacaktır. Böylelikle Nietzsche'nin döneminin bilimsel tartışmalarına aşinalığı serimlenecek ve onun kimi kavramlarında bu tartışmaların izlerinin olduğu gündeme getirilecektir. Ancak bu yakınlığın mutlak bir yakınlık olduğunu varsaymak hata olur. Du Bois-Reymond bilimsel bilginin sınırlarını epistemolojik düzeyde tespit ederken, Nietzsche bizzat bilimin asla vazgeçemediği hakikat istencinin kendisini soykütüksel ve eleştirel bir soruşturmaya tabi tutar. Tek taraflı biçimde Nietzsche'yi bir bilim düşmanı olarak etiketlemek ne denli hatalıysa, onu teorilerini tamamen bilimsel tartışmalardan yola çıkarak oluşturan bir düşünür olarak görmek de aynı derecede hatalıdır. Bu çalışma bir yandan Nietzsche'nin döneminin bilimsel tartışmalarına vukufiyetini gösterirken diğer yandan onun modern bilim eleştirilerine değinecek ve böylelikle onun eleştirilerinin çok katmanlı yapısına odaklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Friedrich Nietzsche, Emil Du Bois-Reymond, Modern Bilim Eleştirisi, Perspektivizm, *Ignorabimus* Tartışması.

NIETZSCHE AND EMIL DU BOIS-REYMOND

Nietzsche's relationship with science is generally viewed in a one-sided manner. This one-sidedness is based on Nietzsche's critiques of modern science in his published Works, particularly in *On the Genealogy of Morals*, and portrays him as a thinker with an extremely negative view of science. It is undoubtedly true that Nietzsche occasionally leveled very harsh criticisms against modern science. However, the claim that he maintained a purely hostile relationship with the natural sciences is not true. He closely followed some of the debates in the natural sciences of his time. One of these debates was the "Ignorabimus" controversy, sparked by physiologist Emil Du Bois-Reymond's 1872 lecture, *Über die Grenzen des Naturerkennens* (On the Limits of Knowledge of Nature). In this famous debate, Du Bois-Reymond sought to draw attention to the limitations of science, arguing that, in the final analysis, science can never fully know certain matters. In this presentation, we will examine Du Bois-Reymond's approach as outlined in the cited work which views causality as a psychological necessity and views the physical atom as a useful construct, and the thesis that consciousness cannot be logically derived from material processes. The presentation will also seek to highlight the similarities

between these ideas and Nietzsche's critique of causality, his perspectivism, and his grammar-based critiques of the concept of the subject. In this way, Nietzsche's familiarity with the scientific debates of his time will be outlined, and it will be argued that traces of these debates can be found in some of his concepts. However, it would be a mistake to assume that this connection is absolute. While Du Bois-Reymond identifies the limits of scientific knowledge at the epistemological level, Nietzsche subjects the very "will to truth" which science itself has never abandoned to genealogical and critical inquiry. Just as it is erroneous to unilaterally label Nietzsche as an enemy of science, it is equally erroneous to view him as a thinker who constructed his theories entirely on the basis of scientific debates. This study will, on the one hand, demonstrate Nietzsche's familiarity with the scientific debates of his time and, on the other hand, address his critiques of modern science, thereby focusing on the multilayered structure of his critiques.

Keywords: Friedrich Nietzsche, Emil Du Bois-Reymond, Criticism of Modern Science, Perspectivism, The Ignorabimus Debate.

CUSANUS'UN DÜŞÜNCESİNDE AKIL, SONSUZLUK VE TANRI

Prof. Dr. Musa Duman

(Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü)

Cusanus genellikle bir geçiş dönemi filozofu olarak mütalaa edilmiştir. O'nun düşüncesinde Ortaçağ dünyası ile modern bilim ve felsefenin dünyası ilginç bir şekilde kesişir. Düşüncesinin hem skolastik felsefe ile çok sıkı bir irtibatı vardır (Koyre, O'nun “ölmekte olan Ortaçağ”ın son büyük filozofu” olduğunu söyler) hem de modern felsefeyi haber veren bazı temalarıyla göze çarpar; evrenin sonsuzluğu, matematiğe atfedilen rol, insanın epistemik merkeze dönüşmesi gibi. O'nu, bu anlamda, Blumenberg gibi “çağsal eşiğin” (epochal threshold) bir düşünürü olarak nitelendirmek mümkündür. Cusanus'un temel pozisyonunu ve düşüncesinin gündemini ortaya koyduğu eseri *De Docta Ignorantia*'dır (1440, Öğrenilmiş Bilmezlik Üzerine). Bu eser bilmeyi mutlak aşkınlık karşısında, tamamen matematik bir bakış açısıyla, konumlandırma girişimi olup, platonik şüphecilikle Hristiyan neo-platonizminin ve pisagorculuğun nevişahsına münhasır bir sentezini temsil eder. Cusanus'un aşkınlığa, kavramı aşana, verdiği isim Sonsuz'dur (infinitum), ve bu O'nun için mutlak maximum olarak isimlendirdiği Tanrı ile eşanlamlıdır. Evren bu sonsuzluğun imgesidir (kendi teknik terminolojisi ile Tanrı negatif sonsuz'dur, evren ise privatif sonsuz). Bu sonsuzluğa öncelikle kavramlarımızla ölçülmesi mümkün olmayan tikelde, yani çekinsenmiş maximum olan evrende, tanık oluruz. Algımıza beliren tikel, arkasında yatan daha derin bir sonsuzluğu duyurmaktadır. Yine kendi teknik terminolojisiyle Cusanus bunu çekinsenmiş maximumda (maximum contractum) yansıyan mutlak maximum olarak ifade edecektir. Ama Tanrı aynı zamanda mutlak akıldır ve bu mutlak akıl, bir mutlak matematikçidir. Kendini evrende açınıyan (explicatio) bu mutlak matematikçi bunu elbette matematiksel bir yolla (üretim ve yaratımla) yapıyor. Yaratılanlar ilahi matematiksel bir form tarafından belirlenmiş durumda. İnsan ise Tanrı'nın aksine sınırlı bir matematikçi (ve bu onun aynı zamanda sınırlı bir yaratıcı olduğu anlamına gelir). O halde matematik sadece ratio için değil, intellectus için de temel epistemik form. Bu nedenle Cusanus matematik sembolizme teolojik bir rol atfeder, intellectus'un Sonsuza giden yolunun matematik sembolizmden geçtiğini vurgular. Bildirimiz bu noktaları eleştirel bir gözle irdeleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Cusanus, Öğrenilmiş Bilmezlik, Akıl, Sonsuzluk.

REASON, INFINITY, AND GOD IN CUSANUS' THOUGHT

Cusanus is generally regarded as a transitional philosopher. In his thought, the medieval world and the world of modern science and philosophy intersect in an interesting way. His thought has a very close connection with scholastic philosophy (Koyre calls him “the last great philosopher of the dying Middle Ages”) and also stands out with some themes that foreshadow modern philosophy; the infinity of the universe, the role attributed to mathematics, the transformation of man into the epistemic center, etc. In this sense, it is possible to characterize him as a thinker of an “epochal threshold”, as Blumenberg suggests. Cusanus' work that sets out his basic position and the agenda of his thought is *De Docta Ignorantia* (1440, On Learned Ignorance). This work is an attempt to position knowledge in relation to absolute transcendence, from a purely mathematical perspective, and represents a unique synthesis of Platonic skepticism, Christian Neoplatonism, and Pythagoreanism. Cusanus calls transcendence, that which surpasses concept, the Infinite (infinitum), and for him, this is synonymous with God, whom he calls the absolute maximum. The universe is the image of this infinity (in his own technical terminology, God is negative infinity, and the universe is privative infinity). We witness this infinity primarily in the particular, which cannot be measured by our concepts, that is, in the universe, which is the restrained maximum. The particular that appears to our

perception reveals a deeper infinity underlying it. Again, in his own technical terminology, Cusanus would express this as the absolute maximum reflected in the contracted maximum (maximum contractum). But God is also absolute intellect, and this absolute intellect is an absolute mathematician. This absolute mathematician, who reveals himself (explicatio) in the universe, does so, of course, through a mathematical means (production and creation). What is created is determined by a divine mathematical form. Man, on the other hand, unlike God, is a limited mathematician (and this means that he is also a limited creator). Therefore, mathematics is the fundamental epistemic form not only for ratio but also for intellectus. For this reason, Cusanus assigns a theological role to mathematical symbolism, emphasizing that the path of intellectus to the Infinite passes through mathematical symbolism. Our presentation will critically engage with these issues.

Keywords: Cusanus, De Docta Ignorantia, Reason, Infinity.

MATEMATİK VE OKÜLT BİLİMLER İLİŞKİSİ

Dr. Öğretim Üyesi Halime Mücella Demirhan Çavuşoğlu

(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü)

Antik Çağlardan Bilimsel Devrim'e kadar matematik ile okült bilimler birbirinden kesin sınırlar ile ayrılmamıştır. Okült bilimler, doğaüstü güçleri, gizli bilgiyi ve mistik gelenekleri araştıran uygulamaları kapsar matematik ise sayı, biçim ve düzenin bilimidir. Buna rağmen tarih boyunca bazı düşünürler sayıları ve geometrik şekilleri kozmik güçlerin sembolleri olarak görmüştür. Bu iki alanının mecz edilişinin en kapsamlı ve ilginç örneklerini Pisagor Okulu'nda görmek mümkündür. Ortaya çıktığı zamandan başlayarak çok uzun bir süre ve geniş bir coğrafyada etkili olan bu okulun öğretileri matematik-okültizm ilişkisini desteklemektedir. 1'i birlik ve köken olarak kabul eden Pisagorcular için 2 dişil, 3 eril ve 10 sayısı ise en mükemmel sayıdır. Bu sayı mistizmi, müziksel oranlardan evrenin ahenginin anlaşılmasına kadar geniş bir anlam bulmuştur. Etkisi Antik çağlar ile sınırlı kalmayan Pisagorculuğun izlerini İslam medeniyetinde İhvân-ı Safa Risalelerinde görmek mümkündür. Okült geleneğin sayılara yüklediği anlam, geometrik şekillerde de bir karşılık bulmuştur. Bu anlayışa göre, geometrik biçimler ruhanî gerçeklikleri simgelerler. Öyle ki daire ve poligon gibi şekiller evrenin düzeni ile ilişkilendirilir. Bu çalışmanın konusu, matematik ve okült bilimler arasındaki ilişkiyi Antik çağlar, İslam Medeniyeti, Orta Çağ Avrupası ve Osmanlı ekseninde incelemektir. Çalışmanın araştırma problemi, "Matematik ile okült bilimler arasındaki ilişki tarihsel süreçte nasıl dönüşmüştür ve bu ilişki matematiksel bilginin meşruiyetini nasıl etkilemiştir?" sorusudur. Çalışmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemlerinden metin merkezli tarihsel analizdir. Bu yöntem doğrultusunda ilgili dönemde kabul gören hesap kitapları ya da dönemin önemli matematikçilerinin eserlerinde okültizme ilişkin bilgiler ve örnekler araştırmanın kaynakları arasındadır. Ayrıca matematik ve okült bilimler ilişkisini sorgulayan tarihi kaynaklar araştırmaya dahil edilmiştir. Alman düşünür Cornelius Agrippa'nın (1486-1535) De Occulta Philosophia isimli eseri, İngiliz matematikçi ve astronom John Dee'nin (1527-1609) Propaedeumata Aphoristica'sı, bu bağlamda incelenen kaynakların bazılarıdır. Araştırmada, İslam medeniyetinde de özellikle ilm-i vefk olarak tabir edilen ve köken itibari ile sihirli kareler anlayışına dayanan sistemde okültizm ve matematik ilişkisi sorgulanmıştır. İhvân-ı Safâ, Ebu'l-Vefâ el-Buzcânî (940-998) ve ibnü'l-Heysem'in (965-1040) eserlerinde ilm-i vefke dair uygulamalar araştırmanın kaynakları arasında yer almıştır. Araştırmanın sonunda okült ilimler ile matematik arasındaki ilişkinin matematik bilimleri besleyen faktörlerden biri olduğu sonucuna varılmıştır. Antik çağlarda sayılar teorisine ilişkin kavramların ortaya çıkmasında rol oynayan okültizm ilerleyen dönemlerde insanoğlunun evreni anlamlandırma çabasında matematiğe verilen özel değerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. İlahi aklın ve kozmik harmoninin bir anahtarı olarak görülen matematik bu bağlamda okült bilimler ile aynı sınıflandırmaya tabi olduğu görülmüştür. İslam medeniyetinde ise kısmen bu anlamını muhafaza eden matematik-okült bilim ilişkisinin farklı bir anlam kazandığı ve matematiğin daha çok kendi iç disiplini kurmayı başardığı, çalışmanın ulaştığı sonuçlar arasındadır. Çalışmanın önemi, Türkçe bilim tarihi literatüründe sınırlı biçimde ele alınmış olan matematik-okültizm ilişkisini geniş bir tarihsel perspektifle incelemiş olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Bilim Tarihi, Okült Bilimler, Pisagorculuk, İhvân-ı Safâ.

THE RELATIONSHIP BETWEEN MATHEMATICS AND THE OCCULT SCIENCES

From ancient times to the Scientific Revolution, mathematics and the occult sciences were not strictly separated by clear boundaries. The occult sciences encompass practices that explore supernatural powers, secret knowledge, and mystical traditions, while mathematics is the science of numbers, forms, and order. Nevertheless, throughout history, some thinkers have viewed numbers and geometric shapes as symbols of cosmic forces. The most comprehensive and fascinating examples of the fusion of these two fields can be found in the Pythagorean School. The teachings of this school, which remained influential for a very long time and across a wide geographical area from the moment of its emergence, support the relationship between mathematics and occultism. For the Pythagoreans, who regarded 1 as unity and the origin, 2 is feminine, 3 is masculine, and 10 is the most perfect number. This numerological mysticism has found a broad significance, ranging from musical ratios to the understanding of the universe's harmony. The influence of Pythagoreanism, which is not limited to the ancient era, can be traced in Islamic civilization through the Epistles of the Brethren of Purity. The meaning attributed to numbers by the occult tradition has also found a counterpart in geometric shapes. According to this understanding, geometric forms symbolize spiritual realities. Thus, shapes such as circles and polygons are associated with the order of the universe. The subject of this study is to examine the relationship between mathematics and the occult sciences within the framework of the Ancient World, Islamic Civilization, Medieval Europe, and the Ottoman Empire. The research problem of the study is the question: "How has the relationship between mathematics and the occult sciences evolved over the historical process, and how has this relationship influenced the legitimacy of mathematical knowledge?" The method of the study is text-centered historical analysis, a qualitative research method. In line with this method, sources for the research include information and examples related to occultism found in accepted mathematical texts of the period or in the works of prominent mathematicians of the time. Additionally, historical sources that question the relationship between mathematics and the occult sciences have been included in the study. *The work De Occulta Philosophia* by the German thinker Cornelius Agrippa (1486-535) and *Propaedeumata Aphoristica* by the English mathematician and astronomer John Dee (1527-1609) are among the sources examined in this context. The study also examines the relationship between occultism and mathematics within Islamic civilization, particularly in the system known as *ilm-i vefk* which is rooted in the concept of magic squares. Applications of *ilm-i vefk* found in the works of the Iḥwān al-Safā, Abū'l-Wafā al-Buzjani (940-998), and Ibn al-Haytham (965-1040) are among the sources cited in the study. The study concluded that the relationship between the occult sciences and mathematics is one of the factors that nourish the mathematical sciences. Occultism, which played a role in the emergence of concepts related to number theory in ancient times, contributed to the emergence of the special value attributed to mathematics in humanity's efforts to make sense of the universe in later periods. Mathematics, viewed as a key to divine reason and cosmic harmony, was thus seen to fall under the same classification as the occult sciences in this context. In Islamic civilization, however, the relationship between mathematics and the occult sciences took on a different meaning while partially retaining this original significance, and mathematics succeeded in establishing its own internal discipline-these are among the findings of the study. The significance of the study lies in its examination of the relationship between mathematics and occultism- a topic that has been addressed only to a limited extent in the Turkish literature on the history of science-from a broad historical perspective.

Keywords: History of Science, Occult Sciences, Pythagoreanism Iḥwān al-Ṣafā.

C.P. SNOW'UN “İKİ KÜLTÜR” TEZİ BAĞLAMINDA BİLİM VE EDEBİYAT İLİŞKİSİ

Dr. Öğretim Üyesi Uğur Daştan

(Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü)

Bilim ve edebiyat, insanın dünyayı anlama ve anlamlandırma çabasının iki farklı ancak birbirini tamamlama potansiyeli taşıyan alanı olarak düşünce tarihi boyunca süregelen bir gerilim içinde var olmuştur. Bilim, nesnel veriler, deney ve gözlem yoluyla evrenin işleyişine dair genel geçer yasalara ulaşmayı hedeflerken; edebiyat, öznel deneyim, dil ve hayal gücü aracılığıyla insanın iç dünyasına, ahlaki ve estetik değerlerine odaklanır. Bu iki alan arasındaki fark, bazen tamamlayıcı bir birliktelik, bazen de derin bir kopuş ve karşılıklı yabancılaşma şeklinde tezahür etmiştir. Modern dönemde artan uzmanlaşma ve disiplinlerin birbirinden kesin çizgilerle ayrılması, bu gerilimi daha da görünür kılmış ve bilim ile edebiyatın birbirinin dilinden anlamadığı bir kültürel iklimin oluşmasına zemin hazırlamıştır. C.P. Snow, 1959 tarihli Rede Konferansı'nda “İki Kültür” kavramsallaştırmasıyla bu gerilimin en çarpıcı ve etkili teşhisini yapmıştır. Snow'a göre Batı toplumunun eğitilmiş kesimi, birbirini anlamayan, ortak bir değerler ve bilgi zemininde buluşamayan iki kampa ayrılmıştır: edebi entelektüeller ve bilim insanları. Snow, bu ayrımın yalnızca akademik bir iletişimsizlikten ibaret olmadığını, aksine modern toplumların karşılaştığı karmaşık sorunları çözme kapasitesini felç eden yapısal bir kriz olduğunu ileri sürer. Ona göre iki kültür arasındaki uçurum, karar alma mekanizmalarını etkisizleştirmekte, bilimsel bilginin toplumsal faydaya dönüşmesini engellemekte ve özellikle küresel yoksulluk ile eğitim eşitsizliği gibi hayati meselelerin çözümünü geciktirmektedir. Snow'un önerdiği temel çözüm ise eğitim sistemlerinin radikal bir reformudur. Bu anlamda öğrencilere hem bilimsel hem de edebî alanlarda temel yetkinlikler kazandıracak “çift dilli” bir entelektüel kapasitenin inşa edilmesi gerekmektedir. Snow'un “İki Kültür” tezinin günümüzdeki yansımaları, onun teşhislerinin altmış yılı aşkın bir süre sonra bile ne denli güncel olduğunu göstermektedir. Yapay zekâ teknolojileri, iklim değişikliği, biyoteknoloji ve dijital medya çağında karşı karşıya kaldığımız temel sorunların çoğu, teknik bilgi ile insani değerler, bilimsel veri ile etik sorgulama, uzmanlık ile kamusal algı arasındaki gerilimde kendini göstermektedir. Üniversitelerde disiplinler arası çalışmaların öneminin artması, teknoloji şirketlerinde etik kurulların ve beşerî bilim uzmanlarının yer almaya başlaması, eğitim programlarında bilim ile sanatı bir araya getiren modellerin geliştirilmesi, Snow'un işaret ettiği ihtiyacın somut karşılıklarıdır. Öte yandan sayısal-sözel ayrımının katı biçimde sürdüğü eğitim sistemleri ve bilim ile edebiyat arasındaki diyalogun hâlâ yetersiz olduğu akademik ortamlar, Snow'un vurguladığı kutuplaşmanın hala devam ettiğini göstermektedir. Bu nedenle Snow'un “İki Kültür” vurgusu, bilim insanlarıyla edebiyatçılar arasında mutlak bir uzlaşmadan çok öte bu gerilimi yaratıcı ve üretken bir diyaloga dönüştürme çağrısı olarak güncelliğini korumaktadır.

Anahtar Kelimeler: C.P. Snow, İki Kültür, Bilim ve Edebiyat, Eğitim Reformu, Disiplinler Arası Çalışma.

THE RELATIONSHIP BETWEEN SCIENCE AND LITERATURE IN THE CONTEXT OF C.P. SNOW'S “TWO CULTURES” THESIS

Science and literature have historically existed in a persistent tension as two distinct yet potentially complementary domains of humanity's effort to understand and interpret the world. While science seeks to reach universal laws concerning the functioning of the universe through objective data, experimentation, and observation, literature focuses on the inner world of human beings, along with moral and aesthetic values, through subjective experience, language, and

imagination. The distinction between these two domains has at times manifested itself as a complementary unity and at other times as a profound rupture and mutual alienation. In the modern period, increasing specialization and the rigid separation of disciplines have rendered this tension even more visible, creating a cultural climate in which science and literature have become unable to understand one another's language. In his 1959 Rede Lecture, C.P. Snow provided one of the most striking and influential diagnoses of this tension through his conceptualization of the "Two Cultures." According to Snow, the educated classes of Western society had become divided into two camps incapable of understanding one another or meeting on common grounds of knowledge and values: literary intellectuals and scientists. Snow argued that this division was not merely an academic communication problem, but rather a structural crisis that paralyzed the capacity of modern societies to solve complex problems. In his view, the gap between the two cultures weakened decision-making mechanisms, prevented scientific knowledge from being transformed into social benefit, and delayed solutions to vital issues such as global poverty and educational inequality. Snow's primary solution to this crisis was a radical reform of educational systems. In this respect, he emphasized the necessity of constructing a "bilingual" intellectual capacity that would equip students with fundamental competencies in both scientific and literary fields. The contemporary reflections of Snow's "Two Cultures" thesis demonstrate the continuing relevance of his diagnosis more than sixty years later. Many of the major challenges of the age of artificial intelligence, climate change, biotechnology, and digital media emerge from the tension between technical knowledge and human values, scientific data and ethical inquiry, as well as expertise and public perception. The growing importance of interdisciplinary studies in universities, the inclusion of ethics committees and humanities specialists within technology companies, and the development of educational models that integrate science and the arts all represent concrete manifestations of the need identified by Snow. On the other hand, educational systems that continue to maintain rigid divisions between quantitative and verbal fields, as well as academic environments in which the dialogue between science and literature remains insufficient, reveal that the polarization emphasized by Snow still persists today. Therefore, Snow's emphasis on the "Two Cultures" continues to preserve its significance not as a call for an absolute reconciliation between scientists and literary intellectuals, but rather as an invitation to transform this tension into a creative and productive dialogue.

Keywords: C.P. Snow, Two Cultures, Science And Literature, Educational Reform, Interdisciplinary Studies.

POE'NUN *THE FALL OF THE HOUSE OF USHER* ADLI HİKÂYESİNDE İNTRA-AKTİF BİR BEDEN OLARAK MALİKÂNE

Öğr. Gör. Mert Can Beken

(Kafkas Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü)

Bu çalışma, Edgar Allan Poe'nun *The Fall of the House of Usher* (1839) adlı kısa hikâyesini yeni materyalist kuram perspektifinden incelemektedir. Çalışma, Usher Malikânesi'nin sabit bir Gotik mekân ya da yalnızca sembolik bir yapı olarak işlev görmediğini ileri sürmektedir. Bunun yerine malikâne, sakinleri ve çevresiyle sürekli etkileşim hâlinde bulunan "intra-active" bir beden olarak ele alınmaktadır. Çalışma, özellikle feminist bilim çalışmaları ve kuantum fiziğinden gelişen Karen Barad'ın intra-action kavramına odaklanarak, anlatıdaki failiyyetin yalnızca insan karakterlere ait olmadığını savunmaktadır. Faillik, malikâne, Usher ailesi ve çevredeki doğa arasında gerçekleşen sürekli intra-action süreci içinde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda malikânedeki çatlak, durgun gölet, yoğun atmosfer ve Roderick Usher'ın aşırı hassas duygusal durumu birlikte beden, çevre ve algı arasındaki sınırların zayıfladığı materyal-söylemsel bir yapı oluşturmaktadır. Bu çerçevede Roderick Usher'ın fiziksel ve zihinsel çöküşü, bireysel bir hastalık ya da yalnızca psikolojik bir durum olarak değerlendirilmemektedir. Bunun yerine bu çöküş, insan ve insan olmayan madde arasındaki ilişkinin sonucu olarak yorumlanmaktadır. Çalışma ayrıca Jane Bennett'in "canlı madde" kavramından yararlanarak malikânenin korku, çürüme ve duygusal yoğunluğun oluşumundaki aktif rolünü vurgulamaktadır. Poe'nun anlatıda ses, atmosfer ve mimari ayrıntılar üzerinde sürekli durması, malikânenin sakinlerinin zihinsel ve bedensel durumlarından ayrılmaz hâle gelmesini sağlamaktadır. Böylece çevre ve madde anlatıda pasif unsurlar olmaktan çıkarak duyumu, bilinci ve bedensel deneyimi doğrudan şekillendiren etkin yapılara dönüşmektedir. Çalışma aynı zamanda hikâyeyi on dokuzuncu yüzyılda yaygınlaşan sinir hastalıkları, dejenerasyon düşüncesi ve beden ile çevre arasındaki kararsız ilişkilere dair tartışmalar bağlamında değerlendirmektedir. Bu tartışmalar, zihin, beden ve çevresel etkinin ilişkisi üzerine gelişen bilimsel yaklaşımların yoğunlaştığı bir dönemde daha görünür hâle gelmiştir. Bu yönüyle çalışma, Poe'nun Gotik anlatısının materyalite ve bilimsel özne anlayışı üzerine gelişecek daha sonraki disiplinler arası tartışmaları önceden haber verdiğini ileri sürmektedir. Malikânenin son çöküşü ise yalnızca sembolik bir yıkım olarak değil, mimari, atmosfer, soy ve bedensel varoluşun birbirine karıştığı iç içe geçmiş bir sürecin sonucu olarak okunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Duygulanım, Gotik Materyalite, İntra-aksiyon, Yeni Materyalizm, Posthümanizm.

THE HOUSE AS AN INTRA-ACTIVE BODY IN POE'S *THE FALL OF THE HOUSE OF USHER*

This paper examines Edgar Allan Poe's *The Fall of the House of Usher* (1839) through the perspective of new materialist theory. It argues that the House of Usher does not function as a fixed Gothic setting or a purely symbolic structure. Instead, the house appears as an intra-active body that remains deeply entangled with its inhabitants and surroundings. The paper suggests that agency in the story is not limited to human characters alone by mainly focusing on Karen Barad's concept of intra-action, which emerges from feminist science studies and quantum physics. Rather, it develops through the continuous intra-action between the mansion, the Usher family, and the landscape around them. The fissure on the house, the stagnant tarn, the oppressive atmosphere, and Roderick Usher's heightened sensory condition together create a material-discursive configuration in which the boundaries between body, environment, and perception begin to weaken. Within this framework, Roderick's physical and mental

deterioration is interpreted not as an isolated illness but as a condition produced through the relation between human and nonhuman matter. The paper also draws on Jane Bennett's notion of "vibrant matter" in order to emphasise the active role of the house in shaping fear, decay, and emotional intensity. Poe repeatedly focuses on sound, atmosphere, and architectural detail, and these elements make the mansion feel inseparable from the emotional state of its inhabitants. Matter therefore does not remain passive in the narrative. The Gothic environment actively shapes sensation, consciousness, and bodily experience. The study also places the story within nineteenth-century concerns about nervous illness, degeneration, and unstable relations between the body and the environment. These concerns became increasingly visible during a period shaped by scientific debates surrounding the mind, the body, and environmental influence. In this sense, Poe's Gothic imagination anticipates later interdisciplinary debates on materiality and scientific models of subjectivity. The final collapse of the mansion appears not simply as symbolic destruction but as the result of an entangled process in which architecture, atmosphere, lineage, and bodily existence collapse into one another.

Keywords: Affect, Gothic Materiality, Intra-action, New Materialism, Posthumanism.

CENGİZ AYTMATOV'UN ROMANLARINDA METAMORFOZ

Öğr. Gör. Dr. Gökşen Yıldırım

(Fırat Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Metamorfoz kavramı, Rosi Braidotti'nin eleştirel posthümanist felsefesinin en dinamik ve yaratıcı unsurlarından biridir. Braidotti, bu kavramı özellikle *Metamorphoses: Towards a Materialist Theory of Becoming* (Metamorfoz: Oluşumun Materyalist Teorisine Doğru) adlı çalışmasında sistemleştirir. Metamorfoz, onun için sadece bir değişim veya dönüşüm değildir klasik hümanist öznenin çöküşüyle birlikte ortaya çıkan yeni bir varoluş biçimidir; bu hâliyle de sabit, bütünlüklü ve değişmez kimlik kategorilerini reddeden, farklı yaşam formlarıyla ilişki içinde şekillenen, kesin sınırlarla tanımlanamayan ve sürekli oluş hâlinde bulunan bir öznellik biçimini tanımlar. Braidotti'ye göre özneyi sabitleyen tüm kategoriler birer hapishanedir. Metamorfozsa bu hapishaneden kaçışın adıdır. Braidotti için “insan olmak” aslında sürekli olarak “hayvan olmak”, “bitki olmak”, “dünya olmak” demektir. Bu anlamda metamorfoz, posthümanizmin “türler arası adalet” talebinin felsefî temelidir. Aytmatov üzerine yapılan çalışmalar, yazarın eserlerini genellikle mitoloji, folklor, kimlik, çevre duyarlılığı ve kültürel bellek bağlamında incelemiştir. Ancak Aytmatov'un anlatı evreninde insan, hayvan, doğa ve kozmik düzen arasındaki geçirgen ilişkiler henüz posthümanist perspektiften yeterince ele alınmamıştır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu az da olsa doldurmayı amaçlamaktadır. Türk dünyasının önde gelen yazarlarından biri olan Cengiz Aytmatov; kimliğin türe göre sabitlenemediği, karakterlerin tür değiştirdiği, beden sınırlarının zorlandığı ve insan ile doğanın iç içe geçtiği anlatılar kaleme almıştır. Onun eserlerinde insanla insan olmayan arasındaki diyalog, bedensel sınırları yıkan ve dönüştüren bir oluş biçimi olarak karşımıza çıkar. Bu durum onun eserleri ile Braidotti'nin posthümanist felsefesi arasında güçlü bağlar kurulmasını sağlar. Aytmatov'un romanlarında kurt, geyik, pars, deve ve at gibi hayvanlar yalnızca sembolik unsurlar değildir, insan deneyimini dönüştüren ve insanmerkezci ontolojiyi sorgulayan etkin varlıklardır. Balık-insan, balina-insan gibi hibrit öznelere varlığı ise doğrudan türler arasındaki sınırların geçirgenliğini görünür kılan olumlayıcı bir bağdır. Böylece insan ve hayvan arasındaki ayrım aşılır, Rosi Braidotti'nin yeni oluş etiğine dayalı radikal insan sonrası özneliğine uygun bir öznellik sunulur. Bu çalışmada “metamorfoz” kavramı aracılığıyla Rosi Braidotti'nin insan sonrası öznellik anlayışı açıklanarak bunun edebî metne uygunluğu tartışılacak ve Cengiz Aytmatov'un romanlarında görülen insan ile olmayanın kaynaşmasının ve türler arası dönüşümlerin metamorfoz kavramının edebiyattaki en güçlü somutlamaları olduğu ileri sürülecektir.

Anahtar Kelimeler: Cengiz Aytmatov, Posthümanizm, Metamorfoz, Göçebe Öznellik, Rosi Braidotti.

METAMORPHOSIS IN THE NOVELS OF CENGİZ AYTMATOV

In Rosi Braidotti's critical posthumanist philosophy, metamorphosis is defined as a new mode of existence that emerges with the collapse of the classical humanist subject. This concept refers to a form of subjectivity that rejects fixed, integral, and immutable identity categories, takes shape in relation to different life forms, and exists in a continuous state of becoming. According to Braidotti, all categories that fix the subject are prisons; metamorphosis is the name of the escape from this prison. “Being human” in fact means continuously “becoming animal,” “becoming plant,” and “becoming world.” In this context, metamorphosis constitutes the philosophical foundation of posthumanism's demand for interspecies justice. Existing scholarship on Cengiz Aytmatov has generally focused on themes such as mythology, folklore, identity, environmental sensitivity, and cultural memory. However, the permeable relationships

between human, animal, nature, and cosmic order in Aytmatov's narrative universe have not yet been sufficiently examined from a posthumanist perspective. This study aims to fill this gap. As one of the leading writers of the Turkic world, Cengiz Aytmatov has produced narratives in which identity cannot be fixed by species, characters undergo species transformation, bodily boundaries are challenged, and human beings are deeply intertwined with nature. These characteristics establish strong connections between his works and Braidotti's posthumanist philosophy. In Aytmatov's novels, animals such as wolves, deer, leopards, camels, and horses are not merely symbolic elements; they are active beings that transform human experience and question anthropocentric ontology. The presence of hybrid subjects such as fish-human and whale-human, moreover, constitutes an affirmative bond that makes the permeability of species boundaries visible. Thus, the distinction between human and animal is overcome, presenting a conception of the subject compatible with Braidotti's radical posthuman subjectivity based on an ethics of becoming. This study will, through the concept of "metamorphosis," explicate Rosi Braidotti's understanding of posthuman subjectivity, discuss its applicability to literary texts, and argue that the interspecies transformations and the fusion of the human and the non-human observed in Cengiz Aytmatov's novels represent some of the most powerful literary concretizations of the concept of metamorphosis.

Keywords: Cengiz Aytmatov, Metamorphosis, Posthumanism, Nomadic Subjectivity, Rosi Braidotti.

ÜTOPYA ARAYIŞINDAN DİSTOPİK HAYAL KIRIKLIĞINA: HALİT FAHRİ OZANSOY’UN “RÜYA”SI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Öğretim Üyesi Veli Kılıçarslan

(Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı)

Şiir, tiyatro, roman, eleştiri, hatıra, biyografi ve çeviri olmak üzere birçok alanda eserler veren Halit Fahri Ozansoy, çok yönlü ve üretken bir yazar olarak dikkat çeker. Şiire ve tiyatroya olan ilgisinin tiyatro yazarı olan babasından ve halk hikâyeleri ve masallar anlatan annesinden geldiği söylenebilir. Yazarlık serüvenine şiirle başlayan Halit Fahri, ilk şiirlerinde Fecr-i Ati şiir anlayışının etkisi altındadır. Daha sonraki yıllarda her ne kadar hece veznine yönelse de iki veznin de Türk şiirinde yeri olduğu fikrine sahiptir. Halit Fahri, kimi şiirlerinde savaş atmosferinden etkilendiği görülürken kimi şiirlerinde de masal, efsane gibi halk edebiyatına ait türlerden mülhem fantastik unsurlara yer verdiği görülür. Bunun yanı sıra egzotik ve mitolojik unsurlara yer verdiği şiirler de kaleme almıştır. 1912 yılında ilk olarak Rûbab’da yayımlanan “Rüya” şiiri, aynı yıl kitaplaşır. Tek ve uzun bir şiirden oluşan bu kitap, şiirleri ve tiyatroları arasındaki etkileşimi somutlaştıran bir örnektir. Şiirin barındırdığı diyaloglar ve olay örgüsü manzum bir tiyatro izlenimi oluşturmaktadır. Şiirde, dünyadan bunalan genç bir şairin bir peri aracılığıyla aya yaptığı yolculuk konu edilir. Dünyadaki distopik ortam, arayışın ve aya doğru yapılan yolculuğun hareket noktasını oluşturur. Perinin gelişyle birlikte distopik atmosfer içinden yeni bir ümit doğar ve ütopyik bir arayış başlar. Şair, ayda gözlemler yapar; ancak orada da acı ve gözyaşı olduğunu öğrenir. Bu an, ütopyik arayışın distopik hayal kırıklığına dönüşmesindeki kırılma noktasıdır. Şiirin sonunda Ay; acının, kibrin ve gözyaşının hem yeryüzünde hem de gökyüzünde olduğunu söyler ve ona geri dönmesini tavsiye eder. Böylece ütopyik heyecan yerini distopik bir hayal kırıklığına ve karamsarlığa bırakır. Kaçışın mümkün olmadığı, ideale ulaşmanın bir yanılsama olduğu, şiirin temel mesajını oluşturmaktadır. Rüya’ya bakıldığında Halit Fahri’nin gerek Servet-i Fünunculara gerek Ahmet Haşim’de görülen “bulunduğu yerden uzaklaşma” temasının bir örneğini sunduğu söylenebilir. Ancak Halit Fahri, diğerlerinden farklı olarak kaçış temasına, ütopyik/distopik bir bakış açısı katmaktadır. Bu bildiride, Halit Fahri’nin adı geçen ve nitelikleri sunulan şiir kitabı, onun şairliği çerçevesinde ve ütopyik/distopik bağlamda bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halit Fahri Ozansoy, Rüya, Şiir, Ütopya, Distopya, Fantastik.

FROM UTOPIAN QUEST TO DYSTOPIAN DISAPPOINTMENT: A REVIEW OF HALİT FAHRİ OZANSOY’S “RÜYA”

Halit Fahri Ozansoy, a prolific and versatile writer, produced works in numerous fields including poetry, theater, novels, criticism, memoirs, biographies, and translations. His interest in poetry and theater can be traced back to his father, a playwright, and his mother, who recited folk tales and fables. Beginning his writing career with poetry, Halit Fahri’s early poems were influenced by the Fecr-i Ati poetic style. Although he later turned to syllabic meter, he believed both meters had a place in Turkish poetry. While some of his poems reflect the atmosphere of war, others incorporate fantastic elements inspired by folk literature genres such as fairy tales and legends. He also wrote poems featuring exotic and mythological elements. His poem “Rüya” (Dream), first published in Rûbab in 1912, was published as a book that same year. This single, long poem serves as a concrete example of the interaction between his poetry and plays. The poem’s dialogues and plot create the impression of a verse play. The poem tells the story of a young poet, weary of the world, who embarks on a journey to the moon with the help of a fairy. The dystopian environment of the world forms the starting point of the quest and the journey to the moon. With the arrival of the fairy, a new hope is born from within the dystopian

atmosphere, and a utopian quest begins. The poet observes the moon; however, he learns that there is also pain and tears there. This moment is the turning point where the utopian quest transforms into dystopian disillusionment. At the end of the poem, the Moon tells him that pain, arrogance, and tears exist both on Earth and in the sky, and advises him to return. Thus, utopian excitement gives way to dystopian disappointment and pessimism. The poem's central message is that escape is impossible, and reaching the ideal is an illusion. Looking at Rüya (Dream), it can be said that Halit Fahri presents an example of the theme of "distancing oneself from one's current situation," which is also seen in the works of the Servet-i Fünun poets and Ahmet Haşim. However, unlike the others, Halit Fahri adds a utopian/dystopian perspective to the theme of escape. In this paper, Halit Fahri's aforementioned poetry book, whose characteristics are presented, will be evaluated within the framework of his poetry and in a utopian/dystopian context.

Keywords: Halit Fahri Ozansoy, Dream, Poetry, Utopia, Dystopia, Fantasy.

BİR KRİZ DÖNEMİ ANLATISI OLARAK SİYASİ RÜYA: TAHTÉ'L ARZ İTTİHAD VE TERAKKİ MABEDİ

Dr. Öğretim Üyesi Hakan Soydaş

(Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Türk edebiyatında rüya motifi toplumsal krizlerin, ideolojik arayışların ve siyasi eleştirilerin güvenli bir ifade alanı olarak işlev görür. Siyasi rüya literatürü, sansürün veya baskı ortamlarının yoğunlaştığı dönemlerde yazarların tepki çekmeden alegorik bir üslupla yergilerini dile getirmelerine imkân tanır. Bu bağlamda, edebiyatın ve siyaset biliminin ortak ilgi konusu olan rüya metinleri, tarihî dönüşümlerin zihniyet dünyasındaki yankılarını anlamak adına önemli kaynaklardır. Türk edebiyatı dâhilinde mevcut olan siyasi rüya metinlerini tespit ve tahlil eden önemli çalışmalar mevcuttur. Bu bildirinin konusu olan *Tahte'l Arz İttihad ve Terakki Mabedi*, gerek mevcut literatüre girmemiş olması gerekse ele aldığı tarihî dönem ve siyasi olgular nedeniyle dikkate değerdir. Eserin vak'a zamanı 30 Aralık 1913 olarak kaydedilmiş olmakla birlikte basım tarihi 1916'dır. Rüyanın görüldüğü zaman olarak verilen tarih Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi ve sosyal tarihinde derin kırılmaların yaşandığı yıllara göndermede bulunur. Balkan Savaşları'nın neden olduğu toprak kayıpları ve toplumsal travma imparatorluk başkentinde ağır bir buhran iklimi yaratır. Aynı yıl gerçekleşen Bâb-ı Âli Baskını, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidarı tam anlamıyla ele geçirmesini sağlar. Bu siyasi tekel, bir yandan otoriterleşme eğilimlerini beraberinde getirirken diğer yandan yeni kurtuluş yolları öneren ideolojik söylemlerin yaygınlık kazanmasına neden olur. Metnin yayımlandığı 1916 ise I. Dünya Savaşı'nın neden olduğu yıkımlarla yüzleşildiği, İttihat ve Terakki'nin bu yıkımlardan sorumlu tutulup içten içe eleştirildiği yıllara tekabül eder. Eserin müstear isimle yazılmış olması da yazarının ismi geçen siyasi teşekkülün tepkisinden çekindiğini gösterir. Serdedilen olgular eşliğinde anlaşılmaktadır ki *Tahte'l Arz İttihad ve Terakki Mabedi*, İttihat ve Terakki'nin siyasi iktidarının ilk teşekkül ettiği yıllardan itibaren korku ve endişeye neden olduğuna kani bir yazar tarafından kaleme alınmıştır. Bu bildiride, bahse konu edilen eser ait olduğu tarihî bağlam ve dâhil olduğu siyasi rüya edebiyatı çerçevesinde incelenecek; edebî metin ile tarihî olguları karşılaştıran bir yöntem takip edilecektir. Anlatının alt metinleri, siyasi göndermeleri ve retorik stratejileri tahlil edilecektir. Nihai olarak siyasi rüya edebiyatımız için kayda geçmemiş olan yeni bir eser tanıtılacak ve dönemin şartları çerçevesinde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Siyasi Rüya, Alegori, İttihat ve Terakki.

A POLITICAL DREAM AS A CRISIS NARRATIVE: TAHTÉ'L ARZ İTTİHAD VE TERAKKİ MABEDİ

In Turkish literature, the dream motif functions as a safe sphere of expression for social crises, ideological quests, and political critiques. The literature of political dreams enables authors to articulate their satires through an allegorical style without provoking backlash, particularly during periods of intensified censorship or oppressive political climates. In this context, dream texts—a shared subject of inquiry for both literary studies and political science—serve as vital primary sources for understanding the reverberations of historical transformations within the collective mentality. While there are significant studies identifying and analyzing political dream texts within the Turkish literary canon, the work titled *Tahte'l Arz İttihad ve Terakki Mabedi*, the subject of this paper, is noteworthy both for its absence from current scholarship and for the specific historical period and political phenomena it addresses. Although the work's diegetic time is recorded as December 30, 1913, its date of publication is 1916. The date assigned to the occurrence of the dream refers to a timeframe of profound ruptures in the political and social history of the Ottoman Empire. The territorial losses and social trauma

precipitated by the Balkan Wars created a climate of acute crisis in the imperial capital. The Raid on the Sublime Porte, occurring in the same year, facilitated the İttihat ve Terakki's consolidation of power. This political monopoly brought about authoritarian tendencies while simultaneously popularizing ideological discourses that proposed new paths to salvation. The year of the text's publication, 1916, corresponds to the period of facing the devastations of World War I, during which the İttihat ve Terakki was implicitly criticized and held responsible for these calamities. Furthermore, the fact that the work was published under a pseudonym indicates the author's apprehension regarding potential repercussions from the aforementioned political entity. In light of these facts, it is evident that *Tahte'l Arz İttihad ve Terakki Mabedi* was penned by an author convinced that the İttihat ve Terakki's political rule had incited fear and anxiety since its inception. This paper examines the work within its historical context and the framework of political dream literature, adopting a methodology that compares the literary text with historical facts. The narrative's subtexts, political references, and rhetorical strategies will be scrutinized. Ultimately, this study introduces a previously unrecorded work to the corpus of political dream literature and analyzes it within the specific conditions of its era.

Keywords: Turkish Literature, Political Dream, Allegory, İttihat ve Terakki.

DİL EKOLOJİSİNİN TERSİNE İŞLETİLMESİ: AVESTA YAZI SİSTEMİ ÜZERİNDEN BİR KURAMSAL MODEL ÖNERİSİ

Dr. Öğretim Üyesi Mesut Kürüm

(Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Dil ekolojisi kuramı, dillerin varlığını sürdürebilmesini toplumsal çevreyle kurdukları dinamik ilişkilere, değişime uyum sağlama kapasitelerine ve doğal dilsel dönüşümlere bağlamaktadır. Bu yaklaşıma göre konuşur topluluğunu kaybeden, gündelik iletişim alanından çekilen ve toplumsal işlevlerini yitiren diller zamanla dilsel ölüm sürecine girer. Sasaniler döneminde Zerdüştlüğün kutsal metinlerini korumak amacıyla geliştirilen Avesta alfabesi (Din Dabireh) ise dil ekolojisinin temel varsayımlarını yeniden düşünmeyi gerektiren sıra dışı bir örnek sunmaktadır. Günlük kullanım alanını kaybetmiş ve canlı konuşurları ortadan kalkmış olan Avesta dili, kutsal metinlerin özgün ses yapısını muhafaza etmek amacıyla tasarlanan yüksek çözünürlüklü bir fonetik alfabe aracılığıyla tarihsel değişim süreçlerinden büyük ölçüde yalıtılmıştır. Sasaniler döneminde geliştirilen 53 harfli Din Dabireh alfabesi yalnızca bir yazı sistemi değil, aynı zamanda kutsal seslerin en küçük fonetik ayrıntısına kadar korunmasını hedefleyen bilinçli bir dil teknolojisi niteliği taşımaktadır. Böylece dilin doğal evrim, değişim ve aşınma mekanizmaları sınırlandırılmış; dil, toplumsal yaşamın dönüştürücü etkilerinden uzaklaştırılarak kapalı ve denetimli bir dinsel çevre içerisinde muhafaza edilmiştir. Bu çalışma, söz konusu olguyu “Tersine İşletilen Dil Ekolojisi” kavramsallaştırması çerçevesinde değerlendirmektedir. Önerilen modele göre Avesta örneğinde dilsel sürekliliği sağlayan unsur değişim değil, değişimin bilinçli biçimde engellenmesidir. Dil, doğal toplumsal çevresiyle kurduğu ilişkileri kaybetmesine rağmen fonetik yapısının yazı aracılığıyla sabitlenmesi sayesinde varlığını sürdürmüştür. Bu bağlamda Avesta yazı sistemi yalnızca bir kayıt aracı olarak değil, dilin doğal dönüşümünü durduran ve onu tarihsel zamanın dışında korumaya çalışan bir mekanizma olarak ele alınmaktadır. Araştırmada sözlü hafıza gelenekleri, manthra kavramının fonetik ontolojisi, bilişsel dışsallaştırma süreçleri ve Din Dabireh alfabesinin paleografik özellikleri birlikte değerlendirilmiştir. Ayrıca Avesta örneği, kutsal seslerin korunmasına yönelik farklı tarihsel uygulamalarla karşılaştırılarak yazı, bellek ve dinsel aktarım arasındaki ilişkinin kuramsal boyutları tartışılmıştır. Sonuç olarak Avesta alfabesi, yalnızca kutsal metinleri kaydeden bir yazı sistemi değil, dilin doğal ekolojik işleyişini tersine çeviren bilinçli bir koruma teknolojisi olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle Avesta örneği; dil, bellek, kutsallık ve yazı teknolojisi arasındaki ilişkinin tarihsel ölçekte en özgün örneklerinden birini oluşturmakta ve dilsel sürekliliğin her zaman değişim yoluyla değil, kimi durumlarda değişimin durdurulması yoluyla da sağlanabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Dil Ekolojisi, Ekolinguistik, Avesta Alfabesi, Bilişsel Dışsallaştırma.

REVERSING LANGUAGE ECOLOGY: A THEORETICAL MODEL BASED ON THE AVESTAN WRITING SYSTEM

Language ecology theory explains the survival of languages through the dynamic relationships they establish with their social environment, their capacity to adapt to change, and the natural processes of linguistic transformation. According to this approach, languages that lose their speech communities, withdraw from domains of everyday communication, and cease to fulfill social functions gradually enter a process of language death. The Avestan alphabet (Dēn Dabireh), developed during the Sasanian period to preserve the sacred texts of Zoroastrianism, presents an exceptional case that requires the fundamental assumptions of language ecology to be reconsidered. Having lost its sphere of daily use and its community of living speakers, the Avestan language was largely insulated from historical processes of change through a highly

sophisticated phonetic alphabet designed to preserve the original sound structure of the sacred texts. Developed during the Sasanian era, the 53-letter Dēn Dabireh alphabet was not merely a writing system but also a deliberate linguistic technology aimed at preserving sacred sounds down to their finest phonetic details. In this way, the natural mechanisms of linguistic evolution, change, and erosion were restricted, and the language was removed from the transformative effects of social life and preserved within a closed and controlled religious environment. This study evaluates this phenomenon through the conceptual framework of “Reversed Language Ecology.” According to the proposed model, the factor ensuring linguistic continuity in the Avestan case is not change but the deliberate prevention of change. Although the language lost its connections with its natural social environment, it survived through the stabilization of its phonetic structure by means of writing. In this context, the Avestan writing system is considered not merely as a recording device but as a mechanism that halts the natural transformation of language and seeks to preserve it outside historical time. The study examines together oral memory traditions, the phonetic ontology of the concept of manthra, processes of cognitive externalization, and the paleographic features of the Dēn Dabireh alphabet. Furthermore, the Avestan case is compared with other historical practices aimed at preserving sacred sounds, and the theoretical dimensions of the relationship between writing, memory, and religious transmission are discussed. In conclusion, the Avestan alphabet can be regarded not merely as a writing system for recording sacred texts but as a deliberate preservation technology that reverses the natural ecological functioning of language. In this respect, the Avestan case constitutes one of the most distinctive historical examples of the relationship between language, memory, sacredness, and writing technology, demonstrating that linguistic continuity is not always achieved through change but may, in certain circumstances, also be sustained through the suspension of change.

Keywords: Language Ecology, Ecolinguistics, Avestan Alphabet, Cognitive Externalization.

TEMAS KAYNAKLI DİLBİLGİSELLEŞME ÖRNEĞİ OLARAK -DXR BİLDİRME EKİNİN HORASAN TÜRKÇESİNDEKİ İŞLEVLERİ

Dr. Öğretim Üyesi Bilgit Sağlam

(Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Dilbilgiselleşme, genel olarak sözlüksel bir unsurun zamanla dilbilgisel işlev kazanması ve dilbilgisel bir unsurun yeni işlevler geliştirmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Her ne kadar Türkiye alanyazınında bu yönüyle yeterince ele alınmamış olsa da dilbilgiselleşme salt dil içi mekanizmalarla ortaya çıkan bir süreç değildir; dil ilişkileri de bu süreci tetikleyen başlıca etkenler arasında yer almaktadır. Özellikle Bernd Heine ve Tania Kuteva'nın (2003, 2005) çalışmaları sonucunda sistemleşen ve temas kaynaklı dilbilgiselleşme (contact-induced grammaticalization) olarak adlandırılan bu süreç, yoğun dil temasının alıcı dilde yeni dilbilgisel kategorilerin ortaya çıkmasını ya da mevcut kategorilerin işlevsel olarak genişlemesini ifade etmektedir. Bu çalışma, temas kaynaklı dilbilgiselleşme kuramını tanıtarak söz konusu süreci Horasan Türkçesi üzerinden örneklemiştir. Horasan Türkçesi, başta Kuzey Horasan ve Razavi Horasan eyaletleri olmak üzere İran'ın kuzeydoğusunda konuşulan bir Oğuz değişkesidir. İran coğrafyasında Farsça, yalnızca komşu bir dil olarak değil; eğitim, yönetim ve yazılı kültürün dili olarak yerel diller üzerinde belirleyici bir baskı unsuru işlevi görmektedir. Bölgede Farsçayla yüzyıllarca süren kesintisiz temas, Horasan Türkçesinde ses, biçim ve sözdizimi düzlemlerinde köklü değişimlere yol açmıştır. -DXr bildirme eki, Genel Türkçede isim unsurunu yüklemleştirme ve cümleye kesinlik ya da dolaylılık anlamları katma işlevleriyle tanımlanmaktadır. Farsçada ise işlevce buna denk düşen hast biçimbirimi hem bildirme hem de varoluş yapılarını kurmada kullanılmakta; tek bir biçimbirim iki ayrı işlevi bünyesinde barındırmaktadır: Man dāneš-āmuze hastam “Ben öğrenciyim” krş. Man hastam “Ben varım.” Temas kaynaklı dilbilgiselleşme sürecinde Farsçanın örneksenmesi yoluyla Horasan Türkçesi başta olmak üzere İran sahasındaki Türk değişkelerinde -DXr eki, hast'in bu işlev çeşitliliğini kopyalayarak varoluş yapılarında da kullanılmaya başlamıştır. Heine ve Kuteva'nın temas kaynaklı dilbilgiselleşme kuramında da altını çizdiği gibi replika dili (Horasan Türkçesi), model dildeki (Farsça) biçim-işlev eşleşmesini kendi yapısal olanakları dâhilinde yeniden üretmekte; var olan bir birimin işlevini çeşitlendirmektedir. Bir diğer ifade ile söz konusu replika dilbilgiselleşme (replica grammaticalization) süreci, biçimsel bir ödünçlemeyi değil, işlevsel bir örneksmeyi ifade etmektedir. Bu çalışmada söz konusu işlevsel çeşitlenmeyi temas kaynaklı dilbilgiselleşme kuramı çerçevesinde çözümlenmekte; -DXr ekinin Horasan Türkçesindeki yeni işlevinin Farsça model örneksenerek nasıl ortaya çıktığı incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Temas Kaynaklı Dilbilgiselleşme, Horasan Türkçesi, Farsça, Varoluş Yapıları, Bildirme Eki.

THE FUNCTIONS OF THE COPULAR SUFFIX -DXR IN KHORASAN TURKIC AS A CASE OF CONTACT-INDUCED GRAMMATICALIZATION

Grammaticalization is broadly defined as the process by which a lexical item gradually acquires grammatical function, or by which a grammatical item develops new functions over time. Although this dimension of grammaticalization has not received sufficient attention in Turkish scholarly literature, grammaticalization is not a process that emerges solely through language-internal mechanisms; language contact is also among the primary factors that trigger this process. This phenomenon, systematized particularly through the works of Bernd Heine and Tania Kuteva (2003, 2005) and termed contact-induced grammaticalization, refers to the emergence of new grammatical categories in the recipient language or the functional expansion of existing ones as a result of intensive language contact. This study aims to introduce the theory

of contact-induced grammaticalization and illustrate the process through Khorasan Turkic. Khorasan Turkic is an Oghuz variety spoken in the northeastern part of Iran, primarily in the provinces of North Khorasan and Razavi Khorasan. In the Iranian geographical context, Persian has functioned not merely as a neighboring language but as a dominant force over local languages, serving as the language of education, administration, and written culture. Centuries of uninterrupted contact with Persian have led to profound changes in Khorasan Turkic at the phonological, morphological, and syntactic levels. The copular suffix -DXr in Common Turkic is characterized by its functions of nominalizing predicates and adding certainty or evidential meanings to sentences. In Persian, the functionally equivalent form *hast* is used both to form copular and existential constructions, encoding two distinct functions within a single morpheme: *Man dāneš-āmuze hastam* "I am a student" vs. *Man hastam* "I exist / I am here." Through the replication of Persian in the process of contact-induced grammaticalization, the suffix -DXr in Khorasan Turkic along with other Turkic varieties of the Iranian domain has begun to be used in existential constructions as well, copying the functional diversity of *hast*. As Heine and Kuteva's theory of contact-induced grammaticalization underscores, the replica language (Khorasan Turkic) reproduces the form-function pairing of the model language (Persian) within its own structural possibilities, diversifying the functions of an existing element. In other words, this process of replica grammaticalization involves not formal borrowing but functional replication. This study analyzes the aforementioned functional diversification within the framework of contact-induced grammaticalization and examines how the new function of the suffix -DXr in Khorasan Turkic emerged through the replication of the Persian model.

Keywords: Contact-Induced Grammaticalization, Khorasan Turkic, Persian, Existential Constructions, Copular.

DİLBİLİMDEN TARİHE: OSMANLI'DA JAPONCA ÖĞRENEN ASKERLERİN İZİNİ SÜRMEDE DİSİPLİNLERARASI BİR ARAŞTIRMA DENEYİMİ

Doç. Dr. Zeynep Gençler Baloğlu

(Pamukkale Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü)

Dr. İku Nagashima

(Japonya Bilimi Teşvik Kurumu)

XIX. yüzyılın sonlarında meydana gelen Ertuğrul Fırkateyni faciası, Osmanlı Devleti ile Japonya arasındaki diplomatik, kültürel ve insani ilişkilerin gelişmesinde belirleyici bir dönüm noktası olmuştur. Bu olay sonrasında iki ülke arasında kurulan temasların yalnızca diplomatik düzeyde kalmadığı, Osmanlı ordusunda görev yapan bazı askerlerin Japonca eğitimi aldığı da bilinmektedir. Bununla birlikte söz konusu eğitimin kapsamı, ders materyalleri, öğrencilerin kimlikleri ve bu kişilerin sonraki yaşamlarına ilişkin bilgiler bugüne kadar büyük ölçüde sınırlı ve dağınık kalmıştır. Bu çalışma, Osmanlı döneminde Japonca öğrenen askerlerden biri olan Mustafa Asım tarafından kaleme alınan Japonca-Türkçe sözlük ile bu sözlükle ilişkili yazışmalar üzerinden yürütülen araştırma sürecini ele almaktadır. Araştırmanın ilk aşamasında sözlük metni dilbilimsel yöntemlerle incelenmiş; Osmanlı Türkçesi, Japonca ve dönemin eğitim pratiklerine ilişkin veriler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu inceleme, metnin yalnızca sözlükbilimsel bir kaynak değil, aynı zamanda Osmanlı-Japon ilişkileri, askerî eğitim tarihi ve erken dönem Japonca öğretimi açısından da önemli bir belge niteliği taşıdığını göstermiştir. Araştırmanın ilerleyen aşamalarında elde edilen bulgular tarih, Japonoloji, arşiv çalışmaları ve uluslararası ilişkiler alanlarında uzman araştırmacılarla paylaşılmış; böylece daha önce bilinmeyen belge, kayıt ve biyografik verilerin ortaya çıkarılması mümkün olmuştur. Bu yönüyle çalışma, bir dilbilim araştırmasının metin çözümlemesinin ötesine geçerek tarihsel bilgi üretimine nasıl katkı sağlayabileceğini ortaya koymaktadır. Çalışma ayrıca disiplinlerarası araştırmanın kurumsal düzeyde desteklenmesi gerektiğini savunmaktadır. Özellikle yabancı dil, filoloji ve çeviri alanlarından mezun genç araştırmacıların tarih, uluslararası ilişkiler, bölge çalışmaları ve arşiv araştırmaları gibi alanlarda lisansüstü eğitime yönlendirilmesi teşvik edilmelidir. Bu amaçla ilgili programlarda farklı alan mezunları için özel kontenjanlar açılması ve gerekli durumlarda bilimsel hazırlık dersleriyle akademik uyumun desteklenmesi önerilmektedir. Osmanlı-Japon ilişkileri bağlamında ele alınan bu örnek, disiplinlerarası iş birliğinin eksik veya dağınık tarihsel verilerin yeniden inşasında oynadığı rolü somut bir vaka üzerinden tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı-Japon İlişkileri, Mustafa Asım, Japonca Eğitimi, Disiplinlerarası Araştırma, Tarihsel Dilbilim, Kültürel Etkileşim.

FROM LINGUISTICS TO HISTORY: AN INTERDISCIPLINARY RESEARCH EXPERIENCE IN TRACING OTTOMAN SOLDIERS WHO LEARNED JAPANESE

The Ertuğrul Frigate disaster, which occurred in the late nineteenth century, marked a decisive turning point in the development of diplomatic, cultural, and humanitarian relations between the Ottoman Empire and Japan. In the aftermath of this event, the contacts established between the two countries were not limited to the diplomatic sphere; it is also known that some soldiers serving in the Ottoman army received Japanese language education. However, information concerning the scope of this education, the instructional materials used, the identities of the students, and their later lives has remained largely limited and fragmentary. This study examines the research process conducted through a Japanese-Turkish dictionary compiled by Mustafa Asım, one of the Ottoman soldiers who learned Japanese, together with the

correspondence related to this dictionary. In the first stage of the research, the dictionary text was analyzed through linguistic methods; data concerning Ottoman Turkish, Japanese, and the language teaching practices of the period were evaluated comparatively. This examination demonstrated that the text is not merely a lexicographical source, but also an important document for Ottoman-Japanese relations, the history of military education, and early Japanese language teaching. In the later stages of the research, the findings obtained were shared with scholars specializing in history, Japanese studies, archival studies, and international relations. As a result, it became possible to uncover previously unknown documents, records, and biographical data. In this respect, the study reveals how a linguistic inquiry can move beyond textual analysis and contribute to the production of historical knowledge. The study also argues that interdisciplinary research should be institutionally supported. In particular, young researchers who graduate from departments of foreign languages, philology, and translation studies should be encouraged to pursue graduate education in fields such as history, international relations, area studies, and archival research. To this end, it is proposed that special quotas be allocated in relevant graduate programs for applicants from different disciplinary backgrounds, and that academic adaptation be supported through scientific preparatory courses when necessary. This case, considered within the context of Ottoman-Japanese relations, aims to discuss the contribution of interdisciplinary collaboration to the reconstruction of incomplete or scattered historical data through a concrete example.

Keywords: Ottoman-Japanese Relations, Mustafa Asım, Japanese Language Education, Interdisciplinary Research, Historical Linguistics, Cultural Interaction.

KÜLTÜREL BELLEK VE BÖLGESEL KİMLİK BAĞLAMINDA GÜMÜŞHANE TÜRKÜLERİNDE GURBET OLGUSU ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Öğretim Üyesi Fatma Yıldırım

(Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Gümüşhane ili, Doğu Karadeniz Bölgesi ile Doğu Anadolu Bölgesi arasında yer alan stratejik konumu nedeniyle tarih boyunca önemli bir geçiş sahası olmuştur. Bu coğrafi konum, ilin iklim yapısından toplumsal yaşam biçimine, giyim-kuşam kültüründen dil özelliklerine, mutfak kültüründen sözlü kültür ürünlerine kadar pek çok alanda çok katmanlı bir kültürel yapı oluşturmuştur. Gümüşhane'nin özellikle doğu kesimlerinde Doğu Anadolu kültürünün etkileri belirgin biçimde hissedilirken, Karadeniz'e yakın bölgelerinde ise Doğu Karadeniz kültürüne özgü unsurlar ön plana çıkmaktadır. Bu durum, ilin kültürel dokusunda sentezleyici ve geçiş niteliği taşıyan bir kimlik meydana getirmiştir. Yüzyıllar boyunca içinde bulunduğu coğrafyanın sosyal, ekonomik ve kültürel dinamiklerini bünyesinde barındıran Gümüşhane, sözlü kültür geleneği bakımından da zengin bir birikime sahiptir. Bu birikimin önemli unsurlarından biri olan türküler, bölgenin tarihsel hafızasını, toplumsal deneyimlerini ve kültürel kimliğini yansıtan sözlü anlatı araçlarıdır. Gümüşhane türküleri; gurbet, hasret, doğa, dağ, yayla, göç ve toplumsal yaşam gibi temalar aracılığıyla ilin tarihî, coğrafi ve kültürel özelliklerini yansıtan önemli folklorik metinler niteliği taşımaktadır. Bu bildiri, Gümüşhane yöresi türkülerini “gurbet, hasret, göç” temaları üzerinden sosyal, ekonomik, kültürel ve coğrafi bağlam içerisinde ele alarak türkülerin bölgesel kimlik inşasındaki işlevini incelemektedir. Gümüşhane'nin coğrafi yapısı da türkülerin anlam dünyasında belirleyici bir yere sahiptir. Zigana Dağları başta olmak üzere yüksek dağlar, geçitler ve yaylalar yalnızca doğal unsurlar olarak değil; ayrılığı, engeli, uzaklığı ve memlekete duyulan özlemi simgeleyen kültürel metaforlar olarak kullanılmaktadır. Böylece türkü, coğrafi mekânı kültürel hafızaya dönüştüren bir anlatı biçimi hâline gelmektedir. Gümüşhane türkülerinde gurbet olgusu ekonomik zorunlulukların yarattığı sosyal çözülme ve aidiyet arayışını temsil etmektedir. Bölgenin sınırlı ekonomik imkânları nedeniyle özellikle erkek nüfusun büyük şehirlere veya farklı çalışma alanlarına göç etmesi, madencilik faaliyetleri, uzun yolculuklar ve askerlik gibi nedenlerle yaşanan ayrılıklar, halkın duygu dünyasında derin izler bırakmış, sıra özlemini türkülerle yoğun bir hasret ve bekleme duygusu olarak yansıtarak yöre müziğinin temel temalarından biri hâline getirmiştir. Bu bağlamda türkü, bireysel acının toplumsal belleğe dönüştüğü bir ifade alanı işlevi görmektedir. Nihai olarak Gümüşhane türkülerinin, bölgenin sosyoekonomik gerçekliklerini, coğrafi koşullarını ve kültürel değerlerini yansıtan çok katmanlı bir anlatı yapısına sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle Gümüşhane türküleri, yalnızca halk müziği repertuarının bir parçası değil, aynı zamanda bölgesel kimlik ve kültürel aidiyetin inşasında etkin rol oynayan sözlü kültür belgeleri olarak değerlendirilmelidir. Araştırmada TRT Türk Halk Müziği repertuarında yer alan Gümüşhane türkülerinden seçilen örnekler ile yerel derleme çalışmaları incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tematik analiz ve söylem çözümlemesi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gümüşhane, Türkü, Kültürel Bellek, Gurbet.

A STUDY ON THE PHENOMENON OF EXILE IN GÜMÜŞHANE FOLK SONGS IN THE CONTEXT OF CULTURAL MEMORY AND REGIONAL IDENTITY

Due to its strategic location between the Eastern Black Sea Region and the Eastern Anatolia Region, Gümüşhane province has historically been an important transit area. This geographical location has created a multi-layered cultural structure in many areas, from the province's climate and social lifestyle to its clothing culture, language characteristics, culinary culture, and oral

traditions. In Gümüşhane, the influence of Eastern Anatolian culture is distinctly felt, particularly in the eastern parts, while in the regions closer to the Black Sea, elements specific to Eastern Black Sea culture come to the forefront. This situation has created a synthetic and transitional identity in the cultural fabric of the province. Gümüşhane, which has embodied the social, economic, and cultural dynamics of its geography for centuries, also possesses a rich heritage in terms of oral culture. Folk songs, an important element of this heritage, are oral narrative tools that reflect the historical memory, social experiences, and cultural identity of the region. Folk songs from Gümüşhane are significant folkloric texts reflecting the historical, geographical, and cultural characteristics of the province through themes such as exile, longing, nature, mountains, plateaus, migration, and social life. This paper examines the function of folk songs in the construction of regional identity by analyzing them within their social, economic, cultural, and geographical contexts, focusing on the themes of “exile, longing, and migration.” The geographical features of Gümüşhane also hold a decisive place in the meaning of folk songs. High mountains, passes, and plateaus, especially the Zigana Mountains, are used not only as natural elements but also as cultural metaphors symbolizing separation, obstacles, distance, and longing for home. Thus, the folk song becomes a narrative form that transforms geographical space into cultural memory. In Gümüşhane folk songs, the phenomenon of exile represents the social disintegration caused by economic necessities and the search for belonging. Due to the region's limited economic resources, the migration of the male population to large cities or other fields of work, as well as separations caused by mining activities, long journeys, and military service, left deep marks on the emotional world of the people. This longing for home is reflected in the folk songs as an intense feeling of yearning and anticipation, making it one of the fundamental themes of the regional music. In this context, folk songs function as a space for expression where individual suffering is transformed into collective memory. Ultimately, Gümüşhane folk songs are seen to have a multi-layered narrative structure reflecting the socio-economic realities, geographical conditions, and cultural values of the region. Therefore, Gümüşhane folk songs should be considered not only as a part of the folk music repertoire, but also as oral cultural documents that play an active role in the construction of regional identity and cultural belonging. This research examines selected examples of Gümüşhane folk songs from the TRT Turkish Folk Music repertoire and local compilation studies. The study employs qualitative research methods, specifically thematic analysis and discourse analysis.

Keywords: Gümüşhane, Folk Song, Cultural Memory, Exile.

KESİKBAŞ DESTANI'NIN BİLİNMEYEN BİR NÜSHASI ÜZERİNE

Dr. Öğretim Üyesi Mahmut Delen

(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Destanlar, bir milletin kolektif hafızasının doğrudan gözlenebileceği önemli edebî ürünlerdir. Özellikle yazının tarihsel dönemlerin belirlenmesi ve aktarılmasında etken olmadığı çağlarda önemli rol sahibi olan destanlar, toplumu derinden sarsan olay ve olguları; göç, savaş, kıtlık veya doğal afet gibi hadiseleri canlı tutarak müşterek bir hafıza inşa etmiş ve millî bilinci oluşturmuştur. Mitolojik bir üslup ve etkileyici söyleniş biçimleri ile tesiri artırılarak fertlerin zihnine kazınan destanlar, milletlerin benliklerini bina etmeleri için gereken düşünsel zemini ortaya koymuştur. Milletlerin doğru/yanlış, iyi/kötü, güzel/çirkin gibi kavramlara hangi anlamları yüklediğinden tarihsel serüvende hangi yollardan geçtiği, ne yönde durmak istediği gibi bilgiler de destanlar üzerinden okunabilmektedir. Bu kavramları anlamlandıran milleti oluşturan kitleler de mensubiyet şuurunu geliştirerek dünyadaki varlıklarına anlamlı bir yer edinmiş ve aidiyetlerini kolektif bir bilinçle tahkim etmiştir. Türk destancılık geleneği ise İslamlaşma süreciyle birlikte farklı hüviyetler kazanarak destanın milletleşme sürecine katkılarını azami ölçüde kullanmıştır. Bu konuda en bilinen örnek olarak “alp” tipolojisinin tasavvufî bir anlayışla “eren” kimliğine dönüşmesi örnek olarak verilebilir. Alp-eren tipinin kabul görmesi ile birlikte hem hikmet sahibi hem de yiğit bir karakter, milletin zihnine kazınabilmiştir. Kolektif hafızadaki kahramanlık, böylece dinî bir meşruiyet zemini de kazanmıştır. Bu kabulün özellikle battalnâmeler, menakıbnâmeler ve cenknâmeler üzerinden ortaya çıktığı söylenebilir. Cenknâme özelliği gösteren Kesikbaş Destanı da bu hususta anlamlı bir noktadır. Yazma nüshalarında “Dâsitân-ı Kesikbaş” yahut “Hikâye-i Kesikbaş” adlarıyla kaydedilen Kesikbaş Destanı, Hz. Ali’nin cengaverliğini konu edinen manzum bir halk hikâyesidir. Kahramanının kesik başına rağmen ailesini kurtarmak için Hz. Ali ile birlikte bir ejderhaya karşı cenk ettiği bu hikâyenin kesin olarak ne zaman ve kim tarafından yazıldığı bilinmemektedir. Eserin bazı nüshalarında Kirdeci Ali, Kethüdâ Ali veya Aliyyü’l-dîn isimlerinin geçtiği görülür ancak bu isimlerin müellif mi yoksa derleyen mi olduğu malum değildir. Eserin gerek yurt içi gerek yurt dışında birçok nüshası bulunmaktadır. Üzerinde çalışılan bu nüsha ise Bekir Öğmen’in şahsi kütüphanesinde, Tokat’ın Turhal ilçesindedir. Nüsha, babasından miras kalan kütüphane ile şahsa intikal etmiştir. Eserin daha önceki serüveni ile ilgili başka bir bilgi bulunmamaktadır. Çalışmada Kesikbaş Destanı’nın literatürde henüz yer almayan bu nüshası tanıtılmış; metin çeviriyazıya aktararak ilim âleminin dikkat ve istifadesine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Destan, Kesikbaş Destanı, Hz. Ali, Türk Edebiyatı.

ON AN UNKNOWN MANUSCRIPT OF THE EPIC KESİKBAŞ

Epics are significant literary works through which a nation’s collective memory can be directly observed. Playing a particularly important role in eras when writing did not serve to define or transmit historical periods, epics have built a shared memory and fostered national consciousness by keeping alive events and phenomena that profoundly shook society—such as migration, war, famine or natural disasters. Enhanced by a mythological style and compelling narrative forms, epics have been etched into the minds of individuals, providing the intellectual foundation necessary for nations to construct their identities. Information regarding the meanings nations ascribe to concepts such as right/wrong, good/bad, and beautiful/ugly, the paths they have traversed in their historical journey, and the direction in which they wish to stand can also be gleaned from epics. The masses that constitute the nation, by interpreting these concepts, have developed a sense of belonging, securing a meaningful place for

themselves in the world and reinforcing their sense of belonging through a collective consciousness. The Turkish epic tradition, meanwhile, has acquired distinct identities alongside the process of Islamisation, utilising the epic's contributions to the nation-building process to the fullest extent. A well-known example of this is the transformation of the 'alp' archetype into the 'eren' identity through a Sufi understanding. With the acceptance of the 'Alp-eren' archetype, a character who is both wise and valiant has become deeply ingrained in the national consciousness. Heroism in the collective memory has thus also gained a basis of religious legitimacy. It can be said that this acceptance emerged particularly through battalnames, menakibnames and cenknames. The Kesikbaş Epic, which exhibits the characteristics of a cenknâme, is also a significant point in this regard. The Epic Kesikbaş (eng. The Epic of Cut Head), recorded in manuscript copies under the titles "Dâsitân-ı Kesikbaş" or "Hikâye-i Kesikbaş", is a folk tale in verse about the valour of Ali ibn Abi Talib. It is not known when and by whom this story, in which the protagonist fights against a dragon together with Ali ibn Abi Talib to save his family despite his severed head, was written. In some copies of the work, the names Kirdeci Ali, Kethudâ Ali or Aliyyu'd-dîn are mentioned. However, it is not known whether these names are the author or the compiler. There are many copies of the work both in Türkiye and abroad. The copy studied in this research is in Bekir Ögmen's personal library in Turhal district of Tokat. The copy was inherited to the person with the library inherited from his father. There is no other information about the previous adventure of the work. With this study, this copy of Kesikbaş Epic, which has not yet been included in the literature, has been introduced; its text has been transferred to transcription letters and presented to the attention and benefit of the world of science.

Keywords: Epic, The Epic Kesikbaş, Ali ibn Abi Talib, Turkish Literature.

MESLEK FOLKLORÜNDE RİTÜELİSTİK UYGULAMALARIN İŞGÖREN DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: DİVRİĞİ HÜMA HATUN SOKAĞI ÖRNEĞİ

Dr. Öğretim Üyesi Mahmut Delen

(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Doç. Dr. Fatih Sobacı

(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü)

Meslek folklorü kavramı, bir meslek grubundaki bireylerin iş görürken kendi aralarında oluşturdukları kültür ürünleri şeklinde ifade edilebilir. Bu folklorik birlikteliği yaşayan kişiler, kültürlerini çalışma ortamları içerisinde sonraki nesillere aktararak kendi mesleklerine has bir geleneğin oluşmasına katkıda bulunurlar. Meslek folklorü, ilgili meslek grubuna özgü alışkanlıklar, kullanılan jargon, iş hayatına ilişkin anlatılar ve pratiklerin tamamına kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan ve şekillenen ritüeller, icra edilme süreçlerinde pek çok faydayı beraberinde getirebilmektedir. Bu faydalardan bazıları; iş ortamındaki sorunların çözümüne katkı sağlama ile topluluk aidiyetini, işe bağlılığı ve iş motivasyonunu artırma şeklinde sıralanabilir. Bahsedilen muhtemel katkılarından hareketle bu çalışmada, meslek folklorü içerisinde ritüelistik uygulamaların işgören tutum ve davranışları üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında ritüelistik uygulamaların özellikle örgüt kültürü, işe bağlılık, iş motivasyonu, etik değerler, sosyal aidiyet ve işe yüklenen anlam yönünden etkileri araştırılmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında örneklem olarak Sivas'ın Divriği ilçesinde bulunan Hüma Hatun Sokağı esnafları alınmıştır. Adı geçen sokakta esnafılık yapan tüm kişiler kadınlardan oluşmaktadır. İşlerinin bereketli olması için toplu halde sokak ortasında bir araya gelerek ahilik yeminine benzer bir metni okuyan kadınlar, bu şekilde bir kültür oluşturmuşlardır. Bu kültürün işgören davranışları üzerindeki etkileri, sokaktaki esnaflarla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak irdelenmeye çalışılmıştır. Elde edilen görüşme verilerinden ritüelistik uygulamaların farklı esnaflarda farklı sonuçlar oluşturduğu görülmektedir. Daha açık bir ifadeyle uzun zamandır pratikliğini korumayı başarmış olan bu uygulamanın bazı katılımcılar açısından pek çok bakımdan olumlu katkılar sağladığı; işe bağlılıklarını, moral ve motivasyonlarını artırdığı, kişileri daha sorumlu davranış sergilemeye sevk ettiği görülürken; bazı katılımcılar açısından ise herhangi bir etki oluşturmadığı, uygulamaların alışlagelmiş bir pratiğin ötesine geçmeyen, tutum ve davranışlar üzerinde kayda değer bir etkisi bulunmayan sıradan bir aktivite olarak değerlendirildiği değerlendirilmiştir. Yapılacak çalışmalarda bu iki grup arasındaki farklılığa yol açan faktörlerin incelenmesinin alanda farklı kazanımları beraberinde getireceği öne sürülmüş ve konu edilen sokakta faaliyet gösteren esnafların örnekliği derinlemesine analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meslek Folklorü, Ritüel, İşgören Davranışı, Örgüt Kültürü, Anlamlılık.

THE EFFECT OF RITUALISTIC PRACTICES IN OCCUPATIONAL FOLKLORE ON EMPLOYEE BEHAVIOUR: THE EXAMPLE OF DİVRİĞİ HÜMA HATUN STREET

The concept of occupational folklore can be defined as the cultural products created by individuals within a particular occupational group whilst carrying out their work. Those who experience this folkloric unity contribute to the formation of a tradition specific to their profession by passing on their culture to subsequent generations within their working environments. Occupational folklore encompasses a broad spectrum, ranging from habits specific to the relevant occupational group, the jargon used, to narratives and practices relating

to working life. The rituals that emerge and take shape in this context can bring numerous benefits during their performance. Some of these benefits include contributing to the resolution of workplace issues, as well as enhancing community belonging, commitment to work, and work motivation. Building on these potential contributions, this study aims to examine the impact of ritualistic practices within occupational folklore on employees' attitudes and behaviours. Within this scope, the study seeks to investigate the effects of ritualistic practices, particularly in terms of organisational culture, job commitment, work motivation, ethical values, social belonging and the meaning attributed to work. For the purposes of this study, the shopkeepers on Hüma Hatun Street in the Divriği district of Sivas were selected as the sample. All those running businesses on this street are women. The women, who gather in the middle of the street as a group to read a text similar to the Ahilik oath in the hope that their businesses will prosper, have thus created a distinct culture. The effects of this culture on the behaviour of the shopkeepers were examined using a semi-structured interview form. The interview data reveal that these ritualistic practices yield different outcomes among different shopkeepers. To put it more plainly, whilst this practice -which has managed to maintain its relevance for a long time- is seen by some participants as providing positive contributions in many respects; enhancing their commitment to work, morale and motivation, and encouraging them to behave more responsibly; for some participants, it has had no discernible effect; the practices are viewed as a routine activity that does not go beyond established custom and has no significant impact on attitudes or behaviour. It has been suggested that examining the factors leading to this difference between the two groups in future studies would yield different outcomes in the field, and an in-depth analysis of the case study involving the street traders in question has been attempted.

Keywords: Occupational Folklore, Ritual, Employee Behavior, Organizational Culture, Meaningfulness.

GÜMÜŞHANE HALKEVİ KÜTÜPHANESİ VE KİTAP KÜLTÜRÜ (1940-1951)

Öğr. Gör. Furkan Saraç

(İrfan Can Köse Meslek Yüksekokulu, Ulaştırma Hizmetleri Bölümü)

Cumhuriyet ideolojisinin toplumsal tabana yayılması, halk eğitiminin geliştirilmesi ve kültürel modernleşmenin desteklenmesi açısından önemli kurumlar arasında yer almıştır. Bu kurumlar bünyesinde oluşturulan kütüphaneler yalnızca kitap ödünç verilen mekânlar değil; okuma alışkanlıklarının yaygınlaştırıldığı, basılı kültürün dolaşıma sokulduğu ve farklı bilgi alanlarının halka ulaştırıldığı kültürel merkezler olarak faaliyet göstermiştir. Özellikle kültürel imkânların sınırlı olduğu taşra kentlerinde Halkevi ve Halkodası kütüphaneleri önemli bir boşluğu doldurmuş, halkın kitap ve süreli yayınlara erişiminde belirleyici bir rol üstlenmiştir. Bu yönüyle söz konusu kurumlar, erken Cumhuriyet döneminin kültürel dönüşüm politikalarının taşradaki en görünür temsilcilerinden biri olmuştur. Bu çalışmada, 1940-1951 yılları arasında Gümüşhane Halkevi ile bağlı Halkodaları kütüphaneleri Cumhuriyet Arşivi belgeleri doğrultusunda incelenmiştir. Araştırmanın temel kaynaklarını Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği ile yerel parti teşkilatları ve Halkevi yönetimleri arasındaki resmî yazışmalar, kitap envanterleri, bağış kayıtları, okuyucu istatistikleri ve faaliyet raporları oluşturmaktadır. Belgeler; kitap temini, koleksiyonların niteliği, okuyucu profili ve merkez-taşra ilişkileri hakkında önemli veriler sunmaktadır. Ayrıca kütüphanelerin işleyişi, kitapların dolaşımı ve merkezden taşraya yönelik kültürel politikaların uygulanış biçimi de arşiv kayıtları üzerinden takip edilebilmektedir. Arşiv kayıtları, Gümüşhane milletvekilleri Hasan Fehmi Ataç ile Yusuf Ziya Zarbun'un gerçekleştirdiği kitap ve mecmua bağışlarının kütüphane koleksiyonlarının gelişiminde belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Bu bağışlar sayesinde koleksiyon yalnızca tarih, edebiyat ve hukuk alanlarıyla sınırlı kalmamış; ziraat, sağlık, ekonomi, teknik bilgi, çocuk eğitimi ve halk terbiyesi gibi gündelik yaşama yönelik yayınlarla da zenginleşmiştir. Bunun yanında Ankara'dan Gümüşhane'ye ve bağlı Halkodalarına gönderilen kitaplar ile kütüphane kayıtlarına ilişkin yazışmalar, kültürel faaliyetlerin belirli bir bürokratik denetim çerçevesinde yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Çalışmada ayrıca 1950 sonrasında değişen siyasal ortamın yerel kültür kurumları üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Demokrat Parti'nin yerel yönetimlerde güç kazanmasının ardından yaşanan bütçe kesintileri ve mali yetersizlikler, Gümüşhane Halkevi kütüphanesinde personel ve finansman sorunlarını beraberinde getirmiştir. Bu durum, Halkevlerinin taşradaki kurumsal çözülme sürecini somut biçimde göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, Gümüşhane örneği üzerinden erken Cumhuriyet döneminde taşrada kitap kültürü, halk eğitimi, kültürel dolaşım ve merkez-taşra ilişkilerine arşiv temelli bir değerlendirme sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gümüşhane, Halkevi, Halkodası, Kütüphane, Kitap Kültürü, Cumhuriyet Dönemi.

GÜMÜŞHANE COMMUNITY CENTER LIBRARY AND BOOK CULTURE (1940-1951)

During the Republican era, People's Houses (Halkevleri) and their rural extensions, the People's Rooms (Halkodaları), emerged as significant institutions in disseminating Republican ideology, promoting public education, and supporting cultural modernization. The libraries established within these institutions functioned not merely as places for lending books, but also as cultural centers where reading habits were encouraged, printed culture was circulated, and diverse fields of knowledge were made accessible to the public. Particularly in provincial towns with limited cultural opportunities, the libraries of People's Houses and People's Rooms filled an important gap and played a crucial role in providing public access to books and periodicals.

In this respect, these institutions became among the most visible representatives of the cultural transformation policies of the early Republican period in the provinces. This study examines the libraries of the Gümüşhane People's House and its affiliated People's Rooms between 1940 and 1951 through archival documents preserved in the Republican Archives. The primary sources of the study consist of official correspondence between the General Secretariat of the Republican People's Party and local party organizations and People's House administrations, as well as book inventories, donation records, reader statistics, and activity reports. These documents provide important data regarding book procurement, the nature of library collections, reader profiles, and center-periphery relations. Furthermore, archival records reveal how libraries operated, how books circulated, and how cultural policies formulated by the center were implemented in the provinces. Archival evidence demonstrates that book and journal donations made by Gümüşhane deputies Hasan Fehmi Ataç and Yusuf Ziya Zarbun played a decisive role in the development of library collections. Owing to these donations, the collections expanded beyond history, literature, and law to include publications on agriculture, health, economics, technical knowledge, child education, and public instruction. In addition, correspondence concerning the books sent from Ankara to Gümüşhane and its affiliated People's Rooms indicates that cultural activities were carried out within a structured bureaucratic framework and under official supervision. The study also evaluates the effects of the changing political climate after 1950 on local cultural institutions. Following the rise of the Democrat Party in local administrations, budget cuts and financial difficulties led to personnel and funding problems in the Gümüşhane People's House library. This situation clearly illustrates the institutional dissolution of the People's Houses in the provinces. Consequently, the study offers an archival-based assessment of book culture, public education, cultural circulation, and center-periphery relations in provincial Turkey during the early Republican period.

Keywords: Gümüşhane, People's House, People's Room, Library, Book Culture, Republican Era.

ŞEYHÜLİSLÂM YAHYÂ DÎVÂNÎ'NDA AYNA METAFORUNUN ANLAM KATMANLARI

Öğr. Gör. Dr. Ayşe Ulu

(Düzce Üniversitesi, Rektörlük, Türk Dili Bölümü)

17. yüzyıl klasik Türk şiirinin en önemli temsilcilerinden biri olan Şeyhülislâm Yahyâ, çocukluğundan itibaren sanatkâr bir ailenin içerisinde yetişmiş ve iyi bir sanat eğitimi almıştır. Böylece çok genç yaşta şiir tekniğine hâkim olan şair, klasik Türk edebiyatının zengin imge dünyasını duru ve samimi bir üslupla harmanlamayı başarmıştır. Bu başarısı döneminin önde gelen sanatçıları ve tezkirecileri tarafından da takdir görmüştür. Nef'î, onu Bâkî ile birlikte gazelin üstadı olarak tanımlamaktadır. Şair, şiirlerinde nesneler dünyasından seçtiği unsurları yalnızca somut karşılıklarıyla kullanmayıp onlara ontolojik ve estetik derinlikler katarak bu öğeleri çok katmanlı anlamlar taşıyan metaforlara dönüştürmüştür. Bu çalışmada, Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânî'nda zengin anlam katmanlarıyla dikkat çeken ayna metaforu üzerine inceleme yapılmıştır. İnceleme için Hasan Kavruk tarafından hazırlanan ve Kültür Bakanlığı resmî sitesinde e-kitap olarak yayınlan Şeyhülislam Yahyâ Dîvânı esas alınmıştır. Dîvân'da; sevgilinin eşsiz güzelliği, aşığın gönül dünyası, şiirin mahiyeti ve tasavvufî hakikatler gibi birbirinden farklı anlam içeriklerinin ayna metaforu üzerinden etkileyici bir üslupla ele alındığı görülür. Şair, klasik bir mazmun olan aynayı özgün hayallerle zenginleştirerek güçlü bir metafor olarak kullanır. Klasik bir mazmunu özgün bir tahayyülle harmanlayan Yahyâ, ayna metaforu üzerinden hem tasavvufî tecelliyi hem de aşkın lirik ıstırabını aynı sanatsal düzlemde buluşturur. Ayna, kimi zaman ilâhî hakikatlerin tecelli ettiği âşığın gönlünü temsil eder kimi zaman da gönlü kırılmış, parça parça olmuş bir âşığa işaret eder. Tasavvufun temel konularından biri olan vahdet-kesret ilişkisi de ayna metaforu üzerinden ele alınır. Sevgili güzelliği ile aynaya baktığında ayna âlemin bütün güzelliklerini gösterir bir nitelik kazanır. Şair, kozmik âleme dair dikkat ortaya koymak için de aynayı kullanır. Güneş ve ay gibi gök cisimlerinin, Hakk'ın lütuflarını gösteren birer ayna hükmünde olduğunu belirtir. Şair, kendi sanatını ve söz söyleme becerisini de ayna metaforu üzerinden tanımlar. Şeyhülislâm Yahyâ'nın dünyayı, sanatı ve tasavvufî hakikatleri algılayış biçimini özetleyen bu metaforik yolculuk, şairin hem tasavvufî derinliğini hem de 17. yüzyıl klasik Türk şiirindeki sanat gücünü gösterir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Şiiri, Şeyhülislâm Yahyâ, Ayna, Metafor, Gönül.

THE LAYERS OF MEANING OF THE MIRROR METAPHOR IN ŞEYHÜLİSLÂM YAHYÂ'S DÎVÂN

One of the most important representatives of 17th-century classical Turkish poetry Şeyhülislâm Yahyâ was raised in an artistic family from childhood and received a strong artistic education. Thus, mastering poetic technique at a very young age, the poet succeeded in blending the rich imagery of classical Turkish poem with a clear and sincere style. This achievement was also appreciated by the leading artists and biographers of his era. Nef'î describes him, together with Bâkî, as a master of the ghazal. In his poetry, the poet did not merely use elements selected from the world of objects for their concrete meanings; rather, he endowed them with ontological and aesthetic depth, transforming them into metaphors carrying multiple layers of meaning. This study examines the mirror metaphor, which stands out for its rich layers of meaning in Şeyhülislâm Yahyâ's Dîvân. The analysis is based on the edition of Şeyhülislâm Yahyâ Dîvân prepared by Hasan Kavruk and published as an e-book on the official website of the Ministry of Culture. In the Dîvân, it is observed that diverse themes -such as the beloved's unparalleled beauty, the lover's inner world, the nature of poetry, and Sufi truths- are treated through the

mirror metaphor in a striking manner. The poet enriched the mirror, a conventional literary motif, with original imaginings and employed it as a powerful metaphor. By combining a classical motif with an original imagination, Yahyâ brings together both Sufi manifestation (tecellî) and the lyrical suffering of love on the same artistic plane through the mirror metaphor. At times, the mirror represents the lover's heart, upon which divine truths are manifested; at other times, it signifies a heartbroken lover shattered into pieces. The relationship between unity and multiplicity (vahdet-kesret), one of the central themes of Sufism, is also addressed through the mirror metaphor. When the beloved gazes into the mirror with their beauty, the mirror acquires the quality of displaying all the beauties of the universe. The poet also uses the mirror to draw attention to the cosmic realm. He states that celestial bodies such as the sun and the moon function as mirrors reflecting the blessings of God. The poet likewise defines his own art and eloquence through the metaphor of the mirror. This metaphorical journey, which summarizes Şeyhülislâm Yahyâ's perception of the world, art, and Sufi truths, demonstrates both his spiritual depth and the artistic power of 17th-century classical Turkish poetry.

Keywords: Classical Turkish Poem, Şeyhülislâm Yahyâ, Mirror, Metaphor, Heart.

İMRE LAKATOS VE BİLİM TARİHİ YAZICILIĞI: RASYONEL YENİDEN İNŞA PERSPEKTİFİ*

Esranur Güneş

(Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi)

Prof. Dr. Seda Özsoy Somuncuoğlu

Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü)

Bu çalışma, 20. yüzyıl bilim felsefesinin önemli isimlerinden olan Imre Lakatos'un bilim tarihi yazıcılığına ilişkin yaklaşımını incelemeyi amaçlamaktadır. Lakatos, bilimsel bilginin gelişimini açıklamak için geliştirdiği "Bilimsel Araştırma Programları Metodolojisi" ile hem Karl Popper'ın yanlışlamacılığı hem de Thomas Kuhn'un paradigma anlayışı arasında uzlaştırıcı bir konum ortaya koymuştur. Ona göre bilim tarihi, yalnızca geçmiş olayların kronolojik bir aktarımı değil, aynı zamanda bilimsel gelişmenin rasyonel ölçütler çerçevesinde yeniden inşa edilmesidir. Lakatos, bilim tarihini yalnızca geçmiş bilimsel gelişmelerin betimlenmesi olarak nitelendirmez. Onun açısından bu gelişmelerin akla dayalı standartlar doğrultusunda yeniden inşa edilerek anlamlandırılması gerekmektedir. Ona göre bilimsel ilerleme, tek tek kuramların başarısından ziyade, araştırma programlarının zaman içerisindeki problem çözme kapasitesi ve açıklama gücü dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle bilim tarihi, bilim felsefesinin sunduğu normatif ölçütler ışığında yorumlanan dinamik bir süreç olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda çalışmada Lakatos'un bilim tarihine ilişkin görüşleri, özellikle "içsel tarih" ve "dışsal tarih" ayrımı ekseninde irdelenecektir. Lakatos'a göre içsel tarih; bilimsel kuramların, araştırma programlarının ve metodolojik kuralların kendi mantıksal gelişim süreçlerini ifade eder. Bu yaklaşımda bilimsel değişim, kuramların açıklama gücü, öngörü kapasitesi ve problem çözme başarısı gibi rasyonel ölçütler temelinde değerlendirilir. Dışsal tarih ise bilimsel faaliyetleri etkileyen toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel koşulları kapsar. Lakatos, bilimsel gelişmenin anlaşılmasında dışsal etkenlerin tamamen göz ardı edilemeyeceğini kabul etmekle birlikte bilim tarihinin asıl açıklayıcı unsurunun içsel tarihte yer alan rasyonel süreçler olduğunu savunur. Bu nedenle bilim tarihi yazıcılığında öncelik bilimsel araştırma programlarının gelişimini ve dönüşümünü ortaya koyan içsel tarih çözümlemelerine verilmelidir. Bunların yanı sıra Lakatos, bilimsel değişimin anlaşılmasında kuramların mantıksal yapısına ve araştırma programlarının ilerletici ya da geriletici (yozlaştırıcı) karakterine vurgu yaparken tarihsel olguların bilim felsefesi açısından ele alınması gerektiğini de ortaya koymuştur. Bu yaklaşım da bilim tarihinin yalnızca betimleyici değil, aynı zamanda normatif bir boyuta sahip olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, Lakatos'un bilim tarihi yazıcılığına getirdiği rasyonel yeniden inşa anlayışının, bilimsel gelişimin incelenmesinde önemli bir kuramsal çerçeve sunduğunu ve günümüz bilim tarihi tartışmalarında halen etkisini sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Imre Lakatos, Bilim Tarihi, Bilim Felsefesi, Araştırma Programları, Rasyonel Yeniden İnşa, İçsel Tarih, Dışsal Tarih.

İMRE LAKATOS AND THE WRITING OF THE HISTORY OF SCIENCE: A RATIONAL RECONSTRUCTION PERSPECTIVE

This study aims to examine the approach of Imre Lakatos, one of the leading figures in 20th-century philosophy of science, to the writing of the history of science. With his "Methodology

* Bu bildiri, Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde, Prof. Dr. Seda Özsoy Somuncuoğlu danışmanlığında yürütülen "Imre Lakatos: Bilim Tarihi Olmadan Bilim Felsefesi Mümkün Müdür?" başlıklı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

of Scientific Research Programs,” developed to explain the development of scientific knowledge, Lakatos has established a conciliatory position between both Karl Popper’s falsificationism and Thomas Kuhn’s concept of paradigms. According to him, the history of science is not merely a chronological account of past events, but also the reconstruction of scientific development within a framework of rational criteria. Lakatos does not characterize the history of science as merely a description of past scientific developments. From his perspective, these developments must be reconstructed and interpreted in accordance with rational standards. In his view, scientific progress should be evaluated not so much by the success of individual theories, but rather by considering the problem-solving capacity and explanatory power of research programs over time. For this reason, the history of science should be approached as a dynamic process interpreted in light of the normative criteria offered by the philosophy of science. In this context, the study will examine Lakatos’s views on the history of science, particularly focusing on the distinction between “internal history” and “external history.” According to Lakatos, internal history refers to the logical development processes of scientific theories, research programs, and methodological rules. In this approach, scientific change is evaluated based on rational criteria such as the explanatory power, predictive capacity, and problem-solving success of theories. External history, on the other hand, encompasses the social, political, economic, and cultural conditions that influence scientific activities. While acknowledging that external factors cannot be entirely disregarded in understanding scientific development, Lakatos argues that the primary explanatory element in the history of science lies in the rational processes found within internal history. For this reason, priority in the writing of the history of science should be given to analyses of internal history that reveal the development and transformation of scientific research programs. In addition, while emphasizing the logical structure of theories and the progressive or regressive (corrupting) character of research programs in understanding scientific change, Lakatos also demonstrates that historical phenomena must be examined from the perspective of the philosophy of science. This approach also shows that the history of science possesses not only a descriptive but also a normative dimension. In conclusion, this study demonstrates that Lakatos’s concept of rational reconstruction in the writing of the history of science provides an important theoretical framework for the examination of scientific development.

Keywords: Imre Lakatos, History of Science, Philosophy of Science, Research Programs, Rational Reconstruction, Internal History, External History.

BİLİMSEL PRESTİJİN TOPLUMSAL CİNSİYETİ: NOBEL ÖDÜLLERİNİN MATILDA ETKİSİ BAĞLAMINDA ANALİZİ*

Büşra Ayçin Koç

(Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü Yüksek
Lisans Öğrencisi)

Doç. Dr. S. Ertan Tağman

(Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü)

Bilimsel bilgi üretimi çoğu zaman nesnel ve tarafsız bir süreç olarak değerlendirilse de bilimsel alan, tarihsel ve toplumsal koşullardan bağımsız bir yapı değildir. Bilimsel çalışmaların hangi alanlarda yoğunlaşacağı, hangi araştırmaların görünür hale geleceği ve hangi bilim insanlarının bilimsel prestij elde edeceği akademik kurumlar, güç ilişkileri ve toplumsal normlar tarafından şekillenmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet, bilimsel bilgi üretimi ve bilimsel tanınma süreçlerinde belirleyici unsurlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Kadın bilim insanları tarih boyunca bilimsel gelişime önemli katkılar sunmuş olmalarına rağmen, bu katkılar çoğu zaman yeterince görünür olmamış ve bilimsel ödül mekanizmalarında sınırlı biçimde temsil edilmiştir. Bu çalışma, Nobel Ödülleri üzerinden bilimsel başarı, görünürlük ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Nobel Ödülleri yalnızca bilimsel başarıyı ödüllendiren bir sistem değil aynı zamanda bilimsel prestijin küresel ölçekte nasıl üretildiğini gösteren kurumsal bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada Nobel sisteminin tarihsel gelişimi, ödül süreçleri ve bilimsel görünürlük mekanizmaları toplumsal cinsiyet perspektifi çerçevesinde ele alınmıştır. Özellikle kadın bilim insanlarının Nobel tarihindeki temsil oranları incelenmiş ve bilimsel katkılarının hangi koşullar altında görünmez hale geldiği analiz edilmiştir. Araştırmanın kurumsal çerçevesi, bilim sosyolojisi ile feminist bilim kuramlarının temel yaklaşımlarına dayandırılmıştır. Çalışmada özellikle Margaret W. Rossiter tarafından kavramsallaştırılan “Matilda Etkisi” temel alınmış, kadın bilim insanlarının katkılarının sistematik biçimde geri planda bırakılması, başka araştırmacılar üzerinden temsil edilmesi veya gecikmeli biçimde tanınması değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra bilimsel prestij, sembolik sermaye, akademik hiyerarşi ve görünmez emek kavramları da çalışma kapsamında tartışılmıştır. Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş; literatür taraması, tarihsel belge incelemesi ve vaka analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında Rosalind Franklin, Lise Meitner, Jocelyn Bell Burnell, Chien-Shiung Wu ve Vera Rubin gibi bilim insanlarının yaşadıkları örnekler incelenmiştir. Bu örnekler aracılığıyla kadın bilim insanlarının bilimsel katkılarının yalnızca bireysel önyargılar nedeniyle değil, aynı zamanda bilimsel kurumların işleyişi, ödül sistemlerinin yapısı ve akademik güç ilişkileri nedeniyle görünmezleşebildiği ortaya konulmuştur. Elde edilen bulgular, Nobel ödüllerinin tamamen nesnel ve tarafsız bir değerlendirme sistem olarak ele alınamayacağını göstermektedir. Bilimsel tanınma süreçleri yalnızca epistemik ölçütlere göre şekillenmemekte; toplumsal, kurumsal ve tarihsel dinamiklerden doğrudan etkilenmektedir. Kadın bilim insanlarının katkılarının kimi zaman doğrudan ödül sisteminin dışında bırakıldığı, kimi zaman erkek meslektaşlarının gölgesinde kaldığı, kimi zaman ise uzun yıllar sonra görünür hale geldiği görülmektedir. Bu durum, bilimsel başarı kavramının toplumsal bağlamdan bağımsız değerlendirilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak çalışma, Nobel Ödüllerinin yalnızca bilimsel başarıyı temsil eden bir ödül sistemi olmadığını aynı zamanda bilimsel prestijin üretildiği ve bilimsel görünürlüğün yeniden dağıtıldığı kurumsal bir yapı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda

* Bu bildiri, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde, Doç. Dr. S. Ertan Tağman danışmanlığında yürütülen “Nobel Ödüllerinde Cinsiyet Eşitliği: Kadınların Bilimdeki Rolü Ve Göz Ardı Edilen Başarılar” başlıklı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

bilimsel başarı kavramının toplumsal cinsiyet perspektifiyle yeniden düşünülmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nobel Ödülleri, Görünmez Emek, Toplumsal Cinsiyet, Kadın Bilim İnsanları, Bilim Sosyolojisi, Matilda Etkisi, Bilimsel Prestij.

THE GENDERED NATURE OF SCIENTIFIC PRESTIGE: AN ANALYSIS OF THE NOBEL PRIZES IN THE CONTEXT OF THE MATILDA EFFECT

Although scientific knowledge production is often regarded as an objective and neutral process, the scientific field cannot be considered independent from historical and social conditions. The visibility of scientific studies, the recognition of certain research areas and the distribution of scientific prestige are shaped by academic institutions, power relations, and social norms. In This context, gender emerges as one of the determining factors in both scientific knowledge production and scientific recognition processes. Despite the significant contributions made by Women scientists throughout history, these contributions have often remained insufficiently visible and underrepresented within scientific reward mechanisms.

This study aims to examine the relationship between scientific achievement, visibility, and gender through the examples of the Nobel Prizes. The Nobel Prize system is evaluated not only as a mechanism that rewards scientific achievement, but also as an institutional structure that demonstrates how scientific prestige is produced and distributed on a global scale. Within This framework, the historical development of the Nobel system, award processes, and mechanisms of scientific visibility are analyzed from a gender perspective. In particular, the representation of Women scientists in Nobel Prize history and the conditions under which their contributions became invisible are critically examined. The theoretical framework of the study is based on the main approaches of sociology of science and feminist science studies, the concept of the “Matilda Effect,” introduced by Margaret W. Rossiter, constitutes one of the central analytical frameworks of the study. In This regard, the systematic marginalization of Women scientists’ contributions, the attribution of their work to male colleagues, and delayed recognition are discussed within the broader context of scientific prestige, symbolic capital, academic hierarchy, and invisible labor. The study employs a qualitative research method based on literature review, historical document analysis, and case study techniques. Within This scope, the experiences of scientists such as Rosalind Franklin, Lise Meitner, Jocelyn Bell Burnell, Chien-Shiung Wu, and Vera Rubin are analyzed. These cases demonstrate that the invisibility of Women scientists’ contributions is shaped not only by individual prejudices but also by institutional structures, academic power relations, and the organization of scientific reward systems. The findings reveal that the Nobel Prize system cannot be considered a completely objective and neutral evaluation mechanism. Scientific recognition processes are influenced not only by epistemic criteria but also by social, institutional, and historical Dynamics. Women scientists’ contributions have at times been excluded from award systems, overshadowed by male colleagues, or recognized only after long delays. This situation demonstrates that scientific achievement cannot be evaluated independently of its social context. As a result, the study argues that the Nobel Prize system is not merely a mechanism recognizing scientific achievement, but also an institutional structure through which scientific prestige and visibility are reproduced. In This respect, the concept of scientific achievement should be reconsidered from a gender perspective.

Keywords: Nobel Prizes, Gender Equality, Women Scientists, Sociology of Science, Matilda Effect, Scientific Prestige, Invisible Labor.

BİLİMSEL DEVRİMİN OLGUSAL TEMELLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Kubilay Saygılı

(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü Doktora Öğrencisi)

Bilimsel Devrim kavramının neden ve nasıl icat edildiği üzerine bir soruşturma, araştırmacıyı şöyle bir ifade ile karşı karşıya bırakacaktır: Bilimsel Devrim, bir farkı adlandırılmak üzere icat edilmiştir. Adlandırmanın esas amacı sınırın bir tarafında farklı büyüklük derecelerine sahip, çoğul karakterli ancak birden bire ortaya çıkmayan bilimde devrimler ile diğer tarafında erken modern bilimin doğuşunda karşılaşılan, düşüncede yaşanan bir mutasyona ve bir entelektüel dönüşüme açıklık kazandırmak üzere, analitik bir ihtiyaca cevaben yirminci yüzyıl bilim tarihçilerince geliştirilen Bilimsel Devrim arasındaki farkı ortaya koymaktır. Bilimsel Devrim adlandırması ne on altıncı ve on yedinci yüzyıl bilim insanlarının kendi çağlarında adlandırdıkları bir olgu olduğundan ne de bilimsel gelişmenin kendi işleyişinden türetilen bir içeriği sahip olduğundan yalnızca Orta Çağ'ın 'aşağı yukarı' dünyasından (geometrik kesinlik ile sınırlandırılmış bir) kesinlik evrenine geçişin sınırlarını çizen bir yorumlayıcı çerçeve olarak düşünülmelidir. Kavramın resmi ad koyucusu Alexandre Koyré devrimi neredeyse tamamen matematik temelli fizik ve astronomi alanlarıyla sınırlandırmış ve Padova veya Floransa, Galileo'yu açıklayamayacağını iddia ederek Bilimsel Devrim'i özel olarak zihnin bir serüveni olarak konumlandırmıştır. Koyré'nin Bilimsel Devrim'i paranteze alınarak özellikle Edgar Zilsel'in gerçek bilimin doğuşunu bilimsel yöntemin bileşenleri (akademik araştırmacılar ile üstün zanaatkârlar) arasındaki toplumsal bariyer yıkan bir anlayışla ifade ettiği satırlarda Bilimsel Devrimin olgu temelli ayak izlerine rastlamak pek olasıdır. Bildirinin amacı "bilimsel devrim kavramının bir farkı adlandırmak üzere doğmuştur" iddiasından hareketle söz konusu adlandırmanın hangi olgusal gerçekliklere dayandığını soruşturmadır. Bilimsel devrim on yedinci yüzyılda gerçekleşen, bilim tarihindeki sayısız bilimsel devrimlerden bir tanesi değil de bilimin doğasında tümüyle değişime yol açan tüm olası bilimsel devrimleri mümkün kılan devrimlerin bir atasıdır. Dahası Hristiyanlığın yükselişinden beri Rönesans'ı ve Reform'u bile gölgede bırakabilecek bir güce sahiptir. Dolayısıyla kavramı terk etmek Batı medeniyetinin doğayı tutarlı biçimde kavrama ve denetleme kapasitesini kaynaklarını, tezahürlerini ve sonuçları ile karşılaşmaktan kaçınmak demektir. Öyleyse, Bilimsel Devrim adlandırmasının meşruiyetinin ardında Orta Çağ feodalizminin çöküşü ve erken kapitalizmin yükselişiyle belirginleşen bir sosyo-ekonomik dönüşümün yer aldığı iddiası, bu bildiride temel bir problematik olarak ileri sürülebilir. Bilimsel Devrim adlandırmasının dikkat çektiği entelektüel zihniyet değişimi doğuran olgusal temellerin izi, bilim ile kültür odaklarının mekân ve sınıf bağlamında yaşanan yer değişiminde sürülebilir. Nitekim bilimin gelişimi adına ihtiyaç duyduğu dünyevi ancak askeri olmayan ruh ancak kasaba merkezinde üretilebilir. Bilim kasabalılar dışında, ne din adamlarının manastırlarında ne de şövalyelerin şatolarında kendine yer edinebilir. Ancak kasabalılar bile entelektüel kültür unsurlarının geçici taşıyıcıları olacaklardır. Üniversite bilginleri ile "üstün" zanaatkârlar arasındaki kadim toplumsal ayrışma, zanaatkârların kullandığı deney yönteminin, el emeğine karşı duyulan geleneksel önyargının yok etmesi ile gerçekleşecektir. Dolayısıyla bilimsel devrim adına bir olgu temeli arayışına girişmek ya da adlandırmaya meşru bir zemin tayin etmek istenirse erken kapitalizmin kılavuzluğunda bilimsel yöntemin teorik akıl ve deney pratiği olmak üzere iki farklı unsurunun insanın tarihinde ilk kez kalıcı biçimde birleştiği tarihteki parlak an'a göz atmak yeterli olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel Devrim, Adlandırma, Olgusal Temel, Erken Kapitalizm, Zanaatkâr.

AN EXAMINATION OF THE FACTUAL FOUNDATIONS OF THE SCIENTIFIC REVOLUTION

An inquiry into why and how the concept of the Scientific Revolution was invented will confront the researcher with the following statement: The Scientific Revolution was invented to name a difference. The main purpose of this naming is to reveal the difference between “revolutions in science” on one side of the boundary which possess different degrees of magnitude and a plural character but do not emerge all of a sudden and “the Scientific Revolution” on the other side, which was developed by twentieth-century historians of science in response to an analytical need to clarify a mutation in thought and an intellectual transformation encountered in the birth of early modern science. Since the designation of the Scientific Revolution is neither a phenomenon named by sixteenth- and seventeenth-century scientists in their own era, nor does it possess a content derived from the very functioning of scientific development, it should solely be considered as an interpretive framework that draws the boundaries of the transition from the “more or less” world of the Middle Ages to a universe of precision (confined by geometric certainty). The official namer of the concept, Alexandre Koyré, restricted the revolution almost entirely to the fields of mathematically-based physics and astronomy, and by claiming that Padua or Florence could not explain Galileo, he specifically positioned the Scientific Revolution as an adventure of the mind. By bracketing Koyré’s Scientific Revolution, it is highly possible to encounter the fact-based footprints of the Scientific Revolution particularly in the lines where Edgar Zilsel articulated the birth of true science with an understanding that tore down the social barrier between the components of the scientific method (academic researchers and superior craftsmen). The aim of this paper is to investigate the factual realities underlying the designation of the “Scientific Revolution,” proceeding from the claim that the concept was “born to name a difference.” The Scientific Revolution is not merely one of the countless scientific revolutions in the history of science that occurred in the seventeenth century, but rather an ancestor of revolutions that led to a complete change in the nature of science, rendering all potential scientific revolutions possible. Furthermore, it possesses a power capable of overshadowing even the Renaissance and the Reformation since the rise of Christianity. Therefore, abandoning the concept means evading a confrontation with the sources, manifestations, and consequences of Western civilization’s capacity to coherently comprehend and control nature. Thus, the claim that a socio-economic transformation characterized by the collapse of medieval feudalism and the rise of early capitalism lies behind the legitimacy of the “Scientific Revolution” designation can be posited as a fundamental problematic in this paper. The traces of the factual foundations that engendered the intellectual mentality shift highlighted by the Scientific Revolution designation can be found in the spatial and class-based displacement of the centers of science and culture. Indeed, the secular yet non-military spirit that science requires for its development can only be produced in the town center. Aside from the townspeople, science can find a place for itself neither in the monasteries of the clergy nor in the castles of the knights. However, even the townspeople would only serve as temporary carriers of the elements of intellectual culture. The dissolution of the ancient social division between university scholars and “superior” craftsmen will be realized as the experimental method utilized by craftsmen eradicates the traditional prejudice against manual labor. Consequently, if one wishes to embark on a search for a factual basis for the Scientific Revolution or to assign a legitimate ground to this designation, it will suffice to glance at that brilliant moment in history where, under the guidance of early capitalism, the two distinct components of the scientific method theoretical reason and experimental practice permanently merged for the first time in human history.

Keywords: Scientific Revolution, Naming, Factual Basis, Early Capitalism, Craftsman.

THE RELATIONSHIP BETWEEN HISTORICAL NARRATIVE AND FICTIONAL REALITY IN THE “TAJ MAHAL” TRILOGY

Leyla Pirimova

(Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi Doktora Öğrencisi)

Every nation aims to determine both its present and future by referring to its past. In fiction, we see references to the past in some form throughout history. Writers and poets have, from time to time, attempted to create artistic images of individual historical figures who recount the past by referencing historical events. History and literature are brought together in the “Taj Mahal” trilogy by Indian author Indu Sundaresan, which depicts the Babur Empire. The author makes abundant and skillful references to the details of the past to create a complete picture for the reader of the events in the trilogy. The novels in I. Sundaresan’s “Taj Mahal” trilogy are based on historical facts. This trilogy is both important and readable, serious, simple, and engaging. The author is known as the writer of the most readable historical novel. This stems from the author’s ability to interpret the contradictory events of the past at a high artistic level and in a way that is understandable to a wide audience, and from his commitment to historical reality and facts. In Indu Sundaresan’s “Taj Mahal” trilogy, numerous historical events and figures are brought to life with the help of artistic imagination, creating the character of individual personalities of the era. The talented author’s primary aim in his historical novels is to view the essence of the period and events he describes through the eyes of today. He presents the sources he used in writing his historical novels to his readers. However, a historical work should not be merely a chronological sequence of historical events, but should also include a synthesis of artistic imagination. The author has accomplished this task with great skill, creating the excellent “Taj Mahal” trilogy. While these novels are products of metaphorical thought, they also rely on artistic reality, description, and expressive means. The images of historical figures created by the author in these novels strengthen their connection to history. As we know, adherence to historical reality is one of the fundamental principles of the historical novel genre. In the concluding sections of his works, Sundaresan emphasizes which events are based on history and which are products of artistic imagination. In his novel “The Feast of Roses”, Sundaresan mentions a ship named Rahmi, which is linked to the course of events, and notes that this ship belonged to Ruqayya Begum. However, in the concluding chapter of the book, the author emphasizes that the true owner of the Rahmi ship was another wife of Akbar Shah. In this and other ways, the product of artistic imagination is evident in the trilogy. Thanks to the artistic imagination used by the authors in their works, the reader can see historical events that occurred but were unknown in an artistic way. Scientific research studies are considered reliable sources in illuminating history. In addition to these studies, historical novels are also rich in interesting facts. Indu Sundaresan’s “Taj Mahal” trilogy, as the author himself stated, was not merely a product of artistic imagination. The origins of the events are based on historical facts. In the “Taj Mahal” trilogy, the relationship between historical narrative and artistic reality is not limited to a mere re-presentation of the past, but also ensures its reconstruction through artistic imagination. Therefore, history and artistic imagination function as two main narrative planes that complement each other.

Keywords: Historical Novel, Fiction, Indu Sundaresan, Babur Empire.

KALINTIDAN MİRASA: SATALA KEMERLERİ

Arş. Gör. Tuncer Çağrı Çakmur

(Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü)

Hüseyin İçoğlu

(Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Yüksek Mimar)

Satala Antik Kenti, Anadolu'nun çok katmanlı kültürel mirası içerisinde önemli bir yere sahip arkeolojik yerleşimlerden biri olarak, bünyesinde barındırdığı mimari kalıntılar aracılığıyla geçmişten günümüze uzanan tarihsel birikimi yansıtmaktadır. Günümüzde Gümüşhane'nin Kelkit ilçesi Sadak Köyü sınırlarında yer alan antik kentte bulunan ve kamuoyunda "Satala Kemerleri" olarak bilinen yapı grubu ise mimari özellikleri, anıtsal karakteri ve taşıdığı tarihsel değer bakımından alanın en dikkat çekici miras bileşenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Antik kentin günümüzdeki en tanınabilir yapılarından biri olan kemerler; zaman içerisinde Satala'nın simgesel yapılarından biri hâline gelmiş; bölgenin kültürel kimliği ve kolektif hafızasıyla bütünleşen güçlü bir temsil unsuruna evrilmiştir. Bununla birlikte yapının işlevi konusunda literatürde kesin bir görüş birliği bulunmamaktadır. Yapının bir su kemeri sistemine ait olup olmadığı ya da bir bazilika kalıntısı niteliği taşıyıp taşımadığı konusu hâlen tartışmalı olup, bu durum yapıyı yalnızca fiziksel değil aynı zamanda yorumlanabilir kültürel miras açısından da önemli bir araştırma alanına dönüştürmektedir. "Kalıntıdan Mirasa: Satala Kemerleri" başlıklı bu çalışma, Satala kemerlerine ilişkin bugüne kadar gerçekleştirilen belgeleme çalışmalarını, yapının mevcut korunma durumunu ve korunmasına yönelik hazırlanan proje önerilerini ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel yaklaşımı, söz konusu yapının yalnızca arkeolojik bir kalıntı olarak değil; bulunduğu coğrafyanın tarihsel belleğini taşıyan, yerel kimliği besleyen ve korunarak geleceğe aktarılması gereken bir kültürel miras unsuru olarak değerlendirilmesi üzerine kuruludur. Bu doğrultuda bildiride öncelikle Satala kemerlerine ilişkin geçmişten günümüze gerçekleştirilen araştırmalar, arşive belgeleri ve alan incelemeleri değerlendirilmekte; yapının mimari özelliklerine ilişkin ortaya konulan farklı yorumlar karşılaştırmalı biçimde ele alınmaktadır. Çalışmanın önemli bir bölümünü, yapının mevcut fiziksel durumuna ilişkin tespitler oluşturmaktadır. Uzun yıllar boyunca doğal çevre koşulları, iklimsel etkiler, bitkilenme, malzeme kayıpları ve insan kaynaklı müdahaleler nedeniyle çeşitli bozulmalara maruz kalan yapıda; taşıyıcı sistem deformasyonları, malzeme kayıpları, çatlaklar ve yapısal sürekliliği tehdit eden sorunlar gözlemlenmektedir. Alan çalışmaları ve fotografik belgeleme süreçleri doğrultusunda elde edilen veriler üzerinden yapıdaki bozulmalar analiz edilerek korunma sorunları ortaya konulmuştur. Çalışmada son olarak Satala kemerlerinin korunması, belgelenmesi ve sürdürülebilir biçimde geleceğe aktarılmasına yönelik hazırlanan proje önerileri ele alınmaktadır. Bu kapsamda özgün malzeme ve yapım tekniklerine duyarlı müdahale kararları, dijital belgeleme yöntemleri, çevresel düzenleme önerileri ve kültürel miras farkındalığını artırmaya yönelik uygulamalar üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın, işlevi konusundaki tartışmalar devam eden ve Satala Antik Kenti'nin simgesel yapılarından biri hâline gelen Satala kemerlerinin yalnızca bir arkeolojik kalıntı olarak değil, korunması ve yeniden anlamlandırılması gereken önemli bir kültürel miras unsuru olarak değerlendirilmesine katkı sunması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Satala Antik Kenti, Satala Kemerleri, Kültürel Miras, Mimari Restorasyon, Koruma, Arkeolojik Miras.

FROM RUIN TO HERITAGE: THE SATALA ARCHES

As one of the archaeological settlements holding an important place within the multilayered cultural heritage of Anatolia, Satala Antik Kenti reflects a historical accumulation extending from the past to the present through the architectural remains it contains. The group of structures located within the boundaries of Sadak Village in the Kelkit district of Gümüşhane and popularly known as the “Satala Arches” stands out as one of the most remarkable heritage components of the site in terms of its architectural characteristics, monumental character, and historical value. As one of the most recognizable structures of the ancient city today, the arches have, over time, become one of the symbolic structures of Satala and evolved into a powerful representational element integrated with the cultural identity and collective memory of the region. Nevertheless, there is no definitive consensus in the literature regarding the function of the structure. Whether the structure belonged to an aqueduct system or constituted the remains of a basilica is still debated, and this situation transforms it into an important field of research not only physically but also in terms of interpretable cultural heritage. This study titled “From Ruin to Heritage: The Satala Arches” aims to examine the documentation studies carried out on the Satala arches to date, the current state of preservation of the structure, and the project proposals prepared for its conservation. The main approach of the study is based on evaluating the structure not merely as an archaeological ruin, but as an element of cultural heritage that carries the historical memory of its geography, nourishes local identity, and should be preserved and transmitted to future generations. In this context, the paper primarily evaluates the studies, archival documents, and field investigations conducted on the Satala arches from past to present, while comparatively discussing the different interpretations put forward regarding the architectural characteristics of the structure. An important part of the study consists of observations regarding the current physical condition of the structure. Having been exposed for many years to various deteriorations caused by natural environmental conditions, climatic effects, vegetation, material losses, and human interventions, the structure exhibits deformations in the load-bearing system, material losses, cracks, and problems threatening its structural continuity. Based on data obtained through field studies and photographic documentation processes, the deteriorations observed in the structure were analyzed and the conservation problems were identified. Finally, the study discusses project proposals prepared for the conservation, documentation, and sustainable transmission of the Satala arches to future generations. In this context, emphasis is placed on intervention decisions sensitive to original materials and construction techniques, digital documentation methods, environmental arrangement proposals, and practices aimed at increasing cultural heritage awareness. The study aims to contribute to the evaluation of the Satala arches -whose function continues to be debated and which have become one of the symbolic structures of Satala Ancient City- not merely as archaeological ruins, but as important cultural heritage elements that should be preserved and reinterpreted.

Keywords: Satala Antik Kenti, Satala Arches, Cultural Heritage, Architectural Restoration, Conservation, Archaeological Heritage.

1680 BÜYÜK KUYRUKLU YILDIZI'NIN OSMANLI VE AVRUPA'DA GÖZLEMLENMESİ VE YORUMLANMASI

Doç. Dr. Merve Karaçay Türkal

(Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü)

1680 yılının son aylarında, Kasım'da teleskopla saptanıp aralık sonunda çıplak gözle en parlak hâline ulaşan ve Şubat 1681'e değin izlenen Kirch Kuyruklu Yıldızı (1680 Büyük Kuyruklu Yıldızı), teleskopla keşfedilen ilk kuyruklu yıldız olarak astronomi tarihinde bir dönüm noktasıdır. Bu bildiri, aynı gök cisminin Batı dünyası ile Osmanlı'da nasıl gözlemlendiğini ve nasıl anlamlandırıldığını karşılaştırmalı olarak ele almayı amaçlamaktadır. Batı dünyasında bu olay, modern fiziğin gelişiminde kritik bir sınama işlevi görmüştür. Prusya Bilimler Akademisi'nde görevli astronom Gottfried Kirch, 14 Kasım 1680'de Coburg üzerinde büyük bir kuyruklu yıldız keşfeden ilk kişi oldu. Isaac Newton, 1680 Büyük Kuyruklu Yıldızı üzerine yaptığı uzun soluklu gözlemleri ve Flamsteed gibi dönemin astronomlarıyla bilgi alışverişlerini, evrensel kütleçekim teorisini temellendirmek için kullanmıştır. Principia Mathematica (1687) adlı eserinde kuyruklu yıldızların da gezegenler gibi kütleçekim yasalarına tabi olduğunu ve eliptik yörüngelerde hareket ettiğini ispatlamaya çalışmıştır. Newton'ın bu teorik yaklaşımından derinden etkilenen Edmond Halley ise hem kendi gözlemleriyle sürece katkı sunmuş hem de bu kritik kuyruklu yıldız hesaplamalarının Principia'ya dahil edilmesini teşvik etmiştir. Diğer taraftan Batı'nın tepkisi bilimle sınırlı kalmamış olay ilahî bir uyarı ve propaganda aracına da dönüştürülmüştür. Osmanlı İmparatorluğu'nda ise 1680 yılının aralık ayında gökyüzünde beliren ve haftalarca çıplak gözle izlenen bu gök cismi, dönemin kroniklerinden Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa'nın *Zeyl-i Fezlekesi*'nde ve *Anonim Osmanlı Vekayinâmesi*'nde “kevkeb”, “amûd”, “zü'l-zeneb”, ve “saçlı yıldız” isimleriyle kaydedilmiştir. Yıldızın morfolojik yapısı ve hareketi, Doğu ve Batı hükümdarlarının karşı karşıya geleceği, muazzam kan döküleceği ve toplumsal nizamın fitne ile sarsılacağı yönünde siyasi birer felaket kehaneti olarak yorumlanmıştır. Nitekim kısa süre sonra patlak veren 1683 İkinci Viyana Kuşatması ve akabindeki uzun, yıkıcı Kutsal İttifak Savaşları ile büyük toprak kayıpları yaşanmıştır. 17. yüzyılın sonunda gözlemlenen bu doğa olayı, Batı dünyasında bir yandan modern astronomi ve kütleçekim kuramının gelişiminde önemli bir işlev görürken, diğer yandan dinî ve siyasî yorumların konusu olmaya devam etmiştir. Osmanlı dünyasında ise kuyruklu yıldız, ağırlıklı olarak ilm-i ahkâm-ı nücûm geleneği içerisinde değerlendirilmiş ve yaklaşan askerî-siyasî gelişmelerin kozmik bir işareti olarak yorumlanmıştır. Bu çalışma, aynı doğa olayının erken modern dönemde farklı bilgi ve yorumlama çerçeveleri içinde nasıl anlamlandırıldığını karşılaştırmalı olarak inceleyerek, Osmanlı ile Avrupa'da geliştirilen yorumların benzerliklerini ve farklılaşma noktalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1680 Kuyruklu Yıldızı, Ahkâm-ı Nücûm, Isaac Newton, Osmanlı Tarih Yazımı, Zihniyet Tarihi.

OBSERVATION AND INTERPRETATION OF THE GREAT COMET OF 1680 IN THE OTTOMAN EMPIRE AND EUROPE

The Kirch Comet (the Great Comet of 1680) detected by telescope in November 1680, reaching its peak brightness to the naked eye at the end of December, and tracked until February 1681 represents a turning point in astronomical history as the first comet ever discovered using a telescope. This paper aims to compare how this same celestial body was observed and interpreted in the Western world and the Ottoman Empire.

In the West, this event acted as a crucial test for the development of modern physics. Gottfried Kirch, an astronomer working at the Prussian Academy of Sciences, was the first to discover a

large comet over Coburg on November 14, 1680. Isaac Newton used his long-term observations of the 1680 comet and his correspondence with other astronomers of the period, such as Flamsteed, to establish his theory of universal gravitation. In his *Principia Mathematica* (1687), he attempted to prove that comets, just like planets, obey the laws of gravity and move in elliptical orbits. Edmond Halley, deeply impressed by Newton's theoretical approach, contributed his own observations and encouraged Newton to include these vital calculations in the *Principia*. On the other hand, the Western reaction was not limited to science; the event was also turned into a divine warning and a tool for propaganda. In the Ottoman Empire, the celestial object that appeared in the sky in December 1680 and remained visible to the naked eye for weeks was recorded in contemporary chronicles, including Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa's *Zeyl-i Fezleke* and the *Anonymous Ottoman Chronicle (Anonim Osmanlı Vekayinâmesi)*, under the names "kevkeb," "amûd," "zü'l-zeneb," and "Saçlu Yıldız." The comet's morphology and movement were interpreted as political omens foretelling a confrontation between the rulers of East and West, extensive bloodshed, and the disruption of social order by strife. Indeed, the Second Siege of Vienna (1683) and the subsequent prolonged and destructive War of the Holy League resulted in substantial territorial losses for the Ottoman Empire. In conclusion, this natural phenomenon observed at the end of the seventeenth century functioned, in the Western world, not only as an important testing ground for the development of modern astronomy and the theory of universal gravitation, but also as a subject of religious and political interpretation. In the Ottoman world, by contrast, the comet was primarily interpreted within the tradition of ilm-i ahkâm al-nujûm and regarded as a cosmic sign of impending military and political developments. By comparatively examining how the same natural phenomenon was understood within different frameworks of knowledge and interpretation in the early modern period, this study seeks to identify both the convergences and the points of divergence between the Ottoman and European.

Keywords: Great Comet of 1680, Judicial Astrology, Isaac Newton, Ottoman Historiography, History of Science.

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ TAŞRA BÜROKRASİSİNDE AZİL, İSTİFA VE KORUMA MEKANİZMALARI: KAYMAKAM MUSTAFA EFENDİ’NİN SİCİLL-İ AHVÂL KAYITLARI IŞIĞINDA BİR ANALİZ

Dr. Öğretim Üyesi Banu Yılmaz

(Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü)

Sultan II. Abdülhamid dönemi (1876–1909), Osmanlı Devleti’nde merkezîleşme politikalarının en yoğun biçimde uygulandığı, taşra idaresinin yeniden yapılandırıldığı ve modern bürokratik denetim mekanizmalarının kurumsallaştığı bir dönemdir. Bu süreçte devlet, taşra üzerindeki kontrolünü artırmak amacıyla memurların atanma, terfi, görevden alınma ve disiplin işlemlerini daha sistemli biçimde kayıt altına almış; özellikle Sicill-i Ahvâl Defterleri bürokratik personelin kariyer seyrini izlemeye imkân tanıyan önemli kaynaklar hâline gelmiştir. Bununla birlikte taşra yönetimi, yalnızca merkezden gönderilen emirlerin uygulandığı pasif bir alan olmamış; mülki idareciler, yerel idare meclisleri, eşraf ve ayan arasında sürekli müzakere ve çatışmaların yaşandığı dinamik bir siyasal zemine dönüşmüştür. Bu çalışma, kariyerine Dersaadet tahrir-i emlâk muhamminliği görevinde başlayan ve daha sonra Eğirdir, Ovacık, Fatsa, Karaciğan, Gevaş, Ma‘mûretü’l-Hamid ve Gevar (Yüksekova) kazalarında kaymakamlık yapan Mustafa Efendi’nin yaklaşık on altı yıllık bürokratik faaliyetlerini incelemektedir. Araştırmanın temel kaynaklarını Sicill-i Ahvâl kayıtları, tayin ve azil belgeleri, Şura-yı Devlet kararları ve ilgili arşiv evrakı oluşturmaktadır. Bu belgeler yönetim sosyolojisi, kamu hukuku ve tarihsel ekonomi-politik perspektiflerinden değerlendirilerek Osmanlı taşra bürokrasisinin işleyişi mikro tarih yöntemiyle analiz edilmektedir. Mustafa Efendi’nin kariyer seyri, II. Abdülhamid dönemi taşra idaresinin üç temel yapısal özelliğini ortaya koymaktadır. Birincisi, Fatsa ve Gevar kazalarında yerel idare meclislerinin hazırladığı mazbatalar doğrultusunda “adem-i iktidar” gerekçesiyle görevden uzaklaştırılması, yerel güç odaklarının merkez tarafından atanmış memurlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. İkincisi, Gevar’daki azil kararının ardından Şura-yı Devlet Dâhiliye Dairesi’nin devreye girerek suçlamaları “isnad-ı mücerred” olarak değerlendirmesi ve memurun rütbe ve haklarını koruması, merkezî bürokrasinin kendi personelinin koruma eğilimini ve bürokratik dayanışma ağlarını ortaya koymaktadır. Üçüncüsü ise Mustafa Efendi’nin kariyeri boyunca yaşadığı açıkta kalma dönemleri, görev değişiklikleri ve özellikle Doğu Anadolu’daki görevlere atanmasıyla birlikte maaşının 2500 kuruşa yükselmesi, devletin mahrumiyet bölgelerine yönelik personel politikalarını, maaş farklılıklarını ve taşra bürokratlarının karşı karşıya kaldığı mesleki zorlukları gözler önüne sermektedir. Bu çalışma, Sicill-i Ahvâl kayıtları, tayin ve azil belgeleri ile Şura-yı Devlet kararlarını temel alan arşiv merkezli bir yaklaşımla, Mustafa Efendi’nin bürokratik kariyerini mikro tarih ve disiplinlerarası analiz yöntemi çerçevesinde inceleyerek, II. Abdülhamid dönemi Osmanlı taşra idaresinde merkezî otorite ile yerel güç odakları arasındaki ilişkileri, bürokratik denetim mekanizmalarını, hukuki koruma süreçlerini ve memuriyet pratiğinin gündelik işleyişini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: II. Abdülhamid, Taşra Bürokrasisi, Sicill-i Ahvâl, Kaymakam Atamaları, Şura-yı Devlet.

DISMISSAL, RESIGNATION, AND PROTECTION MECHANISMS IN THE PROVINCIAL BUREAUCRACY DURING THE REIGN OF ABDUL HAMİD II: AN ANALYSIS BASED ON THE RECORDS OF DISTRICT GOVERNOR MUSTAFA EFENDİ

Sultan II. Abdülhamid dönemi (1876–1909), Osmanlı Devleti’nde merkezîleşme politikalarının en yoğun biçimde uygulandığı, taşra idaresinin yeniden yapılandırıldığı ve modern bürokratik

denetim mekanizmalarının kurumsallaştığı bir dönemdir. Bu süreçte devlet, taşra üzerindeki kontrolünü artırmak amacıyla memurların atanma, terfi, görevden alınma ve disiplin işlemlerini daha sistemli biçimde kayıt altına almış; özellikle Sicill-i Ahvâl Defterleri bürokratik personelin kariyer seyrini izlemeye imkân tanıyan önemli kaynaklar hâline gelmiştir. Bununla birlikte taşra yönetimi, yalnızca merkezden gönderilen emirlerin uygulandığı pasif bir alan olmamış; mülki idareciler, yerel idare meclisleri, eşraf ve ayan arasında sürekli müzakere ve çatışmaların yaşandığı dinamik bir siyasal zemine dönüşmüştür. Bu çalışma, kariyerine Dersaadet tahrîr-i emlâk muhamminliği görevinde başlayan ve daha sonra Eğirdir, Ovacık, Fatsa, Karaciğan, Gevaş, Ma‘mûretü’l-Hamid ve Gevar (Yüksekova) kazalarında kaymakamlık yapan Mustafa Efendi’nin yaklaşık on altı yıllık bürokratik faaliyetlerini incelemektedir. Araştırmanın temel kaynaklarını Sicill-i Ahvâl kayıtları, tayin ve azil belgeleri, Şura-yı Devlet kararları ve ilgili arşiv evrakı oluşturmaktadır. Bu belgeler yönetim sosyolojisi, kamu hukuku ve tarihsel ekonomi-politik perspektiflerinden değerlendirilerek Osmanlı taşra bürokrasisinin işleyişi mikro tarih yöntemiyle analiz edilmektedir. Mustafa Efendi’nin kariyer seyri, II. Abdülhamid dönemi taşra idaresinin üç temel yapısal özelliğini ortaya koymaktadır. Birincisi, Fatsa ve Gevar kazalarında yerel idare meclislerinin hazırladığı mazbatalar doğrultusunda “adem-i iktidar” (yetersizlik) gerekçesiyle görevden uzaklaştırılması, yerel güç odaklarının merkez tarafından atanmış memurlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. İkincisi, Gevar’daki azil kararının ardından Şura-yı Devlet Dâhiliye Dairesi’nin devreye girerek suçlamaları “isnad-ı mücerred” olarak değerlendirmesi ve memurun rütbe ve haklarını koruması, merkezî bürokrasinin kendi personelini koruma eğilimini ve bürokratik dayanışma ağlarını ortaya koymaktadır. Üçüncüsü ise Mustafa Efendi’nin kariyeri boyunca yaşadığı açıkta kalma dönemleri, görev değişiklikleri ve özellikle Doğu Anadolu’daki görevlere atanmasıyla birlikte maaşının 2500 kuruşa yükselmesi, devletin mahrumiyet bölgelerine yönelik personel politikalarını, maaş farklılıklarını ve taşra bürokratlarının karşı karşıya kaldığı mesleki zorlukları gözler önüne sermektedir. Bu çalışma, Sicill-i Ahvâl kayıtları, tayin ve azil belgeleri ile Şura-yı Devlet kararlarını temel alan arşiv merkezli bir yaklaşımla, Mustafa Efendi’nin bürokratik kariyerini mikro tarih ve disiplinlerarası analiz yöntemi çerçevesinde inceleyerek, II. Abdülhamid dönemi Osmanlı taşra idaresinde merkezî otorite ile yerel güç odakları arasındaki ilişkileri, bürokratik denetim mekanizmalarını, hukuki koruma süreçlerini ve memuriyet pratiğinin gündelik işleyişini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Keywords: Abdulhamid II, Provincial Bureaucracy, Registry of Personal Status, Appointments of District Governors, Council of State (Şura-yı Devlet).

SEFERBERLİK ESTETİĞİ: HARP MECMUASI VE OSMANLI KÜLTÜREL HAYATININ ASKERİLEŞMESİ

Dr. Öğretim Üyesi Can Eyüp Çekiç

(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü)

I. Dünya Savaşı, yalnızca askeri ve siyasi alanı değil, gündelik yaşamı, duyguları ve kültürel üretimi de dönüştüren bir “topyekün savaş” deneyimi yaratmıştır. Bu süreçte savaş, yalnızca cephede yürütülen bir mücadele olmaktan çıkmış; basın, edebiyat, görsel kültür ve kitlesel yayıncılık aracılığıyla toplumun estetik ve düşünsel dünyasının merkezine yerleşmiştir. Osmanlı Devleti’nde Harbiye Nezareti tarafından yayımlanan Harp Mecmuası, bu dönüşümün en önemli kültürel araçlarından biri olarak dikkat çekmektedir. Mevcut literatür çoğunlukla dergiyi propaganda faaliyetleri bağlamında değerlendirmiş olsa da, bu çalışma Harp Mecmuası’nı propaganda dergisi olmanın ötesinde, savaşın estetikleştirildiği ve militarize edilmiş bir kültürel duyarlılığın üretildiği bir alan olarak ele almaktadır. Bildiri, Harp Mecmuası’nda yer alan görselleri, şiirleri, cephe anlatılarını ve editoryal dili birlikte inceleyerek savaşın nasıl “güzel”, “anamlı” ve “ahlaki olarak yüceltilmiş” bir deneyim şeklinde temsil edildiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada özellikle kahraman asker bedeninin idealizasyonu, fedakârlık ve şehitlik estetiği, disiplin ve kolektif duygu üretimi gibi temalar üzerinde durulacaktır. Bunun yanında dergide yoğun biçimde yer verilen topraklar, savaş gemileri, trenler, havacılık ve askeri mühendislik unsurları üzerinden bir “teknoloji estetiği”nin inşa edildiği ileri sürülecektir. Böylece savaş teknolojileri yalnızca askeri araçlar olarak değil; modernlik, ilerleme ve imparatorluğun yeniden dirilişiyle ilişkilendirilen estetik semboller olarak sunulacaktır. Çalışma teorik olarak George L. Mosse’un militarize edilmiş erkeklik ve fedakârlık kültürü üzerine geliştirdiği yaklaşımından, Walter Benjamin’in siyasetin estetikleştirilmesine dair tartışmalarından ve Modris Eksteins’in savaş kültürü çalışmalarından yararlanmaktadır. Yöntem olarak ise görsel ve metinsel analiz birlikte kullanılacaktır. Bu bildiri, geç Osmanlı savaş kültürünü yalnızca propaganda veya sansür ekseninde değil; duygu rejimleri, görsel kültür ve estetik deneyim bağlamında yeniden değerlendirmeyi hedeflemektedir. Böylece Harp Mecmuası’nın, savaşın yıkıcı gerçekliğini dönüştürerek fedakârlığı yücelten, militarize edilmiş erkekliği normalleştiren ve modern savaş teknolojilerini estetik bir hayranlık nesnesine dönüştüren özgün bir kültürel alan oluşturduğu ileri sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Harp Mecmuası, Savaş Estetiği, Görsel Kültür, Militarizasyon, I. Dünya Savaşı.

THE AESTHETICS OF MOBILIZATION: HARP MECMUASI AND THE MILITARIZATION OF OTTOMAN CULTURAL LIFE

The First World War transformed not only the military and political sphere but also everyday life, emotional experience, and cultural production, creating what historians have described as a condition of “total war.” In this context, war ceased to be merely a battlefield experience and increasingly occupied the aesthetic and intellectual world of society through the expansion of mass media, literature, and visual culture. Published by the Ottoman Ministry of War, Harp Mecmuası emerged as one of the most significant cultural instruments of wartime Ottoman society. While the existing literature has largely approached the magazine within the framework of propaganda studies, this paper examines Harp Mecmuası not simply as a propaganda journal, but as a cultural space in which war was aestheticized and militarized forms of collective sensibility were produced. The paper analyzes the magazine’s visual materials, poems, battlefield narratives, and editorial discourse in order to explore how war was represented as

beautiful, morally meaningful, and emotionally elevating. Particular attention will be given to the idealization of the heroic soldier's body, the aesthetics of sacrifice and martyrdom, the glorification of discipline, and the emotional mobilization of Ottoman society during the war years. In addition, the study argues that the magazine constructed a distinct "aesthetics of technology" through its frequent depictions of artillery, warships, railways, aviation, and military engineering. These technological images presented modern warfare not merely as destruction, but as a spectacle of progress, order, and imperial regeneration. The study draws theoretically on George L. Mosse's work on militarized masculinity and the cult of sacrifice, Walter Benjamin's reflections on the aestheticization of politics, and Modris Eksteins's writings on war culture and modernity. Methodologically, the paper combines visual and textual analysis in order to situate Harp Mecmuası within the broader cultural and intellectual history of the late Ottoman Empire. By shifting the focus from propaganda effectiveness to emotional regimes, visual culture, and aesthetic experience, this paper aims to reconsider late Ottoman wartime culture from a new perspective. It argues that Harp Mecmuası transformed the destructive realities of war into an aesthetically meaningful and morally elevated collective experience that normalized militarized masculinity, glorified sacrifice, and turned modern military technologies into objects of aesthetic fascination.

Keywords: Harp Mecmuası, War Aesthetics, Visual Culture, Militarization, First World War.

SOVYET SİYASETÇİ VE YAZAR KARL RADEK'İN PERSPEKTİFİNDEN: TÜRK-SOVYET İLİŞKİLERİ, "L'ABYSSİNİE ET KAYSERİ" MAKALESİ, KAYSERİ SÜMER BEZ FABRİKASI VE İTALYAN YAYILMACILIĞI

Muhammed Emin İnalkaç

(Kayseri Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi)

Kurtuluş Savaşı mücadelesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarından başlayan Sovyet ilişkileri birbirine benzeyen süreçleriyle gelişmiştir. İki ülke de emperyalist düzenin paylaşımcı yanı tarafından yıkılmış imparatorlukların ardından kurulmuş olduğundan bu durum birbirlerine yakınlaşmalarına sebep olmuştur. 1921 yılında aralarında yapılan Türkiye-Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti Dostluk ve Kardeşlik Antlaşması, birbirlerinin bağımsızlıklarını ve toprak bütünlüklerini tanıyıp Batı emperyalizmine karşı atılan ortak bir adım olmuştur. İki ülke arasında ekonomik ilişkiler 1921 yılında başlamış 1922'de ise ticaret temsilcilikleri ile güçlenmiştir. 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve 1922'de Sovyetler Birliği'nin kurulması ile gelişmeye devam eden ilişkiler 17 Aralık 1925'te imzalanan Türkiye-Sovyetler Birliği Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması ile zemin bulmuştur. İzmir İktisat Kongresince desteklenen özel girişimlerin yetersiz kalmasının yanında Büyük Buhranın da etkisiyle sanayileşmede, dolayısıyla ekonomide yeni yollar arayan Türkiye Cumhuriyeti'nin bu noktada başarılı olan Sovyetler ve onların modelleri üzerinde yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Başbakan İsmet İnönü, Tevfik Rüştü Aras, bazı gazeteciler ve sanayicilerin birlikte 1932'de yaptıkları SSCB gezisi ile sanayi alanı ve dışarıdan makine alımı için mal ihracatıyla ödeme yapılacak olan kredi üzerinde anlaşılması diplomatik ve ticari ilişkilerin ürünü olmuştur. Kayseri Sümer Bez Fabrikası'nın projesinin hazırlanması ve inşaat süreçleri "Turstroy" adı verilen şirket tarafından sağlanmıştır. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı bünyesinde devlet varlıkları ile bunların sanayi alanında dönüşümünü, üretimini, işletmeciliğini ve satışını üstlenecek olan Sümerbank tarafından kurulan Kayseri Sümer Bez Fabrikası'nın yapımına 20 Mayıs 1934'te başlanmış ve 16 Eylül 1935'te Sovyet yetkililerinin de katılımıyla açılmıştır. Bu döneme denk gelen İtalya-Habeşistan Savaşı ve Habeşistan'ın İşgali süreci dünyanın ve Türkiye'nin gündemini meşgul etmiştir. I. Dünya Harbi'nde galiplerin safında olmasına rağmen isteklerini gerçekleştiremeyen İtalya, yayılmacı faaliyetlerini Habeşistan'a yöneltmiştir. 3 Ekim 1935'te başlayan savaşın sonunda İtalya, Habeşistan'ı ilhak etmiştir. Sovyet anlayışı ile Batı arasındaki farkı göstermek amacıyla Radek konuyu farklı yönlerle değinerek ele almıştır. Metnin ana konusu olan "L'Abyssinie et Kayseri" adlı makalenin yazarı ve asıl adı Karol Sobelsohn olan Avusturya asıllı Yahudi Radek, sosyalist fikirlerden etkilenecek kapitalizm karşıtlığıyla devam ettiği hayatında devrimci ve kapitalist düzen karşıtı yazılar yazmıştır. Polonya ve Litvanya Krallığı Sosyal Demokrat Partisi ile başlayan siyasi kariyeri Lenin ile tanıştıktan sonra özellikle Bolşeviklerin Rusya'da yönetimi ele almasının ardından zirve noktalara erişmiş, Sovyet basınının önde gelen bir ismi olarak Marksist-Leninist çizgide, Komintern stratejisti ve enternasyonalist bir devrimci kimliğiyle öne çıkmıştır. Radek, İtalya'nın emperyalist yayılmacılığı ile 1935 yılında işgal hazırlığı yaptığı Habeşistan'ın işgalinden kısa bir süre önce "L'Abyssinie et Kayseri" adlı makaleyi yazmıştır. Sonuç olarak Radek'e ait olan bu makale Habeşistan ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki kıyaslamaları Türk-Sovyet ilişkilerinin getirisi olarak Kayseri'de kurulan Sümer Bez Fabrikası aracılığı ile özelden genele giderek bağımsızlık mücadelesi veren Türkiye ile sömürgeleştirilmek gayesi güdülen Habeşistan'ı Sovyet bakış açısının yanında politik kitlelere hitaben emperyalizm ve sosyalist enternasyonalizm ayrımını örnekendirerek yansıtmıştır. Bu çalışmada "L'Abyssinie et Kayseri" adlı makale üzerine Türk-Sovyet ilişkileri, Kayseri Bez Fabrikası ve İtalyan yayılmacılığı incelenecek olup araştırmada Cumhuriyet Arşivi Belgeleri, akademik tez ve makalelerden yararlanılacaktır. Çalışmada tarihsel araştırma yöntemleri ile arşiv ve kaynaklar

analiz edilip Radek'in perspektifinden Türk-Sovyet İlişkileri, "L'Abyssinie et Kayseri" Makalesi, Kayseri Sümer Bez Fabrikası ve İtalyan Yayılmacılığı hususları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sümer Bez Fabrikası, Karl Radek, İtalyan Yayılmacılığı, Türk-Sovyet İlişkileri, Habeşistan'ın İşgali.

FROM THE PERSPECTIVE OF SOVIET INTELLECTUAL AND POLITICIAN KARL RADEK: TURKISH-SOVIET RELATIONS, THE ARTICLE "L'ABYSSİNİE ET KAYSERİ," THE KAYSERİ SÜMER TEXTILE FACTORY, AND ITALIAN EXPANSIONISM

Turkish-Soviet relations, initiated during the Turkish War of Independence and the foundational years of the Republic of Turkey, developed through mutually parallel historical processes. Since both nations were established in the aftermath of empires dissolved by the destructive forces of the imperialist order, this shared background brought them closer together. The Treaty of Friendship and Brotherhood, signed between Turkey and the Russian Soviet Federative Socialist Republic in 1921, stood as a joint step taken against Western imperialism, with each side formally recognizing the other's independence and territorial integrity. Economic relations between the two countries also commenced in 1921 and were further strengthened through the establishment of trade delegations in 1922. These relations continued to mature following the formal proclamation of the Republic of Turkey in 1923 and the founding of the Soviet Union in 1922, ultimately gaining a solid legal foundation with the Treaty of Friendship and Neutrality signed on December 17, 1925. The insufficiency of private enterprises encouraged by the İzmir Economic Congress, combined with the devastating effects of the Great Depression, prompted the Republic of Turkey to seek new avenues in industrialization. Consequently, Ankara focused its attention on the Soviet Union and its successful state-led economic model. The 1932 official visit to the USSR by Prime Minister İsmet İnönü, Foreign Minister Tevfik Rüştü Aras, alongside various journalists and industrialists, resulted in a crucial agreement on industrial cooperation and an import credit package to be repaid through Turkish agricultural exports. As a direct product of these diplomatic and commercial ties, the project planning and construction phases of the Kayseri Sümer Textile Factory were executed by the Soviet state company "Turstroy." Established by Sümerbank -which was tasked under the First Five-Year Industrial Plan with managing the transformation, production, and sale of state industrial assets- the construction of the factory began on May 20, 1934, and the facility was inaugurated on September 16, 1935, with high-ranking Soviet officials in attendance. This period coincided with the Italy-Abyssinian War and the subsequent invasion of Abyssinia, which heavily occupied the agenda of both Turkey and the international community. Despite fighting on the victorious side in World War I, Italy had failed to achieve its territorial ambitions in Europe and subsequently directed its expansionist policies toward Abyssinia. Following the war that broke out on October 3, 1935, Italy formally annexed Abyssinia. Seeking to demonstrate the fundamental divergence between the Soviet foreign policy approach and Western imperialism, Karl Radek addressed the issue from various geopolitical angles. The author of the article "L'Abyssinie et Kayseri" -the central focus of this study- was Karl Radek, an Austrian-born Jewish intellectual whose birth name was Karol Sobelsohn. Influenced deeply by Marxist ideas and defined by his staunch anti-capitalism, Radek authored numerous revolutionary works throughout his life. His political career, which began in the Social Democratic Party of the Kingdom of Poland and Lithuania, reached its zenith after his close association with Lenin and particularly following the Bolshevik seizure of power in Russia. He came to prominence as a leading voice in the Soviet press, a key Comintern strategist, and an internationalist revolutionary. Radek penned the article

“L’Abyssinie et Kayseri” shortly before the Italian forces launched their colonial invasion of Abyssinia in 1935. Ultimately, Radek’s article utilizes the newly established Sümer Textile Factory in Kayseri -a concrete manifestation of Turkish-Soviet cooperation- to draw a macro-level geopolitical comparison. By contrasting the Republic of Turkey, which had successfully secured its independence, with Abyssinia, which was targeted for colonial subjugation, Radek masterfully illustrated the stark distinction between Western imperialism and socialist internationalism for a global political readership. Drawing upon Republic Archive documents, academic theses, and contemporary literature, this study will analyze Turkish-Soviet relations, the Kayseri Textile Factory, and Italian expansionism through the prism of the article “L’Abyssinie et Kayseri,” utilizing historical research and archival analysis methodologies.

Keywords: Sümer Textile Factory, Karl Radek, Italian Expansionism, Turkish-Soviet Relations, Invasion of Abyssinia.

LANGUAGE AS A TOOL OF SCIENTIFIC PERSUASION: FROM ENLIGHTENMENT TREATISES TO CONTEMPORARY PUBLIC RELATIONS

Dr. Cristina Niculescu-Ciocan

(National University of Physical Education and Sports in Bucharest)

Scientific knowledge has always depended on effective communication to achieve social recognition, public acceptance, and practical application. While science is commonly associated with objectivity and empirical evidence, the dissemination of scientific ideas has historically relied on persuasive linguistic and rhetorical strategies designed to engage audiences, establish credibility, and encourage the acceptance of new knowledge. This paper examines the evolution of scientific persuasion from the Enlightenment period to contemporary public relations and science communication practices, highlighting the central role of language in mediating the relationship between science and society. Situated at the intersection of linguistics, history, literature, and communication studies, the research explores how scientific discourse has adapted to changing social, cultural, and technological contexts while maintaining core persuasive functions. The study draws on classical rhetorical theory, particularly Aristotle's concepts of ethos, pathos, and logos, alongside contemporary approaches from discourse analysis, pragmatics, and public relations scholarship. Through a comparative analysis of selected Enlightenment scientific treatises and modern science communication materials, including institutional campaigns, public health messages, and science-related public relations initiatives, the paper investigates the linguistic mechanisms employed to construct authority, simplify complex concepts, and foster audience engagement. Particular attention is given to the use of narrative structures, metaphorical language, evaluative expressions, and terminology management as tools for making scientific information accessible to non-specialist audiences. This analysis reveals significant continuities between historical and contemporary forms of scientific persuasion. Although communication channels have evolved from printed treatises and scholarly correspondence to digital media platforms and strategic communication campaigns, many of the persuasive techniques used to legitimize scientific knowledge remain fundamentally similar. At the same time, modern public relations practices have introduced new approaches to audience segmentation, message framing, and interactive communication, reflecting the increasing importance of public engagement in scientific discourse. By demonstrating how language functions not merely as a vehicle for transmitting information but also as a strategic instrument of persuasion, this paper contributes to interdisciplinary discussions on the historical development of science communication and the continuing influence of rhetoric in shaping public understanding of science. The findings underscore the enduring relevance of linguistic analysis for understanding the ways scientific knowledge is constructed, communicated, and received across different historical periods and social contexts.

Keywords: Communication, Persuasion, Linguistic Strategies, Public Relations, Discourse Analysis.

TÜRK DÜŞÜNCE TARİHİNDE GAZÂ VE GAZÎ: BATTALNÂME ÖRNEĞİ

Arş. Gör. Nuri Kaya

(Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü)

Battal Gazi (ö. 740?), Emevîler Döneminde yaşamış ve Emevîlerin Anadolu ve İstanbul'a düzenledikleri seferlerde (717-740) komutanlık yapmış önemli bir şahsiyettir. Bu savaşlar sırasında gösterdiği kahramanlıklar sayesinde büyük bir şöhret kazandığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar bu savaşlarda Müslümanlar arasında büyük bir şöhrete ulaşmış olsa da ismini çağlar boyu yaşatacak asıl hadise ölümünden sonra meydana gelmiştir. Onun ölümünden sonra Müslümanlar bilhassa Türkler, Battal Gazi'yi muhayyilelerinde gazi-veli kimliğine büründürmüş ve onun etrafında şekillenen gazâ menkıbelerini oluşturmaya başlamışlardır. Yıllar içinde Battal Gazi, bir destan kahramanına dönüşmüş ve gerçek kimliği ile destanî kimliği birbirine karışmıştır. Arap kroniklerinde yer alan kayıtlarda Battal Gazi, gayri Müslimlerle korkmadan cenge giren, onların memleketlerini ele geçiren, kiliselerini yıkan ve yerine mescitler yapan büyük bir komutandır. Battal Gazi'nin menkıbevî şahsiyeti bu bilgiler üzerine inşa edilmiş ve Türkler, Battal Gazi'yi kendi tasavvurlarına uygun bir hale getirerek onu "alp" hüviyetine dönüştürmüşlerdir. Battalnâme; Türk tarihi, edebiyatı ve içtimai hayatı açısından önemli bilgiler barındıran bir eserdir. Asırlar içerisinde katmanlar halinde oluşan eser, en son halini Türklerin yerleşik hayata geçtikleri bir dönemde almıştır. Destanın ana mesajı o dönemde Bizans'a ait olan Anadolu ve İstanbul'u Müslümanlar eliyle İslamlaştırmaktır. Bu uğurda mücadele veren birçok gaziye Battal Gazi komutanlık etmektedir ve destanın ana kahramanı olarak tüm olay örgüsü onun etrafında şekillenmektedir. Türkler, Anadolu'da gazâ düşüncesini yaymak ve gelecek nesillere ulaştırabilmek maksadıyla birçok destan kahramanı oluşturmuştur. XI. Yüzyılda Hamzanâme ile başlayan süreç Battalnâme, Ebûmüslimnâme ve Dânişmendnâme ile devam etmiş ve Saltuknâme ile son bulmuştur. Türk milleti kendi muhayyilesinde oluşturduğu ve taşıdığı destan kahramanlarına büyük önem vermiş ve onlara sahip çıkmıştır. Battal Gâzî'nin Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yedi tane türbesinin (makamının) bulunması bunun en güzel örneğidir. Bu açıdan Battal Gazi, Anadolu'nun İslamlaşması ve Türkleşmesi için mücadele veren tüm Türk gazilerini temsil eden önemli bir figürdür. Battal Gazi Destanı, Türk gazâ telakkisi açısından Anadolu'da yaşayan şehirli - medrese eğitimi almış- insanların gazâ fikrini yansıtmaları bakımından önemlidir. Battalnâme, son haline İslam'a geçiş sürecini tamamlamış ve yeni dine intibaklarını sağlamış Türkler eliyle ulaşmıştır. Destanın dibâcesinde yer alan ifadeler, üslubu, destan kahramanının dini yasak ve emirlere azami dikkat göstermesi ve yarı evliya şahsiyeti destanın İslam'ın özümsemişi çevrelerde gelişimini tamamladığını göstermektedir. Eserde gazâ dışında ve gazâ sırasında ibadet eden zâhid bir gazi portresi çizilmektedir. Ayrıca eserde sık sık İslamlaşma ile beraber mescit-medrese inşa edileceği vurgusu kitabî İslam söylemine uygun düşmektedir. Yine Battal Gâzî'nin hüner göstermeden önce ilim tahsil etmesi ve ilmi ile de gazâ etmesi bu duruma açık bir delildir. Eserde kendisine çok fazla yer verilmeyen göçebe Türkler'in "Sünnî" Müslüman olarak tanımlanmaları dikkat çekicidir. Bu bildiride öncelikle Battalnâme'nin Türk gazâ düşüncesinin gelişimindeki yeri ve önemi vurgulanacaktır. Ardından Battalnâme'de yer alan ve Türk muhayyilesi ile yoğrulan Türk gazi tipinin özellikleri ve Türk toplumu üzerindeki etkileri ifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Battal Gazi, Battalnâme, Gazâ, Gazi, Düşünce Tarihi

THE CONCEPT OF HOLY WAR AND GHAZI IN TURKISH INTELLECTUAL HISTORY: THE EXAMPLE OF BATTALNÂME

Battal Gazi (died 740?) was an important figure who lived during the Umayyad period and commanded the Umayyad campaigns in Anatolia and Istanbul (717-740). It is understood that he gained great fame through his heroism during these wars. Although he achieved great fame among Muslims during these wars, the event that truly immortalized his name occurred after his death. After his death, Muslims, especially Turks, transformed Battal Gazi into a warrior-saint in their imaginations and began to create the legends of his holy wars. Over the years, Battal Gazi transformed into an epic hero, and his real identity and his legendary identity became intertwined. Records in Arab chronicles portray Battal Gazi as a great commander who fearlessly fought against non-Muslims, conquered their lands, demolished their churches, and built mosques in their place. The legendary figure of Battal Gazi was built upon this information, and the Turks, shaping him to suit their own vision, transformed him into the "alp" (warrior) figure. The *Battalname* is a work containing important information regarding Turkish history, literature, and social life. Formed in layers over centuries, the work reached its final form during a period when the Turks transitioned to settled life. The epic contains many motifs related to this period. The main message of the epic is the Islamization of Anatolia and Istanbul, which belonged to Byzantium at that time, by the hands of Muslims. Battal Gazi commands many warriors fighting for this cause, and as the main hero of the epic, the entire plot revolves around him. The Turks created many epic heroes in order to spread the concept of holy war (gaza) in Anatolia and pass it on to future generations. The process, which began with the *Hamzaname* in the 11th century, continued with the *Battalname*, *Ebumuslimname*, and *Danishmendname*, and concluded with the *Saltukname*. The Turkish nation has given great importance to and cherished the epic heroes it created and carried in its imagination. The fact that Battal Gazi has seven tombs/shrines in various regions of Anatolia is the best example of this. In this respect, Battal Gazi is an important figure representing all Turkish warriors who fought for the Islamization and Turkification of Anatolia. The Epic of Battal Gazi is significant for its portrayal of the concept of holy war (ghazāb) as practiced by urban, educated people in Anatolia. The *Battalname* reached its final form through the efforts of Turks who had completed their conversion to Islam and adapted to the new faith. The expressions in the preface, the style, the hero's meticulous attention to religious prohibitions and commandments, and his semi-saintly personality all indicate that the epic was developed in environments where Islam had been assimilated. The work portrays a devout ghazi who worships both during and outside of holy war. Furthermore, the frequent emphasis on the construction of mosques and madrasas following Islamization aligns with the discourse of scriptural Islam. The fact that Battal Gazi pursued knowledge before displaying his skills and waged holy war with his knowledge is clear evidence of this. It is noteworthy that the nomadic Turks, who are not given much prominence in the work, are described as "Sunni" Muslims. This paper will first emphasize the place and importance of *Battalnâme* in the development of Turkish ghazi (holy war) thought. Then, the characteristics of the Turkish ghazi type, shaped by the Turkish imagination and found in *Battalnâme*, and its effects on Turkish society will be discussed.

Keywords: Battal Gazi, *Battalnâme*, Gaza, Gazi, History of Thought.

18. YÜZYILDA GÜMÜŞHANE VE ÇEVRESİNDE YAŞANAN YAYLA, MERA VE SU ANLAŞMAZLIKLARI

Doç. Dr. Mehmet Fatih Gökçek

(Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü)

Osmanlı taşrasında ekonomik hayatın temelini tarım ve hayvancılık faaliyetleri oluşturmaktaydı. Bu durum, doğal kaynakların kullanımını toplum gündelik yaşamı ve ekonomik faaliyetleri açısından hayati bir mesele hâline getirmiştir. Özellikle yaylalar, meralar, korular ve su kaynakları hem bireysel hem de ortak kullanım alanları olmaları nedeniyle taşra toplumunda çeşitli anlaşmazlıklara konu olmuştur. Söz konusu kaynaklar üzerinde ortaya çıkan ihtilaflar yalnızca ekonomik çıkar çatışmalarını değil aynı zamanda yerel topluluklar arasındaki sosyal ilişkileri ve merkez-taşra etkileşimini de yansıtmaktadır. Osmanlı Devleti, adaletin tesis edilmesini devlet anlayışının temel unsurlarından biri olarak kabul etmiş ve bu doğrultuda toplumun farklı kesimlerine hak arama imkânı tanımıştır. Askerî sınıf ve reaya ayrımı gözetilmeksizin haksızlığa uğradığını düşünen bireyler, taleplerini ve şikâyetlerini çeşitli yollarla merkezî yönetime iletebilmiştir. Bu başvuru mekanizmalarının en üstünde yer alan Divan-ı hümayun, devletin en yüksek idarî ve adlî organı olarak taşrada meydana gelen uyuşmazlıkların çözümünde önemli bir işlev üstlenmiştir. Divan'da görüşülerek karara bağlanan meseleler çeşitli defter serilerine kaydedilmiş, böylece Osmanlı toplumunun hukukî, idarî, sosyo-ekonomik yapısına dair önemli veriler günümüze ulaşmıştır. Bu defter serileri arasında yer alan Ahkâm defterleri ise taşradan merkeze intikal eden şikâyetler ve bunlara ilişkin verilen hükümleri içermesi bakımından özel bir öneme sahiptir. Bu çalışmada, Trabzon Eyaleti Ahkâm defterleri esas alınarak 18. yüzyılda Gümüşhane ve çevresinde yaşanan yayla, mera, koru ve su anlaşmazlıkları incelenmektedir. Coğrafi yapısı itibarıyla dağlık ve engebeli bir araziye sahip olan Gümüşhane ve çevresinde hayvancılık, bölge halkının temel geçim kaynaklarından birini oluşturmuyordu. Bu nedenle yaylalar ve meralar ekonomik hayatın sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktaydı. Benzer şekilde tarımsal üretimin devamlılığı için gerekli olan su kaynakları ile yakacak ve yapı malzemesi ihtiyacını karşılayan korular da bölge halkının üzerinde hassasiyetle durduğu kaynaklar arasında yer almaktaydı. Söz konusu kaynakların kullanım hakları, sınırları ve tasarruf biçimleri konusunda köyler, cemaatler, aşiretler ve bireyler arasında zaman zaman ciddi ihtilaflar ortaya çıkmıştır. Çalışmada Trabzon Ahkâm defterlerinde yer alan hükümler değerlendirilerek anlaşmazlıkların ortaya çıkış sebepleri, tarafları, ihtilafların yoğunlaştığı alanlar ve merkezî idarenin bu sorunlara yönelik çözüm yöntemleri analiz edilmektedir. Ayrıca Divan-ı hümayun'un verdiği kararlar üzerinden Osmanlı hukuk sisteminin doğal kaynakların kullanımı konusundaki yaklaşımı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bunun yanında yayla, mera ve su anlaşmazlıklarının bölgenin sosyal ve ekonomik yapısı üzerindeki etkileri incelenmekte, yerel topluluklar arasındaki ilişkiler ve merkezî idarenin taşra üzerindeki denetim mekanizmaları değerlendirilmektedir. Sonuç olarak çalışma, Trabzon Ahkâm defterlerinin sunduğu veriler ışığında 18. yüzyılda Gümüşhane ve çevresinde doğal kaynakların kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan toplumsal ve ekonomik gerilimleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Böylece Osmanlı taşrasında kaynak paylaşımı, hak arama kültürü ve merkez-taşra ilişkilerinin işleyişine dair yeni değerlendirmeler sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Ahkâm Defterleri, Gümüşhane, Şikâyet, Yayla, Mera

DISPUTES OVER YAYLAS, PASTURES, AND WATER RESOURCES IN EIGHTEENTH-CENTURY GÜMÜŞHANE

Agriculture and animal husbandry constituted the foundation of economic life in the Ottoman countryside. Consequently, the use of natural resources became a matter of vital importance for both daily life and economic activities. In particular, yaylas (summer pastures), pastures, woodlands, and water resources were frequent sources of dispute within rural society due to their character as both individually and collectively utilized resources. Conflicts arising over these resources reflected not only economic competition but also the social relations among local communities and the dynamics of center-periphery interaction. The Ottoman Empire regarded the administration of justice as one of the fundamental pillars of state governance and, accordingly, provided its subjects with various mechanisms through which they could seek redress. Regardless of whether they belonged to the military-administrative class (askeri) or the tax-paying subjects (reaya), individuals who believed themselves to have suffered injustice were able to submit their complaints and petitions to the central government through several channels. At the apex of these mechanisms stood the Imperial Council (Divan-ı Hümayun), which functioned as the highest administrative and judicial institution of the empire and played a crucial role in the resolution of disputes arising in the provinces. Matters discussed and adjudicated in the Imperial Council were recorded in various series of registers, thereby preserving valuable information concerning the legal, administrative, social, and economic structure of Ottoman society. Among these record groups, the Ahkâm Registers occupy a particularly significant place because they contain complaints submitted from the provinces and the rulings issued in response to them. This study examines disputes concerning yaylas, pastures, woodlands, and water resources in Gümüşhane and its surrounding region during the eighteenth century on the basis of the Ahkâm Registers of the Province of Trabzon. Given the mountainous and rugged geography of the region, animal husbandry constituted one of the principal means of subsistence for the local population. Consequently, yaylas and pastures were indispensable for the sustainability of economic life. Similarly, water resources, which were essential for agricultural production, and woodlands, which supplied fuel and construction materials, were among the resources to which local communities attached great importance. As a result, serious disputes frequently emerged among villages, communities, tribes, and individuals regarding rights of use, territorial boundaries, and patterns of resource management. Drawing upon the rulings recorded in the Ahkâm Registers, this study analyzes the causes of these disputes, the parties involved, the areas in which conflicts were concentrated, and the methods employed by the central administration to resolve them. Furthermore, by examining the decisions issued by the Imperial Council, the study seeks to reveal the Ottoman legal approach to the management and utilization of natural resources. In addition, it evaluates the impact of disputes over yaylas, pastures, and water resources on the social and economic structure of the region, while also shedding light on relations among local communities and the mechanisms through which the central government exercised control over the provinces. Ultimately, this study aims to uncover the social and economic tensions generated by the use of natural resources in eighteenth-century Gümüşhane and its environs through the evidence provided by the Ahkâm Registers. In doing so, it seeks to contribute new insights into resource sharing, the culture of petitioning and seeking justice, and the functioning of center-periphery relations in the Ottoman countryside.

Keywords: Ottoman Empire, Ahkâm Registers, Gümüşhane, Complaints, Yayla (Summer Pasture), Pasturelands

HALK HEKİMLİĞİ BAĞLAMINDA SOLHAN'DA ŞİFA ARAYIŞLARI, UYGULAMALAR VE İNANIŞLAR*

Mehmet Maşuk Uslu

(Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi)

Prof. Dr. Ramazan Ahmadov

(Karabük Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Halk hekimliği, toplumların hastalık, sağlık ve iyileşme olgularına ilişkin tarihsel deneyimlerini; doğa bilgisi, inanç sistemi ve gündelik yaşam pratikleriyle bütünleştiren çok katmanlı bir kültürel alandır. Bu bildiri, Bingöl'ün Solhan ilçesi ve yakın çevresinde sürdürülen geleneksel şifa arayışlarını, bu arayışlara eşlik eden uygulama ve inanışları halkbilimsel bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, yöre halkının hastalıkların nedenlerine ilişkin açıklamaları, tedavi amacıyla başvurduğu maddi ve manevi yöntemler, sağaltıcı kimliğiyle öne çıkan kişiler ile ocak, türbe ve ziyaret yerlerinin şifa kültürü içindeki konumu değerlendirilmiştir. Böylece halk hekimliği, yalnızca belirli rahatsızlıklara karşı geliştirilen tedavi tekniklerinin toplamı olarak değil; kültürel belleği, toplumsal ilişkileri, doğayla kurulan ilişkiyi ve kutsal olanla temas biçimlerini görünür kılan bütüncül bir yapı olarak ele alınmıştır. Çalışma, nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda saha verilerine dayalı olarak yürütülmüştür. Solhan ilçe merkezi ve çevre köylerde halk hekimliği konusunda bilgi ve deneyim sahibi 36 kaynak kişiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş; amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme tekniklerinden yararlanılmıştır. Görüşmeler sırasında elde edilen anlatılar kayıt altına alınarak yazıya aktarılmış; gözlem notları ve ilgili yazılı kaynaklarla birlikte değerlendirilmiştir. Farklı kaynak kişilerden aktarılan benzer bilgiler karşılaştırılarak verilerin tutarlılığı gözetilmiş, bulgular halkbilimsel çözümleme çerçevesinde tematik olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma kapsamında arı, yılan ve akrep sokmalarından baş ve diş ağrısına; kırık, çıkık ve incinmeden yanık, romatizma, hipertansiyon, verem ve benzeri rahatsızlıklara kadar otuz farklı hastalık veya sağlık sorunu etrafında oluşan uygulamalar incelenmiştir. Çalışmanın odağını söz konusu yöntemlerin klinik etkililiğini sınamak değil, yöre halkının bu pratiklere yüklediği anlamları ve uygulamaların kültürel işlevlerini belirlemek oluşturmıştır. Bulgular, Solhan ve çevresinde geleneksel sağaltma bilgisinin modern sağlık hizmetlerinin yaygınlaşmasına karşın bütünüyle ortadan kalkmadığını göstermektedir. Özellikle kırsal çevrede bitkisel ürünler, hayvansal unsurlar, madensel maddeler, beslenme önerileri, bedene yönelik müdahaleler, dua, Kur'an ayetleri, muska, telkin ve ziyaret pratikleri kimi zaman tek başına, kimi zaman ise birbirini tamamlayacak biçimde kullanılmaktadır. Bazı uygulamalar gündelik ve hafif rahatsızlıklarda ilk başvuru yolu olarak görülürken, bazıları modern tıbbi tedaviden beklenen sonucun alınmadığı durumlarda umut ve manevi destek arayışının parçası hâline gelmektedir. Sınıkçılar, şifacılar ve benzeri yerel uygulayıcılar, yalnızca tedavi sunan kişiler olarak değil, geleneksel bilginin aktarımını sağlayan kültürel araçlar olarak da işlev görmektedir. Türbe ve ziyaret yerleri ise hastalık karşısında umut üretme, manevi dayanıklılığı destekleme ve toplumsal dayanışmayı güçlendirme bakımından önem taşımaktadır. Sonuç olarak Solhan'daki halk hekimliği pratikleri, deneyime dayalı tedavi bilgisini dinî ve sembolik unsurlarla bir araya getiren dinamik bir kültürel sistem görünümündedir. Bu uygulamaların bir bölümü modern tıpla eş zamanlı veya tamamlayıcı biçimde sürdürülürken, genç kuşakların geleneksel bilgiye mesafeli yaklaşması, uygulayıcıların giderek azalması ve sözlü aktarım kanallarının zayıflaması kültürel devamlılık açısından önemli bir risk oluşturmaktadır.

* Bu bildiri, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde, Prof. Dr. Ramazan Ahmadov danışmanlığında yürütülen "Solhan ve Çevresinde Halk Hekimliği Uygulamaları ve İnanışları" başlıklı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

Araştırma, sözlü kültürde yaşayan bu bilgi birikimini belgeleyerek Solhan'ın yerel sağlık kültürünün korunmasına ve halkbilimi, kültürel antropoloji ile tıp tarihi alanlarındaki çalışmalara veri sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halk Hekimliği, Geleneksel Tedavi, Halk İnanışları, Şifa Uygulamaları, Solhan.

HEALING-SEEKING, PRACTICES, AND BELIEFS IN SOLHAN IN THE CONTEXT OF FOLK MEDICINE

Folk medicine constitutes a multilayered cultural domain that integrates communities' historical experiences of illness, health, and healing with their knowledge of nature, belief systems, and everyday practices. This paper aims to examine, from a folkloristic perspective, the traditional quests for healing maintained in the Solhan district of Bingöl and its surrounding area, together with the practices and beliefs accompanying these pursuits. The study evaluates local explanations concerning the causes of illness, the material and spiritual methods employed for therapeutic purposes, individuals recognised for their roles as healers, and the position of healing lineages, shrines, and visitation sites within the local culture of healing. Folk medicine is thus approached not merely as a collection of therapeutic techniques developed for particular ailments, but as a holistic structure that renders visible cultural memory, social relations, interactions with nature, and modes of engagement with the sacred. The study was conducted within a qualitative research framework and was based on data obtained through fieldwork. Semi-structured interviews were carried out with 36 informants possessing knowledge and experience of folk medicine in Solhan town centre and the surrounding villages; purposive and snowball sampling techniques were employed. The narratives obtained during the interviews were recorded and transcribed, and subsequently evaluated alongside observational notes and relevant written sources. Similar accounts provided by different informants were compared to ensure data consistency, while the findings were thematically classified within the framework of folkloristic analysis. The study examined practices associated with thirty different illnesses or health problems, ranging from bee, snake, and scorpion stings to headaches and toothaches, and from fractures, dislocations, and sprains to burns, rheumatism, hypertension, tuberculosis, and related conditions. Rather than testing the clinical efficacy of these methods, the study focused on identifying the meanings attributed to such practices by local people and determining their cultural functions. The findings demonstrate that traditional healing knowledge in Solhan and its surrounding area has not disappeared entirely despite the increasing availability of modern healthcare services. Particularly in rural settings, herbal remedies, animal-derived substances, mineral-based materials, dietary recommendations, bodily interventions, prayers, Qur'anic verses, amulets, verbal suggestion, and visitation practices are used either independently or in mutually complementary ways. While some practices are regarded as the first course of action for common and minor ailments, others become part of a search for hope and spiritual support when modern medical treatment fails to produce the expected outcome. Bonesetters, healers, and comparable local practitioners function not only as providers of treatment but also as cultural intermediaries who facilitate the transmission of traditional knowledge. Shrines and visitation sites are likewise significant for sustaining hope in the face of illness, fostering spiritual resilience, and strengthening social solidarity. In conclusion, folk medicine practices in Solhan constitute a dynamic cultural system that combines experience-based therapeutic knowledge with religious and symbolic elements. Although some of these practices continue alongside modern medicine or serve a complementary function, the younger generation's increasingly distant attitude towards traditional knowledge, the declining number of practitioners, and the weakening of channels of

oral transmission pose a significant risk to cultural continuity. By documenting this body of knowledge preserved within oral culture, the study contributes to safeguarding Solhan's local health culture and provides empirical material for research in folklore, cultural anthropology, and the history of medicine.

Keywords: Folk Medicine, Traditional Treatment, Folk Beliefs, Healing Practices, Solhan.

ESKİ MEZOPOTAMYA'DA ASTRONOMİ BİLGİSİNİN EDEBİ METİNLERE YANSIMASI

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Yunus Aktürk

(Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü)

Eski Mezopotamya toplumlarında gökyüzü yalnızca dinsel ve mitolojik bir alan olarak değerlendirilmemiş, aynı zamanda düzenli biçimde gözlemlenen, kayıt altına alınan ve yorumlanan önemli bir bilgi sahası olarak kabul edilmiştir. Mezopotamya'da özellikle Sümer, Akad, Asur ve Babil toplumları boyunca gelişen astronomi bilgisi, insanlığın en erken sistematik gök gözlemleri arasında yer almaktadır. Ayın evreleri, gezegen hareketleri, yıldızların konumları, güneş ve ay tutulmaları gibi göksel olaylar dikkatle takip edilmiş, bu gözlemler kil tabletlere kaydedilmiş ve zaman içerisinde belirli kurallar çerçevesinde yorumlanmıştır. Bu durum Mezopotamya'da astronominin yalnızca pratik bir gözlem alanı olmadığını, aynı zamanda siyasal, dinsel ve kültürel hayatla doğrudan ilişkili bir düşünce sistemi hâline geldiğini göstermektedir. Özellikle Babil döneminde gelişen astronomi çalışmaları, gözlem ve kayıt yöntemlerinin daha sistematik bir niteliğe kavuşmasını sağlamıştır. Bu süreçte hazırlanan Enūma Anu Enlil serisi, MUL.APIN tabletleri ve Ammisaduqa Venüs Tabletleri gibi metinler, Mezopotamya astronomi geleneğinin en önemli kaynakları arasında yer almaktadır. Söz konusu metinlerde göksel olaylar yalnızca fiziksel hareketler olarak ele alınmamış, aynı zamanda krallığın geleceği, toplumsal düzen, savaşlar, kıtlıklar ve doğal afetlerle ilişkilendirilmiştir. Böylece astronomik gözlemler ile kehanet anlayışı arasında güçlü bir bağ kurulmuştur. Özellikle ay tutulmaları ve gezegen hareketleri, çoğu zaman kralların kaderi ya da devletin geleceğiyle bağlantılı biçimde yorumlanmıştır. Bu çalışma, Eski Mezopotamya'da gelişen astronomi bilgisinin edebî ve mitolojik metinlere nasıl yansıdığını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada başta astronomik içerikli tabletler olmak üzere yaratılış anlatıları, kehanet metinleri ve mitolojik eserler birlikte değerlendirilecektir. Özellikle Enūma Eliş gibi kozmolojik anlatılar ile omen literatürü içerisinde göksel unsurların nasıl temsil edildiği üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda yıldızlar, gezegenler ve göksel olayların yalnızca doğa gözleminin konusu olmadığı, aynı zamanda tanrısal düzenin ve kozmolojik sistemin bir parçası olarak değerlendirildiği ortaya konulacaktır. Mezopotamya düşüncesinde gökyüzü ile yeryüzü arasında kurulan ilişki, siyasal meşruiyet anlayışının şekillenmesinde de etkili olmuş ve krallar çoğu zaman tanrısal düzenin koruyucusu olarak gösterilmiştir. Çalışmada ayrıca bilimsel gözlem ile edebî anlatı arasındaki ilişkinin sınırları tartışılacaktır. Mezopotamya metinleri incelendiğinde, astronomik bilgilerin yalnızca teknik kayıtlar içerisinde kalmadığı, aynı zamanda edebî dil ve sembolik anlatılar yoluyla toplumun kültürel hafızasına aktarıldığı görülmektedir. Bu durum, Eski Mezopotamya'da bilimsel bilgi ile edebî üretimin birbirinden tamamen bağımsız alanlar olmadığını göstermektedir. Aksine bu iki alan, birbirini besleyen ve tamamlayan düşünsel yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Göksel olayların mitolojik anlatılar içerisinde sembolik anlamlar kazanması, Mezopotamya toplumunun evreni anlama biçimini ortaya koyduğu kadar, bilginin kültürel aktarım süreçlerine dair de önemli veriler sunmaktadır. Sonuç olarak bu bildiri, Eski Mezopotamya'da astronomi bilgisinin yalnızca gözleme dayalı teknik bir disiplin olmadığını, aynı zamanda dinsel düşüncüyü, siyasal ideolojiyi ve edebî üretimi etkileyen önemli bir unsur olduğunu göstermeyi hedeflemektedir. Böylece Mezopotamya toplumlarında bilimsel bilgi ile kültürel üretim arasındaki ilişkinin daha bütüncül biçimde değerlendirilmesine katkı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eski Mezopotamya, Astronomi, Çivi Yazılı Metinler, Mitolojik Anlatı, Bilim Tarihi.

THE REFLECTION OF ASTRONOMICAL KNOWLEDGE IN LITERARY TEXTS OF ANCIENT MESOPOTAMIA

In Ancient Mesopotamian societies, the sky was regarded not only as a religious and mythological realm but also as an important field of knowledge that was systematically observed, recorded, and interpreted. Throughout the civilizations of Sumer, Akkad, Assyria, and Babylonia, astronomical knowledge developed into one of the earliest traditions of organized celestial observation in human history. Lunar phases, planetary movements, star positions, solar and lunar eclipses, and other celestial phenomena were carefully monitored and documented on cuneiform tablets. Over time, these observations were interpreted according to certain principles and became closely connected with religious beliefs, political authority, and cultural thought. This demonstrates that astronomy in Ancient Mesopotamia was not merely a practical field of observation, but also an intellectual system deeply intertwined with social and ideological structures. Particularly during the Babylonian period, astronomical studies became increasingly systematic in terms of observation and recording methods. Texts such as *Enūma Anu Enlil*, the *MUL.APIN* tablets, and the *Venus Tablets of Ammisaduqa* constitute some of the most important sources for understanding the Mesopotamian astronomical tradition. In these texts, celestial phenomena were not treated solely as physical events, but were also associated with the future of kingship, social order, wars, famines, and natural disasters. Consequently, a strong relationship emerged between astronomical observation and divinatory interpretation. Lunar eclipses and planetary movements, in particular, were frequently understood as signs concerning the fate of rulers or the future of the state. This study aims to examine how astronomical knowledge in Ancient Mesopotamia was reflected in literary and mythological texts. In this context, astronomical tablets, creation narratives, omen texts, and mythological compositions will be analyzed together. Particular attention will be given to the representation of celestial elements within cosmological narratives such as *Enūma Eliš* and within the broader omen literature. The study argues that stars, planets, and celestial events were perceived not only as objects of natural observation but also as components of divine and cosmic order. The relationship established between heaven and earth in Mesopotamian thought also played a significant role in shaping political legitimacy, as kings were often presented as protectors of the divinely established order. Furthermore, the paper will discuss the relationship between scientific observation and literary narrative. An examination of Mesopotamian texts reveals that astronomical knowledge did not remain confined to technical records, but was transmitted into cultural memory through literary language and symbolic representation. This indicates that scientific knowledge and literary production in Ancient Mesopotamia were not entirely separate domains. Rather, they functioned as interconnected intellectual structures that complemented and reinforced one another. The symbolic meanings attributed to celestial events in mythological narratives not only reflect Mesopotamian perceptions of the universe but also provide important evidence regarding the cultural transmission of knowledge. In conclusion, this paper seeks to demonstrate that astronomy in Ancient Mesopotamia was not merely a technical discipline based on observation, but also a significant factor influencing religious thought, political ideology, and literary production. In doing so, the study aims to contribute to a more comprehensive understanding of the relationship between scientific knowledge and cultural production in Mesopotamian societies.

Keywords: Ancient Mesopotamia, Astronomy, Cuneiform Texts, Mythological Narrative, History of Science.

BABİL'DE ALMAN ARKEOLOJİK KAZILARI VE ESER NAKİL SÜRECİ

Doç. Dr. Sungur Doğançay

(Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü)

Osmanlı Devleti'nin egemenliğinde bulunan Babil'de yürütülen kazılar ve buradan çıkarılan eserlerin nakil süreci Doğu arkeoloji tarihinin en görkemli, en sistemli ve aynı zamanda hukuki/diplomatik açıdan en çok tartışılan kesitlerinden birini oluşturur. 19. Yüzyılın sonlarında ivme kazanan bu süreç, Irak coğrafyasının zengin tarihsel mirasının Berlin başta olmak üzere Almanya'nın muhtelif şehirlerine taşınmasıyla sonuçlandı. II. Abdülhamid döneminde Osmanlı Devleti ile Alman İmparatorluğu arasında askeri, ekonomik ve siyasi alanda güçlü bir yakınlaşma başladı. İstanbul'un Almanlara verdiği Bağdat demiryolu projesi bu ortaklığın en büyük göstergelerindendi. Bu eko-politik ortam, Alman arkeolog ve eski eser kaçakçılarının bölgede rahat hareket etmeleri için uygun bir zemin ortaya çıkardı. Alman Doğu Derneği (Deutsche Orient Gesellschaft), Alman müzelerini zenginleştirmek ve İngiltere ile Fransa'nın bölgedeki arkeolojik üstünlüğüne son vermek için Irak bölgesine yönünü çevirdi. Musul bölgesinde İngilizlerin olması Almanların Babil'e yönelmelerinde etkiliydi. 1899 yılında Babil'de kazıların başlaması için Alman İmparatoru Wilhelm Osmanlı Sultanından özel talepte bulundu. Sultanın oluru ile 1899'da Babil'de kazılar başladı. Mimar ve arkeolog Robert Koldewey başkanlığında resmi çalışmalar başladı. Bu dönemde yürürlükte olan 1884 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi eserlerin yurt dışına çıkarılmasını tüm buluntuların devlet malı olduğu gerekçesiyle kesin olarak yasaklıyordu. Bu yasağa rağmen Almanlar, başta Berlin Pergamon Müzesi olmak üzere ülkelerinin müzelerine arkeolojik buluntuları nakledebiliyorlardı. Osmanlı yönetimi Avrupa'da meydana gelen siyasi, ekonomik, askeri gelişmeleri (henüz 1890'larda İtilaf ve İttifak blokları fiilen ortaya çıkmıştı) ve Türk-Alman dostane ilişkilerini göz önünde bulundurmaları bu nakil sürecinin devamlılığında etkiliydi. Ayrıca Almanların Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu ekonomik, siyasi krizlerden ve denetim yetersizliğinden de faydalanıyorlardı. Kazılar sonucunda yüzeye çıkarılan yüzbinlerce eser kelek adı verilen sallarla nehir üzerinden, develerle karayolu üzerinden Basra'ya, buradan da Berlin ve muhtelif Alman şehirlerine ulaştırıldı. Bir başka nakil yolu ise Berlin-Bağdat demiryolu idi. Eser paylaşımına yeterince riayet edilmediği için Müze-i Hümayun'un payına çok az eser düşüyordu. Bunda da çıkarılan eserlerin devlet yetkililerine bilgi verilmemesi, ya da çıkarılan eserlerin kazı alanından gizlice çıkarılması oldukça etkiliydi. 1914'te Dünya Savaşı başlasa da Almanlar bölgede kazılarına devam ettiler. 1917'de İngilizler Bağdat'ı işgal edince Alman ekibi bölgeyi terk etmek zorunda kaldı. Bu tarihten sonra İngilizler kazıları devam ettirdiler. Bu çalışmanın hazırlanmasında ağırlıklı olarak Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunan ana kaynaklardan ve araştırma/inceleme eserlerden istifade edildi.

Anahtar Kelimeler: Babil, Alman Doğu Derneği, Koldewey, Alman Arkeolojisi, Pergamon Müzesi, Müze-i Hümayun.

GERMAN ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS IN BABYLON AND THE PROCESS OF ARTIFACT TRANSFER

The excavations conducted in Babylon under Ottoman sovereignty, along with the subsequent transportation of the uncovered artifacts, constitute one of the most spectacular, systematic, and simultaneously legally/diplomatically contested chapters in the history of Eastern archaeology. This process, which gained momentum in the late 19th century, resulted in the relocation of the rich historical heritage of the Iraqi geography to various German cities, primarily Berlin. During the reign of Sultan Abdulhamid II, a robust rapprochement emerged between the Ottoman State and the German Empire across military, economic, and political spheres. The Baghdad railway

project, granted to the Germans by Istanbul, stood as the most prominent manifestation of this partnership. This eco-political environment provided a favorable ground for German archaeologists and antiquities traffickers to operate freely within the region. The German Oriental Society (Deutsche Orient-Gesellschaft) turned its attention toward the Iraqi region with the dual aims of enriching German museums and dismantling the archaeological hegemony of Great Britain and France in the area. The British presence in the Mosul region was a decisive factor in directing the Germans toward Babylon. In 1899, German Emperor Wilhelm II made a personal request to the Ottoman Sultan to initiate excavations in Babylon, and with the Sultan's imperial assent, the fieldwork commenced that same year. Official operations began under the direction of the architect and archaeologist Robert Koldewey. During this period, the 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi (Antiquities Regulation) was in effect, which strictly prohibited the export of antiquities abroad on the grounds that all findings constituted state property. Despite this prohibition, the Germans managed to transport archaeological finds to their national museums, most notably the Pergamon Museum in Berlin. The continuity of this transportation process was heavily influenced by the Ottoman administration's consideration of the ongoing political, economic, and military developments in Europe (by the 1890s, the Allied and Central blocs had effectively emerged) alongside friendly Turkish-German relations. Furthermore, the Germans exploited the economic and political crises penetrating the Ottoman State, as well as its lack of regulatory oversight. As a result of the excavations, hundreds of thousands of unearthed artifacts were transported to Basra via river routes using traditional rafts called keleks, and by land routes using camels; from there, they were shipped to Berlin and various other German cities. Another route for transport was the Berlin-Baghdad Railway. Due to non-compliance with the official division of artifacts, the Müze-i Hümayun (Imperial Museum) received only an insignificant share of the finds. This outcome was driven significantly by the deliberate failure to report the discovered artifacts to state authorities or by smuggling the antiquities out of the excavation site. Although The First World War broke out in 1914, the Germans persisted with their excavations in the region. The German team was finally forced to abandon the area when the British occupied Baghdad in 1917, after which the British continued the excavation campaigns. This study was compiled predominantly through the using of first hand archival documents from the Directorate of Presidential Ottoman Archives, complemented by various research works.

Keywords: Babylon, German Oriental Society, Koldewey, German Archaeology, Pergamon Museum, Imperial Museum.

ROMA'NIN DOĞU SINIRINDA KÜLTÜREL BELLEĞİN ARKEOLOJİK İZLERİ: SATALA ANTİK KENTİ

Dr. Öğretim Üyesi Elif Yavuz Çakmur

(Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü)

Dr. Semra Gül

(Atatürk Üniversitesi)

Günümüzde Gümüşhane ili Kelkit ilçesi sınırları içerisinde yer alan Satala Antik Kenti, XV. Apollinaris Lejyonu'nun karargâh kurduğu, Roma İmparatorluğu'nun doğu sınır hattındaki en büyük ve en önemli askeri merkezlerinden biriydi. Anadolu ve Kapadokya'dan Karadeniz'e uzanan askeri yolların kesişim noktasında stratejik bir konumda bulunan kent, uzun yıllar boyunca sadece askeri kimliğiyle değil; aynı zamanda farklı kültürlerin karşılaştığı, etkileşimde bulunduğu ve birbirine aktardığı bir merkez olarak da önemini korumuştur. Özellikle son yıllarda yürütülen arkeolojik çalışmalar, Satala'nın tarihi geçmişinin yeniden değerlendirilmesine ve kültürel bellekteki yerinin daha görünür hâle gelmesine önemli katkılar sağlamıştır. Toplamların geçmiş deneyimlerini mekânlar, anlatılar ve maddi kültür unsurları aracılığıyla yeniden üretme yollarından biri olarak kabul edilen kültürel bellek kavramı açısından bakıldığında, Satala Antik Kenti, zengin tarihi birikimi ve arkeolojik kanıtlarıyla geçmiş ile bugün arasında bir bağlantı kuran önemli bir bellek alanı oluşturmaktadır. Bu çalışma, Satala Antik Kenti'ni kültürel bellek kavramı çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır. Araştırmada şehrin geçmişten günümüze taşıdığı çok katmanlı hafızayı incelemek amacıyla arkeolojik buluntular, tarihi kaynaklar ve modern bilimsel çalışmalar birlikte değerlendirilmiştir. Özellikle Satala'nın günümüzdeki kültürel miras değerine dikkat çekilmiş; arkeolojik kazıların sadece maddi kültür kalıntılarını ortaya çıkarmakla kalmayıp, unutulmuş tarihi hafızanın yeniden inşasına da katkıda bulunduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda çalışma, Satala'nın, Roma'nın doğu sınırındaki askeri rolünün ötesinde, kültürel sürekliliğin ve toplumsal hafızanın korunması ve aktarılması için önemli bir merkez olarak da önem taşıdığını göstermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Satala Antik Kenti, Kültürel Bellek, Roma İmparatorluğu, Lejyon Kenti, Kültürel Miras.

ARCHAEOLOGICAL TRACES OF CULTURAL MEMORY ON ROME'S EASTERN FRONTIER: THE ANCIENT CITY OF SATALA ANCIENT CITY

Today located within the borders of Kelkit district in Gümüşhane province, Satala Ancient City was one of the largest and most important military centers on the eastern frontier of the Roman Empire, where the Legio XV Apollinaris established its headquarters. Strategically located at the intersection of military routes extending from Anatolia and Cappadocia to the Black Sea, the city remained important for many years not only because of its military identity, but also as a center where different cultures encountered, interacted with, and transmitted to one another. In particular, archaeological investigations conducted in recent years have contributed significantly to the re-evaluation of the historical past of Satala Ancient City and to making its place within cultural memory more visible. From the perspective of the concept of cultural memory, which is regarded as one of the ways societies reconstruct experiences of the past through spaces, narratives, and material culture, Satala Ancient City constitutes an important site of memory that establishes a connection between past and present through its rich historical accumulation and archaeological evidence. This study aims to examine Satala Ancient City within the framework of the concept of cultural memory. In this study, archaeological finds,

historical sources, and modern scholarly studies are evaluated together in order to examine the multilayered memory that the city has carried from the past to the present. Particular emphasis has been placed on the contemporary cultural heritage value of Satala Ancient City; it has been emphasized that archaeological excavations not only reveal the remains of material culture, but also contribute to the reconstruction of forgotten historical memory. In this context, the study seeks to demonstrate that Satala Ancient City was significant not only for its military role on Rome's eastern frontier, but also as an important center for the preservation and transmission of cultural continuity and collective memory.

Keywords: Satala Ancient City, Cultural Memory, Roman Empire, Legionary City, Cultural Heritage.

KALKOLİTİK VE TUNÇ ÇAĞI'NDA EDREMIT KÖRFEZİ'NİN DOĞUSU: YERLEŞİM AĞLARI, BÖLGESEL ORGANİZASYON VE KENT KURAMLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

Arş. Gör. Dr. Ali Öztürk

(Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü)

Bu çalışma, Edremit Körfezi'nin doğusunda, Edremit ile Ayvalık arasında yer alan Kalkolitik ve Tunç Çağı yerleşimlerini kent kuramları perspektifinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bölge, Kuzey Ege ile Batı Anadolu arasındaki geçiş kuşağında bulunması nedeniyle tarih öncesi dönemlerden itibaren yoğun bir yerleşim ve hareketlilik alanı oluşturmuştur. Son yıllarda gerçekleştirilen yüzey araştırmaları ve arkeolojik çalışmalar, özellikle kıyı şeridi, alçak ovalar ve iç kesimlerde birbirleriyle ilişkili çok katmanlı yerleşim ağlarının varlığını ortaya koymuştur. Buna karşın söz konusu yerleşimlerin yalnızca kronolojik veya tipolojik çerçevede ele alınması, bölgedeki mekânsal örgütlenme ve toplumsal ilişkilerin anlaşılması açısından sınırlı kalmaktadır. Bu çalışma, kentleşme süreçlerini yalnızca klasik anlamda "kent" oluşumu üzerinden değil, mekân üretimi, yerleşim hiyerarşisi, ağ ilişkileri ve bölgesel örgütlenme bağlamında tartışmayı hedeflemektedir. Araştırmada klasik kent kuramları, merkezi yerler teorisi, Chicago Ekolü'nün mekânsal örgütlenme yaklaşımları ve kent içi arazi kullanım modellerinin daha geniş bir coğrafi ölçekte uygulanabilirliği tartışılmaktadır. Özellikle Ernest Burgess'in eş merkezli halkalar modeli, Hoyt'un sektör modeli ve Harris-Ullman'ın çok çekirdekli kent modeli gibi kent içi mekânsal organizasyonu açıklamaya yönelik yaklaşımların, tarih öncesi yerleşim sistemlerine ne ölçüde uyarlanabileceği sorgulanmaktadır. Bu bağlamda, Edremit Körfezi'nin doğusundaki yerleşimlerin kıyı, tarım ovaları, geçiş yolları ve yükseltilerle kurduğu ilişkiler incelenerek işlevsel farklılaşma ve bölgesel hiyerarşi değerlendirilmektedir. Yerleşimlerin dağılımında doğal kaynaklara erişim, savunma olanakları, tarımsal üretim kapasitesi ve ulaşım ağlarının belirleyici olduğu düşünülmektedir. Çalışmada ayrıca, merkezi yerler teorisi çerçevesinde bazı büyük yerleşimlerin çevresindeki küçük yerleşimler üzerinde ekonomik ve sosyal merkez işlevi üstlenmiş olabileceği tartışılmaktadır. Özellikle kıyıya yakın yerleşimlerin deniz bağlantılı ticaret ve iletişim ağlarında rol oynadığı; iç kesimlerde yer alan küçük yerleşimlerin ise tarımsal üretim, hammadde temini ve bölgesel dolaşım sisteminin parçaları olduğu değerlendirilmektedir. Bu durum, bölgede tek merkezli bir yerleşim düzeninden çok, farklı işlevlere sahip çok odaklı bir yerleşim ağının gelişmiş olabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak bu çalışmanın amacı, Edremit Körfezi'nin doğusundaki Kalkolitik ve Tunç Çağı yerleşimlerini bölgesel mekânsal örgütlenme, işlevsel farklılaşma ve erken yerleşim hiyerarşileri bağlamında yeniden değerlendirilmesi olarak özetlenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kalkolitik Dönem, Tunç Çağı, Yerleşim Kuramları, Edremit Körfezi, Arkeoloji.

THE EASTERN EDREMIT GULF IN THE CHALCOLITHIC AND BRONZE AGES: AN EVALUATION IN TERMS OF SETTLEMENT NETWORKS, REGIONAL ORGANIZATION AND URBAN THEORIES

This study aims to evaluate the Chalcolithic and Bronze Age settlements located in the eastern part of the Edremit Gulf, between Edremit and Ayvalık, from the perspective of urban theories. Situated within the transition zone between the Northern Aegean and Western Anatolia, the region has constituted an area of intense settlement and mobility since prehistoric periods. Recent surface surveys and archaeological studies have revealed the existence of interconnected, multi-layered settlement networks, particularly along the coastline, low-lying plains, and inland areas. However, addressing these settlements solely within a chronological

or typological framework remains limited in terms of understanding the spatial organization and social relations in the region. This study aims to discuss urbanization processes not only through the formation of a "city" in the classical sense, but also within the context of space production, settlement hierarchy, network relations, and regional organization. In this research, classical urban theories, central place theory, the spatial organization approaches of the Chicago School, and the applicability of intra-urban land use models on a broader geographical scale are discussed. In particular, the extent to which approaches aimed at explaining intra-urban spatial organization—such as Ernest Burgess's concentric zone model, Hoyt's sector model, and Harris-Ullman's multiple nuclei model—can be adapted to prehistoric settlement systems is questioned. In this context, functional differentiation and regional hierarchy are evaluated by examining the relationships that the settlements in the east of the Edremit Gulf established with the coast, agricultural plains, transit routes, and elevations. Access to natural resources, defense capabilities, agricultural production capacity, and transportation networks are considered to be decisive factors in the distribution of settlements. Furthermore, within the framework of central place theory, the study discusses whether certain large settlements may have functioned as economic and social centers over the surrounding smaller settlements. It is evaluated that settlements close to the coast particularly played a role in maritime trade and communication networks, while smaller settlements located inland were parts of agricultural production, raw material procurement, and regional circulation systems. This situation indicates that a multi-focal settlement network with different functions may have developed in the region, rather than a single-centered settlement pattern. Consequently, the objective of this study can be summarized as the re-evaluation of the Chalcolithic and Bronze Age settlements in the eastern Edremit Gulf within the context of regional spatial organization, functional differentiation, and early settlement hierarchies.

Keywords: Chalcolithic Period, Bronze Age, Settlement Theories, Edremit Gulf, Archaeology.

KLASİK DÖNEM İSLAM ENTELEKTÜEL GELENEĞİNDE BİLİM İLE İKTİDAR İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Kubilay Saygılı

(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü Doktora Öğrencisi)

Sinan Sarıkan

(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü Doktora Öğrencisi)

İslâm bilim geleneği içerisinde hiçbir bilimsel etkinlik iktidarın bilime ve bilim insanına bakışının sınırlandırmalarının dışında var olamamıştır. Himaye, hamilik, hâmi veya tâbi gibi kavramlar bilim ile iktidar yürüyüşünün belirgin ayak izleridir. İzler takip edildiğinde bilgin ile iktidar diyalogunun esasında iktidarın meşruiyet arayışına hizmet eden asimetrik bir güç inşasına dayandığı hemen görülecektir. Roma siyasi tarihi ile iç içe geçen patronaj kavramını, İslâm coğrafyasına uyarlayarak yeniden inşa etmeye çalışmak, İslâm toplumlarına has himaye kavrayışlarının sivil ve askeri olmak üzere farklı içeriğe sahip olmasından dolayı pek olası gözükmemektedir. O halde İslâm bilim çevresinde özellikle matematikçilerin ve astronomların yüksek statü ve servet sahibi yöneticilerle; halifelerle, sultanlarla veya vezirlerle kurdukları ilişkileri, himaye kavramlaştırması üzerinden okumak ne derece mümkündür şeklinde bir soru karşımızda durmaktadır. Bu bildirinin temel amacı Bîrûnî ve Takîyüddîn gibi bilginlerin özellikle bilim adına gerçekleştirdikleri faaliyetlerin, ortaya koydukları eserlerin ve tasarladıkları aletlerin iktidarın egemenlik erkinin görünürlüğünde oynadığı rolü ve mesela nimet-hizmet dengesinin gözetilmesi esasında varlık kazanan himaye kurumunun altyapısını hazırlayan iktidarın niyeti ve tahakküm ilişkileri bağlamında açığa çıkarmaktır. Sultan Mahmud dönemi Gazne hanedanlığının kültür ve bilim mimarisini askeri güçle örgütlenmiş bir iskân politikası biçimlendirmektedir. Bîrûnî, Gazne Sarayı için bir tutsak; bir savaş ganimetidir; o, fetih coğrafyasına ve savaş zamanlarına yönelik kehanetleriyle bir bilgi büyücüsü, Mahmud nezdinde ise bir itibar nesnesi, bir statü göstergesidir. Bîrûnî, iktidarın köle devleti zihniyetiyle şekillenen araçsal aklıdır. Burada, bilgin ile hâmi arasında bilimin icaplarının konuşulabileceği türden bir müzakere karşılıklılığı yoktur; olsa olsa bir asimetrik güç dengesi(zliği) vardır. Bîrûnî'nin Sultan Mesud'a ithafen yazdığı el-Kânûnû'l-Mes'ûdî başlıklı çalışma bilim faaliyetlerinin iktidarın önceliklerini yansıttığının en açık beyanıdır. Bîrûnî'nin çalışmalarındaki ithaf metinleri, övgüler ve sultanın yüceliğine istinaden vurgular hem bilimin iktidar karşısında ideolojik araçsallaşmasının hem de Bîrûnî'nin entelektüel otonomisini güvende tutmak adına başvurduğu bir pragmatik müzakere stratejisinin en bariz göstergesidir. Bîrûnî yüzyılından yaklaşık beş asır sonrasında (bile) insanlığın gökyüzündeki hafızasının bir imparatorluğun yeryüzündeki siyasi iktidarıyla yeniden sınındığına tarih şahit etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu karma bir himaye politikası geliştirmiştir. Bunun en açık örneği saray çevresinde kadim bilimlerin, özellikle de tıp ve astrolojinin himaye edilmesidir. İki disiplinin tek bir sarayın koridorlarını paylaşması bir yandan bilginlerin yöneticilerle diyaloglarını güçlendirirken diğer yandan bilim projelerinin ve müesseselerinin siyasi konjonktüre daha sıkı bir biçimde bağlanmasına yol açmıştır. Takîyüddîn Âlât-ı Rasadiye'de mekanik saatlerden söz ederken zamanı ölçme başarısını yani bilimsel başarıyı iktidarın itibar nesnesi şeklinde araçsallaştırmaktadır. Buna ek olarak üretilen zicler ve kurulan rasathane aracılığıyla bir savaşın galibiyetini öngörebilecek teknik donanım ve gözlem kabiliyetine sahipken, bir süre sonra iktidarın meşruiyet krizinin bedelini ödemek durumunda kalacaktır. Bilim, bilgin ile hâmi arasındaki nimet-hizmet müzakeresini sürdürmenin bir imkânı olduğu halde iktidar artık bir güvence olmaktan çok şart koşan bir hoşgörü mekanizmasına dönüşmek durumunda kalacaktır. Bildiride tartışılacak iki esas husustan söz edilebilir. Bu hususlardan ilki; himaye ilişkisinin bilimi ne şekilde araçsallaştırdığıdır. İkincisi ise; siyasi bekâ ya da meşruiyet krizlerinin bir bilim kurumunu nasıl bir siyasi hizipleşmenin açık bir hedefi haline getirdiğidir.

Anahtar Kelimeler: Saray Himayesi, Hâmilik, Rasathane, Bîrûnî, Takîyüddîn.

SCIENCE AND POWER IN THE CLASSICAL ISLAMIC INTELLECTUAL WORLD: AN EVALUATION

Within the Islamic scientific tradition, no scientific activity could exist outside the limitations of the political power's perspective on science and the scientist. Concepts such as patronage, sponsorship, patron, or client are the distinct footprints of the joint progression of science and political power. When these footprints are followed, it will immediately be seen that the dialogue between the scholar and the political power is fundamentally based on an asymmetrical construction of power that serves the political power's quest for legitimacy. Attempting to reconstruct the concept of patronage, which is intertwined with Roman political history, by adapting it to the Islamic geography seems highly unlikely, as the understandings of patronage unique to Islamic societies possess distinct contents, namely civil and military. Therefore, a question stands before us: to what extent is it possible to read the relationships established by mathematicians and astronomers, in particular, within the Islamic scientific circles with high-status and wealthy administrators caliphs, sultans, or viziers through the conceptualization of patronage? The main purpose of this paper is to reveal the role played by the activities conducted, the works produced, and the instruments designed specifically in the name of science by scholars such as al-Biruni and Taqi al-Din in the visibility of the political power's sovereignty; and to uncover this within the context of the intentions and domination relations of the political power that prepares the infrastructure for the institution of patronage, which comes into existence on the basis of observing a favor-service balance. A settlement policy organized by military power shapes the cultural and scientific architecture of the Ghaznavid dynasty during the Sultan Mahmud era. For the Ghaznavid Palace, al-Biruni is a captive; a spoil of war; he is a wizard of knowledge with his prophecies regarding the geography of conquest and times of war, and in the eyes of Mahmud, an object of prestige, a status symbol. Al-Biruni is the instrumental reason of the political power, shaped by a slave-state mentality. Here, there is no mutuality of negotiation between the scholar and the patron where the requirements of science could be discussed; there is, at most, an asymmetrical power balance (imbalance). The work titled *al-Qanun al-Mas'udi*, which al-Biruni wrote and dedicated to Sultan Mas'ud, is the clearest declaration that scientific activities reflect the priorities of the political power. The dedication texts, praises, and emphases on the majesty of the sultan in al-Biruni's works are the most obvious indicators of both the ideological instrumentalization of science in the face of political power and a pragmatic negotiation strategy that al-Biruni resorted to in order to keep his intellectual autonomy secure. History bears witness that (even) approximately five centuries after al-Biruni's century, humanity's memory in the sky was once again tested by the earthly political power of an empire. The Ottoman Empire developed a mixed patronage policy. The clearest example of this is the patronage of ancient sciences, especially medicine and astrology, in the circles of the palace. The sharing of the corridors of a single palace by two disciplines, on the one hand, strengthened the dialogues of scholars with administrators, while on the other hand, it led to scientific projects and institutions becoming more tightly bound to the political conjuncture. While Taqi al-Din talks about mechanical clocks in *Âlât-ı Rasadiye*, he instrumentalizes the success of measuring time that is, scientific success as an object of prestige for the political power. In addition to this, while possessing the technical equipment and observation capability to predict the victory of a war through the produced zijes and the established observatory, after a while, he will find himself having to pay the price of the political power's crisis of legitimacy. Although science is a means of sustaining the favor-service negotiation between the scholar and the patron, the political power will no longer be a guarantee but will instead have to transform into a conditional tolerance mechanism.

Two main points to be discussed in the paper can be mentioned. The first of these points is how the patronage relationship instrumentalizes science. The second is how crises of political survival or legitimacy turn a scientific institution into an open target of political factionalism.

Keywords: Courtly Patronage, Patronage, Observatory, Biruni, Taqi Al-Din.

GÜNEYLİ ŞAİR SEHEND'İN BİRLEŞİK AZERBAYCAN FİKRİNE DAİR GÖRÜŞLERİ

Dr. Fikret Süleymanoğlu

(Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Edebiyat Enstitüsü)

Rus İmparatorluğu ile Kaçar Devleti arasında uzun yıllar süren savaşların ardından imzalanan Gülistan (1813) ve Türkmençay (1828) antlaşmaları tarihi Azerbaycan topraklarının ikiye bölünmesine yol açmış ve böylece etnik bölünme sorununu ortaya çıkarmıştır. Araz Nehri boyunca belirlenen yeni sınır hattı, 200 bin kilometrekareyi aşan bir coğrafyada yaşayan, ortak dil, din ve kültürel değerlere sahip Azerbaycan Türk toplumunun sosyoekonomik gelişimine de büyük bir darbe vurmuştur. Vatanın her iki parçasının farklı dini ve siyasi rejimlere sahip imparatorlukların hâkimiyeti altında kalması ve maruz kaldıkları siyasi baskılar, Azerbaycan topraklarının yeniden birleşmesi fikrinin uzun yıllar boyunca siyasal düşüncede belirgin bir şekilde ortaya çıkmasını engellemiştir. Bununla birlikte, dünyada ve bölgede meydana gelen gelişmelerin etkisiyle oluşan milli bilinçlenme süreci, özellikle Sattar Han ve Hiyabani hareketlerinde kendisini göstermiştir. Ancak bu bilinçlenme süreci esas itibarıyla 20. yüzyılın başlarına kadar sınırlı kalmıştır. Araştırmalar birlik fikrinin ilk olarak daha ilerici siyasi görüşlere sahip Kuzey Azerbaycanlı aydınlar arasında şekillendiğini göstermektedir. Böylece, Anavatanın birliği fikri 20. yüzyılın başlarında ilk kez C.Cabbarlı ve H.Cavid'in edebi eserlerinde açık biçimde dile getirilmiştir. Güneyde ise bu düşüncenin ilk kez 1945 yılında Tebriz'de Milli Hükümetin kurulması sürecinde açık biçimde ortaya çıktığı bilinmektedir. Azerbaycan SSC de dâhil olmak üzere SSCB yönetiminin desteğiyle kurulan bu özerk siyasi örgütün liderleri tarafından belirlenen temel hedeflerden biri, uygun siyasi şartların oluşması halinde Kuzey Azerbaycan ile birleşerek birleşik bir Azerbaycan devleti kurmaktır. Ancak, söz konusu yapının kanlı bir şekilde devrilmesinden sonra, bu fikir yalnızca bazı milliyetçi yazarların eserlerinde yaşamaya devam etmiştir. Bu isimlerden biri de, Güney Azerbaycan'da anadilde edebiyatın ve milli öz bilinç tarihinin en önemli temsilcilerinden kabul edilen, doğumunun 100. yıldönümü günümüzde kutlanan Bulud Karaçurlu Sehend'dir (1926-1979). Sehend'in "Birleşik Azerbaycan" fikrine ilişkin görüşlerine, 1952 yılında hapishanede kaleme aldığı "Araz" şiirinde açık biçimde görülmektedir. "Araz", Azerbaycan edebiyatında böylesine hassas ve siyasi bir konuya adanmış ilk kapsamlı şiir örneklerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu yönüyle eser, Halk Şairi B.Vahabzade tarafından 1958 yılında yazılan ünlü "Gülüstan" şiirinden dahi daha ileri bir siyasal söylem içermektedir. Şair, eserinde Anavatanın "iki gaspçı güç" tarafından nasıl bölündüğünü ve tarih boyunca Türk toplumu açısından kutsal kabul edilen Araz Nehri'nin, Anavatanı ikiye bölen lanetli ve dikenli bir sınır hattına nasıl dönüştüğünü gerçekçi bir şekilde anlatmaktadır. Ayrıca, Şair, genç neslin bu toprakları yeniden birleştireceğine dair sarsılmaz inancını da şiirinde ifade etmektedir. Şair başka bir eseri olan, "Bir Mezar Boyunda Toprak Arayışında" adlı şiirinde, milli kimliğin korunabilmesi için en azından sınırlı bir coğrafyada bağımsız bir devlet kürü alması gerektiği fikrini ortaya koyuyor; çünkü mevcut siyasi koşullar altında "Birleşik Büyük Azerbaycan" idealinin gerçekleşme fikri imkânsız görünmektedir. Şaire göre bu girişim, gelecekte "Birleşik Azerbaycan" idealine ulaşmanın ilk aşamasını oluşturabilir. Araştırmalar, Milli Hükümet'in çöküşü ardından Güney Azerbaycan'ın edebiyat çevrelerinde Anavatanın geleceğine ilişkin üç temel eğilimin daha belirgin bir hale geldiğini göstermektedir. Bunlar, bilimsel literatürde geleneksel olarak "Azerbaycancılar", "Turancılar" ve "Marksistler" şeklinde sınıflandırılmaktadır. "Azerbaycancılar" olarak adlandırılan grup, Güney Azerbaycan'da milli özerkliğin sağlanmasını, yerel özyönetim, kolektif milli hakların güvence altına alınmasını savunuyordu. Ayrıca, uluslararası şartların elverişli hale gelmesi durumunda Kuzey Azerbycan ile birleşerek bağımsız bir Azerbaycan devleti kürü almasını hedeflemekteydiler. 20. yüzyılın ortalarında Güneyli şairler arasında bu eğilimin en önde gelen temsilcisi Sehend olmuştur.

Şairin mensubu olduğu Azerbaycan Demokrat Partisi'nin siyasi çizgisi de, onun bu düşünceleri benimsemesinde önemli rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: Etnik Bölünme, Birleşik Azerbaycan Fikri, “Azerbaycancılar” Hareketi, Güney Azerbaycan Edebiyatı, Bulud Karaçurlu Sehend.

SOUTHERN POET SEHEND'S VIEWS ON THE IDEA OF A UNITED AZERBAIJAN

The Treaties of Gulistan (1813) and Turkmenchay (1828), signed after years of war between the Russian Empire and the Qajar State, led to the division of historical Azerbaijani territory into two, thus creating the problem of ethnic division. The new border line, drawn along the Aras River, dealt a major blow to the socio-economic development of the Azerbaijani Turkic community, which lived in a geography exceeding 200,000 square kilometers and shared a common language, religion, and cultural values. The fact that both parts of the homeland remained under the rule of empires with different religious and political regimes, and the political pressures they were subjected to, prevented the idea of the reunification of Azerbaijani territories from emerging prominently in political thought for many years. However, the process of national consciousness, shaped by developments in the world and the region, manifested itself particularly in the movements of Sattar Khan and Khiyabani. However, this process of awareness remained largely limited until the beginning of the 20th century. Research shows that the idea of unity first took shape among North Azerbaijani intellectuals with more progressive political views. Thus, the idea of the unity of the Motherland was first explicitly expressed in the literary works of C.Jabbarli and H.Javid in the early 20th century. In the south, it is known that this idea first emerged clearly in 1945 in Tabriz during the process of establishing the National Government. One of the main goals set by the leaders of this autonomous political organization, established with the support of the USSR administration, including the Azerbaijan SSR, was to create a unified Azerbaijani state by uniting with Northern Azerbaijan if suitable political conditions arose. However, after the bloody overthrow of this structure, this idea continued to live on only in the works of some nationalist writers. One of these names is Bulud Karaçurlu Sehend (1926-1979), considered one of the most important representatives of literature in the native language and the history of national self-awareness in Southern Azerbaijan, whose 100th birthday is celebrated today. Sehend's views on the idea of a “United Azerbaijan” are clearly seen in his poem “Araz,” written in prison in 1952. “Araz” is considered one of the first comprehensive poems in Azerbaijani literature dedicated to such a sensitive and political subject. In this respect, the work contains an even more advanced political discourse than the famous poem “Gulistan,” written by the People's Poet B. Vahabzade in 1958. In his work, the poet realistically describes how the Motherland was divided by “two usurping Powers” and how the Araz River, considered sacred by the Turkic community throughout history, was transformed into a cursed and thorny border dividing the Motherland in two. Furthermore, the poet expresses his unwavering belief that the younger generation will reunite these lands. In another work, “Searching for Land the Length of a Grave,” the poet puts forward the idea that, in order to preserve national identity, at least a limited geographical area should be established as an independent state. Because under the current political conditions, the idea of realizing the ideal of a “United Greater Azerbaijan” seems impossible. According to the poet, this initiative could constitute the first stage in achieving the ideal of a “United Azerbaijan” in the future. Studies show that after the collapse of the National Government, three main trends regarding the future of the Motherland became more prominent in the literary circles of South Azerbaijan. These are traditionally classified in scholarly literature as “Azerbaijanists,” “Turanists,” and “Marxists.” The group called “Azerbaijanists” advocated for the establishment of national autonomy in South Azerbaijan, local self-governance, and the

guarantee of collective national rights. They also aimed to create an independent Azerbaijani state by uniting with North Azerbaijan if international conditions became favorable. In the mid-20th century, Sehend was the most prominent representative of this trend among Southern Azerbaijani poets. The political line of the Azerbaijan Democratic Party, to which the poet belonged, also played an important role in his adoption of these ideas.

Keywords: Ethnic Division, The Idea Of A Unified Azerbaijan, The “Azerbaijanists” Movement, South Azerbaijani Literature, Bulud Karaçurlu Sehend.

QULAMRZA SABRİ TABRİZİ’NİN PERSPEKTİFİNDEN TÜRK RUHU VE EDEBİYAT

Dr. Kifayat Mammadova

(Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Nizami Gencevi Edebiyat Enstitüsü)

Qulamrza Sabri Tabrizi’nin düşünce dünyasında Türk ruhu, yalnızca etnik bir aidiyet değil; tarih, dil, kültür, insanlık ve özgürlük ülküsüyle yoğrulmuş manevi bir kimliktir. Azerbaycan’ın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte “Kitabi-Dede Korkud” üzerine yapılan araştırmalar yeni bir boyut kazanmış, destanın milli kimlik, devletçilik, vatanseverlik ve toplumsal bilinç açısından yeniden değerlendirilmesi mümkün olmuştur. Tabrizi de bu sürece “Korkud Karakteri ve Türk Ruhu” adlı çalışmasıyla katkı sağlamış, Dede Korkut’u Türk halklarının ortak manevi atası olarak yorumlamıştır. Ona göre Dede Korkut, tarihin yaşayan ruhudur; insanlığı birleştiren yaratıcı gücü, sevgiyi ve vicdanı temsil eder. Bu bakımdan Dede Korkut yalnız geçmişin değil, geleceğin de rehberidir. Tabrizi’nin edebiyat anlayışının merkezinde halk vardır. O, sanatın hayattan kopuk olamayacağını savunur. Yazara göre gerçek edebiyat, halkın acılarını, umutlarını ve mücadelelerini yansıtmalı; toplumu ileriye taşımalıdır. Bu nedenle onun eserlerinde vatan sevgisi ile evrensel insanlık değerleri iç içe geçer. Tabrizi, insanı din, mezhep ve ırk ayrımlarının üstünde tutar; hümanizmi edebiyatın temel amacı sayar. Onun düşüncesinde millilik, dar bir milliyetçilik değil, insanlığın ortak değerlerine açılan bir kapıdır. Qulamrza Sabri Tabrizi, edebiyatı yalnız estetik bir alan olarak değil, toplumsal sorumluluk taşıyan bir bilinç alanı olarak görür. Eleştirinin görevi ona göre sadece eser değerlendirmek değil, geçmiş ile gelecek arasında köprü kurmaktır. Edebiyat eleştirmeni hem tarihsel mirası anlamalı hem de çağdaş toplumun ihtiyaçlarını kavrayabilmelidir. Bu yüzden Tabrizi, çağdaş edebiyatın modern dünyanın problemlerine cevap vermesi gerektiğini vurgular. Onun eserlerinde ana dil meselesi özel bir yere sahiptir. Güney Azerbaycan Türklerinin ana dilde eğitim hakkından mahrum bırakılmasını büyük bir insanlık sorunu olarak değerlendirir. Ana dili, insanın ruhu ve varlığı olarak tanımlar. Ona göre dili baskı altına alınan bir milletin kültürü ve hafızası da tehdit altındadır. Bu nedenle dil mücadelesini yalnız siyasi değil, aynı zamanda manevi bir mücadele olarak görür. Tabrizi, Samed Behrengi, Şehriyar, Aziz Nesin, Gulamhüseyn Saedi ve İreç Mirza gibi isimleri değerlendirirken onların halkın sesi olmalarını öne çıkarır. Özellikle Samed Behrengi’nin halkın içindeki “ateşi yakan” bir yazar olduğunu belirtir. Aziz Nesin’de samimiyet ve halk sevgisini, Şehriyar’da ise halk dilini şiirin zirvesine taşıyan estetik gücü över. Bu isimler üzerinden Türk edebiyatının özgürlükçü ve insancıl damarını ortaya koyar. Sonuç olarak Qulamrza Sabri Tabrizi, Türk ruhunu diline, tarihine, kültürüne ve insanlık değerlerine sahip çıkan bir bilinç olarak yorumlamıştır. O, edebiyatı milletin hafızasını koruyan, toplumu bilinçlendiren ve insanı özgürlüğe çağıran kutsal bir güç olarak görmüş; eserleriyle Azerbaycan ve Türk dünyasının manevi mirasına önemli katkılar sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Qulamrza Sabri Tabrizi, Türk Ruhu, Ana Dil Mücadelesi, Hümanist Edebiyat.

THE TURKISH SPIRIT AND LITERATURE FROM THE PERSPECTIVE OF QULAMRZA SABRİ TABRİZİ

In Qulamrza Sabri Tabrizi’s intellectual world, the Turkish spirit is not merely an ethnic identity; rather, it is a spiritual consciousness shaped by history, language, culture, humanity, and the ideal of freedom. Following Azerbaijan’s independence, studies on the “Book of Dede Korkut” entered a new phase, making it possible to reinterpret the epic from the perspectives of national identity, statehood, patriotism, and social consciousness. Tabrizi contributed to this

process through his work “The Character of Korkud and the Turkish Spirit,” in which he interpreted Dede Korkut as the common spiritual ancestor of the Turkish peoples. According to him, Dede Korkut is the living spirit of history, representing creative power, love, and conscience that unite humanity. In this sense, Dede Korkut serves not only as a guide to the past but also to the future. The people stand at the center of Tabrizi’s understanding of literature. He argues that art cannot be detached from life. According to the writer, true literature should reflect the sufferings, hopes, and struggles of the people and contribute to the progress of society. Therefore, patriotism and universal human values are deeply intertwined in his works. Tabrizi places humanity above distinctions of religion, sect, and race, considering humanism the fundamental purpose of literature. In his thought, national identity is not narrow nationalism but a gateway to the shared values of humanity. Qulamrza Sabri Tabrizi regards literature not only as an aesthetic field but also as a sphere of social responsibility and consciousness. For him, the task of criticism is not simply to evaluate literary works but to build a bridge between the past and the future. A literary critic should both understand historical heritage and grasp the needs of contemporary society. For this reason, Tabrizi emphasizes that modern literature must respond to the problems of the modern world. The issue of the mother tongue holds a central place in his works. Tabrizi viewed the denial of native-language education for South Azerbaijani Turks as a serious humanitarian problem. He regarded the mother tongue as the essence of identity and spirit, believing that suppressing a language also threatens a nation’s culture and memory. Therefore, he saw the struggle for language as both political and spiritual. While evaluating figures such as Samed Behrengi, Shahriyar, Aziz Nesin, Gholamhossein Saedi, and Iraj Mirza, Tabrizi highlights their role as the voice of the people. He particularly describes Samed Behrengi as a writer who “ignited the fire” within the people. He praises Aziz Nesin for his sincerity and love for the people, and Shahriyar for elevating the folk language to the peak of poetry. Through these figures, he reveals the libertarian and humanistic spirit of Turkish literature. In conclusion, Qulamrza Sabri Tabrizi interpreted the Turkish spirit as a consciousness devoted to preserving language, history, culture, and human values. He regarded literature as a sacred force that protects the memory of the nation, enlightens society, and calls humanity toward freedom. Through his works, he made significant contributions to the spiritual heritage of Azerbaijan and the wider Turkish world.

Keywords: Qulamrza Sabri Tabrizi, Turkish Spirit, Mother Tongue Rights, Humanist Literature.

AÇLIKLA YAZILAN BİAFRA: CHİMAMANDA NGOZİ ADİCHİE’NİN HALF OF A YELLOW SUN ROMANINDA KWASHİORKOR VE AÇLIK POLİTİKASI

Dr. Nadjiba Bouallegue

(University of 8 May 1945 Guelma, Department of Letters and English Language)

Bu çalışma, Chimamanda Ngozi Adichie’nin Half of a Yellow Sun romanının Biafra Savaşı (1967–1970) tarihini açlıktan ölen çocuk bedeni üzerinden nasıl yeniden yazdığını incelemektedir. Adichie’nin romanına ilişkin mevcut akademik çalışmaların büyük ölçüde travma, bellek ve ulusal kimlik temalarına odaklandığı görülse de, bu çalışma Adichie’nin dikkatini psikolojik yaralanmadan bedensel çözülmeye kaydırıldığını ve açlığı savaşın politik bir teknolojisi olarak öne çıkardığını savunmaktadır. Roman, kwashiorkor ile işaretlenmiş zayıf düşmüş çocuk imgelerini tekrar ederek bedeni, çatışmanın şiddetini okunabilir kılan tarihsel bir arşive dönüştürür. Bu bağlamda kwashiorkor yalnızca tıbbi bir durum değil, aynı zamanda politik bir kanıt olarak işlev görür: devlet şiddetinin bedensel bir yazımı ve açlığın bir savaş silahı olarak kullanılmasının görünür kayıdır. Biyopolitik ve nekropolitik kuramsal çerçevelerden yararlanan bu makale, Adichie’nin açlığı savaşın dolaylı bir sonucu olarak değil, yaşam ve ölüm üzerinde iktidarın bilinçli bir düzenleme biçimi olarak temsil ettiğini ileri sürmektedir. Açlıktan ölen çocuk figürü, insani yardım söyleminin, politik terk edilişin ve tarihsel şiddetin kesiştiği merkezi bir alan haline gelir. Roman, Biafra tarihini çocuk bedenlerine yazarak savaş anlatısını cephe alanından bedensel acı alanına taşır; böylece açlığı bir yönetim biçimi olarak görünür kılar ve çocuk bedenini politik şiddetin yazıldığı, okunduğu ve hatırlandığı bir metin haline getirir. Bu süreçte Half of a Yellow Sun, tarih yazımını beslenme yoluyla gerçekleşen ölüm politikası ve savaşın bedensel sonrası üzerinden yeniden yapılandırır.

Anahtar Kelimeler: Biafra Savaşı, Kwashiorkor, Açlık, Biyopolitika, Nekropolitika, Çocuk Bedenleri, Chimamanda Ngozi Adichie.

WRITING BIAFRA THROUGH STARVING BODIES: KWASHIORKOR AND THE POLITICS OF HUNGER IN CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE’S HALF OF A YELLOW SUN

This paper examines how Chimamanda Ngozi Adichie’s Half of a Yellow Sun rewrites the history of the Biafran War (1967-1970) through the starving child’s body. While scholarship on Adichie’s novel has largely focused on trauma, memory, and national identity, this study argues that Adichie shifts attention from psychic injury to corporeal deterioration, foregrounding starvation as a political technology of war. By repeatedly invoking images of emaciated children marked by kwashiorkor, the novel transforms the body into a historical archive through which the violence of the conflict becomes legible. In this context, kwashiorkor functions not merely as a medical condition but as political evidence: a bodily inscription of state violence and a visible record of the weaponization of hunger. Drawing on biopolitical and necropolitical frameworks, this paper argues that Adichie represents starvation not as an incidental consequence of war but as a deliberate strategy through which power regulates life and death. The starving child emerges as the central site where humanitarian discourse, political abandonment, and historical violence converge. By inscribing Biafran history onto children’s bodies, Adichie relocates the narrative of war from the battlefield to the realm of corporeal suffering, exposing famine as a form of governance and the child’s body as a text through which political violence is written, read, and remembered. In doing so, Half of a Yellow Sun reconfigures historical narration through the politics of nutritional death and the bodily afterlife of war.

Keywords: Biafran War, Kwashiorkor, Starvation, Biopolitics, Necropolitics, Children's Bodies, Chimamanda Ngozi Adichie.

THE PARADOX OF HEROISM: ETHICAL AND PSYCHOLOGICAL TRANSFORMATION IN “OUR TWISTED HERO”

Dr. Leyla Həsənzadə

(Azerbaijan National Academy of Sciences, Nizami Ganjavi Institute of Literature,
Department of Azerbaijani–Asian Literary Relations)

This study examines the ethical and psychological transformation of heroism in *Our Twisted Hero* by Lee Mun-yol. The novel is considered one of the most significant works of contemporary Korean literature, reflecting the relationship between individual morality, authority, and social pressure. The article analyzes how the traditional image of the hero is deconstructed through the protagonist's internal contradictions and moral conflicts. At the beginning of the narrative, the protagonist appears as an idealistic student who believes in justice, equality, and honesty. He resists the authoritarian order established within the classroom and attempts to defend democratic values. However, as the story develops, his resistance gradually weakens under psychological and social pressure. The novel demonstrates that heroism is not presented as a stable or idealized quality; rather, it is portrayed as a fragile and paradoxical condition shaped by fear, isolation, and power relations. The study particularly focuses on the ethical paradox between intention and consequence. Although the protagonist's actions are morally justified, the outcomes are often destructive both for himself and for those around him. Through this contradiction, the author raises an important philosophical question: can good intentions always produce positive results? The analysis reveals that excessive idealism and rigid moral principles may eventually transform into psychological conflict and personal defeat. Another important aspect examined in the article is the psychological fragmentation of the protagonist. Feelings of guilt, helplessness, and alienation create a complex inner world that turns the character into a tragic figure. The classroom environment functions as a symbolic model of authoritarian society, where power structures influence individual identity and moral behavior. Thus, the novel can also be interpreted as a broader social and political critique. The article concludes that *Our Twisted Hero* presents heroism not as absolute virtue, but as a multidimensional and contradictory phenomenon. Lee Mun-yol successfully illustrates the complexity of human nature and the instability of ethical judgment within oppressive systems. Consequently, the novel occupies an important place in contemporary Korean literature as a psychological and social exploration of authority, morality, and individual responsibility.

Keywords: Heroism, Ethical Paradox, Psychological Conflict, Korean Literature, Authority, Social Criticism, Character Transformation, Morality.

NİZÂMÎ GENCEVÎ'NİN LEYLÂ VE MECNÛN MESNEVİSİNDE ORTA ÇAĞ KOZMOLOJİ BİLGİSİNİN ŞİİRSEL DÖNÜŞÜMÜ

Dr. Saadat Mammadova

(Üsküdar Üniversitesi, Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü, Tasavvuf Kültürü ve Edebiyatı Ana
Bilim Dalı)

Farsça yazılmış edebiyatın kurucu şahsiyetlerinden biri olan Nizâmî Gencevî (535-605/1141–1209?), yalnızca mahir bir söz ustası değil, aynı zamanda kendi döneminin dinî, felsefî, ilmî ve ahlâkî birikimini şiir diliyle yorumlayan çok yönlü bir müelliftir. Bütün hayatını Azerbaycan Atabeyler (İldenizliler) Devleti'nin önemli ilim ve kültür merkezlerinden biri olan Gence'de geçiren şairin beş mesneviden oluşan başyapıtı Penc Genc/Hamse, XII. yüzyıl İslam dünyasının eğitilmiş çevrelerinde hâkim olan ansiklopedik düşünce yapısını yansıtmaktadır. Tarihi kaynaklarda genellikle hakîm ve şeyh unvanıyla anılan Nizâmî, mesnevilerinde her ne kadar bilinen destansı hikâyeler anlatsa da arka planda dünyanın fâniliği, Kur'ân'î bilgiler doğrultusunda Allah'ın ve evrenin tanıtılması, insanın Allah ve âlem ile doğru ilişki kurması ve bu doğrultuda ahlâkî ve mânevî dönüşümünü gerçekleştirmesi gibi tasavvufî meseleleri de işlemiştir. Bu nedenle şairin mesnevilerindeki ilmî ve tarihî anlatımlar bilgi aktarımı olarak kalmamış, insanı mânevî dönüşüme yönlendiren araçlar hâline gelmiştir. Leylâ ve Mecnûn mesnevisi, bu bağlamda Nizâmî'nin eserleri arasında özel bir yere sahiptir. Nizâmî, Hüsrev ve Şîrîn ile başladığı aşk anlatımını bu mesnevide bireysel ve duygusal bir çerçevede ele almamış; gök cisimleri, yıldızlar, gezegenler, felekler ve kozmik düzenle ilişkilendirerek kozmoloji unsurları mesnevinin yapısal bir parçası hâline getirmiştir. Çeşitli anlam katmanlarına sahip olan bu eser, sadece beşerî aşkı konu edinen romantik bir anlatı olarak değil, aynı zamanda sâlikî İlâhî aşka ulaştıran mânevî yolculuğun sembolik tasviri olarak da okunabilir. Mecnûn'un yemeden ve içmeden kesilmesi, insanlardan uzaklaşıp vahşi hayvanlarla birlikte yaşaması ve tefekkür hâlinde kozmik unsurlarla ilişki kurması, onun tedricî biçimde dünyevî bağlardan uzaklaşarak aşkın aslî kaynağına yönelişini temsil etmektedir. Böylece şair, sûfilerin aşk kavramına yükledikleri anlam doğrultusunda, beşerî aşkın bireysel bir tutkudan hakikate ulaşmanın ve mârifete ermenin aracına nasıl dönüştüğünü göstermektedir. Bu çalışma, Leylâ ve Mecnûn mesnevisinde yer alan kozmolojik unsurlar ve astronomi bilgilerini inceleyerek şairin bilimsel veriler, edebî imgelem ve tasavvufî anlatı arasında kurduğu ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. XII. yüzyılda Azerbaycan coğrafyasındaki medreselerde dinî ilimlerle birlikte okutulan nücûm ilmi, yalnızca teknik astronomik bilgileri içeren bir bilim alanı değil, aynı zamanda metafizik düşünceyi ve insan-kâinat ilişkisini açıklayan önemli bir epistemolojik çerçeveydi. Bu bağlamda mesnevide yer alan Güneş, Ay, Zodyak burçları ve kevâkib (yıldızlar/gezegenler) tasvirleri poetik süsleme unsurları olmanın ötesinde, insanın varoluşsal yolculuğunu anlamlandıran metaforik yapılar olarak işlev görmektedir. Çalışmada özellikle Mecnûn karakterinin mânevî dönüşümünün kozmik unsurlar vasıtasıyla nasıl ilişkilendirildiği ele alınmış; Leylâ'nın Güneş'e, Mecnûn'un Ay'a benzetilmesi ve kevâkibe münâcâtı gibi örnekler üzerinden eserin tasavvufî boyutu değerlendirilmiştir. Ayrıca, Nizâmî'nin döneminin bilimsel ve kozmolojik bilgisinden bilinçli biçimde yararlandığı ortaya koyulmuş, şairin Leylâ ve Mecnûn anlatısını kozmik düzenle ilişkilendirerek insanın iç dünyasını evrensel kozmik sistemin bir parçası olarak değerlendirdiği de gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nizâmî Gencevî, Leylâ ve Mecnûn, Klasik Fars Edebiyatında Kozmoloji, Tasavvuf, İlâhî Aşk. Tasavvufta Sembolizm.

THE POETIC TRANSFORMATION OF MEDIEVAL COSMOLOGY IN LAYLA AND MAJNUN BY NİZAMİ GANJAVİ

Nizami Ganjavi (535–605/1141–1209?), one of the founding figures of Persian literature, was not only a master poet but also a versatile intellectual who interpreted the religious, philosophical, scientific, and ethical knowledge of his age through the language of poetry. Spending his entire life in Ganja, one of the major intellectual and cultural centers of the Azerbaijani Ildenizids, the poet produced his masterpiece Panj Ganj/Khamsa, a collection of five masnavis reflecting the encyclopedic worldview that dominated the educated circles of the twelfth-century Islamic world. Frequently referred to in historical sources with the titles hakīm and shaykh, Nizami, while narrating well-known epic stories in his masnavis, also addressed Sufi themes such as the transience of the world, the recognition of God and the universe in the light of Qur’anic teachings, the establishment of a proper relationship between humanity, God, and the cosmos, and the moral and spiritual transformation of the individual. Therefore, the scientific and historical narratives in his works function not merely as the transmission of knowledge, but also as instruments guiding the human being toward spiritual transformation. Within this framework, Layla and Majnun occupies a distinctive place among Nizami’s works. In this masnavi, Nizami did not construct the theme of love merely within an individual and emotional framework; rather, by associating it with celestial bodies, stars, planets, the spheres, and the cosmic order, he transformed cosmological elements into structural components of the narrative itself. Possessing multiple layers of meaning, the work can be interpreted not only as a romantic narrative centered on earthly love, but also as a symbolic depiction of the spiritual journey leading the seeker toward Divine love. Majnun’s withdrawal from food and drink, his isolation from society and coexistence with wild animals, and his contemplative engagement with cosmic elements symbolize his gradual detachment from worldly ties and his orientation toward the primordial source of love. In this way, Nizami demonstrates, in accordance with the meanings attributed to love by Sufi thought, how earthly love can transcend individual passion and become a means of attaining truth and spiritual gnosis. This study aims to examine the cosmological and astronomical elements in Layla and Majnun and to reveal the profound relationship Nizami establishes between scientific knowledge, literary imagination, and Sufi narrative. In the twelfth century, ‘ilm al-nujūm, taught alongside religious sciences in the madrasas of Azerbaijan, was not merely a technical discipline but also an important epistemological framework explaining metaphysical thought and the relationship between humanity and the cosmos. In this context, depictions of the Sun, the Moon, Zodiac signs, and celestial bodies in the masnavi function not merely as poetic embellishments, but as metaphorical structures that give meaning to humanity’s existential journey. The study particularly focuses on how Majnun’s spiritual transformation is associated with cosmic elements, analyzing different examples. Furthermore, it argues that Nizami consciously benefited from the scientific and cosmological knowledge of his age, presenting the inner world of the human being as an inseparable part of the universal cosmic order.

Keywords: Nizami Ganjavi, Layla and Majnun, Cosmology in Classical Persian Literature, Sufizm, Divine Love, Sufi Symbolism.

ChatGPT'NİN İNGİLİZCE DİL EĞİTİMİNDE KULLANIMINA YÖNELİK ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ: DERGİPARK ÜZERİNE BİR SİSTEMATİK DERLEME

Dr. Öğretim Üyesi Ayşenur Kör

(Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Son yıllarda üretken yapay zekâ teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, özellikle ChatGPT gibi büyük dil modellerinin eğitim ortamlarında yaygın şekilde kullanılmasına olanak sağlamıştır. Bu gelişmeler, yabancı dil öğretimi ve özellikle İngilizce eğitimi alanında yeni öğretim ve öğrenme yaklaşımlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, söz konusu teknolojilerin pedagojik etkilerinin ve kullanım alanlarının sistematik biçimde incelenmesi önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, DergiPark veri tabanında yer alan ve ChatGPT'nin yabancı dil ve İngilizce eğitimindeki kullanımını ele alan araştırmaları PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) modeli çerçevesinde sistematik olarak incelemek ve alandaki genel eğilimleri ortaya koymaktır. Araştırma kapsamında DergiPark veri tabanında “ChatGPT”, “Generative AI”, “Artificial Intelligence”, “Large Language Model”, “Foreign Language Learning” ve “Foreign Language Teaching” anahtar kelimeleri kullanılarak geniş kapsamlı bir tarama gerçekleştirilmiştir. Bu tarama sonucunda toplam 470 yayına ulaşılmıştır. PRISMA modeli doğrultusunda yürütülen eleme sürecinde çalışmaların başlık, özet ve anahtar kelime bölümleri incelenmiş; araştırma konusuyla doğrudan ilişkili olmayan yayınlar kapsam dışı bırakılmıştır. Araştırmaya dahil edilme kriterleri; çalışmanın araştırma makalesi olması, İngilizce eğitimi ile ilgili olması ve ChatGPT özelinde gerçekleştirilmiş olması olarak belirlenmiştir. Bu süreç sonucunda yabancı dil ve İngilizce eğitimi bağlamında ChatGPT kullanımını inceleyen çalışmalar analize dahil edilmiştir. Dahil edilen çalışmalar, amaçları, kullanılan araştırma yöntemleri, örneklem grupları ve temel bulgular açısından tematik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen bulgular, çalışmaların büyük bir bölümünün yazma becerilerinin geliştirilmesi, dil bilgisi ve kelime öğretimi, öğrenci ve öğretmen görüşleri, öğrenme motivasyonu ve akademik dürüstlük ile etik sorunlar üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. Bu sistematik derleme, ChatGPT'nin İngilizce eğitimi üzerindeki potansiyel katkılarını ve sınırlılıklarını ortaya koymayı ve gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: ChatGPT, Yapay Zekâ, Yabancı Dil Öğretimi, Büyük Dil Modelleri, Literatür Taraması.

AN ANALYSIS OF STUDIES ON THE USE OF ChatGPT IN ENGLISH LANGUAGE EDUCATION: A SYSTEMATIC REVIEW ON DergiPark

Recent advances in generative artificial intelligence technologies have led to the rapid integration of large language models such as ChatGPT into educational environments. These developments have contributed to the emergence of new pedagogical approaches in foreign language teaching and, in particular, English language education. In this context, systematic examination of the pedagogical implications and applications of these technologies has become increasingly important. The aim of this study is to systematically review research published in the DergiPark database focusing on the use of ChatGPT in foreign language and English language education, following the PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) framework, and to identify general trends in the field. Within the scope of this study, a comprehensive search was conducted in the DergiPark database using the keywords “ChatGPT”, “Generative AI”, “Artificial Intelligence”, “Large Language Model”, “Foreign Language Learning”, and “Foreign Language Teaching”. This search yielded a total

of 470 publications. In accordance with the PRISMA framework, a structured screening process was conducted based on titles, abstracts, and keywords, and publications not directly related to the research topic were excluded. Inclusion criteria were defined as the study being a research article, related to English language education, and specifically focusing on ChatGPT. As a result, studies examining the use of ChatGPT in the context of English and foreign language education were included in the final analysis. The included studies were analyzed thematically in terms of their research purposes, methodologies, sample characteristics, and key findings. The results indicate that a significant proportion of the studies focus on the development of writing skills, grammar and vocabulary instruction, student and teacher perceptions, learning motivation, and issues related to academic integrity and ethics. This systematic review aims to highlight both the potential contributions and limitations of ChatGPT in English language education and to provide recommendations for future research.

Keywords: ChatGPT, Artificial Intelligence, Foreign Language Teaching, Large Language Models, Literature Review.

ALGORİTMİK ÇAĞDA YAZARIN ÖLÜMÜ VE YAPAY ZEKÂ EDEBİYATI

Sinan Sarıkan

(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü Doktora Öğrencisi)

Bu çalışma üretken yapay zekâ ve dil modellerinin edebiyat dünyasındaki yerinin giderek artmasını ele almaktadır. Yeni teknolojilerin geleneksel “yazar” algısını nasıl dönüştürüp yıktığını, Michel Foucault’nun yazar-işlevi teorisini temel alarak incelenmektedir. Foucault 1969 tarihli Yazar Nedir? adlı eserinde yazarın aşkın bir deha olmadığını, aksine metnin anlamını sınırlayan, metni denetleyen, hukuk ve kültürel sistemler tarafından üretilen bir iktidar işlevi olduğunu savunmuştur. Buna bağlı olarak algoritmik çağda metnin üretimi, kişisel bir bilinçten, parametrelilik veri setlerini, anonim kolektif belleği ve olasılık hesaplarını kullanan insan dışı bir özneye kaymaktadır. Çalışmamızdaki amaç, yapay zekâ tarafından üretilen edebi metinler üzerinde Foucaultcu yazar-işlevinin yapısal unsurları yeniden ele alınmaktadır. Bu bağlamda, yapay zekânın, belirsiz çoksesliliği ve söylemsel formasyonları taklit etme yeteneğinin, yazar-işlevinin temel dayanağı olan mülkiyet, hukuki sorumluluk ve biyografik sahiplik ilkelerini flulaştırması tartışılmaktadır. Yapay edebiyat, Foucault’nun öngördüğü “yazarın ortadan kayboluşu” kehanetini radikal bir seviyeye taşımaktadır. Metni tek bir niyetin ürünü olmaktan çıkararak yapay zekâ, onu dönemin egemen verilerinden beslenen bir söylemsel alana dönüştürmektedir. Böylece çalışmamız, algoritmik yazarlık, edebi yasayı ve metinsel iktidar ilişkilerini sarsmak suretiyle okuyucuya sonsuz bir anlam alanı sunan demokratik bir özgürleşmemi yoksa dönemsel söylemin ve dilin endüstriyel bir denetim mekanizmasına teslim olduğu dijital bir panoptikon mu yarattığını felsefesi bir zeminde sorgulamaktadır. Yapay zekanın yazar-işlevini söndürmesi, insanı anlatının merkezinden indirirken, edebiyat eleştirisini insan odaklı bir biyografi boyunduruğundan kurtaracak yeni bir metodoloji sunmaktadır. Bu felsefi dönüşüm, edebiyatın varoluşsal sınırlarını yeniden çizmek suretiyle, insan ile mekanizma arasında hiyerarşi temelli bir yapıbozumu sunmaktadır. Yapay zekâ, insanın üretici özne konumunu ortadan kaldırıp, yazma pratiğini öznel bir yetenek pozisyonundan çıkararak kolektif bir veri işleme eylemine dönüştürmektedir. Algoritma tarafından kodlanan metinler, insani duygular ve niyetler yerine kodlar, olasılıklar, istatistiksel örüntüler haline gelmektedir. Bu durum, edebi eserin estetik değerine zarar vermeden anlamın kökenine dair şüpheyi büyütür ve okuru metin karşısında aktifleştirerek, sorgulayıcı bir konuma yerleştirir. Böylece algoritmik yazarlık, edebiyatı insan merkezli olmaktan çıkararak otonom bir söylem haline getirir.

Anahtar Kelimeler: Michel Foucault, Yazarın Ölümü, Yapay Zekâ, Algoritma, Edebiyat.

THE DEATH OF THE AUTHOR IN THE ALGORITHMIC AGE AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE LITERATURE

This study examines the increasingly prominent role of generative artificial intelligence and language models in the literary world. Drawing upon Michel Foucault’s theory of the author-function, it investigates how new technologies are transforming and deconstructing the traditional perception of the ‘author’. In his 1969 work What is an Author? Foucault argued that the author is not a transcendent genius, but rather a function of power, produced by legal and cultural systems, that controls the text and limits its meaning. Consequently, in the algorithmic age, textual production shifts from a personal consciousness to a non-human subject operating through parametric datasets, anonymous collective memory, and probability calculations. The aim of this study is to re-evaluate the structural elements of the Foucauldian author-function concerning literary texts generated by artificial intelligence. In this context, it is argued that AI’s ability to imitate ambiguous polyphony and discursive formations blurs the principles of ownership, legal responsibility, and biographical attribution, which are the

fundamental pillars of the author-function. Artificial literature takes Foucault's prophecy of the "disappearance of the author" to a radical level. By stripping the text of being the product of a single intention, artificial intelligence transforms it into a discursive field fed by the dominant data of the era. Thus, this study philosophically questions whether algorithmic authorship creates a democratic emancipation that offers the reader an infinite realm of meaning by subverting literary law and textual power relations, or if it establishes a digital panopticon where periodical discourse and language surrender to an industrial control mechanism. The extinction of the author-function by artificial intelligence removes the human from the center of the narrative while offering a new methodology that liberates literary criticism from the constraints of human-centric biography. By redrawing the existential boundaries of literature, this philosophical transformation presents a hierarchy-based deconstruction between the human and the mechanism. Artificial intelligence dismantles the human's status as a productive subject, shifting the practice of writing from an expression of subjective talent to an act of collective data processing. Texts encoded by algorithms emerge as codes, probabilities, and statistical patterns rather than as human emotions and intentions. Without undermining the aesthetic value of the literary work, this situation amplifies skepticism regarding the origin of meaning and activates the reader, placing them in an interrogative stance before the text. Consequently, algorithmic authorship liberates literature from being anthropocentric, rendering it an autonomous discourse.

Keywords: Michel Foucault, Death of the Author, Artificial Intelligence, Algorithm, Literature.

İLETİŞİMSEL EYLEM KURAMI BAĞLAMINDA BİLİM TARİHİ VE BİLİM İLETİŞİMİNİN ELEŞTİREL ANALİZİ: YAŞAMIN SÖMÜRGELEŞTİRİLMESİ, GÜÇ VE KAMUSAL ALAN*

Rıza Can Karlı

(Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi)

Doç. Dr. S. Ertan Tağman

(Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü)

Bu çalışma, Jürgen Habermas'ın iletişimsel eylem kuramı çerçevesinde bilim tarihi yazımına ve bilim iletişimine yönelik eleştirel bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlamaktadır. Habermas'a göre iletişimsel eylem, bireyler arasında karşılıklı anlayış ve rasyonel uzlaşa üretmeye yönelik etkileşim biçimini ifade ederken; stratejik eylem, araçsal akıl, manipülasyon ve çıkar temelli yönelimler üzerinden işleyen toplumsal bir pratiğe karşılık gelmektedir. Modern toplumlarda bu iki eylem biçimi arasındaki gerilim, özellikle bilgi üretimi, bilimsel iletişim ve kurumsal yapıların işleyişinde belirginleşmektedir. Habermas'ın "yaşam dünyasının sistem tarafından sömürgeleştirilmesi" kavramsallaştırması, eğitim, akademi, bilim ve medya gibi alanların giderek araçsal rasyonalitenin etkisi altına girmesini açıklamak için temel bir teorik çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda bilimsel üretim süreçleri yalnızca epistemik gelişmelerin sonucu olarak değil; aynı zamanda iktidar ilişkileri, ideolojik yapılar ve iletişim rejimleri tarafından biçimlendirilen sosyo-kurumsal alanlar olarak ele alınmaktadır. Bu noktada bilim iletişimi, bilimsel bilginin topluma aktarımı olmanın ötesinde, bilginin meşrulaştırılması, dolaşımı ve yeniden üretimi süreçlerini içeren yapısal bir alan olarak değerlendirilmiştir. Çalışma, Eleştirel Teori geleneği içinde Max Horkheimer, Theodor W. Adorno ve Jürgen Habermas'ın yaklaşımlarından yararlanarak bilgi, iktidar ve iletişim arasındaki ilişkiyi kuramsal olarak tartışmaktadır. Bu çerçevede Martin Heidegger, Isaac Newton, Albert Einstein, J. Robert Oppenheimer ve Trofim Lysenko gibi isimlerin tarihsel bağlamları örnek vaka olarak incelenmiştir. Bu vakalar üzerinden bilimsel üretim, bilim iletişimi ve politik iktidar arasındaki karşılıklı etkileşim analiz edilmiştir. Nitel tarihsel-sosyolojik bir yaklaşım benimseyen çalışma, bilim tarihinin ve bilim iletişiminin kamusal alan, iktidar ilişkileri ve toplumsal pratiklerden bağımsız düşünölemeyeceğini ileri sürmektedir. Bulgular, stratejik eylem biçimlerinin yalnızca bilimsel üretim süreçlerini değil, aynı zamanda bilim iletişimi kanallarını da şekillendirdiğini göstermektedir. Bu durumun, yaşam dünyasının kültürel ve normatif yapısını aşındırarak eleştirel düşünme ve özerk kamusal tartışma kapasitesini sınırladığı iddia edilmektedir. Sonuç olarak çalışma, iletişimsel eylem kuramı ve bilim iletişimi yaklaşımını birlikte ele alan eleştirel bir bilim tarihi perspektifinin, bilimsel bilginin etik, toplumsal ve epistemolojik temellerini yeniden düşünmek açısından önemli bir imkân sunduğunu savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İletişimsel Eylem Kuramı, Bilim İletişimi, Bilim Tarihi, Yaşam, Kamusal Alan.

* Bu bildiri, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde, Doç. Dr. S. Ertan Tağman danışmanlığında yürütölen "Frankfurt Okulu'nun Görüşleri Bağlamında Politik Psikolojinin Temelleri" başlıklı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

A CRITICAL ANALYSIS OF THE HISTORY OF SCIENCE AND SCIENCE COMMUNICATION WITHIN THE FRAMEWORK OF COMMUNICATIVE ACTION THEORY: COLONIZATION OF THE LIFE, POWER, AND THE PUBLIC SPHERE

This study develops a critical approach to the historiography of science and science communication within the theoretical framework of Jürgen Habermas's theory of communicative action. In Habermas's formulation, communicative action refers to forms of interaction oriented toward mutual understanding and rational consensus, whereas strategic action is grounded in instrumental rationality, manipulation, and interest-driven coordination of behavior. The tension between these two modes of action becomes particularly evident in modern societies where knowledge production, institutional governance, and communication systems are increasingly interwoven. Habermas's concept of the "colonization of the lifeworld" provides a central analytical lens for understanding how domains such as education, academia, science, and media are progressively shaped by systemic imperatives of efficiency, control, and instrumental rationality. From this perspective, scientific knowledge production cannot be reduced to purely epistemic or internal disciplinary developments; rather, it must be understood as embedded within broader structures of power, ideology, and communicative regimes. Within this context, science communication is not merely the transmission of scientific knowledge to the public, but a constitutive process through which scientific legitimacy is constructed, circulated, and reproduced within society. The study draws on the tradition of Critical Theory, particularly the works of Max Horkheimer, Theodor W. Adorno, and Jürgen Habermas, to construct a theoretical framework linking knowledge production, power, and communication. Within this framework, the historical and sociopolitical contexts of figures such as Martin Heidegger, Isaac Newton, Albert Einstein, J. Robert Oppenheimer, and Trofim Lysenko are examined as illustrative case studies. These cases are used to analyze the reciprocal relations between scientific production, political authority, and communicative structures, including the mediation of science through public discourse. Employing a qualitative historical-sociological methodology, the study argues that neither the history of science nor science communication can be understood independently of the public sphere, power relations, and broader social practices. The findings suggest that strategic forms of action significantly shape not only scientific production but also the channels and practices of science communication. This dynamic contributes to the erosion of the cultural and normative structures of the lifeworld, thereby constraining critical reflection, communicative rationality, and autonomous public deliberation. In conclusion, the study argues that integrating communicative action theory with science communication perspectives offers a productive critical framework for rethinking the ethical, social, and epistemological foundations of scientific knowledge in modern societies.

Keywords: Communicative Action Theory, Science Communication, History of Science Lifeworld, Public Sphere.

BİLİMSEL MERAKTAN BİLİMSEL OKURYAZARLIĞA: TÜBİTAK MERAKLI MINİK DERGİSİ ÜZERİNE BİR İÇERİK ANALİZİ*

Kardelen Yasemin Göçmen

(Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü Yüksek
Lisans Öğrencisi)

Doç. Dr. S. Ertan Tağman

(Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü)

Bu çalışma, Türkiye’de erken çocukluk döneminde bilim kültürünün oluşumunda önemli bir işleve sahip olan TÜBİTAK Meraklı Minik dergisini bilimsel düşünme, bilimsel okuryazarlık ve aile katılımı bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın çıkış noktası, bilim kültürünün yalnızca akademik bilgi aktarımına indirgenemeyeceği; bireyin çevresini merak etme, gözlemlleme, sorgulama, kanıta dayalı akıl yürütme ve neden-sonuç ilişkisi kurma becerileriyle gelişen toplumsal bir pratik olduğu kabulüdür. Bu doğrultuda okul öncesi dönemde çocukların karşılaştığı nitelikli popüler bilim yayınlarının, bilime yönelik tutumların ve bilim insanı algısının şekillenmesinde belirleyici bir rol üstlendiği düşünülmektedir. Çalışma, aynı zamanda çocuk yayıncılığının bilim tarihi ve bilim felsefesiyle kurduğu ilişkiyi görünür kılarak disiplinler arası bir değerlendirme sunmayı hedeflemektedir. Yöntem olarak araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Bu kapsamda 2014-2024 yılları arasında yayımlanan Meraklı Minik dergisi sayıları; bilimin doğası, bilim felsefesi, bilim tarihi ve bilimsel süreç becerileri çerçevesinde değerlendirilmiştir. İnceleme sürecinde özellikle doğa olayları, astronomi, biyoloji, çevre, teknoloji ve gündelik yaşamla ilişkili bilimsel temaların çocukların gelişim düzeyine uygun biçimde nasıl kurgulandığı ele alınmıştır. Ayrıca dergide kullanılan görsel anlatım, etkinlik temelli öğrenme yaklaşımı ve aileye yönelik yönlendirmeler, erken çocuklukta bilim eğitiminin bütüncül niteliği açısından analiz edilmiştir. Bulgular, Meraklı Minik dergisinin çocukların doğal merakını sistemli bir sorgulama sürecine dönüştürdüğünü göstermektedir. Dergi, bilimsel kavramları soyut ve ezbere dayalı bilgiler olarak sunmak yerine gözlem, karşılaştırma, sınıflandırma, tahmin yürütme ve deney yapma gibi temel bilimsel becerilerle ilişkilendirmektedir. Görsel zenginlik, sade dil ve pedagojik kurgu sayesinde bilim, çocukların gündelik hayatında karşılık bulan anlaşılır bir deneyim alanına dönüşmektedir. Dergide yer alan aileye not ve benzeri bölümler ise bilim eğitimi yalnızca okul ortamıyla sınırlamamakta, ebeveyn katılımını destekleyerek bilim kültürünün ev ortamında da içselleştirilmesine katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak Meraklı Minik gibi yayınlar, erken yaşta bilimsel farkındalığın gelişmesini, çocukların bilim insanını yalnızca laboratuvarla sınırlı görmemesini ve çevresini anlamlandıran bireyler olarak yetişmesini destekleyen kritik eğitim araçlarıdır. Bu tür yayınların yaygınlaştırılması, toplumsal düzeyde bilim okuryazarlığının artması ve sorgulayan, çözüm odaklı bir neslin yetişmesi açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: TÜBİTAK, Meraklı Minik Dergisi, Bilim Kültürü, Erken Çocuklukta Bilim Eğitimi, Bilimsel Okuryazarlık, Aile Katılımı.

* Bu bildiri, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde, Doç. Dr. S. Ertan Tağman danışmanlığında yürütülen “Ülkemizde Bilim Kültürünün Oluşumunda Tübitak Yayınları: Meraklı Minik Eserlerindeki Bilim Öğeleri” başlıklı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

FROM SCIENTIFIC CURIOSITY TO SCIENTIFIC LITERACY: A CONTENT ANALYSIS OF TÜBİTAK'S MERAKLI MİNİK MAGAZINE

This study examines TÜBİTAK's Meraklı Minik magazine, an influential resource in early childhood science culture in Türkiye, within the frameworks of scientific thinking, scientific literacy, and family engagement. It is based on the premise that scientific culture cannot be reduced to academic knowledge transfer, but is a social practice shaped by curiosity, observation, questioning, evidence-based reasoning, and causal thinking. Accordingly, high-quality popular science publications in the preschool period are considered important in shaping children's attitudes toward science and their perceptions of scientists. The study also situates children's science publishing within the broader context of the history and philosophy of science, contributing to interdisciplinary discussions. Methodologically, a qualitative research design was employed, specifically content analysis. The data set consists of issues of Meraklı Minik published between 2014 and 2024. The analysis used a coding framework based on the nature of science, philosophy of science, history of science, and scientific process skills. Within this framework, attention was given to scientific themes related to natural phenomena, astronomy, biology, environment, technology, and everyday life in relation to children's developmental levels. Additionally, visual storytelling, activity-based learning approaches, and family guidance were examined in terms of their contribution to early childhood science education. The findings indicate that Meraklı Minik transforms children's natural curiosity into structured scientific inquiry. Rather than presenting concepts as abstract or rote information, the magazine integrates them with core scientific skills such as observation, comparison, classification, prediction, and experimentation. Through visual richness, accessible language, and pedagogical design, science becomes an engaging and meaningful experience in everyday life. Sections for families extend science learning beyond school, encouraging parental involvement and supporting internalization of scientific culture at home. In conclusion, such publications are essential tools for fostering early scientific awareness and promoting scientifically literate, inquisitive individuals interpreting their environment. The dissemination of these publications is important for strengthening science literacy at societal level and nurturing a generation oriented toward inquiry and problem-solving.

Keywords: TÜBİTAK, Meraklı Minik Magazine, Scientific Culture, Philosophy of Science, Early Childhood Science Education, Scientific Literacy.

TARİH ARAŞTIRMALARI IŞIĞINDA KLASİK TÜRK ŞİİRİ METİNLERİNDE “YARAR YOLDAŞ”: DOST MU ASKER Mİ?

Öğr. Gör. Dr. Nilgün Büyüker Güngör

(Düzce Üniversitesi, Rektörlük, Türk Dili Bölümü)

Klasik Türk edebiyatı metinleri yazıldıkları dönemin kültürel, sosyal, askerî, siyasi ve düşünce dünyasını yansıtan metinlerdir. Bu metinleri doğru biçimde anlayabilmek için dönemin tarihî şartlarını, inanç sistemini, gündelik hayatını ve devlet yapısını ortaya koyan tarihî kaynak ve araştırmalardan yararlanmak büyük önem taşır. Şairlerin kullandığı kavramlar, terimler, özel isimler, mazmunlar ve göndermeler çoğu zaman yaşadıkları çağın gerçeklikleriyle doğrudan ilişkilidir. Tarihî veriler sayesinde metinlerde geçen ifadelerin, sembollerin veya olayların arka planı aydınlatılmakta; böylece eserlerin anlam dünyası daha doğru, kapsamlı ve derinlikli biçimde çözümlenebilmektedir. Bu bakımdan klasik Türk edebiyatı araştırmaları ile tarih bilimi, birbirini tamamlayan ve birbirinden ayrılması güç iki alan görünümündedir. Hatta klasik Türk edebiyatı çalışmaları için en önemli disiplinler arası alan, tarih bilimidir bile denilebilir. Klasik Türk şiirinde, özellikle 15 ve 16. yüzyıl metinlerinde “yarar yoldaş” şeklinde bir ibareye rastlanmaktadır. Birleşik isim olarak sözlüklerde yer almayan bu ibarenin, bugüne kadar yapılan çalışmaların bazılarında mürekkep dağılması gibi çeşitli okuma güçlükleri sebebiyle “yar u yoldaş”, “birer yoldaş” vb. biçimlerde kaydedildiği görülmüştür. İbareyi “yarar yoldaş” şeklinde okuyan kimi çalışmalar ise bunu “yararlı dost”, “faydalı arkadaş” gibi anlamlarla değerlendirmiştir. Ancak ilgili ifadenin geçtiği bağlamlar dikkatle incelendiğinde bu yorumların önemli ölçüde eksik kaldığı anlaşılmaktadır. Özellikle tarih araştırmalarında “yarar yoldaş”ın askerî bir kavram olarak kullanıldığına dair veriler, bu ifadenin yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bildiride klasik Türk şiiri metinlerinde geçen “yarar yoldaş” kavramı ve anlam çerçevesi ele alınacaktır. Çalışmanın temel amacı, bir birleşik isim olarak “yarar yoldaş”ı dikkat çekmek ve “yarar yoldaşlık”ın yalnızca soyut bir dostluğu veya faydalı bir yol arkadaşlığını ifade eden sıradan bir ibare olmadığını, belirli bir askerî-sosyal statüyü karşılayan kavram niteliği taşıdığını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda başta klasik Türk şiiri metinleri olmak üzere çeşitli edebî ve tarihî eserler incelenecektir. “Yarar yoldaş”ın sıradan bir yol arkadaşından ziyade silahlı bir refakatçi, paralı asker, yakın silah arkadaşı, koruyucu bir asker, usta bir savaşçı kimliğiyle kullanıldığı gösterilmeye çalışılacaktır. İnceleme sonucunda edebî metinlerin tarih araştırmalarıyla birlikte okunmasının önemi, faydası ve gerekliliği vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Türkçesi, Klasik Türk Şiiri, Yarar Yoldaş, Tarihî Semantik, Askerî Bağlam.

“YARAR YOLDAŞ” IN CLASSICAL TURKISH POETRY TEXTS IN THE LIGHT OF HISTORICAL RESEARCH: FRIEND OR SOLDIER?

Texts of Classical Turkish literature reflect the cultural, social, military, political, and intellectual world of the period in which they were written. In order to understand these texts accurately, it is of great importance to benefit from historical sources and studies that reveal the historical conditions, belief systems, daily life, and state structure of the era. The concepts, terms, proper names, mazmuns (conventional poetic images), and references employed by poets are often directly related to the realities of their age. Historical data illuminate the background of the expressions, symbols, and events mentioned in these texts, thereby enabling a more accurate, comprehensive, and profound interpretation of their semantic world. In this respect, studies on Classical Turkish literature and the discipline of history appear as two complementary and closely interconnected fields. It may even be argued that history is the most

significant interdisciplinary field for the study of Classical Turkish literature. In Classical Turkish poetry, particularly in texts dating from the fifteenth and sixteenth centuries, one encounters the expression “yarar yoldaş.” Since this compound expression is not recorded in dictionaries, some previous studies, due to difficulties in reading manuscripts such as ink dispersion, have rendered it as “yâr u yoldaş,” “birer yoldaş,” and similar forms. Some studies that read the phrase correctly as “yarar yoldaş” have interpreted it in the sense of “helpful friend” or “beneficial companion.” However, a careful examination of the contexts in which the expression appears demonstrates that such interpretations remain considerably insufficient. In particular, evidence found in historical studies indicating that “yarar yoldaş” was used as a military term necessitates a reassessment of the expression. This paper examines the concept and semantic framework of “yarar yoldaş” as encountered in Classical Turkish poetic texts. The primary aim of the study is to draw attention to “yarar yoldaş” as a compound noun and to demonstrate that “yarar yoldaşlık” does not merely denote an abstract friendship or an ordinary useful companionship, but rather constitutes a concept corresponding to a particular military and social status. In this regard, various literary and historical works, especially texts of Classical Turkish poetry, will be analyzed comparatively. The study seeks to show that “yarar yoldaş” was used not for an ordinary fellow traveler, but rather for an armed companion, a close comrade-in-arms, mercenary groups, a protective soldier, or a skilled warrior. As a result of the analysis, the importance, usefulness, and necessity of reading literary texts together with historical studies will be emphasized.

Keywords: Ottoman Turkish, Classical Turkish Poetry “Yarar Yoldaş”, Historical Semantics, Military Context.

SABA MELİKESİNDEN GÜZELLİK MÜLKÜNÜN SULTANLIĞINA: KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE BELKİS

Selen Akman

(Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi)

Klasik Türk edebiyatının konu çeşitliliği bakımından en zengin sahalarından birini oluşturan peygamber kıssaları, divan şairlerinin hayal dünyasını besleyen güçlü edebî ve estetik kaynaklar arasında yer alır. Bu kıssalar yalnızca dinî içerikleriyle değil, aynı zamanda sembolik ve mecazî anlam katmanlarıyla da dikkat çeker. Bu anlatılar içinde, Hz. Davut’tan devraldığı saltanatı hak dinini yaymak amacıyla kullanan ve kendisine çeşitli mucizeler bahşedilen Hz. Süleyman’ın hayatı ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Onun hayvanlar ve cinler üzerindeki hâkimiyeti, rüzgârı emrine alması ve hikmet sahibi bir hükümdar oluşu, divan şairleri için son derece zengin bir imge dünyası sunar. Hz. Süleyman kıssasıyla bağlantılı olarak öne çıkan figürlerden biri de Saba Melikesi Belkıs’tır. Kur’an-ı Kerim’de anlatılan bu kıssa, özellikle Belkıs’ın ihtişamlı saltanatı, zekâsı ve sonunda hakikati kabul edişi üzerinden şekillenir. Klasik Türk şiirinde Belkıs, çoğu zaman güzellik, ihtişam ve ulaşılmazlık sembolü olarak yeniden yorumlanmıştır. Şairler, Belkıs’ın hükümdarlığını ve görkemini sevgilinin güzelliğiyle özdeşleştirerek estetik bir idealin temsilcisi hâline getirirler. Bu bağlamda Belkıs, yalnızca tarihî ya da dinî bir şahsiyet olmaktan çıkarak, şiirin sembolik evreninde “güzellik mülkünün sultanı”na dönüşür. Divan şiirinde Belkıs’ın sarayı, tahtı ve mücevherlerle bezeli ihtişamı, sevgilinin cazibesini anlatmak için kullanılan güçlü metaforlar arasında yer alır. Aynı zamanda Hz. Süleyman ile Belkıs arasında geçen olaylar, aşk, teslimiyet ve hakikatin idraki gibi temaların işlenmesine imkân tanır. Şairler bu kıssayı yeniden kurgulayarak hem dinî referansları estetik bir düzleme taşımış hem de okuyucuya çok katmanlı bir anlam dünyası sunmuştur. Sonuç olarak Belkıs, klasik Türk şiirinde hem tarihsel-dinî bir figür hem de idealize edilmiş güzelliğin ve ihtişamın sembolü olarak önemli bir yer edinmiştir. Bu dönüşüm, divan şairlerinin geleneksel anlatıları nasıl özgün ve estetik bir biçimde yeniden ürettiklerini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu çalışmanın amacı klasik Türk şiirinde Hz. Süleyman ve Belkıs etrafında oluşturulan hayal oyunlarına ışık tutup Belkıs figürünün Klasik Türk şiirindeki yerini ve anlamsal değerini metin odaklı bir yaklaşımla tespit etmektir.

Anahtar kelimeler: Hz. Süleyman, Belkıs, Saba Melikesi.

FROM THE QUEEN OF SHEBA TO THE SOVEREIGNTY OF THE REALM OF BEAUTY: BILQIS IN CLASSICAL TURKISH POETRY

Prophetic stories are among the richest thematic areas in Classical Turkish literature, serving as powerful literary and aesthetic sources for Diwan poets. These stories are notable not only for their religious content but also for their symbolic and metaphorical layers of meaning. Among these narratives, the life of Prophet Solomon holds a special place. His rule over animals and jinn, his command over the wind, and his wisdom as a ruler offer a highly rich world of imagery for Diwan poets. Bilqis, the Queen of Sheba, is a prominent figure linked to the story of Prophet Solomon. This narrative, found in the Quran, focuses on Bilqis’s grand kingdom, her intelligence, and her eventual acceptance of the truth. In Classical Turkish poetry, Bilqis is often reinterpreted as a symbol of beauty, splendor, and unattainability. Poets connect her sovereignty and grandeur with the beauty of the beloved, making her the representative of an aesthetic ideal. In this context, Bilqis moves beyond being a historical or religious figure and becomes the “sovereign of the realm of beauty” in the symbolic world of poetry. In Diwan poetry, Bilqis’s palace, throne, and magnificent jewels are used as powerful metaphors to describe the attraction

of the beloved. Additionally, the interaction between Prophet Solomon and Bilqis allows poets to explore themes such as love, submission, and understanding the truth. By reshaping this story, poets transferred religious references into an aesthetic context and offered readers a multi-layered world of meaning. In conclusion, Bilqis holds an important place in Classical Turkish poetry as both a historical-religious figure and a symbol of idealized beauty and grandeur. This transformation highlights how Diwan poets creatively and aesthetically reproduced traditional narratives. This study aims to examine the imaginative elements built around Prophet Solomon and Bilqis in Classical Turkish poetry, and to identify the role and semantic value of Bilqis through a text-oriented approach.

Keywords: Prophet Solomon, Bilqis, Queen of Sheba.

18. ASIR CELVETÎ SÛFÎ ŞAİRLERİNDEN ÂRİF DİVANÇESİ'NİN TANITIMI

Öğr. Gör. Havana Kaynak

(Gümüşhane Üniversitesi, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi)

Tasavvufî Türk edebiyatı, klasik Türk edebiyatı ve halk edebiyatında önemli bir yere sahip olan mecmualar ve divanlar, edebî ürünlerin belirlenmesi ve incelenmesinde büyük rol üstlenmiştir. Bu noktada özellikle mecmualar, farklı şairlerin şiirlerinin bir araya getirildiği yazmalar olup derleyenin kişisel beğenisine göre düzenlenmiştir. Çoğu zaman derleyicisinin kim olduğu ve ne zaman derlendiği bilinmese de bu eserler dönemin edebî zevkini yansıtmaları bakımından kıymetlidir. Mecmualar, yalnızca tanınmış şairlerin şiirlerini değil aynı zamanda tezkirelerde ya da edebiyat tarihlerinde adı anılmayan şairlerin ve onların eserlerinin de yer aldığı metinlerdir. Bu özellikleriyle mecmualar da divanlar ve tezkireler gibi Türk edebiyatı tarihinin değerli kaynakları arasında önemli bir konuma sahiptirler. Bu çalışma kapsamında, daha önce herhangi bir çalışmaya konu olmamış ve bir mecmua içerisinde yer alan Ârif Divançesi'nin tanıtım yapılarak Divançe içerisindeki şiirlerden birkaç örnek verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ârif, Celvetî, Divançe, Şair, Şiir.

INTRODUCTION TO THE DİVAN OF ARİF AN 18TH-CENTURY CELVETÎ SUFİ POET

Anthologies and divans, which hold an important place in Sufi Turkish literature, classical Turkish literature, and folk literature, have played a major role in identifying and analyzing literary works. In this regard, anthologies, in particular, are manuscripts that bring together the poems of different poets and are arranged according to the personal taste of the compiler. Although the identity of the compiler and the date of compilation are often unknown, these works are valuable in terms of reflecting the literary taste of the period. Anthologies are texts that include not only the poems of well-known poets but also the works of poets whose names are not mentioned in biographical dictionaries or literary histories. With these characteristics, anthologies, like divans and biographical dictionaries, hold an important position among the valuable sources of Turkish literary history. This study will introduce the Divan of Arif, a collection of poems that has not been the subject of any previous research and is included in an anthology, and will provide a few examples of poems from within the Divan.

Keywords: Ârif, Celvetî, Divançe, Poet, Poetry.

GEÇ DÖNEM BİR OSMANLI AYDINININ KALEMİNDEN FAHREDDİN RÂZÎ MONOGRAFİSİ

Dr. Öğretim Üyesi Sibel Ay

(Bandırma Onyedî Eylöl Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Faköltesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Geç dönem Osmanlı düşünce hayatı, Batı menşeli modern edebî türlerin ve yeni ilmî yaklaşımların matbuat dünyasında etkisini artırdığı bir dönüşüm sürecine sahne olmuştur. Bununla birlikte, klasik İslâmî ve edebî mirası muhafaza etmeyi amaçlayan müellifler de telif faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Trabzonlu Tayyibzâde Mehmed Zühdî, bu bağlamda eserleri ve fikirleri üzerinden değerlendirilebilecek geç dönem Osmanlı aydınlarından biridir. Onun Hicrî 1332 (Milâdî 1914–1915) yılında Kasbar Matbaası’nda basılan “Râzî (İmam Fahreddîn Râzî’nin Terceme-i Hâli)” adlı eseri, yalnızca bir terceme-i hâl örneği olmanın ötesinde; Fahreddîn Râzî’nin düşüncesini tarihsel eleştirilere karşı savunan entelektüel bir müdafaa, unutulmaya yüz tutmuş İslâmî mirası dönemin matbuat dünyasına taşıyan bir kültürel bellek metni ve Batı menşeli monografi tekniğini klasik Osmanlı biyografi geleneğiyle birleştiren dikkat çekici bir kaynak niteliği taşımaktadır. Bu çalışma, söz konusu monografiyi tarihî-eleştirel analiz ve metin analizi yöntemleriyle yapı ve içerik bakımından inceleyerek Zühdî’nin Fahreddîn Râzî tasavvurunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Eser, klasik Osmanlı biyografi geleneğine uygun biçimde hamdele, medhiye ve mukaddime bölümleriyle başlamaktadır. Müellif bu bölümlerde, geçmiş büyük âlimlerin eserlerinin unutulmaya terk edildiğini ifade etmekte ve bu mirası ihya etmeyi ilmî bir vefa borcu olarak değerlendirmektedir. Zühdî’nin metni, klasik tabakat eserlerinden farklı olarak kronolojik ve tematik bir kurgu takip etmektedir. Râzî’nin nesebi, doğumu ve ilk tahsil hayatıyla başlayan anlatı; Buhara, Semerkand, Harezm ve Belh gibi ilim merkezlerine yaptığı seyahatler, dönemin önde gelen âlimleriyle gerçekleştirdiği münazaralar ve siyasî-dinî mücadeleler üzerinden ilerlemektedir. Monografide özellikle Râzî’nin Radıyüddîn en-Nîşâbü’rî ve Nüreddîn es-Sâbü’nî ile gerçekleştirdiği kelâmî tartışmalar ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Bunun yanında Gûrî Devleti sarayında Kirâmiyye mensuplarıyla yaşadığı gerilimler, zındıklık suçlamaları ve Herat’a gönderilişi, dönemin mezhep-siyaset ilişkileri bağlamında değerlendirilmiştir. Eserin dikkat çekici yönlerinden biri de Râzî’nin hayatının son döneminde Necmeddîn-i Kübrâ ile karşılaşması sonucunda yaşadığı dönüşümün tasavvufî bir yönelişin kırılma noktası olarak sunulmasıdır. Bu bölümde Muhyiddîn İbnü’l-Arabî’ye nispet edilen ve Râzî’ye hitaben kaleme alınmış irşat mektubunun Zühdî tarafından yapılmış Türkçe tercümesine yer verilmesi, eserin kaynak değeri açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma; Râzî’nin düşünceleri ile kehanet ve batıl inanışlara yönelik rasyonalist eleştirilerini içermesi bakımından bilim ve felsefe tarihi, geç dönem Osmanlı aydınının geçmiş mirasa yaklaşımını ve biyografi metodolojisindeki dönüşümü yansıtmaları bakımından tarih, metne dâhil edilen Arapça mersiyeler, İbn Uneyn gibi şairlerin kasideleri, edebî ve felsefî mektuplar ile Râzî’nin Farsça beyitlerinin Türkçe tercüme ve şerhleri aracılığıyla da edebiyat disiplinleriyle ilişkili bir nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmada, Zühdî’nin klasik terceme-i hâl geleneğinin ötesine geçen, kaynak temelli ve tartışmacı bir monografi örneği olan “Râzî” adlı eseri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tayyibzâde Mehmed Zühdî, Fahreddîn Er-Râzî, Osmanlı Monografi Yazıcılığı, Terceme-İ Hâl, Biyografi.

A LATE OTTOMAN INTELLECTUAL'S MONOGRAPH ON FAKHR AL-DĪN AL-RĀZĪ

The intellectual life of the late Ottoman period witnessed a significant transformation in which Western-origin literary genres and new scholarly approaches increasingly influenced print culture. Nevertheless, authors who sought to preserve the classical Islamic and literary heritage continued their scholarly activities. Trabzonlu Tayyibzâde Mehmed Zühdi stands among the late Ottoman intellectuals whose works and ideas can be evaluated within this context. His work entitled “Râzî (İmam Fahreddîn Râzî’nin Terceme-i Hâli),” published in the Kasbar Printing House in 1332 AH (1914–1915 CE), represents more than a conventional biographical text. It functions simultaneously as an intellectual defense of Fakhr al-Dîn al-Râzî against historical criticisms, as a cultural memory text that carries a fading Islamic heritage into the period's print culture, and as a remarkable source that combines Western-style monographic methodology with the classical Ottoman biographical tradition. This study aims to reveal Zühdi’s perception of Fakhr al-Dîn al-Râzî through a structural and contextual analysis of the monograph, employing historical-critical and textual methods. The work begins with sections of hamdala, panegyric, and introduction in accordance with the conventions of classical Ottoman biographical literature. In these sections, the author emphasizes that the works of great scholars of the past have been abandoned to oblivion and regards the revival of this heritage as a scholarly duty of loyalty. Unlike classical tabaqât works, Zühdi’s text follows a chronological and thematic structure. Beginning with al-Râzî’s lineage, birth, and early education, the narrative proceeds through his travels to major centers of learning, including Bukhara, Samarqand, Khwarazm, and Balkh, as well as his debates with leading scholars of the period and his political and religious struggles. The monograph pays particular attention to al-Râzî’s theological debates with Rađî al-Dîn al-Nîshâbûrî and Nûr al-Dîn al-Sâbûnî. In addition, the tensions he experienced with members of the Karrâmiyya at the court of the Ghurid State, the accusations of heresy directed against him, and his exile to Herat are evaluated within the framework of the period's sectarian and political relations. One of the most striking aspects of the work is the presentation of al-Râzî’s encounter with Najm al-Dîn al-Kubrâ in the final period of his life as a turning point leading to a mystical transformation. In this section, the inclusion of Zühdi’s Turkish translation of the spiritual guidance letter attributed to Muhyiddîn Ibn al-‘Arabî and addressed to al-Râzî significantly enhances the source value of the text. This study occupies an interdisciplinary position at the intersection of the history of science and philosophy, history, and literary studies. It contributes to the history of science and philosophy through its discussion of al-Râzî’s thought and his rationalist critiques of superstition and divination; to historiography through its reflections on the late Ottoman intellectual’s approach to the Islamic past and the transformation of biographical methodology; and to literary studies through the Arabic elegies, qaşîdas by poets such as Ibn Unayn, literary and philosophical letters, and the Turkish translations and commentaries of al-Râzî’s Persian verses included in the text. In this respect, the paper examines Zühdi’s “Râzî” as a source-based and argumentative monograph that moves beyond the conventional tradition of terceme-i hâl and approaches modern biographical methodology.

Keywords: Tayyibzâde Mehmed Zühdi, Fakhr Al-Dîn Al-Râzî, Ottoman Monograph Writing, Terceme-İ Hâl, Biography.

BAHTİYAR VAHAPZADE ŞİİRİNE POSTKOLONYAL BİR YAKLAŞIM

Dr. Öğretim Üyesi Fatih Uyar

(Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)

1917 devrimiyle birlikte iktidara gelen Bolşevikler, Türkler ve Müslüman halklar tarafından desteklenir. Fakat 1922 yılında Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla birlikte sistem karşıtı olduğu iddia edilen halklara yönelik baskı ve sindirme politikaları devreye girmeye başlar. Stalin'in geliştirmeye çalıştığı asimilasyon politikalarına muhalefet eden aydınlar, fikir adamları, kanaat önderleri idam, kurşuna dizme, sürgün, kamp ve hapis cezaları gibi yaptırımlarla karşılaşmaya başlar. Sovyet yönetiminin tahakküm politikaları uzun yıllar bağımsızlık arayışındaki Türklerin özgürlük alanlarını kısıtlar ve onları temel insan haklarından yoksun bırakır. Bahtiyar Vahapzade, 1925 yılında Stalin yönetiminde Türklerin tarihinden, kültüründen, inancından, tarihi birikiminden koparılmaya çalışıldığı bir zamanda dünyaya gelir. 1934 yılında ailesiyle Bakü'ye göç eden şair Sovyet ideolojisiyle şekillendirilen kimliksizleştirme merkezli kurgulanan eğitim sistemi içerisinde öğrenim süreçlerini tamamlar. 1947'de Bakü Devlet Üniversitesi Filoloji Bölümü'nden mezun olan Vahapzade 1964 yılında Profesörlük ünvanını alır. Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesinde ve sonrasında parlamentoda siyasetçi olarak bulunan şair 1995'te İstiklal Nişanı ödülünü alır. Azerbaycan Türklerinin kimlik meselelerini şiirleriyle gündeme taşıyan şair, ana, anadili, vatan, din ve millet sevgisi gibi değerleri edebî eserleri aracılığıyla ifade ederek direncini, duruşunu ortaya koymaya çalışır. Döneminin tek tipleştirici siyasi atmosferinde kalemiyle mücadele eden sanatkâr Türklerin zayıflatılmak istenen kültürel hafızasını canlı ve diri tutmaya gayret gösterir. Postkolonyalizm, sömürgecilik sürecinin kolonize edenler ile edilenler üzerindeki sosyal, kültürel etkilerini ve bu sürecin bıraktığı izleri incelemeyi amaçlar. Postkolonyal edebiyat eleştirisi yöntemi ise, kolonyal süreçlerin sömürgeleştirilen, asimile edilen toplumların kimliklerinde, zihniyetlerinde meydana getirdiği dönüşümleri inceler. Tahakküm mekanizmalarının nasıl işlediğine odaklanan postkolonyal teori metnin sadece yüzeysel yapısına değil derin anlam katmanlarına yönelerek kolonize süreçlerinin izlerini açığa çıkarır. Bu çalışmada Bahtiyar Vahapzade'nin Gün Var Bin Aya Değer eserindeki şiirleri postkolonyal edebiyat eleştirisi bağlamında incelenerek Sovyet politikalarına karşı edebî eser düzleminde ortaya konan direncin yansımaları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sovyetler Birliği, Postkolonyalizm, Bahtiyar Vahapzade, Şiir.

A POSTCOLONIAL APPROACH TO THE POETRY OF BAHTİYAR VAHAPZADE

The Bolsheviks, who came to power with the 1917 Revolution, were initially supported by the Turks and Muslim populations. However, with the establishment of the Soviet Union in 1922, policies of oppression and intimidation targeting peoples alleged to be anti-systemic were put into effect. Intellectuals, thinkers, and opinion leaders who opposed the assimilation policies that Stalin sought to develop began to face severe sanctions such as executions, firing squads, exiles, labor camps, and imprisonments. For many years, the hegemony of the Soviet administration restricted the spheres of freedom of the Turks -who were in a continuous quest for independence- and deprived them of fundamental human rights. Bahtiyar Vahapzade was born in 1925 under the Stalinist regime, during a period when the Turks were actively being severed from their history, culture, faith, and historical heritage. Migrating to Baku with his family in 1934, the poet completed his education within a system designed around depersonalization and shaped by Soviet ideology. Graduating from the Department of Philology at Baku State University in 1947, Vahapzade attained the title of Professor in 1964. Having served as a politician in the parliament during and after Azerbaijan's struggle for independence, the poet was honored with the Istiglal Order (Order of Independence) in 1995. Bringing the

identity issues of the Azerbaijani Turks to the forefront through his poetry, Vahapzade sought to manifest his resistance and stance by expressing values such as love for the mother, mother tongue, homeland, religion, and nation through his literary works. Fighting with his pen against the homogenizing political atmosphere of his era, the artist strived to keep the cultural memory of the Turks, which the regime aimed to weaken, alive and resilient. Postcolonialism aims to investigate the social and cultural effects of the colonial process on both the colonizers and the colonized, as well as the lasting traces left behind by this trajectory. The postcolonial literary criticism method, on the other hand, examines the transformations that colonial processes brought about in the identities and mindsets of colonized and assimilated societies. Focusing on how mechanisms of domination operate, postcolonial theory does not merely address the surface structure of a text but penetrates its deep semantic layers to unearth the footprints of colonization processes. This study examines the poems in Bahtiyar Vahapzade's "Gün Var Bin Aya Değer" within the framework of postcolonial literary criticism, focusing on the reflections of resistance to Soviet policies as expressed in the realm of literary works.

Keywords: Soviet Union, Postcolonialism, Bahtiyar Vahapzade, Poetry.

BAĞIMSIZLIK SONRASI AZERBAIJAN EDEBİYATINDA DEKADAN ESTETİK VE BİREYİN İÇ DÜNYASI

Dr. Gunel İsgandarova

(Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Nizami Gencevi Edebiyat Enstitüsü)

Bağımsızlık döneminde Azerbaycan edebiyatı köklü bir değişim sürecine girdi ve bu değişimler yalnızca konu düzeyinde değil, aynı zamanda düşünce ve ifade biçiminde de kendini gösterdi. Önceki ideolojik çerçevelerin ortadan kalkması, yazarlara bireyin iç dünyasına daha derinlemesine inme imkânı sağladı. Bu koşullarda dekadane estetik yalnızca edebi bir yönelim olarak değil, aynı zamanda toplumun geçiş sürecinde yaşadığı psikolojik ve manevi gerilimin bir ifade aracı hâline geldi. İnsan artık kolektifin bir parçası olarak değil, kendi iç çelişkileriyle yüzleşen bir birey olarak tasvir edilmeye başlandı. Bu da yabancılaşma, yalnızlık ve içsel huzursuzluk gibi temaların yaygınlaşmasına yol açtı. Nesirde bu değişimler en çok anlatım yapısında hissedilir. Geleneksel, ardışık olay örgüsü zayıflar, olayların kronolojik gelişimi geri plana itilir ve dikkat karakterin düşünce akışına yönelir. Metinlerde iç monolog, çağrışımsal geçişler ve parçalanmış zaman algısı ön plana çıkar. Bu yaklaşım, insan bilincinin sabit ve bütüncül olmadığını göstermek amacını taşır. Okur artık sadece olayları takip eden değil, karakterin psikolojik durumunu çözmeye çalışan aktif bir katılımcıya dönüşür. Bu dönemde kahraman anlayışı da değişir. Daha önce idealize edilen ve belirli değerleri temsil eden karakterlerin yerini daha karmaşık ve çelişkili tipler alır. Yeni kahramanlar kararsız, iç çatışma yaşayan ve toplumla uyum sağlamakta zorlanan bireylerdir. Onların temel meselesi dış engellerden çok, içsel boşluk ve kimlik arayışıdır. Bu tür karakterler aracılığıyla edebiyat, insanın kendini anlama sürecinin ne kadar zor ve zaman zaman çelişkili olduğunu ortaya koyar. Vaqif Samadov'un eserlerinde ölüm teması, ironik yaklaşım ve varoluşun anlamsızlığına dair düşünceler, dekadane estetiğin tipik bir örneğidir. Şiirlerinde hayatın geçici doğası öne çıkar. İnsan ise bu gerçeklik karşısında güçsüz bir varlık olarak verilir. Bu durum, şiir dilinin imkânlarıyla daha da derinleştirilir. Dramatürjide ise bu estetik yaklaşım daha çok absürt durumlar ve iletişim eksikliği üzerinden kurulur. Karakterler arasındaki diyaloglar yüzeysel bir nitelik taşır; birbirlerini tam olarak anlayamazlar ve bu anlaşmazlık genel atmosferi belirler. Sahnedeki olaylar gerçek hayatı doğrudan yansıtmak yerine onun içsel kaosunu ve belirsizliğini ortaya koyar. Bu da toplumun geçiş sürecinde yaşadığı dalgalı yapının sanatsal bir modeli hâline gelir. Genel olarak bu dönem edebiyatında odak noktası insanın iç dünyasıdır. Dış olaylar ikinci planda kalır; asıl önemli olan bireyin düşünceleri, duyguları ve kendini anlama çabasıdır. Dekadane estetik bu anlamda edebiyatı kolektif ideallerden uzaklaştırarak bireysel deneyime yaklaştırır. Sonuç olarak ortaya çıkan metinler daha karmaşık, çok katmanlı ve yoruma açık bir yapı kazanır. Bu da modern Azerbaycan edebiyatının hem estetik hem de felsefi açıdan daha derinleşmesine imkân tanır.

Anahtar Kelimeler: Dekadane Estetik, İç Dünya, Yabancılaşma, Anlatı Yapısı, Kimlik Arayışı.

DECADENT AESTHETICS AND THE INNER WORLD OF THE INDIVIDUAL IN POST-INDEPENDENCE AZERBAIJANI LITERATURE

During the period of independence, Azerbaijani literature entered a phase of profound transformation, and these changes manifested themselves not only at the level of themes but also in modes of thought and expression. The disappearance of earlier ideological frameworks enabled writers to delve more deeply into the inner world of the individual. In this context, decadent aesthetics evolved not merely as a literary movement but also as a means of expressing the psychological and spiritual tension experienced by society during a transitional period. The human being began to be portrayed not as a part of a collective, but as an individual confronting

inner contradictions. This led to the widespread emergence of motifs such as alienation, loneliness, and inner unrest. In prose, these transformations are most evident in narrative structure. The traditional linear plot weakens, the chronological progression of events recedes into the background, and attention shifts to the flow of the character's thoughts. Internal monologue, associative transitions, and a fragmented sense of time become more prominent. This approach aims to demonstrate that human consciousness is neither stable nor unified. The reader is no longer a passive observer of events but becomes an active participant attempting to interpret the psychological state of the character. The concept of the protagonist also changes during this period. Idealized characters representing fixed values are replaced by more complex and contradictory figures. These new protagonists are indecisive, internally conflicted, and often struggle to adapt to society. Their primary challenges stem not from external obstacles but from an inner void and a search for identity. Through such characters, literature reveals how difficult and at times contradictory the process of self-understanding can be. In Vaqif Samadoglu's works, the theme of death, an ironic approach, and reflections on the meaninglessness of existence represent a typical example of decadent aesthetics. His poems emphasize the temporary nature of life. The human being is portrayed as powerless in the face of this reality. This idea is further deepened through poetic language. In dramaturgy, this aesthetic approach is constructed through absurd situations and a lack of communication. Dialogues between characters tend to be formal and superficial; they fail to fully understand one another, and this misunderstanding shapes the overall atmosphere. What unfolds on stage reflects not reality directly, but rather its internal chaos and uncertainty. This becomes an artistic model of the instability experienced by society during a transitional period. Overall, the primary focus of literature in this era is the inner world of the individual. External events move into the background, while thoughts, emotions, and the effort to understand oneself take center stage. In this sense, decadent aesthetics distances literature from collective ideals and brings it closer to individual experience. As a result, the texts produced become more complex, multilayered, and open to interpretation, allowing modern Azerbaijani literature to reach deeper levels both aesthetically and philosophically.

Keywords: Decadent Aesthetics, Inner World, Alienation, Narrative Structure, Identity Search.

AZERBAIJAN VE İNGİLİZ EDEBİYATLARINDA EŞKİYA İMGESİ VE MİLLİ TARİHSEL BELLEK

Dr. Mercan Sabir Sofiyeva

(Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Nizami Gencevi Edebiyat Enstitüsü)

Bu çalışma, Azerbaycan ve İngiliz edebiyatlarında eşkiya imgesinin milli tarihsel bellek bağlamındaki yerini karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Araştırmanın temel amacı, farklı kültürel ve tarihsel koşullarda ortaya çıkan eşkiya figürlerinin toplumların kolektif hafızasında nasıl halk kahramanına dönüştüğünü ortaya koymaktır. Çalışmada Azerbaycan sözlü halk edebiyatında ve yazılı edebiyatta önemli bir yere sahip olan Koroğlu karakteri İngiliz folklorunun en tanınmış outlaw figürü olan Robin Hood arasında tipolojik benzerlikler ele alınmaktadır. Bu kahramanların ortak özelliği resmi otorite tarafından suçlu kabul edilmelerine rağmen halk tarafından adalet savunucusu olarak idealize edilmeleridir. Araştırmanın teorik çerçevesini İngiliz tarihçi Eric Hobsbawm'ın geliştirdiği "social banditry" (sosyal banditlik) kuramı oluşturmaktadır. Hobsbawm, "Outlaws" adlı eserinde sosyal eşkiyaları, köylü toplumlarının adaletsiz yönetime karşı yarattığı halk kahramanları olarak değerlendirmektedir. Bu teoriye göre sosyal banditler, devlet yasalarına göre suçlu sayılsalar da halkın gözünde zenginden alıp yoksula veren, haksızlığa karşı duran ve toplumsal dengeyi koruyan kişiler olarak kabul edilirler. Robin Hood anlatıları bu teorinin Batı edebiyatındaki en önemli örneklerinden biri sayılırken, Azerbaycan edebiyatında Kaçak Nebi ve Koroğlu benzer işlevler üstlenmektedir. Çalışmada ayrıca eşkiya imgesinin milli tarihsel belleğin oluşumundaki rolü de incelenmektedir. Özellikle işgal, sosyal eşitsizlik, feodal baskı ve siyasi otoriteye karşı mücadele dönemlerinde ortaya çıkan bu karakterlerin halkın özgürlük düşüncesini temsil ettiği görülmektedir. Robin Hood'un İngiliz kültüründe "adil eşkiya" modeli olarak yaşaması ile Azerbaycan qaçaqlarının halk hafızasında zulme karşı direniş sembolüne dönüşmesi arasında önemli benzerlikler bulunmaktadır. Bu bağlamda eşkiya imgesi yalnızca folklorik bir motif değil, aynı zamanda toplumların tarihsel deneyimlerini, adalet anlayışını ve milli kimlik algısını yansıtan kültürel bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Makalede Azerbaycan ve İngiliz edebiyatlarında Koroğlu və Robin Hud destanlarını karşılaştırmakla birlikte, her iki edebiyatdan Valter Skott'un "İvanhoe", "Rob Roy", Süleyman Rehimov'un "Kafkas kartalı", Celal Bergüşad'ın "Bozatin belinde", Ferman Eyvazlı'nın "Kaçak Kerem" ve diğer eserler incelenmeye dâhil edilmiştir. Bunun yanı sıra, İngiliz yazar John Fowles'in Robin Hood temasına ilişkin görüşleri ve çalışmaları da önemli bir yer tutmaktadır. Makalede yeri geldikçe John Fowles'in söz konusu temaya dair değerlendirmelerine başvurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Edebiyatı, İngiliz Edebiyatı, Eşkiya İmgesi, Milli Tarihsel Bellek, Halk Kahramanları, Sosyal Eşkiyalık Kuramı.

THE OUTLAW IMAGE IN AZERBAIJANI AND ENGLISH LITERATURE AND NATIONAL HISTORICAL MEMORY

This study comparatively examines the place of the outlaw image in Azerbaijani and English literature within the context of national historical memory. The main aim of the research is to reveal how outlaw figures emerging under different cultural and historical conditions are transformed into folk heroes in the collective memory of societies. The study addresses typological similarities between the character of Koroglu, who holds an important place in Azerbaijani oral folk literature and written literature, and Robin Hood, the most well-known outlaw figure of English folklore. The common feature of these heroes is that, although they are regarded as criminals by official authority, they are idealized by the people as defenders of justice. The theoretical framework of the study is based on the "social banditry" theory

developed by the English historian Eric Hobsbawm. In his work “Outlaws”, Hobsbawm defines social bandits as folk heroes created by peasant societies in response to unjust governance. According to this theory, although social bandits are considered criminals under state law, they are perceived by the people as individuals who take from the rich and give to the poor, oppose injustice, and maintain social balance. While Robin Hood narratives are regarded as one of the most significant examples of this theory in Western literature, figures such as Outlaw Nabi and Koroglu perform similar functions in Azerbaijani literature. The study also examines the role of the outlaw image in the formation of national historical memory. It is observed that these characters, which emerge particularly during periods of occupation, social inequality, feudal oppression, and resistance against political authority, represent the people’s idea of freedom. There are significant similarities between Robin Hood’s survival in English culture as a model of the “just outlaw” and the transformation of Azerbaijani outlaws into symbols of resistance against oppression in popular memory. In this context, the outlaw image is considered not only a folkloric motif but also a cultural structure that reflects societies’ historical experiences, understanding of justice, and sense of national identity. In the article, a comparative analysis is conducted of the Koroglu and Robin Hood epics in Azerbaijani and English literatures. In addition, Walter Scott’s “Ivanhoe” and “Rob Roy” from English literature, Suleyman Rahimov’s “The Eagle of the Caucasus”, Jalal Bargushad’s “On the Back of the Grey Horse”, Ferman Eyvazlı’s “The Outlaw Kerem”, and other relevant works are included within the scope of the study. Furthermore, the views and studies of the English writer John Fowles on the Robin Hood theme occupy an important place in the research. Throughout the article, Fowles’s evaluations of this theme are also referred to where appropriate.

Keywords: Azerbaijani Literature, English Literature, Outlaw Image, National Historical Memory, Folk Hero, The Theory of Social Banditry.

BALKAN KÖKENLİ KURUCU KADROLAR VE MODERN TÜRKİYE’NİN İNŞASI

Dr. Öğretim Üyesi Murat Turan

(Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü)

Osmanlı Devleti’nin çözülme sürecinde Balkanlar, askerî çatışmaların yaşandığı bir bölge olmasının yanında modernleşme hareketlerinin, çok kültürlü toplumsal yapının ve yeni siyasal düşüncelerin geliştiği önemli bir alan olmuştur. Selanik, Manastır, Üsküp ve Sofya gibi şehirler, XIX. yüzyılın sonlarından itibaren modern eğitim kurumları, basın faaliyetleri ve siyasal örgütlenmeler sayesinde Osmanlı modernleşmesinin öncü merkezleri haline gelmiştir. Bu şehirlerde yetişen Balkan kökenli asker, siyasetçi ve aydınlar, devletin çözülüşünü savaşlar, göçler ve toprak kayıpları eşliğinde doğrudan deneyimlemişlerdir. Bu durum, onların devletin bütünlüğü, merkezîyetçilik ve toplumsal düzen konularında güçlü bir yaklaşım geliştirmelerine neden olmuş ve Cumhuriyet’in kuruluş sürecinde etkili olmalarını sağlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün Selanik’te yetişmiş olması, Balkan kökenli kurucu seçkinlerin düşünce dünyasını anlamak açısından önemli bir örnektir. Selanik’in çok kültürlü yapısı, Batı ile yoğun ilişkileri ve gelişmiş eğitim ortamı, Atatürk’ün laiklik, çağdaşlaşma ve ulus-devlet anlayışının şekillenmesinde etkili olmuştur. İsmet İnönü’nün Balkan Savaşları sırasında edindiği deneyimler, güvenlik ve dış politika anlayışını belirlemiştir. Balkan Savaşları’nın yarattığı yenilgi, kitlesel göçler ve sınır değişimleri, İnönü’nün temkinli ve gerçekçi bir siyasal yaklaşım geliştirmesine yol açmıştır. Bu yaklaşım, Lozan görüşmelerinde ve II. Dünya Savaşı yıllarında izlenen dış politikada da görülmektedir. Cumhuriyet’in hukuk devrimlerinde önemli rol oynayan Mahmut Esat Bozkurt, laik ve merkezi bir hukuk sistemi kurulmasına katkı sağlamıştır. İsviçre Medeni Kanunu’nun kabulü ve Osmanlı’nın çok hukuklu yapısının sona erdirilmesi, siyasal birliği sağlamaya dönük önemli düzenlemeler arasında yer almıştır. Bu devrimler, Balkanlar’da şekillenen modern devlet anlayışının Cumhuriyet kurumlarına yansımalarıdır. Ziya Gökalp doğrudan Balkan kökenli olmamasına rağmen Selanik çevresindeki aydınlarla kurduğu ilişkiler nedeniyle bu süreçte önemli bir yere sahiptir. Balkan Savaşları sonrasında yaşanan çözülme, Gökalp’in Türkçülük ve ulus-devlet düşüncesinin gelişiminde etkili olmuş, ulusal kültür ve toplumsal dayanışma fikirleri yeni siyasal kimliğin ideolojik temelini oluşturmuştur. Fethi Okyar ve Tevfik Rüştü Aras, Balkan kökenli kadroların Cumhuriyet’in erken dönem siyaset ve diplomasi anlayışına yaptığı katkıları ortaya koyan önemli isimler arasında yer almaktadır. Fethi Okyar, siyasal meşruiyet ve çoğulculuk arayışlarını temsil ederken, Tevfik Rüştü Aras, Balkan Antantı sürecinde bölgesel işbirliği politikalarının oluşmasında önemli rol oynamıştır. Balkan kökenli siyasetçi ve aydınlar, ortak tarihsel deneyimleri ve modern eğitim birikimleri sayesinde Cumhuriyet’in kuruluşunda belirleyici bir rol üstlenmişlerdir. Çok kültürlü Balkan coğrafyasında edinilen deneyim, merkezîyetçi devlet yapısının benimsenmesi, hızlı reformların uygulanması ve ulusal egemenlik anlayışının güçlenmesinde etkili olmuştur. Bu nedenle Balkanlar, Cumhuriyet’in kurucu kadroları açısından geçmişte kalan bir coğrafya olmaktan çıkıp yeni devletin siyasal zihniyetini şekillendiren önemli bir tarihsel kaynak haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet’in Kuruluşu, Modern Türkiye, Balkan Kökenli Aydınlar, Ulus-Devlet İnşası, Siyasal Düşünce.

FOUNDERS OF BALKAN ORIGIN AND THE CONSTRUCTION OF MODERN TURKEY

During the period of disintegration of the Ottoman Empire, the Balkans functioned not only as a region characterised by military conflicts but also as a key area in which modernisation movements, a multicultural social structure and new political ideas took root. Cities such as

Thessaloniki, Monastir, Skopje, and Sofia became leading centres of Ottoman modernisation from the late 19th century onwards, thanks to modern educational institutions, press activities, and political organisations. Military personnel, politicians and intellectuals of Balkan origin who reached adulthood in these cities were first-hand witnesses to the dissolution of the state, in the context of wars, migrations and territorial losses. This situation led them to adopt a robust position on issues of state integrity, centralisation, and social order, thereby enabling them to exert a significant influence on the establishment of the Republic. The fact that Mustafa Kemal Atatürk was raised in Thessaloniki serves as a significant example for understanding the intellectual world of the Balkan-origin founding elite. The multicultural structure of Thessaloniki, its close ties with the West, and its advanced educational environment played a significant role in shaping Atatürk's understanding of secularism, modernization, and the nation-state. The experiences garnered by İsmet İnönü during the Balkan Wars were instrumental in shaping his comprehension of security and foreign policy. The defeat, mass migrations and border changes resulting from the Balkan Wars led İnönü to develop a cautious and realistic political approach. This approach is also evident in the foreign policy pursued during the Lausanne negotiations and the years of World War II. Mahmut Esat Bozkurt, who played a significant role in the Republic's legal reforms, contributed to the establishment of a secular and centralized legal system. The adoption of the Swiss Civil Code and the abolition of the Ottoman Empire's multi-legal system were among the key measures implemented with the aim of securing political unity. These reforms reflected the modern concept of the state that was taking shape in the Balkans within the institutions of the Republic. Despite the fact that Ziya Gökalp himself was not of direct Balkan origin, he nevertheless played a significant role in this process, primarily due to the relationships he had established with intellectuals residing in the Thessaloniki area. The disintegration that ensued in the aftermath of the Balkan Wars exerted a significant influence on the evolution of Gökalp's ideological perspectives concerning Turkism and the nation-state. The conceptual underpinnings of the new political identity were formed by the notions of national culture and social solidarity. Fethi Okyar and Tevfik Rüştü Aras are among the key figures who highlight the contributions made by Balkan-origin cadres to the early Republican era's understanding of politics and diplomacy. While Fethi Okyar is recognised for his advocacy of political legitimacy and pluralism, Tevfik Rüştü Aras is remembered for his instrumental role in the formulation of regional cooperation policies during the Balkan Entente process. The role of politicians and intellectuals of Balkan origin in the establishment of the Republic is noteworthy. This is attributable to their shared historical experiences and modern educational backgrounds. The experience gained in the multicultural Balkan region was instrumental in the adoption of a centralized state structure, the implementation of rapid reforms, and the strengthening of the concept of national sovereignty. Consequently, the Balkans ceased to be regarded as merely a region of the past for the Republic's founding cadre and became an important historical source that shaped the political mindset of the new state.

Keywords: The Founding of the Republic, Modern Turkey, Intellectuals of Balkan Origin, Nation-State Building, Political Thought.

TAŞRANIN DİVAN'LA KONUŞMASI: TRABZON AHKÂM DEFTERLERİ'NDE GÜMÜŞHANE ŞİKÂyetLERİ (1742-1800)

Doç. Dr. İlhan Gök

(Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü)

Osmanlı Devleti'nde adalet anlayışı, devletin meşruiyetini ve toplumsal düzenini ayakta tutan temel unsurlardan biri olarak kabul edilmiştir. “Adalet mülkün temelidir” anlayışı doğrultusunda şekillenen bu sistemde padişah, adaletin en üst temsilcisi ve “mazlumun sığınağı” olarak değerlendirilmiştir. Halkın doğrudan merkeze başvurabilmesini sağlayan şikâyet mekanizması çerçevesinde Divan-ı Hümayun, en yüksek hukukî merci olarak işlev görmüştür. Divan'da ele alınan şikâyetlere dair kararlar önce Mühimme Defterleri'ne, daha sonra Şikâyet Defterleri'ne, 18. yüzyılda ise eyalet ahkâm defterlerine kaydedilmiştir. Bu bildiride, Trabzon Ahkâm Defterleri'nde 1742-1800 yılları arasında yer alan Gümüşhane'ye ait bazı şikâyet hükümleri incelenerek Osmanlı taşrasındaki adalet pratiğinin yansımaları değerlendirilecektir. Çalışmanın amacı, Osmanlı şikâyet mekanizmasının işleyişini ortaya koymak ve merkez-taşra ilişkilerinin hukukî boyutunu Gümüşhane örneği üzerinden ele almaktır. Ahkâm kayıtları yalnızca hukukî belgeler olarak değil, aynı zamanda Osmanlı siyasal kültürünü ve adalet anlayışını yansıtan metinler olarak değerlendirilecektir. İncelenecek kayıtlarda şikâyetlerin özellikle nikâh, miras, mülk anlaşmazlıkları, vergi meseleleri, su kullanım hakları ve görev ihtilafları etrafında yoğunlaştığı görülecektir. Bu kayıtlar üzerinden gündelik hayatta karşılaşılan sosyal ve ekonomik sorunların merkeze taşınma biçimi ele alınacaktır. Aile hukuku ve miras meselelerine ilişkin hükümler aracılığıyla devletin hak koruyucu rolü değerlendirilecektir. Nikâh akdinin korunması, yetim haklarının güvence altına alınması ve miras hisselerinin iadesine ilişkin kararlar üzerinden Osmanlı hukuk sisteminin toplumsal hayata müdahale biçimi ortaya konulacaktır. Bildiri kapsamında gayrimüslim tebaanın şikâyet mekanizmasından yararlanma biçimi de incelenecektir. Gümüşhane'ye bağlı köylerde yaşayan zimmîlerin mülkiyet ve vergi meseleleriyle ilgili olarak merkeze başvurabilmeleri ve Divan-ı Hümayun'un bu başvurulara müdahale etmesi üzerinden Osmanlı hukuk sisteminin farklı toplumsal grupları kapsayan yapısı değerlendirilecektir. Vergi ve tımar sistemine ilişkin kayıtlar üzerinden merkezî yönetimin ekonomik düzeni kontrol altında tutma çabası ele alınacaktır. Reayanın sipahilerin kanuna aykırı vergi taleplerine karşı merkeze başvurabilmesi kadar sipahilerin de hak taleplerini merkeze iletebilmesi, devletin taşrada farklı toplumsal gruplar arasında denge kurmaya çalışan yönetim anlayışını göstermesi bakımından değerlendirilecektir. Bu yönüyle şikâyet mekanizmasının yalnızca bireysel hak arama yolu değil, aynı zamanda taşrayı denetleme araçlarından biri olduğu ortaya konulacaktır. Çalışmada ayrıca ahkâm kayıtlarında kullanılan dil üzerinde durulacaktır. Belgelerde yer alan “gadr”, “zulm”, “hilâf-ı şer”, “ta'addî”, “mugâyir-i kânûn”, “ibtâl-i hak” ve “ihkâk-ı hak” gibi kavramlar üzerinden Osmanlı toplumunda mağduriyetin hangi söylem çerçevesinde ifade edildiği incelenecektir. Şikâyet sahiplerinin kendilerini “mazlum”, karşı tarafı ise “ta'addî eden” kişiler olarak tanımlamaları üzerinden devletin resmî adalet söylemiyle kurulan ilişki değerlendirilecektir. Sonuç olarak bu bildiride, Osmanlı şikâyet mekanizmasının yalnızca bireysel hak arama yolu olmadığı; toplumsal düzeni koruyan ve merkezî otoriteyi taşrada görünür kılan çok yönlü bir idarî yapı olduğu ortaya konulacaktır. Gümüşhane'ye ait şikâyet kayıtlarının ise Osmanlı taşrasındaki adalet anlayışının uygulamadaki yansımalarını göstermesi bakımından önemli veriler sunduğu değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Ahkâm Defterleri, Gümüşhane, Şikâyet Mekanizması, Adalet Anlayışı.

THE PROVINCES' CONVERSATION WITH THE IMPERIAL COUNCIL (DÎVAN): COMPLAINTS FROM GÜMÜŞHANE IN THE TRABZON AHKÂM REGISTERS (1742–1800)

In the Ottoman Empire, justice was regarded not merely as a legal principle but as one of the foundations of state legitimacy and social order. Within the framework of the principle “Justice is the foundation of the state” (“Adalet mülkün temelidir”), the sultan was perceived as the supreme representative of justice and the protector of the oppressed. In this context, the complaint mechanism enabled subjects to appeal directly to the imperial center, while the Imperial Council (Divan-ı Hümâyûn) functioned as the highest judicial authority. Decisions regarding complaints were initially recorded in the Mühimme Registers, later in the Complaint Registers (Şikâyet Defterleri), and from the eighteenth century onward in the provincial ahkâm registers. This paper examines selected complaint records concerning Gümüşhane preserved in the Trabzon Ahkâm Registers between 1742 and 1800 in order to evaluate the practical reflections of Ottoman justice in the provinces. The study aims to reveal the functioning of the Ottoman complaint mechanism and to analyze the legal dimension of center-province relations through the case of Gümüşhane. In this respect, the ahkâm records will be approached not only as legal documents but also as texts reflecting Ottoman political culture and conceptions of justice. The examined records demonstrate that complaints primarily focused on marriage disputes, inheritance cases, property conflicts, taxation problems, water usage rights, and administrative disputes. Through these records, the study analyzes how social and economic problems encountered in daily life were conveyed to the imperial center. Particular attention will be given to the role of the state in protecting individual rights in matters related to family and inheritance law. Decisions concerning marriage contracts, the protection of orphans' rights, and the restitution of inheritance shares reveal the extent to which the Ottoman legal system intervened in social life. The paper also examines how non-Muslim subjects benefited from the complaint mechanism. The ability of zimmi living in villages attached to Gümüşhane to petition the imperial center regarding property and taxation disputes demonstrates the inclusive nature of the Ottoman legal system toward different social groups. Records related to taxation and the timar system further illustrate the efforts of the central administration to maintain control over the provincial economic order. In addition, the study focuses on the language used in the ahkâm records. Terms such as “gadr” (oppression), “zulm” (tyranny), “hilâf-ı şer” (contrary to Islamic law), and “ta‘addî” (transgression) will be examined to analyze how victimization was expressed within Ottoman legal discourse. The way petitioners described themselves as “mazlum” (the oppressed) reflects their engagement with the official discourse of Ottoman justice. Consequently, this paper argues that the Ottoman complaint mechanism functioned not only as a means of seeking justice but also as a multilayered administrative structure that reinforced social order and rendered central authority visible in the provinces. Complaint records concerning Gümüşhane therefore provide important evidence for understanding the practical manifestations of Ottoman justice in the provincial context.

Keywords: Ottoman Empire, Ahkâm Registers, Gümüşhane, Complaint Mechanism, Ottoman Justice System.

FALİH RIFKI ATAY'IN ESERLERİNDE İSTANBUL: SÜREKLİLİK, DEĞİŞİM VE TARİHSEL BELLEK

Dr. Öğretim Üyesi Aysel Fedai

(Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü)

Osmanlı Devleti'nin son döneminden Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşuna kadar uzanan tarihsel süreçte, İstanbul'un siyasî, sosyal ve kültürel hayatında belirgin değişimler yaşanmıştır. Osmanlı dönemi boyunca başkent kimliğini muhafaza eden İstanbul şehri, merkezi yönetimin idare birimi vasfını korurken, muhtelif dönemlere ait tarihsel birikimleri de bünyesinde barındırmayı başarabilmiş ender şehirlerden biridir. Son dönem Osmanlı ve ilk dönem Cumhuriyet yıllarında, yazarlık ve gazeteciliğiyle ön plana çıkan Falih Rıfkı Atay, bu iki süreçte İstanbul'daki gelişmeleri yakından takip etmiş ve şehrin yaşadığı değişimleri eserlerinde işlemiştir. Atay'ın eserleri, İstanbul'un iki dönemdeki konumunu anlamlandırmak bakımından önemli katkılar sunmaktadır. Eserlerinde, İstanbul şehrinde gündelik hayat, siyasal oluşumlar, halk kesimlerinin ve bürokratik seçkinlerin yaşam biçimleri gibi konular yer almaktadır. Asırlarca Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış bir şehrin taşıdığı tarihsel süreklilik ve kültürel hafıza, Atay'ın eserlerinde belirgin biçimde hissedilmektedir. Bu yönüyle İstanbul, Atay'ın eserlerinde geçmiş ile gelecek arasındaki bağı meydana getiren ve süreklilik oluşturan bir mekân şeklinde tasvir edilmektedir. Siyasî gelişmelerin merkezini teşkil eden İstanbul, farklı tarihsel evrelerde değişen yönetim yapıları ve yaşam pratiklerinin gözlemlendiği bir şehir olarak öne çıkmaktadır. Basın ve edebiyat alanında faaliyet gösteren aydınların metinleri, şehrin dönüşümünü anlamada önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Falih Rıfkı Atay, İstanbul'u toplumsal algı, zihniyet değişimi, şehir kültürü üzerinden değerlendiren bir bakış geliştirmiştir. Atay'ın metinlerinde şehir, tarihsel arka planın ötesinde değişen değerler sisteminin, yeni toplumsal yapılanma süreçlerinin gözlemlendiği bir alan olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede İstanbul, tarihsel mirasın sürekliliğini taşıyan, modernleşme sürecinin etkilerini görünür kılan bir şehir profili ortaya koymaktadır. İstanbul, başkent kimliğini aşan tarihsel merkez olmanın ötesinde değişim süreçlerinin somutlaştığı bir inceleme alanına dönüşmektedir. Bu yaklaşım, İstanbul'un geçiş dönemine özgü çok boyutlu yapısının anlaşılmasına yönelik önemli veriler sunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, İstanbul şehrinin geçirmiş olduğu değişimlerin ve şehirde yaşanan önemli olayların Falih Rıfkı Atay'ın eserlerine yansıyış biçimini ele almaktır. Çalışmada, Atay'ın eserleri değerlendirilerek, İstanbul şehrinin Osmanlı Devleti'nin son döneminde geçirmiş olduğu dönüşümler ile Cumhuriyet'in modernleşme projesi kapsamında şehrin kültürel ve siyasal değişim süreçlerinin yazar tarafından nasıl metne yansıdığı ve anlamsal çıkarımları nasıl yaptığı incelenmiştir. Atay'ın İstanbul konusundaki değerlendirmeleri, Osmanlı şehir hayatının belleğini muhafaza eden unsurlar ile yeni dönemin zihinsel arayışlarını bir arada yansıtmaktadır. Çalışma, iki farklı dönemde gazetecilik ve yazarlık yapmış bir aydının eserlerine yansıyan şekliyle, İstanbul şehrinin Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerindeki görüntüsünü karşılaştırmalı olarak ele alarak şehir tarihçiliğine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Falih Rıfkı Atay, Şehir Tarihi, İstanbul, Cumhuriyet Modernleşmesi, Kültürel Değişim.

ISTANBUL IN THE WORKS OF FALİH RIFKI ATAY: CONTINUITY, CHANGE, AND HISTORICAL MEMORY

During the historical period spanning from the final years of the Ottoman Empire to the founding of the Republic of Turkey, significant changes took place in Istanbul's political, social, and cultural life. Istanbul's status as the capital of the Ottoman Empire persisted throughout the

duration of the Ottoman period, and it is a rare city that has managed to preserve its role as an administrative unit of the central government while also successfully preserving the historical legacies of various eras. It is evident that Falih Rifki Atay, a figure who garnered distinction as both a writer and a journalist during the late Ottoman and early Republican eras, maintained a close observation of the developments that took place in Istanbul during these two periods. In his literary works, he addressed the changes that the city underwent. Atay's works offer significant insights into the understanding of Istanbul's position during these two eras. The thematic scope of his oeuvre encompasses quotidian life in Istanbul, along with the intricate dynamics of political formations and the lifestyles of both the general populace and the bureaucratic elite. The historical continuity and cultural memory inherent in a city that served as the capital of the Ottoman Empire for centuries are distinctly felt in Atay's works. In this regard, Istanbul is depicted in Atay's works as a space that establishes the connection between past and future and creates continuity. Istanbul's status as a major centre of political development has led to the observation of shifting administrative structures and evolving lifestyles across different historical periods. The writings of intellectuals active in the fields of journalism and literature serve as a crucial source for understanding the city's transformation. In developing a perspective on Istanbul, Falih Rıf K1 Atay employs a multifaceted approach, encompassing social perception, shifts in mindset, and urban culture. In Atay's writings, the city is conceptualised as a space where shifting value systems and novel processes of social restructuring are observed, beyond its historical backdrop. Within this framework, Istanbul presents a profile that both carries the continuity of its historical heritage and makes the effects of the modernization process visible. Istanbul is undergoing a transformation that has profound implications for its identity as both a capital and a historical centre. This metamorphosis has given rise to a new field of study, in which processes of change are becoming increasingly evident. This approach provides significant insights into understanding the multifaceted structure of Istanbul during its transitional period. The objective of this study is to examine how the changes that the city of Istanbul underwent and the significant events that took place there are reflected in the works of Falih Rıf K1 Atay. This study utilises an analytical approach to examine how the author reflects the transformations Istanbul underwent during the final period of the Ottoman Empire, as well as the city's cultural and political transformation processes within the framework of the Republic's modernisation project. Additionally, it explores how the author derives meaning from these reflections. Atay's assessments of Istanbul reflect both the elements that preserve the memory of Ottoman urban life and the intellectual quests of the new era. The present study aims to contribute to urban historiography by comparing images of Istanbul during the Ottoman and Republican periods as reflected in the works of an intellectual who practised journalism and writing in two distinct eras.

Keywords: Falih Rıf K1 Atay, Urban History, Istanbul, Republican Modernization, Cultural Change.

GÜNEŞTEKİ ADAMLAR: MODERN ARAP DÜNYASININ SINIR PRATİKLERİNDE SÖMÜRGEÇİ MANTIK

Hareth Adnan Abdalla Oweida

(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans
Öğrencisi)

Sömürgeci idari mantık, yeni bağımsızlığına kavuşmuş Arap devletlerinin sınır uygulamalarında varlığını sürdürmekte ve Filistinlileri hem kendi topraklarında hem de Arap dünyasının genelinde sürekli bir sömürge gerçekliğine hapsedmektedir. Tanınmış Filistinli yazar Gassan Kanafani'nin Güneşteki Adamlar adlı novellası, üç Filistinli erkeğin Kuveyt'e yasa dışı yollardan geçme çabasını konu alarak bu gerçekliği gözler önüne sermektedir. Novellanın kırılma noktası, üç Filistinli mültecinin sınırı gizlice geçebilmek için güneşin kavurucu sıcaklığı altında bir tankerin içine saklanmalarıyla yaşanır. Nihayetinde sürücü, sınır kontrolünde o kadar uzun süre kalır ki, üç Filistinli mülteci yoğun çöl sıcaklığı nedeniyle, tankerin duvarlarına vurmadan veya hiçbir ses çıkarmadan, sessizlik içinde can verirler. Onların bu sessizliği ve ölüme kabullenişleri, Orta Doğu'daki sömürgecilik tarihinden miras kalan bu sınır denetim uygulamaları altındaki adaletsizliği yansıtmaktadır. Roman, göç meselesinin devam ettiği ve insanlığı farklı kategorilere bölen sınır gerçekliğine karşı birçok kişinin mücadele verdiği günümüzde hâlâ önemini korumaktadır. Arap bağlamında Sykes-Picot Anlaşması, bu gerçekliğin başlangıcını oluşturmuş ve böylece modern Arap dünyasının sınırlarının statükosunu sürdüren tarihsel mirası meydana getirmiştir. Güneşteki Adamlar, sınırların keyfi mantığını ve bunun insanları genel bağlamda, Filistinlileri ise özel olarak sürekli bir travmaya nasıl hapsettiğini eleştirmektedir. Bu çalışma, Arap dünyasındaki geçmiş ve güncel katı sınır denetim uygulamalarını, bölgedeki sömürgecilik tarihsel bağlamıyla paralel olarak incelemektedir. Gassan Kanafani'nin novellasını analiz ederek, Arap dünyasının mevcut sınır gerçekliğini ve sömürgeciliğin tarihsel hesapları ile edebiyat arasındaki bağlantıyı anlamaya yardımcı olacak tarihsel bir edebî çerçeve sunmaktayım.

Anahtar Kelimeler: Filistin Edebiyatı, Postkolonyalizm, Gassan Kanafani, Sykes-Picot, Sömürgeci Sınırlar.

MEN IN THE SUN: COLONIAL LOGIC IN THE MODERN ARAB WORLD'S BORDER PRACTICES

Colonial administrative logic persists within the border practices of newly independent Arab states, leaving Palestinians trapped in a continuous colonial reality at home and across the Arab world. The well-known Palestinian writer Ghassan Kanafani's novella Men In The Sun demonstrates this reality with its depiction of three Palestinian men crossing through the desert to attempt to cross illegally into Kuwait. The novella's climax happens when the three Palestinian refugees try to hide inside a tank going to Kuwait under the immense heat of the sun in order to secretly cross the border. Ultimately, the driver spends long enough time during border inspections that the three Palestinian men die due to the intense desert heat, and in silence without knocking the walls of the tank or making a sound. Their silence and acceptance of their fatal fate resembles the injustice faced under these border patrol practices, that are inherited from the historical era of colonialism in the Middle East.

The novel is still relevant to this day, where the issue of immigration is still in place, and where many people try to challenge the border reality that divides humanity into different categories. In the Arab context, the Sykes-Picot Agreement served as the beginning of this reality and thus

the historical legacy that sustains the status quo of the modern Arab world's borders. The novella, *Men In The Sun*, criticizes the arbitrary logic of borders and how it traps humans in the general context and Palestinians specifically in a continuous trauma. This paper investigates the past and current strict border patrol practices in the Arab world in parallel with the historical context of colonialism in the region. By analyzing the novella of Ghassan Kanafani, I present a historical literary framework that would help understand the current border reality of the Arab world and the connection between historical accounts of colonialism and literature.

Keywords: Palestinian Literature, Postcolonialism, Ghassan Kanafani, Sykes-Picot, Colonial Borders.

EDEBÎ METİNLERİN TÜRKÇE'NİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ AMACIYLA SEVİYELENDİRİLMESİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

Dr. Mevlüt Ellialtı

(Uppsala University, Department of Linguistics and Philology, Turkic Languages)

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde edebî metinler, öğrencilerin dil becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra hedef kültürle etkileşim kurmalarını sağlayan önemli öğretim araçları arasında yer almaktadır. Ancak anadili konuşurları için üretilen özgün edebî metinler, içerdiği sözcüksel çeşitlilik, dilbilgisel karmaşıklık, kültürel göndermeler ve örtük anlam katmanları nedeniyle her dil düzeyindeki öğrenci için doğrudan kullanılabilir nitelikte değildir. Bu durum, metinlerin hedef öğrenci kitlesinin dil yeterliklerine uygun biçimde seviyelendirilmesini ve uyarlanmasını gerekli kılmaktadır. Güncel literatürde metin sadeleştirme (text simplification) yaklaşımından, hedef okuyucunun özelliklerini merkeze alan metin uyarlama (text adaptation) anlayışına doğru bir yönelim gözlenmektedir. Bu bağlamda metinlerin yalnızca dilsel açıdan basitleştirilmesi değil, belirli bir düzeydeki öğrencinin ihtiyaçlarına uygun biçimde yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla edebî metinlerin seviyelendirilmesinde kullanılan yöntem ve tekniklerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmanın verilerini, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde kayıtlı bulunan ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde metin uyarlama, metin sadeleştirme ve seviyelendirme konularını ele alan lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. İnceleme kapsamında, uyarlanan metinlerin hangi dil düzeylerine (A1–C2) yönelik hazırlandığı, metin seçiminde hangi ölçütlerin dikkate alındığı, hangi edebî tür ve eserlerin tercih edildiği, uyarlama sürecinde kullanılan yöntem ve teknikler ile çalışmaların yıllara göre dağılımı analiz edilmiştir. Ayrıca seviyelendirme çalışmalarında dikkate alınan söz varlığı unsurları, dilbilgisel ve yapısal özellikler ile metin sadeleştirme uygulamalarının niteliği değerlendirilmiştir. Bu çerçevede koruma, özetleme, silme ve değiştirme işlemlerinin yanı sıra sözcüksel ve söz dizimsel sadeleştirme tekniklerinin kullanım sıklıkları ve işlevleri incelenmiştir. Araştırmanın, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında gerçekleştirilen metin seviyelendirme çalışmalarına ilişkin genel eğilimleri ortaya koyması, farklı dil düzeyleri için geliştirilen uyarlamaların özelliklerini belirlemesi ve alandaki mevcut birikimi bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmesi bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir. Elde edilen bulguların, gelecekte hazırlanacak seviyelendirilmiş okuma materyallerine, metin uyarlama çalışmalarına ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik program geliştirme süreçlerine katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Metin Sadeleştirme, Metin Seviyelendirme, Yabancılar Türkçe Öğretimi.

METHODS AND TECHNIQUES USED IN LEVELING LITERARY TEXTS FOR TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Literary texts constitute important instructional resources in teaching Turkish as a foreign language, as they contribute not only to the development of learners' language skills but also to their engagement with the target culture. However, authentic literary texts produced for native speakers often contain lexical diversity, grammatical complexity, cultural references, and implicit meanings that may exceed the proficiency levels of language learners. Consequently, these texts need to be leveled and adapted according to learners' linguistic competence. Recent scholarship has demonstrated a shift from traditional text simplification

approaches toward broader text adaptation frameworks that place the target audience at the center of the adaptation process. Within this perspective, the objective is not merely to simplify texts linguistically but also to redesign them in accordance with the needs and characteristics of specific learner groups. This study aims to identify the methods and techniques employed in the leveling of literary texts for teaching Turkish as a foreign language. The data consist of graduate theses archived in the National Thesis Center of the Council of Higher Education (YÖK). Focusing on studies addressing text adaptation, text simplification, and text leveling in the field of teaching Turkish as a foreign language, the research adopts a qualitative approach and utilizes document analysis as its primary method. The analysis examines the proficiency levels (A1–C2) targeted by adapted texts, the criteria used in text selection, the literary genres and works most frequently preferred, the adaptation techniques employed, and the chronological distribution of the studies. In addition, the study investigates the lexical, grammatical, and structural features considered during the leveling process. Particular attention is given to commonly applied adaptation strategies such as preservation, summarization, deletion, and substitution, as well as lexical and syntactic simplification techniques used to enhance readability and comprehensibility. The findings are expected to reveal general trends in literary text leveling practices within the field of teaching Turkish as a foreign language and to provide a comprehensive overview of how literary texts are adapted for different proficiency levels. Furthermore, the study contributes to the growing body of research on text adaptation by highlighting the methodological preferences and pedagogical considerations reflected in graduate-level research. It is anticipated that the results will offer valuable insights for researchers, material developers, and language educators involved in the preparation of leveled reading materials and the development of instructional resources for learners of Turkish as a foreign language.

Keywords: Text Simplification, Text Leveling, Teaching Turkish As A Foreign Language.

OSMANLI DEVLETİNDE TAVASSUTUN ROLÜ: 17. YÜZYIL RUÛS KAYITLARI BAĞLAMINDA ATAMA, BÜROKRASI VE HİMAYE İLİŞKİLERİ

Onur Çakır

(Gümüşhane Üniversitesi, Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi)

Osmanlı Devleti'nde toplum, genel olarak reaya ve askeri tabaka olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Bu ayrım yasal bir statüyü, vergi mükellefiyetini ve devlet içinde görev alma hakkına göre belirlenmektedir. Reaya, vergi veren yani yönetilen halkı ifade eder. Askeri kesimi ise ilmiye, seyfiye ve kalemiye sınıfının mensupları oluşturmaktadır. Devlet bu sınıflara mensup memurları aracılığıyla adli, idari, mali, eğitim, güvenlik, sağlık gibi işlerini ve reaya olan hizmetini yürütmektedir. Osmanlı siyasi tarihi gözden geçirildiğinde bu iki sınıf arasında geçişler hukuksal bir çerçevede meşru kılınmıştır. Reayadan bir kişiye askeri sınıftan memuriyet verilebileceği gibi onun bu görevinden azledilmesi de mümkündür. Osmanlı güçlü bir merkezi yönetim anlayışına sahiptir. Padişahın iradesi Divan-ı Hümayun kararları aracılığıyla tecelli etmiştir. Divanda devlet işlerinin en ciddi meseleleri karara bağlandığı gibi halktan gelen şikâyet ve talepler de dinlenmiştir. Burada aynı zamanda merkez ve taşra teşkilatında görevlendirecek kişilerin tayinlerine de karar verilmiştir. Bu tayinler Divan-ı Hümayun üyeleri, saray görevlileri, askeri birimler, vakıf, medrese, darüşşifa, cami gibi kurumlarda görev yapanlar ile eyalet, sancak, kaza gibi idari teşkilatın başındaki amirlere kadar birçok görevi kapsamaktadır. Haliyle sadrazamdan en ücra yerdeki imama kadar yapılan tevcihat devletin merkeziyetçi yapısını göstermektedir. Divan-ı Hümayunun arka planında geniş bir bürokratik süreç işlemektedir. Reisülkütaba bağlı olan beylikçi, tahvil, amedi ve ruûs kalemleri divanın bürokratik işleriyle meşgul olmuştur. Ruûs kalemi tarafından tutulan ruûs defterlerine, Divan-ı Hümayun tarafından belirli bir göreve tayin edilen kişilerin karar hükümleri yazılmıştır. Bir görevdeki vazifeli kişinin vefat etmesi, azledilmesi, başka göreve tayini gibi herhangi bir sebepten ötürü görev yeri boş kalabilmektedir. Ruûs defterlerinde vezir, defterdar, nişancı, müderris, yeniçeri ağası, beylerbeyi gibi üst düzey görevlilerden ferraş, abkeş, kayyım, şerbetçi, kapancı gibi en alttaki görevlilerin tayinlerine ilişkin karar hükümleri bulunmaktadır. Hükümler tahlil edildiğinde ruûs defterleri yazıldığı dönemde aktif olarak hizmet veren kurumların ve bu kurumların bulundukları mahallin, idari birimlerin, görev ve görevlilerin tespitinde birinci derecede kaynaktır. Bunun yanında ruûs defterlerinin ihtiva ettiği bilgilerden dönemin mali, sosyal ve idari yapısı hakkında malumat elde edilebilmektedir. Belgedeki kalıplaşmış ifadelerden vesika edebiyatına dair üslubun değerlendirmesine olanak tanıdığı gibi tarih yazıcılığına da önemli veriler sunmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Bab-ı Asafî Ruûs Kalemi fonuna kayıtlı olan 1522 Numaralı Ruûs Defteri 17. yüzyılın ortalarında ikinci divanında yazılan hükümleri kapsamaktadır. Hükümlerde dikkati çeken nokta bir kimsenin bağlı bulunduğu sınıfın üst düzeydeki amirinin arz, işaret veya iltimasıyla göreve gelmiş olmasıdır. Bir göreve yapılacak yeni görevlinin atamasına şeyhülislam, darüssaade ağası, beylerbeyi, mütevellî, kadı gibi kişilerin tavassut yani aracılık yaptığı görülmektedir. Bu kişiler tarafından yapılan tavassutun arşiv belgelerine dayalı olarak araştırılması literatürdeki boşluğa katkı sunacağı düşünülmektedir. Daha önce bilimsel olarak çalışılmış ruûs defterlerinden de yararlanılarak tavassutun ne şekilde meydana geldiği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Elde edilen bulgular tablo haline dökülerek değerlendirmesi yapılacaktır. Bildirimizin amacı Osmanlı siyasi tarihinde arz, tayin ve iltimas adı altında yapılan tavassutun, 1522 Numaralı Ruûs Defteri örnekleminde açıklayarak vesika edebiyatı ve tarih yazıcılığı bağlamında araştırmacıların istifadesine sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Ruus Defteri, Siyasi Tarih, Tarih Yazıcılığı, Vesika Edebiyatı.

THE ROLE OF MEDIATION IN THE OTTOMAN STATE: APPOINTMENT, BUREAUCRACY, AND PATRONAGE RELATIONS IN THE CONTEXT OF 17TH-CENTURY OFFICIAL RECORDS

In the Ottoman Empire, society was generally divided into two classes: the reaya (subjects) and the military. This division was determined by legal status, tax liability, and the position held within the state. The reaya referred to the tax-paying, or governed, population. The military class consisted of members of the scholarly, military, and scribal classes. The state conducted its judicial, administrative, financial, educational, security, and health affairs, as well as its services to the reaya, through officials belonging to these classes. A review of Ottoman political history reveals that transitions between these two classes were legitimized within a legal framework. A person from the reaya could be appointed to a military position, and their dismissal from that position was also possible. The Ottoman Empire had a strong centralized system of government. The Sultan's will was manifested through the decisions of the Imperial Council. The Council not only decided on the most serious matters of state but also heard complaints and requests from the public. It also decided on the appointments of individuals to positions in the central and provincial administrations. These appointments encompassed a wide range of roles, from members of the Imperial Council and palace officials to military units, those working in institutions such as foundations, madrasas, hospitals, and mosques, as well as the heads of administrative organizations such as provinces, districts, and sub-districts. Naturally, the appointments made from the Grand Vizier to the most remote imam demonstrate the centralized nature of the state. A vast bureaucratic process operated behind the scenes of the Imperial Council. The offices of beylikçi, tahvil, amedi, and ruûs, subordinate to the chief scribe, handled the bureaucratic affairs of the council. The ruûs registers, kept by the ruûs office, recorded the decisions and decrees regarding the appointment of individuals to specific positions by the Imperial Council. A position could become vacant due to the death, dismissal, or reassignment of an appointed official. The ruûs registers contain decrees concerning the appointments of high-ranking officials such as vizier, defterdar, nişancı, müderris, janissary aghas, and beylerbeyi, as well as those of the lowest ranks, such as ferraş, abkeş, kayyım, şerbetçi, and kapancı. Analysis of these decrees reveals that the ruûs registers are a primary source for identifying the institutions actively serving during the period in which they were compiled, their locations, administrative units, duties, and personnel. In addition, the information contained in the registers of deeds provides insights into the financial, social, and administrative structure of the period. The standardized expressions in the documents allow for an evaluation of the style of documentary literature, and also offer important data for historical writing. The Ruûs Register No. 1522, registered in the Bab-ı Asafî Ruûs Kalemî fund of the Prime Ministry Ottoman Archives, contains decrees written in the afternoon council in the mid-17th century. A noteworthy point in these decrees is that a person was appointed to a position through the recommendation, suggestion, or intercession of a high-ranking official within their class. It is observed that individuals such as the Sheikh al-Islam, Darüssaade Agha, Beylerbeyi, Mutavelli, and Qadi acted as intermediaries in the appointment of a new official. It is believed that researching this intermediation, based on archival documents, will contribute to filling a gap in the literature. Using previously scholarly researched Ruûs registers, an attempt will be made to reveal how this intermediation occurred. The findings will be presented in tabular form for evaluation. The aim of this paper is to explain the practice of mediation, appointment, and favoritism in Ottoman political history, using the example of the Register of Ruûs No. 1522, and to present it to researchers within the context of documentary literature and historiography.

Keywords: The Ottoman Empire, Ruus Registers, Political History, Historiography, Documentary Literature.

İBRAHİM HAKKI PAŞA VE HYDE CLARKE METİNLERİ IŞIĞINDA OSMANLI MODERNLEŞMESİ VE ULUSLARARASI KAMUOYU

Arş. Gör. Onur Akan

(Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü)

İbrahim Hakkı Paşa, II. Abdülhamid döneminin (1876–1909) önde gelen bürokrat ve aydınlarından biri olarak, Osmanlı Devleti’nin modernleşme sürecini hem idarî hem de entelektüel düzeyde yakından takip etmiş önemli bir isimdir. Mekteb-i Mülkiye mezunu olan İbrahim Hakkı Paşa, sadrazamlık, nazırlık ve büyükelçilik gibi üst düzeyde görevler almıştır. Hukuk alanında özellikle de devletler hukuku ve idare hukuku konularında önemli çalışmaları vardır. Çok sayıda dil bilmesi ve Avrupa ile kurduğu doğrudan temaslar sayesinde, Batı kamuoyunda Osmanlı Devleti hakkında oluşan algıları yakından gözlemleme imkânı bulmuştur. Bu çerçevede, Avrupa’da Osmanlı’nın modernleşme çabalarının çoğu zaman göz ardı edildiğini, Osmanlı Devleti’nin “barbar” ve Türklerin ise “medeniyetten uzak” bir toplum olarak tasvir edildiğini eleştirmiştir. Bu tür önyargılı ve sansasyonel yaklaşımların, Osmanlı’nın “hasta adam” söylemiyle birlikte uluslararası sistemde zayıf ve yok olmaya mahkûm bir devlet olarak algılanmasına yol açtığını vurgulamıştır. İbrahim Hakkı Paşa, bu yanlış algıları düzeltmek ve Osmanlı Devleti’nin gerçek durumunu ortaya koymak amacıyla İngilizce bir makale kaleme aldı. Bu metinde modernleşme çabalarını Batı kamuoyuna anlatmayı hedeflemiştir. Onun bu girişimi, Osmanlı aydınlarının uluslararası kamuoyuna doğrudan hitap etme çabalarının önemli bir örneğini teşkil etmektedir. Buna karşılık İngiliz filolog ve yazar Hyde Clarke, İbrahim Hakkı Paşa’nın bu makalesine cevap niteliğinde bir değerlendirme kaleme almıştır. Clarke, Osmanlı Devleti’nin Batı’daki imajının büyük ölçüde basın-yayın organları aracılığıyla şekillendiğini ve bu alanda ciddi bir temsil eksikliği bulunduğu dikkat çekmiştir. Ona göre, diğer milletlerin aksine Osmanlı aydınları kendi ülkelerini uluslararası platformlarda yeterince tanıtmamakta, bu durum da Osmanlı’nın siyasal, toplumsal ve kültürel gerçekliğinin Batı kamuoyuna eksik ve çoğu zaman yanlış anlaşılmasına neden olmaktaydı. Clarke, İbrahim Hakkı Paşa’nın Osmanlı modernleşmesine dair sunduğu bilgileri genel hatlarıyla olumlu değerlendirmekle birlikte, bazı reformların Batı kamuoyu tarafından anlaşılmasının zor olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, Osmanlı devlet adamlarının yalnızca reform yapmakla yetinmemesi, aynı zamanda bu reformları uluslararası kamuoyuna etkili biçimde anlatacak iletişim stratejileri geliştirmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda bildiri, Osmanlı modernleşmesini uluslararası algı ve temsil açısından değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İbrahim Hakkı Paşa, Hyde Clarke, Modernleşme, Kamuoyu.

OTTOMAN MODERNIZATION AND INTERNATIONAL PUBLIC OPINION IN THE LIGHT OF THE WRITINGS OF İBRAHİM HAKKI PASHA AND HYDE CLARKE

İbrahim Hakkı Pasha, as one of the leading bureaucrats and intellectuals of the reign of Abdulhamid II (1876–1909), was a prominent figure who closely followed the modernization process of the Ottoman Empire at both administrative and intellectual levels. A graduate of the Mekteb-i Mülkiye, İbrahim Hakkı Pasha held high-ranking positions, including Grand Vizier, minister, and ambassador. He made significant contributions to the field of law, particularly in international law and administrative law. Thanks to his proficiency in multiple languages and his direct contacts with Europe, he was able to closely observe the perceptions of the Ottoman Empire that were forming in Western public opinion. In this context, he criticized the tendency in Europe to overlook the Ottoman Empire’s modernization efforts and to portray the Ottoman state as “barbaric” and the Turks as a people “remote from civilization.” He argued that such

prejudiced and sensationalist representations, reinforced by the “Sick Man of Europe” discourse, contributed to the perception of the Ottoman Empire within the international system as a weak state destined for decline and eventual disappearance. İbrahim Hakkı Pasha wrote an article in English with the aim of correcting these misconceptions and revealing the true state of the Ottoman Empire. In this text, he aimed to explain the modernization efforts to Western public opinion. His initiative represents an important example of the attempts made by Ottoman intellectuals to engage directly with an international audience and to shape perceptions of the Empire abroad. In response, the British philologist and writer Hyde Clarke penned an assessment that served as a reply to İbrahim Hakkı Pasha's article. Clarke pointed out that the image of the Ottoman Empire in the West was largely shaped through the press and media, and that there was a serious lack of representation in this area. According to him, unlike other nations, Ottoman intellectuals did not adequately promote their country on international platforms, which led to an incomplete and often inaccurate understanding of the political, social, and cultural realities of the Ottoman Empire by the Western public. While Clarke generally viewed positively the information presented by İbrahim Hakkı Pasha regarding Ottoman modernization, he also noted that some of the reforms were difficult for Western public opinion to fully comprehend. Therefore, he emphasized that Ottoman statesmen should not only implement reforms but also develop effective communication strategies to explain these reforms to the international public. In this context, the paper evaluates Ottoman modernization in terms of international perception and representation.

Keywords: İbrahim Hakki Pasha, Hyde Clarke, Modernization, Public Opinion.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE KAYSERİ'DE MAARİF FAALİYETLERİ VE CUMHURİYET EĞİTİM İDEOLOJİSİNİN TAŞRADAKİ YANSIMALARI

Koray Gökdoğan

(Kayseri Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans
Öğrencisi)

Bu çalışma, II. Dünya Savaşı yıllarında Kayseri’de yürütülen maarif faaliyetlerini inceleyerek Cumhuriyet’in eğitim anlayışının taşradaki uygulamalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel kaynağını dönemin yerel basını olan Kayseri Vilayet Gazetesi oluşturmaktadır. Gazetede yer alan okul tamirat ilanları, öğretmen eksiklikleri, hayırseverler tarafından yaptırılan öğrenci yurtları, Kız Enstitüsü faaliyetleri, Pazarören Köy Enstitüsü ve Halkevleriyle ilgili haberler değerlendirilmeye çalışılmış; bunlar dönemin eğitim politikaları ve akademik literatür ışığında analiz edilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana eğitim öğretim politikaları, yalnızca okuma-yazma oranını artırmayı amaçlayan teknik bir alan değil; aynı zamanda yeni kurulan rejimin ideolojik, kültürel ve toplumsal dönüşüm projesinin merkezinde yer alan bir öge olmuştur. Ancak II. Dünya Savaşı’nın yarattığı ekonomik sıkıntılar, eğitim alanında ciddi altyapı ve personel sorunlarını ortaya çıkarmıştır. Kayseri örneğinde okul binalarının yetersizliği, öğretmen açığı ve kalabalık sınıflar dikkat çekmektedir. Buna rağmen devlet, yeni okul açılışları, mesleki eğitim kurumları ve köy eğitimi projeleriyle eğitim faaliyetlerini sürdürmeye çalışmıştır. Bu çalışmada özellikle Pazarören Köy Enstitüsü’nün önemi vurgulanmıştır. Köy Enstitüleri, yalnızca öğretmen yetiştiren kurumlar değil; aynı zamanda kırsal kalkınmayı amaç edinen ideolojik ve toplumsal dönüşüm projeleri olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında Kayseri Kız Enstitüsü örneği üzerinden Cumhuriyet’in kadın eğitimi politikaları incelenmiş; kadınların hem mesleki beceriler kazanması hem de modern yurttaş kimliğiyle yetiştirilmesi hedefinin taşradaki yansımaları ele alınmıştır. Halkevleri aracılığıyla açılan okuma-yazma, yabancı dil, müzik ve meslek kursları ise halk eğitimi anlayışının önemli örnekleri olarak değerlendirilmiştir. Böylece eğitim faaliyetlerinin yalnızca çocuklarla sınırlı kalmadığı, yetişkin nüfusa yönelik yaygın eğitim çalışmalarının da sürdürüldüğü görülmektedir. Sonuç olarak çalışma, savaşın ağır ekonomik koşullarına rağmen Kayseri’de eğitim alanında önemli gelişmeler yaşandığını ortaya koymaktadır. Cumhuriyet’in modernleşme ve toplumu eğitim yoluyla dönüştürme hedefi, Kayseri örneğinde okul yatırımları, mesleki eğitim kurumları, Köy Enstitüleri ve Halkevi faaliyetleri aracılığıyla somut biçimde gözlemlenmektedir. Ayrıca yerel eşrafın eğitime verdiği destek Kayseri’yi maarif alanında ön plana çıkarmaktadır. Bununla birlikte öğretmen eksikliği, altyapı sorunları ve kırsal bölgelerde eğitime erişim problemleri dönemin temel sorunları olarak varlığını sürdürmüştür.

Anahtar Kelimeler: Maarif, İkinci Dünya Savaşı, Kayseri, Vilayet Gazetesi, Köy Enstitüleri.

ACTIVITIES IN KAYSERİ DURING THE SECOND WORLD WAR AND THE REFLECTIONS OF THE REPUBLICAN EDUCATION IDEOLOGY IN THE PROVINCES

This study aims to reveal the application of the Republic's educational philosophy in the provinces by examining the educational activities carried out in Kayseri during the Second World War. The primary source of the study is the Kayseri Provincial Newspaper, the local press of the period. News items published in the newspaper, including school repair announcements, teacher shortages, student dormitories built by philanthropists, the activities of the Girls' Institute, the Pazarören Village Institute, and community centers, have been evaluated and analyzed in light of the educational policies and academic literature of the time. Since the founding of the Republic, education policies have not only been a technical field aimed at

increasing literacy rates, but also a central element of the newly established regime's ideological, cultural, and social transformation project. However, the economic difficulties created by World War II revealed serious infrastructure and personnel problems in the field of education. In the case of Kayseri, the inadequacy of school buildings, teacher shortages, and overcrowded classrooms are noteworthy. Despite this, the state has tried to continue educational activities through the opening of new schools, vocational training institutions, and village education projects. This study particularly emphasizes the importance of the Pazarören Village Institute. Village Institutes are considered not only institutions that trained teachers, but also ideological and social transformation projects aimed at rural development. In addition, the Republic's women's education policies are examined through the example of the Kayseri Girls' Institute; the reflections in rural areas of the goal of raising women to both acquire professional skills and develop a modern citizen identity are discussed. Literacy, foreign language, music, and vocational courses opened through community centers are considered important examples of the public education concept. Thus, it is seen that educational activities were not limited to children, but that widespread educational programs were also conducted for the adult population. In conclusion, the study reveals that despite the severe economic conditions of the war, significant progress was made in the field of education in Kayseri. The Republic's goal of modernization and transforming society through education is concretely observed in the case of Kayseri through school investments, vocational training institutions, Village Institutes, and Community Center activities. Furthermore, the support given to education by the local elite makes Kayseri stand out in the field of education. However, teacher shortages, infrastructure problems, and difficulties in accessing education in rural areas remained fundamental problems of the period.

Keywords: Education, Second World War, Kayseri, Province Newspaper, Village Institutes.

OSMANLI'DA MÜNECCİMBAŞILIK KURUMU

Emine Nur Doğan

(Kayseri Üniversitesi, Tarih Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi)

Bu çalışmada Osmanlı Devlet'inde müneccimlik ve müneccimbaşılık kurumu tarihsel, bilimsel ve toplumsal yönleriyle ele alınmıştır. Müneccimlik yalnızca yıldızlara bakarak geleceği yorumlama yöntemi olarak değil, aynı zamanda astronomi, takvim hesaplamaları ve gözlem faaliyetleriyle bağlantılı bir bilgi alanı olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada müneccimliğin İslam Dünyasında nasıl geliştiği incelenmiş özellikle Abbasiler döneminde Beytül-Hikme aracılığıyla astronomi ve astroloji çalışmalarının kurumsal bir yapıya dönüştüğü gösterilmiştir. El-Battani, İbn Yunus, Nasirüddin Tusi ve Uluğ Bey gibi önemli bilim insanlarının gök bilimine katkıları ele alınmıştır. Çalışmada İlm-i nücum anlayışının iki temel kolu olan İlm-i nücum-i ta'limi ve İlm-i ahkâm-ı nücum ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Gözleme ve matematiksel hesaplamalara dayanan astronomi anlayışının İslam âlimleri tarafından olumlu karşılandığı, geleceği yorumlamaya dayanan astrolojik uygulamalara ise tartışmalı görüldüğü belirtilmiştir. Bunun yanında Selçuklu Devleti döneminde müneccimlerin saray hayatında ve devlet yönetiminde söz sahibi olduğu, hükümdarların savaş, sefer ve devlet işleri öncesinde müneccimlere danıştığı örneklerle açıklanmıştır. Osmanlı Devlet'inde müneccimlik kurumsal bir yapıya dönüşmüş ve müneccimbaşılık makamı ortaya çıkmıştır. Müneccimbaşılardan takvim hazırlama, imsakiye düzenleme, zayiçe çıkarma, uğurlu saat belirleme ve çeşitli devlet işlerine danışmanlık yapma gibi görev üstlendikleri ifade edilmiştir. Özellikle savaşlar, cülus törenleri ve önemli devlet meselelerinde müneccimlerin görüşlerine başvurulduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Takiyüddin Rasîd'in İstanbul Rasathanesi aracılığıyla Osmanlı astronomisine önemli katkılar sağladığı belirtilmiştir. Halk arasında ise ebcet hesabı, doğum haritası çıkarma ve uğurlu gün belirleme gibi uygulamaların kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çalışmanın son bölümünde ise Batı'dan gelen modern astronomi anlayışının Osmanlı Devleti üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Özellikle 18. Yüzyıldan itibaren gözleme dayalı modern bilim anlayışının yaygınlaşmasıyla birlikte müneccimbaşılık kurumunun eski işlevini kaybetmeye başladığı ve zamanla sembolik bir yapıya dönüştüğü anlaşılmıştır. Böylece çalışmada müneccimlik kurumunun İslam ve Osmanlı kültür tarihindeki yeri, gelişimi ve dönüşümü bütün yönleriyle değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müneccimbaşılık, Osmanlı Devleti, Gökyüzü.

THE INSTITUTION OF CHIEF ASTROLOGER IN THE OTTOMAN EMPIRE

This study examines the institution of astrologer and chief astrologer in the Ottoman Empire from historical, scientific, and social perspectives. Astrology is considered not only as a method of interpreting the future by looking at the stars, but also as a field of knowledge connected to astronomy, calendar calculations, and observational activities. The study investigates how astrologership developed in the Islamic world, showing that astronomical and astrological studies were transformed into an institutional structure, particularly through the House of Wisdom (Bayt al-Hikma) during the Abbasid period. The contributions of important scientists such as al-Battani, Ibn Yunus, Nasir al-Din al-Tusi, and Ulugh Beg to astronomy are discussed. This study examines in detail the two fundamental branches of the science of astronomy: the teaching of astronomy and the science of the rulings of astronomy. It notes that the understanding of astronomy based on observation and mathematical calculations was viewed positively by Islamic scholars, while astrological practices based on interpreting the future were considered controversial. Furthermore, it explains with examples that during the Seljuk State period, astrologers held significant influence in court life and state administration, and rulers

consulted them before wars, campaigns, and state affairs. In the Ottoman Empire, astronomy developed into an institutional structure, and the position of Chief Astrologer emerged. It is stated that Chief Astrologers undertook duties such as preparing calendars, compiling prayer timetables, creating astrological charts, determining auspicious hours, and advising on various state affairs. It is particularly evident that the opinions of astrologers were sought during wars, coronation ceremonies, and important state matters. Furthermore, it is noted that Takiyüddin Rasıd made significant contributions to Ottoman astronomy through the Istanbul Observatory. It is also understood that practices such as abjad calculation, birth chart creation, and determining auspicious days were used among the general public. The final section of the study examines the effects of the modern understanding of astronomy from the West on the Ottoman Empire. It is understood that, particularly from the 18th century onwards, with the spread of observation-based modern scientific understanding, the institution of chief astrologer began to lose its former function and gradually transformed into a symbolic structure. Thus, the study attempts to evaluate the place, development, and transformation of the institution of astrologer in Islamic and Ottoman cultural history in all its aspects.

Keywords: Chief Astrologer, Ottoman Empire, Sky.

KURMACANIN PERDESİNDE, HAKİKATİN ÇİZGİSİNDE: ATSIZ'IN DALKAVUKLAR GECEŚİ ROMANI

Öğr. Gör. Dr. Osman Eroğlu

(Kastamonu Üniversitesi, Rektörlük, Türk Dili Bölümü)

Hüseyin Nihâl Atsız, Türk düşünce hayatı ve edebiyatının en önemli simalarından biridir. Savunduğu fikirlerle Türkiye’de Türkçülük-Turancılık görüşünün sancaktarlığını üstlenen Atsız, gerek 3 Mayıs Süreci’nden önce gerekse sonraki yıllarda Türk milliyetçileri için önemli bir figürdür. Türk kamuoyunu yaklaşık iki yıl meşgul eden İrkçılık-Turancılık Davaları’ndan sonra aktif siyasetin de yakın takibe aldığı Atsız, bu süreçte hem kendisinin hem de yakın dostlarının iftira, ceza ve sürgün gibi haksızlıklara maruz kalmasıyla yüzleşir. Yaşananlara karşı itirazlarını ve milliyetçilik düşüncelerini Atsız Mecmua, Orhun, Orkun, Ötüken, Ergenekon ve Tanrıdağ gibi mecmualar başta olmak üzere çeşitli yayın organlarında dile getiren Atsız, edebî kıymeti yüksek metinler de kaleme alır. Yolların Sonu (1946) adlı şiir kitabıyla teorik olanlar bir yana bu tarz kurgusal ağırlıklı metinlerinde edebiyat, tarih ve siyaset bağlamı metinler oluşturur. Bozkurtların Ölümü (1946), Bozkurtlar Diriliyor (1946) ve Deli Kurt (1958) romanları Atsız’ın edebiyat ve tarihi, hassas bir biçimde dokuyarak okurlarına seslendiği örneklerdendir. Ancak Atsız, heyecanlı ve eleştirel bir mizaca sahip olup fikren ateşli bir karakterdir. Bu yüzden kurgunun imkânlarından yararlanarak özellikle yakın tarihi ve kişileri hedef aldığı bazı metinleri ayrıca öne çıkmaktadır. Bu noktada 1941 tarihli ilk eseri Dalkavuklar Gecesi’nden başlayarak Z Vitamini (1959) ve Ruh Adam (1974) romanları kurmacanın perdesine yer yer hayali yer yer gerçekleri yansıtmalarıyla özellikle dikkate değerdir. Özellikle Dalkavuklar Gecesi romanı, 1940’ların siyasi konjonktürüne bir tepki olarak kaleme alınmış alegorik bir eserdir. Hattuşaş Kraliyetinde yaşanan bazı olayların mizahi bir dille anlatıldığı romanda Cumhuriyet elitleri ve İnönü iktidarının çeşitli figürleri merkeze alınarak bir devir eleştirisi yapılır. Bu yönüyle söz konusu eser bir tarihî roman vasfındadır. Roman ve tarih ilişkisi bilinen eski bağıntılardandır. Siyasi tarih, bir şekilde romanın kurgusunda kendine yer bulur. Hatta bazı romanlarda doğrudan eserin konusu tarih olur. Ancak burada hatırlanması gereken husus tarihin objektiflik ilkeleri gereği hakikatten pek sapmamasına karşılık romanın bir kurgu aracı olarak hakikatin, yazarın akıl ve gönül süzgecinden geçerek sunulduğudur. Başka bir deyişle romancı, tarihçiyle aynı malzemeye başvursa bile onu kendine göre şekillendirerek sunar. Bu yüzden romanın gerçekliğiyle tarihin gerçekliği aynı değildir. Bu ilişki dil, anlatım ve karakter oluşturma safhalarında da geçerlidir. Özellikle karakterlerde tarih sadece iz bırakan kişi ve olayları merkeze alırken romanın sayfalarında hemen herkes kendine bir yer bulabilir. Kısacası tarih yazıcılığı, yaşanmış olanı merkeze alıp hakikatin sonraki dönemlere kalmasını arzularken roman türü, yaşanmış ya da yaşanması mümkün bir olaya, duruma, olguya veya karaktere odaklanarak belirli bir duygu ve mesajı iletmeyi amaçlamaktadır. Bu yüzden romancı, tarihî anlatmaktan ziyade anlatımında tarihî unsurlardan yararlanmayı tercih etmekle yetinmektedir. Dalkavuklar Gecesi romanında tarih iki ayrı düzlemde işlenmiştir: Uzak tarih ve hâlihazır dönem. Roman gizemli bir şekilde “büyülü su” metaforuyla başlar. Eski çağlardan kalma kırmızı ve gönle hoşluk veren bu suyun mitolojik bir sorgulamayla tanrıların bir armağanı olduğu düşünülür. Filozof İlânasam, Şair İrdas ve Hekim Ziza gibi başta olmak üzere bilginlerin büyük bir kısmı Kral Subbiluliyuma’yı memnun etmek için bu hurafeyi destekleyen hikâyeler uydurur, dalkavukluk ederler. Ancak hakikati bilen bilginler de vardır. Bu büyü suyun tanrı armağanı olmadığını, Lidyalıların üzüm vergisinden kalma üzümlerden çıkan su yani şarap olduğunu dile getiren Bilgin İkeznini, Kâhin Şilka ve oğlu Murya bunlardan bazılarıdır. Hakikati söyleyen ve bu yüzden dışlanan bilgin tipi, romanda olumlu değer olarak dalkavukluk yapanların karşısına konumlandırılır. Romanda tercih edilen bu kişi ve yer adlarının oluşturulmasında ise yine Antik Anadolu medeniyetlerinden esinlenildiği görülmektedir. Hititler, Asurlar ve Frigyalılar gibi medeniyetlere ait unsurlarla

romanın coğrafyası Anadolu / Türkiye olarak belirlenir. Bu uygulamayla Atsız, yaşananları tarih öncesi devirlerden bir parça şeklinde gösterirken hem kendini mümkün olduğunca sakınmak ister hem de anlatısına tarihî bir derinlik katar. Yine de sansürden kaçmayı başardığı söylenemez. Atsız'ın bir diğer eleştirel eseri Z Vitamini ile aynı ciltte basılan bu romanı “devlet yöneticilerine hakaret edildiği ve belirli isimlerin hedef alındığı” gerekçesiyle piyasadan toplatılır. Dalkavuklar Gecesi'nde en sık başvurulan teknik evirmece (anagram) yazımdır. Bu yüzden romandaki kişiler, aynı zamanda romanın en ilgi çekici yönüdür. İsimler, Antik Anadolu medeniyetlerinde gerçekten var olmuş karakterleri çağrıştıracak şekilde oluşturulur. Ancak aslında Atsız'ın hücumları bilinen kişilerin üzerinedir. Yazar daha önce de değinildiği üzere anlatının imkânlarından yararlanarak tepkileri bertaraf etmeyi arzular. Romanda olayların geçtiği tarihlerde ölü olup Hattî Devleti'nin kurucusu olarak zikredilen Pampa'nın Mustafa Kemal Atatürk olduğu düşünülebilir. Romanın başkişisi Tutaşıl ise nesillerdir Hattî Devleti'ne hizmet eden bir aileden gelir ve devlette önemli bir konumdadır. Başkomutanlık görevi hasebiyle İsmet İnönü veya Fevzi Çakmak olduğu düşünülebilir. Benzer şekilde Kral Subbiluliyuma'nın da dalkavuklara imkân veren ve hep önde olmak isteyen yapısından dolayı İsmet İnönü olabileceği düşünülür. En açık gönderme ise İlânasam şeklinde Hasan Âli Yücel'e olur. Romanda bunlar dışında çeşitli anagramlarla bazı isimlere daha açık göndermeler bulunur. Bunlardan bazıları şunlardır: Başhekim Ziza - Şevket Aziz Kansu, Cüce Şair İrdas - Sadri Ertem, Rahip İduskam - Sadri Maksudi Arsal, Hekim Pilga - Reşit Galip, Yaver Sabba - Cevat Abbas Güler, Nidiba - Abidin Özmen, İrdas'ın yeğeni Nittahabas - Sabahattin Ali, Bilgin İkeznini - Zeki Velidi Togan, Kâhin Şilka - Hüseyin Nihâl Atsız, Şilka'nın oğlu Murya - Yağmur Atsız... Roman, devrinde ve sonraları ciddi bir eleştiri alır. Özellikle bazı bölümlerde Mustafa Kemal Atatürk'ün de dâhil edildiği Kemalist kadroların tahkir edildiği iddia edilir. Her ne kadar bazı belirli isimleri işaret etmiş olsa da Atsız'ın hedefi şahıslardan ziyade kurulan yaltakçılık düzeninedir. O, romanına özellikle “dalkavuklar” ismini vererek siyasetin odağına yakın olup kendisi için çalışan kişileri eleştirir. Makalelerinde de sıklıkla dile getirdiği üzere Atsız'a göre özellikle İnönü döneminin sözde aydınları her şeye göz yummuş, kendi istikballeri için Tek Parti rejiminin hatalarını görmezden gelmiş ve otoriteyi ele geçirmek için her yolu mubah görmüşlerdir. Bunun karşısında Kral Subbiluliyuma gibi İnönü de kendi hırslarının peşine düşerek ülkede asayiş ve düzenin kaybolmasına engel olamamıştır. Ve yine Kral Subbiluliyuma'nın çevresinde yer alıp konforlarını yitirme endişesiyle hakikati söylemekten çekinen vezirler gibi İnönü'nün çevresinde yer alan elitler de benzer eyyamperestliklerde bulunmuş, devlet idaresinin yanlış politikalarına göz yummuşlardır. Romanda bu durum Cumhuriyet'in ilk yıllarında hem Mustafa Kemal Atatürk hem de İsmet İnönü'yle özdeşleşmiş alkollü, yemekli toplantı masaları özelinde eleştirilir. Bu masada yer kapabilmek ve kişisel ihtiraslarını devam ettirebilmek adına karakterinden ödün verenler, romanın eleştiri merkezindekilerdir. Bir diğer odak noktası ise Türk Tarih Tezi ve Altay Güneş-Dil Teorisi'dir. Özellikle büyü su tartışmasında da çağrışımı yapılan bazı isimler, 1932 tarihli I. Türk Tarih Kongresi'nde bilimsellikten uzak bazı hususiyetleri savunurken Fuat Köprülü ve Zeki Velidi Togan gibi aydınların itirazları görülür. Burada Zeki Velidi'yi tahkir eden bazı ifadelerle rastlanır ki romanın fikri zemini bu tartışmanın mitik ve sembolik bir uyarlaması üzerine kuruludur. Şu hâliyle gerek kurgusu gerek anlatımı gerekse siyasi ve tarihî arka planıyla Dalkavuklar Gecesi romanı Atsız'ın çizdiği bir Türkiye distopyasıdır. Romanın kapısından geçirdiği gerçek siyasi figürleri tarihin eski bir sahnesinde birbirine düşüren Atsız, okurlarını kurmaca ve gerçeklik arasında bırakarak bir farkındalık yaratmayı ve bu sayede onlara hakikati sorgulatmayı amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Nihâl Atsız, Dalkavuklar Gecesi, Tarihî Kurgu, Evirmece.

BEHIND THE CURTAIN OF FICTION, ON THE LINE OF REALITY: THE NOVEL DALKAVUKLAR GECEŚİ BY ATSIZ

Hüseyin Nihâl Atsız is one of the most important figures in Turkish intellectual life and literature. Atsız, who championed the idea of Turkism-Turanism in Turkey with the ideas he championed, is an important figure for Turkish nationalists both before and after the May 3rd Process. After the Racism-Turanism Trials, which occupied Turkish public opinion for about two years, Atsız, who was also closely followed by active politics, faced injustices such as slander, punishment, and exile, both for himself and his close friends. Atsız, who voiced his objections to unfolding events and his nationalist views in various publications -most notably periodicals such as *Atsız Mecmua*, *Orhun*, *Orkun*, *Ötüken*, *Ergenekon* and *Tanrıdağ* -also penned texts of high literary merit. Setting aside his theoretical works, with his poetry collection *Yolların Sonu* (1946), he creates texts grounded in literature, history, and politics within these predominantly fictional writings. His novels *Bozkurtların Ölümü* (1946), *Bozkurtlar Diriliyor* (1946) and *Deli Kurt* (1958) stand out as prime examples where Atsız addresses his readers by delicately weaving literature and history together. However, Atsız possesses an enthusiastic, critical temperament and a highly passionate intellectual character. Therefore, leveraging the possibilities of fiction, certain texts of his particularly stand out for targeting contemporary history and specific figures. At this juncture, beginning with his debut work *Dalkavuklar Gecesi* (1941), his novels *Z Vitamini* (1959) and *Ruh Adam* (1974) are notably remarkable for projecting a blend of imaginary elements and factual realities onto the canvas of fiction. In particular, the novel *Dalkavuklar Gecesi* is an allegorical work penned as a reaction to the political milieu of the 1940s. In this novel, which narrates certain events in the Kingdom of Hattusa with a humorous tone, a critique of the era is formulated by centering upon the republican elites and various figures of the İnönü administration. In this respect, the work in question bears the characteristics of a historical novel. The relationship between the novel and history is one of the long-standing, well-known connections. Political history invariably finds a place within the narrative framework of the novel. In fact, in certain novels, history directly constitutes the primary subject matter of the work. However, the crucial point to remember here is that while history -due to its principles of objectivity -seldom deviates from reality, the novel, as a vehicle of fiction, presents reality filtered through the author's mind and sentiment. In other words, even if the novelist draws upon the same source material as the historian, they reshape and present it according to their own perspective. Consequently, the reality of the novel is not identical to historical reality. This dynamic is also prevalent in the stages of language, narration, and character development. Particularly regarding characters, while history centers solely on individuals and events that have left a lasting impact, almost anyone can find a place within the pages of a novel. In short, while historiography centers on what has actually occurred with the aspiration of preserving historical truth for subsequent eras, the novel genre aims to convey a specific emotion and message by focusing on an event, situation, phenomenon, or character that has occurred or has the potential to occur. Therefore, rather than merely chronicling history, the novelist contents themselves with utilizing historical elements within their narrative. In the novel *Dalkavuklar Gecesi*, history is treated on two distinct planes: remote history and the contemporary era. The novel begins mysteriously with the metaphor of the "magical water". This ancient, red and heart-pleasing water is thought to be a gift from the gods, framed within a mythological inquiry. The vast majority of scholars, notably *Filozof İlânasam*, *Şair İrdas* and *Hekim Ziza*, fabricate stories supporting this superstition and engage in sycophancy to please *Kral Subbiluliyuma*. However, there are also scholars who know the truth. *Bilgin İkeznini*, *Kâhin Şilka* and his son *Murya* are among those who express that this magical water is not a divine gift, but rather wine, the juice extracted from grapes left over from the Lydian grape tax. In the novel, the archetype of the scholar who speaks the truth and is consequently marginalized is positioned as a positive value against the sycophants. Furthermore, it is observed that the

creation of these character and place names chosen in the novel was inspired by ancient Anatolian civilizations. With elements belonging to civilizations such as the Hittites, Assyrians, and Phrygians, the novel's geography is established as Anatolia / Turkey. Through this approach, while presenting the events as a fragment of prehistoric times, Atsız seeks both to shield himself as much as possible and to impart a historical depth to his narrative. Nevertheless, it cannot be said that he succeeded in evading censorship. This novel, published in the same volume as *Z Vitamini* -another critical work by Atsız- was confiscated from the market on the grounds that it insulted state administrators and targeted specific figures. The technique most frequently employed in *Dalkavuklar Gecesi* is the use of anagrams. Consequently, the characters in the novel constitute its most intriguing aspect. The names are crafted to evoke figures who actually existed in ancient Anatolian civilizations; however, Atsız's attacks are, in reality, directed at well-known individuals. As previously mentioned, the author seeks to preempt potential backlash by leveraging the narrative form. Pampa -cited as the founder of the Hatti State and depicted as deceased during the time the novel's events unfold- can be interpreted as representing Mustafa Kemal Atatürk. Tutaşıl, the novel's protagonist, hails from a family that has served the Hatti State for generations and holds a significant position within the government; given his role as Commander-in-Chief, he may be seen as representing İsmet İnönü or Fevzi Çakmak. Similarly, Kral Subbiluliyuma is thought to represent İsmet İnönü, owing to a character trait of constantly seeking the limelight and enabling sycophants. The most explicit allusion is to Hasan Âli Yücel, represented by the name İlânasam. Beyond these, the novel contains other clear references to specific figures through various anagrams. Some of these include: Başhekim Ziza - Şevket Aziz Kansu, Cüce Şair İrdas - Sadri Ertem, Rahip İduskam - Sadri Maksudi Arsal, Hekim Pilga - Reşit Galip, Aide-de-camp Sabba - Cevat Abbas Güler, Nidiba - Abidin Özmen, İrdas's nephew Nittahabas - Sabahattin Ali, Bilgin İkeznini - Zeki Velidi Togan, Kâhin Şilka - Hüseyin Nihâl Atsız, Şilka's son Murya - Yağmur Atsız... The novel drew significant criticism both at the time of its publication and subsequently. It was alleged, particularly regarding certain sections, that the Kemalist cadres -including Mustafa Kemal Atatürk- were being disparaged. Although he alluded to specific figures, Atsız's true target was not individuals themselves, but rather the established culture of sycophancy. By explicitly titling the novel "dalkavuklar" (sycophants), he criticized those who positioned themselves close to the center of political power to serve their own interests. As he frequently argued in his articles, Atsız believed that the so-called intellectuals of the İnönü era, in particular, turned a blind eye to everything; they ignored the errors of the Single-Party regime for the sake of their own futures and deemed any means -including the seizure of authority- permissible. Much like Kral Suppiluliuma, İnönü pursued his own ambitions and failed to prevent the breakdown of law and order in the country. Similarly, the elites surrounding İnönü -like the viziers in Kral Suppiluliuma's circle who refrained from speaking the truth for fear of losing their comforts- engaged in comparable opportunism and condoned the flawed policies of the state administration. In the novel, this situation is critiqued through the lens of the alcohol-fueled banquets that became emblematic of the early Republican era under both Mustafa Kemal Atatürk and İsmet İnönü. Those who compromised their character to secure a seat at these tables and pursue their personal ambitions are the primary targets of the novel's criticism. Another focal point of the critique is the Turkish History Thesis and the Altaic Sun-Language Theory. Regarding certain figures -whose names are also evoked, particularly in the debate over the "magical water" -one observes the objections raised by intellectuals such as Fuat Köprülü and Zeki Velidi Togan when these figures advocated ideas lacking scientific merit at the First Turkish History Congress of 1932. Expressions disparaging Zeki Velidi appear in this context, and the novel's conceptual foundation is built upon a mythic and symbolic adaptation of this very debate. In its current form -through its plot, narrative style, and political-historical backdrop- the novel *Dalkavuklar Gecesi* stands as a dystopian vision of Turkey

crafted by Atsız. By pitting real political figures -whom he introduces into the narrative- against one another on a stage from the past, Atsız aims to foster awareness by leaving readers suspended between fiction and reality, thereby prompting them to question the truth.

Keywords: Hüseyin Nihâl Atsız, Dalkavuklar Gecesi, Historical Fiction, Anagram.

1st INTERNATIONAL SCIENCE, HISTORY AND LITERATURE SYMPOSIUM

“Interdisciplinary Approaches at the Intersection of Science, History and Literature”

REF: Doçentlik

14.07.2026

İLGİLİ MAKAMA

Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından 29-30 Haziran 2026 tarihlerinde düzenlenen 1st International Science, History and Literature Symposium (1. Uluslararası Bilim, Tarih ve Edebiyat Sempozyumu), uluslararası katılıma açık olarak gerçekleştirilmiştir.

Sempozyuma gönderilen bildiriler, bilimsel değerlendirme sürecinden geçirilmiş; yazım kurallarına uygun bulunan çalışmalar, Bilim Kurulu tarafından hakem değerlendirmesi sonucunda kabul edilmiştir. Kabul edilen bildiriler, sözlü olarak sunulmuş ve “ISBN’li Özet Bildiriler E-Kitabı”nda yayımlanmıştır.

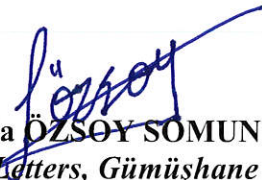
Sempozyum kapsamında;

- 6 ülkenin (Türkiye, Azerbaycan, Romania, Algeria, Japan, Sweden) katılımıyla uluslararası katılım sağlanmış,
- Bilim Kurulu oluşturulmuş,
- Hakem değerlendirme süreci işletilmiş,
- Çevrim içi sözlü sunumlar gerçekleştirilmiş,
- ISBN numarası alınmış Bildiri Kitabı yayımlanmış,
- Bilimsel program uygulanmış ve katılım belgeleri düzenlenmiştir.

Bu yönleriyle sempozyum, Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) Doçentlik Başvuru Şartları kapsamında uluslararası bilimsel toplantılar için aranan genel nitelikleri taşımayı hedefleyen bilimsel bir etkinlik olarak düzenlenmiştir.

Bilgilerinize arz edilir.

Saygılarımla.

Prof. Dr. Seda ÖZSOY SOMUNCUOĞLU
Acting Dean of the Faculty of Letters, Gümüşhane University